

7844

శ్రీరస్తు

ఎఱ్ఱాపైగడవిరచిత

నృసింహపురాణము

శతావధాని శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారిచే.

పరిష్కృతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము.

1960

All Rights Reserved.

Printed at
THE "SRI RAMA" PRESS
Madras—1960.

పీఠిక

లక్ష్మీనరసింహవతార మను ఈపురాణకథను ప్రబంధముగా వ్రాసి నతఁడు కవిత్వయములోని ఎఱ్ఱము. రామాయణారణ్యపర్వశేష హరివంశము లితని యితర కృతులు. వీనిలో రామాయణము నామావశిష్టము. ఆనందరంగరాట్టండము ఎఱ్ఱాపైగడ రామాయణమును సంక్షేపరామాయణ మని వ్యవహరించుచు అందలి కొన్ని పద్యములను ఉదాహరించుచున్నది. ఈ సంక్షేపరామాయణము మూల మేవో తెలియదు. కాని నేఁడు కొందఱు పరిశోధకులు ఇందలి పద్యములు చాల భాస్కరరామాయణములో కలిసిపోయె నని గాలించి పయికిఁ దీయుచున్నారు. నిజము నిలుకడమిఁదఁ దెలియును.

— ౧ ఉరు - తీరు ౧ —

ఎఱ్ఱాపైగడ యూరు పాకనాటిలో గుడ్లూరు. ఇందు వీలకంతుని దేవళము కలదు. విప్రనారాయణచరిత్ర రచించిన మల్లయ 'ఎఱ్ఱయ చెదల్వాడనిలయుఁ' డని చెప్పెను. (1-13. వి. ప్ర.) దాన ఎఱ్ఱయ గుడ్లూరు వదలి చెదలువాడను నివాసముగాఁ జేసికొనె నని ఊహింపవలయును. ఇతని తల్లి పోతమ్మ. తండ్రి సూరన్న. ఇతనిది శ్రీవత్సగోత్రము. ఆపస్తంబ సూత్రము. ఇతఁడు శివభాగవతుఁడు. 'లక్ష్మీనరసింహవతారమును బట్టి ఎఱ్ఱయవంశవృక్ష మిటులు నాటుకొనె నని చెప్పవచ్చును.

భీమన

బొల్లన		పోలమ [భార్య]
ఎఱపొతన్న		పేరమ [భార్య] ³
బొల్లన, పోలన, జన్నన	సూరన	పోతమ [భార్య]

ఎఱ్ఱాపైగడ

1. చూ. ఆరణ్య. 7-469. 2. 1-13. లక్ష్మీనరసింహవతార పీఠిక.
3. క్రైకమ అని శ్రీ వీరేశలింగముగారి పాఠము.

—● కాలము ●—

ఇతఁడు హరివంశమును వేమభూపాలునకు అంకిత మిచ్చెను. వేమభూపాలుఁడు పోలయ వేమారెడ్డి. ఇతఁడు అనవేమారెడ్డితండ్రి. ఇతఁడు ప్రతాపరుద్రుని ప్రభుత్వకాలమున ఓక నేనానాయకుఁడు. ప్రతాపరుద్రుఁడు చెఱపట్టబడి కొంపో బడిన పిదప 1320 మొదలుకొని 1349 వఱకు ఇతఁడు రాజ్యము చేసెను. కావున ఎఱ్ఱాప్రెగడ అనాటివాఁడు. అనఁగా ఇప్పటికి మమారు ఆరువందల సంవత్సరముల క్రిందటవాఁడు.¹ హరివంశ పీఠిక చూచునది.

—● గురువు-తండ్రి-కాను ●—

ఎఱ్ఱయ గురువు శ్రీశంకరస్వామి². ఇతఁడు కామకోటి మొదలగు పీఠములకు చెందిన ఆచార్యుఁడు కాఁడు. మఱి నిత్య శివరాత్రి వ్రతపరుడగు శైవాచార్యుఁడు.³ ఈయన శైవాచార్యుఁడు కాఁడనియు శృంగేరిపీఠపు శంకరాచార్యులనియుఁ గొందఱు వ్రాసిరి. ఇతఁ ఎఱ్ఱన తండ్రి సూరన ఆరాధ్యుఁడు⁴. ఇతఁ ఎఱ్ఱన శంభుదాసుఁడు. అటులయినను విష్ణువిద్వేషికాఁడు విష్ణుభక్తుఁడు⁵. ఎఱ్ఱన తాత ఎఱ పోతన

1. శ్రీ వీరేశలింగముగారి కవుల చరిత్ర చూ. 2. చూ. లక్ష్మీ 1-18. పీఠిక. 3. ఉ. యామము లెన్నిదింట నియతాకృతిఁ బ్రత్యహముక్ శివార్పణ, రామత యొప్ప నిత్య శివరాత్రి వ్రతంబుగఁ బూని. లక్ష్మీ. 1-11 పీ. బసవపురాణమును సంస్కృతీకరించిన శంకరారాధ్యుఁ డెవరో తెలిసికొనవలెను. 4. కా. ప్రాజ్ఞప్రస్తుత భివ్య భోగవిభవ స్సారాత్ముఁ డారాధ్య పర్యుక్తుఁడు...లక్ష్మీ. 1-25. పీ. 5. క...శంభుదాసుం డనఁగాఁ, బరచిన జోదిందగణా, దరసంభృత పౌమనన్న భుక్షుడ పెందున్. లక్ష్మీ. 1-18. పీ.

‘కృబ్బము లల్లుట నీకు వెన్నతోఁ బెట్టినది¹. ఆరణ్యపర్వ
శేషము పూరించి ప్రబంధపరమేశ్వరుడ వైతివి². బహుపురాణ
ములును ధర్మశాస్త్రమును ఎఱిగినవాడవు’ అని ఎఱ్ఱనతో
ననెను.³ వేమ భూపాలుడు సకలభాషాకవిత్వ విశారదుడవు
అని ఎఱ్ఱయను ప్రశంసించెను⁴. ఇంక ఎఱ్ఱు తన్ను గుఱించి
‘సకల లోకైక విదితుఁ డయిన నన్నయభట్టమహా కవీంద్రుని
సారస్వతాంశ ప్రశస్తి దన్నుఁ జెందుటయు’ అని తాను జెప్పు
కొనియెను⁵. విద్యా బల మింతగా నున్నను ఎఱ్ఱయ వినయ
మునఁ గాళిదాసును మించినవాడు.

వ. ‘కలిపమాక్షర పరిగ్రహ జనితం బయిన నైసర్గిక చాపలము కలం
బున’
(లక్ష్మీ. 1-11.)

ఇతని సౌజన్యము ముని మూర్ధన్యము, ఒజ్జల కితఁ డడి
గఱ్ఱి⁶. సచ్చరితుఁడు. నిత్య సౌమ్య మతి. ధీరోత్తముడు⁷.
ధర్మైక తత్పరుడు. శివ చిత్తుడు⁸. తన దైవమునకు దుష్టుని
గాలి ఎక్కడ తగులునో యని వీవనతో విసరఁగలవాడు.

ఉ. ఎక్కడి దెద్దు భూతియును నెప్పుడు సొమ్ములు భిక్ష జీవనం
బొక్కటి కట్టఁ జీరయును నుడఁగ నిల్లును లేదు నిక్కువం

1. క...ప్రబంధరచనా । ప్రావీణ్యము నీకు సహజ పరిణత సిద్ధం ।
బై వెలసినయని. లక్ష్మీ. 1- 20. పీ. 2. లక్ష్మీ. 1-17. పీ. 3. నరస బహు
పురాణ ధర్మశాస్త్రకథానిధురవేదిని. లక్ష్మీ. 1-19. 4. హరి. పూ. 1-37.
5. ఆరణ్య. 7-469. 6. క. గురు భజన పరాయణుడు...విసయోదయ
భరితుడు. (లక్ష్మీ. 1-18. పీ.) 7. హరి. పూ. 1-37. 8. ...ధర్మైక తత్ప
రుడు.....శివపదాబ్జ. సంకత ధ్యాన సంకర్త చిత్తుడు. ఆరణ్య. 7-469.

వి క్కణకుం దవస్విజను నేచిన నయ్యెడు నేమి యంచు దా
నొక్కని శర్వునిం బలువనొల్లఁడు దైత్యుఁ డనాదరంబునన్.

లక్ష్మీ. 1-124.

— రచనకు బీజము —

ఏదో ఒక మహా ప్రబంధము వ్రాయవలయు నను కుతూ
హలము ఎఱ్ఱయకు ఉత్పటమాయెను. ఒక క్షణము సమా
హితచిత్తుడై కూరుచుండెను. అప్పుడు తాత ఎఱపాతసూరి
భావమున ఆవిర్భవించి 'నాయనా నీవు ప్రబంధపరమేశ్వరుఁ
డనుగా ఆరణ్యపర్వశేషమును నిర్వహించితివి. ఇప్పుడు నాస్త్రియ
దైవమగు అహోబలేశ నరసింహుని అవతారమును స్తుతిం
పుము' అని ఆదేశించెను. ఎఱ్ఱయ పులకించెను. అతని మనసు
వికసించెను. అతని కనులు విచ్చెను. అతఁడు అద్భుతానందరస
మూర్తియాయెను. 'ఇది యీశ్వర శాసనము. నా తాత ప్రాచీన
మునులవంటివాఁడు. నీవు నాపేరివాడ వని న న్నెప్పుడును
అదరించుచుండును. ఆ మహాత్ముఁడును ఉభయకవిత్వప్రేధుఁ
డగు నాతండ్రియు విష్ణుప్రశంసచే పవిత్రమైన నా ప్రబంధము
వలన సంతోషింతురుగాక' అని అనుకొనెను. ఈ లక్ష్మీనరసింహావ
తారరచన కుపక్రమించెను.

— ప్రబంధమా లేక పురాణమా ? —

ఎఱ్ఱయ యీ లక్ష్మీనరసింహావతారమును ప్రబంధమనియు¹.
కావ్యమనియు². విశేషించి విజ్ఞానవాజ్ఞయ మనియు³.

-
1. ఇట్లు మహాప్రబంధ శబ్దనా మతూహలాయత్తం బగు లక్ష్మీ. పీఠిక.
1-14. 'అతీర్థం బెఱింగింపుమాకుఁ బరమోదాత్త ప్రబంధోత్పల్నన్.' 1-5.
2. క్రికర కావ్యరూపకన్. లక్ష్మీ. పీ. 1-28. 3. ఈ విజ్ఞానాత్మివాజ్ఞయం
బుగ. లక్ష్మీ. పీ. 1-26. మొదలగునవి. చూ.

వ్యవహరించెను. మఱియు ఈ ప్రబంధమునందు.....'అనుచు
ననేక విధంబులఁ బ్రహ్లాదుండు విజ్ఞానపరవశుండై పలుకుచున్న
పలుకులు'

5-73

'తన తనిగాలిసోఁకునఁ జాలఁ జిగురొత్తు

చతుర మనోజ్ఞ విజ్ఞాన లతలు.'

5-157

'పురుషాకారమతోడ నున్న శిఖియో పుంస్తవ్యంబు లేదో యటే

తరువో పుత్రుడిరూపా చిత్తమును జైతన్యంబు శూన్యం బొళో

విరసత్వంబుల ప్రావ నిశ్చల కలావిజ్ఞాన సర్వస్వమే.' 1-11.

అని యితఁడు విజ్ఞానశబ్దమును శ్రీ, కల్యాణ¹ శబ్దములతో
పాటు ఇనుమిక్కిలిగా వాడును. ఈ విజ్ఞానము భక్తప్రధాన
మయినది². ఇందు నాలుగై దాశ్వాసములు జ్ఞానభక్తి భరిత
ములు. కాఁగా ఈతఁడు ఉపయోగించిన ఈ జ్ఞాన విజ్ఞానశబ్ద
ములు పరమేశ్వరోద్దిష్టములు; ఆ పరమేశ్వరుండు ఈ ప్రబంధ
మున నామరూపములు కల సరసింహస్వామి.

— ౧ దీనికి మూలము ౧ —

ఈ లక్ష్మీనరసింహావతారమునకు మూలము బ్రహ్మాండాది
పురాణములు.

వ. 'మహర్షులు... ఆఖిల పురాణోపనిషత్సంబులు పరిపాటి వినుచుండి
బ్రహ్మాంధపురాణంబునఁ దీర్థ భాగవతంబు సేయు సమయంబున'

కథారంభ. 1-1.

వ. 'బ్రహ్మాండాది పురాణోక్తంబయిన శ్రీ నృసింహావతారం జను
పురాణంబుఁ దెనుగుబానఁ బ్రకటింపవలయును.' చూ. లక్ష్మీ. 1-27. కి.

1. చూ. హరివంశము. 2. ప్రసన్నభక్తి నయ వాక్తయు. లక్ష్మీ.
1-1౧.

కాని బ్రహ్మాండపురాణములో ఈ కథ అల్పాల్పము.
ఎట్టన దేవశ్రవునిచే

క. వీనును బెద్దలచే మును, వీను లలరఁ దరకరంబ విన్నవిధంబు¹

మానసమున నున్న తెలుఁగుఁ, గానుపునం గన్న క్రమముఁ గథన మొనర్తున్.

చూ. లక్షీ. 1-24. కథారంభ.

అని చెప్పించెను. కావునఁ గొంత కల్పించినటులు మన
మూహింపవలసియున్నది. ఆ గొంతలో ఈ క్రిందిగొంత చేరదు.
ఏలనఁగా ఇందలి నాలవ యాశ్వాసమును, విదవ యాశ్వాస
ములో గొంతపాలును విష్ణుపురాణమునందలి నృసింహవతార
విషయక ప్రశ్న ప్రతివచనములకు అంధీకరణము. ఇది భార
తాంధీకరణమువంటిదే. ఉదా.

వత్సతాం భవతా వత్స సారభూతం సుభాషితం,
కాలే నైతావతా యత్రే న దోద్యుక్తేన శిక్షితమ్.
శ్రూయతాం తాత వత్సమి సారభూతం తవాజ్ఞయా,
సమాహితమనా భూత్వా యస్తే చేత స్యవస్థితమ్.
అనాది మధ్యాంత మజ మవృద్ధి క్షయ మచ్యుతం,
ప్రణతోఽస్త్యంతకసంతానం సర్వ కారణ కారణమ్.

1. అంశ. 17. సర్గ. 13, 14, 15.

ఉ. "పాపద యంతకాలమును బాంధవ యొజ్జలయొద్దనుండి నీ
వే బడించి బలింది తది యేర్పడఁ బ్రస్ఫురితార్థ సారమై
తీర్థలు వీనులం గురియ దివ్య సుభాషిత రత్న మొక్క టు
ద్దీపిత ధీ విజృంభణ విధేయక యొప్పు సుపన్యసింపుమా.

1. ఆ. భాగవతము దెలిసి పలుకుట చిత్రంబు, శూరికై ను దమ్మిచూలికై న
విబుధ జనులవలన విన్నంత గన్నంత, తెలియవచ్చినంత లేటమగు.

భాగ. 1-19.

క. అనుటయుఁ బ్రహ్మదుం డి, ట్టనియెను నీ యాన లిచ్చి నట్టిద యయ్యా
వినిపించెద నా మది మెచ్చిన యర్థం బవధరింపు చిత్తప్రీతిన్.

సీ. ఆదియు మధ్యంబు సంత్యంబు నెవ్వని కరయ లేదని చెప్ప నాగమములు
పొడముటయును లేక పొడలుటయును లేక తఱుగుటయును లేక తనరు నెవ్వఁ
డెవ్వనివలనన యెంతయు సంభవస్థాన సమాహార దశలు చెందుఁ
గారణంబుల కెల్ల కారణంలై యెవ్వఁ డభగత కారణుండై నెలంగు

అ. నమ్రహుసభావు నమృతు నవికారు, నమిత లేఖ విష్ణు నాదిదేవు
నాశ్రయించినాడ నధిప యంతయ కాక, యిళరమైన యర్థమెఱుంగ నేను”

... .. 4. అ. 5, 6, 7.

విద్యాబుద్ధి రవిద్యాయా మజ్జానా త్రాత జాయలే,

బాలాఽగ్నిం కిం న ఖిద్యోక మనుశేక్వర మన్యలే?

త త్కర్త య న్న బంధాయ సా పిద్యా యా విముక్తయే,

అయాసా యాపరం కర్త విద్యాఽన్యో శిల్పనైపుణమ్.

తదేత దవగ మ్యాహ మసారం సార ముత్తమం,

నికామయ మహాభాగ ప్రణివత్య బ్రవీమిలే.

న చింతయతి కో రాజ్యం కో ధనం నాభివాంఛతి?

తథాపి భావ మే వైత దుభయం ప్రాప్యలే నరైః.

సర్వ ఏవ మహాభాగ మహత్త్వం ప్రతి సోద్యమాః,

తథాపి పుంసాం భాగ్యాని నోద్యమా భూతిహేతవః.

జడానా మవివేకానా మశూరాణా మపి ప్రభో,

భాగ్య భోజ్యాని రాజ్యాని సం త్యజీతిమతా మపి.

తస్మా ద్య లేత పుణ్యేషు య ఇచ్ఛే న్న హతీం క్రియం,

యతికవ్యం సమత్వే చ నిర్వాణ మపి చేచ్ఛతా.

... .. 1. అం. 19. సర్గ. 40-46.

క. మిదుఁగు అని తలఁచు బాలుఁడు

మిదుఁగుఁజురుర్పుఁ గని మేన మిడికెడుజనుఁడున్

బొడుగునఁ దగు ప్రా వింతయు
బడనిధిగాఁ జూచు నపుల జాణని తెలివిన్.

వ. అట్లగుటంచేసి.

క. పెడవిద్య లెవ్వియును భవ, ముడుకుగలే వాత్సలంధ ముడుపునదియ యె
క్కుడువిద్య యెట్టివిద్యలు, దొడఁగు పనియ మంచిపని విధూతకలంకా.
4-161.

క. ఇది యంతయుఁ దగఁ గనుగొని, మది నిశ్చరంపువిద్య మరగక బంధ
చ్చిదఁజేయు నాత్మవిద్యకు, నొదవఁదొడఁగినాడ నుడుగ నుద్యమ మెట్లున్.
4-162.

సీ. ఉద్యోగముల కెల్ల నొదవునె ఫలసిద్ధి యెవ్వఁడు తొలుమేన నెంతచేసె
నంతయె వానికి నబ్బు నిబ్బమున క్రీలు విద్యలు నెల్లమేలు నాత్మఁ
గోరనివాడును గోరి యోషియంత నుత్సహించువాడు నొకఁడు గలఁడె
శూరత లేక యదారక లేక యేతెలియియ లేక యేతెఱుగు లేక

గీ. యూరకుండెడు సీచుల కొదవు గరిమ
వారివెరవున నెయ్యది వచ్చుఁ జెవుమ
యయిన నుద్యోగి గావలె నంద్రు బుధులు
భాగ్య మిట్టిది యని కానఁబడదుగాన.
1-163.

క. కావున ముక్తికి యత్నము, గావించుగవలయు సమక గల్గుటఁ గోరం
గావలయు నెప్పుడును న, ద్భావంబున సమకయ్యెవిధంబంద్రే, నిన్. 1-164.

ఇందు మొదటి మూఁడాశ్వాసములలోని వర్ణనాదు
లలో ఇతరానుకరణము లేనిచో అవి స్వకపోల కల్పితములు.
మఱియు గోపాల నారాయణ అండుకోబొంబాయి. ప్రకటించిన
నరసింహపురాణమునకును దీనికిని పొత్తు లేదు.

— వాస్తవ కథ —

హిరణ్యకశిపుఁడు మహాపరాక్రమము గల రాజు.
ఇంద్రుఁడును మఱియొక బలశాలి. ఇతఁడు ఇలావృతవర్ష మునకు
రాజు. ఇలావృతమునకు స్వర్గమని పేరు. ఇలావృతవర్ష ము
నందలివారికి దేవతలని పేరు. హిరణ్యకశిపుఁడు ఇంద్రునితో

పోరి స్వర్గమును ఆక్రమించుకొనెను. దేవత లతనికి భీతి చెంది మనుష్య వేషములతో తిరుగఁదొడఁగిరి. అపుడు భారతవాసు లకు మనుష్యులని పేరు. వారు మనువు ప్రజలు. పూర్వకాల మున మనుష్యశబ్దార్థ మిప్పటివలె ఇంత వ్యాపకము కాదు.

హిరణ్యకశిపుఁడు విష్ణుసమ కాలికుఁడు. ఈ విష్ణువువామన విష్ణువునకు వెనుకటివాఁడు. ఇలావృతమునకును ఉత్తరమున నున్న క్షీరోదతీరభూములకు (?) ఇతఁ డేలిక.

ప్రహ్లాదునకును తండ్రికిని పడలేదు. హిరణ్యకశిపుఁడు కొడుకు నెంతయో హింసించెను. ప్రహ్లాదుఁడు విష్ణువు నాశ్రయించెను. తుద కెటులో ఈతండ్రి కొడుకులనడుమ సద్ భావము ఏర్పడెను. హిరణ్యకశిపుఁడు అనుతాపము చెంది ప్రహ్లాదునెడల వాత్సల్యము పూనెను. ధర్మజ్ఞుఁడగు ప్రహ్లాదుఁ డును తండ్రిని పరమభక్తితోఁ జూడ మొదలిడెను. నృసింహుఁ డేల హిరణ్యకశిపును వధించెనో విష్ణుపురాణము చెప్పదు. నృసింహుఁడు స్తంభమును బద్దలు కొట్టుకొని ఆవిర్భవించు టయు విష్ణుపురాణమున లేదు.

1. ఇత్యుక్తాంతర్దధే విష్ణు స్తత్ర మైత్రేయ పశ్యతి,

న చాపి పున రాగమ్య వమంచే చరణౌ పితరీ.

తం పితా మూ ర్ధ్వపాఘాయ పరివృజ్య చ పీడితం,

జీవనీత్యాహ వత్సేతి బాహుర్ద్రుసయనో ద్విజః.

ప్రీతిహం శ్చార్థవ తస్మి న్ననుతాపీ మహానురః.

గురుపిత్రో శృకానైవం శుక్రాహం సోఽపి ధర్షయత్.

పిత ద్యుపరిం నీలే నరసింహస్వరూపిణా,

విష్ణునా సోఽపి దైత్యానాం మైత్రేయోఽభూత్పురిస్తకః,

విష్ణు. 1. అంశ

మృగయావిహారమున హిరణ్యకశిపుని ఒక సింహము చీల్చిచంపియుండును. ఇతఁడు విష్ణువిద్యేషికావున ఆవిష్ణువే సింహరూపమున హిరణ్యకశిపుని చంపె నని కల్పన చేసియుండురు, అని వాస్తవవాదులు అందురు. ఇది అధునాతనుల హిస్టరీ. ఇక మన గ్రంథమునందలి

— కథాశరీరము - రసము —

మొదటి మూడాశ్వాసముల కథాశరీరము భిన్నరసములయు భావములయు ఉదయాస్తములచే సుల్ల తిరిగెను. ఏ రసమునకును నిలుకడ లేదు. పిదప శ్రీనృసింహారౌద్రమున కంగముగా అంకురించిన ప్రహ్లాదుని భక్తి మాత్రము హిరణ్యకశిపు ద్వేషాదులచే పల్లవించి పుష్పించి ఫలించెను. ఆ భక్తి జ్ఞాన సమకక్షమై వెలసెను. కావున నీ ప్రబంధము కలగాపులగమై పురాణమని పేరు పొందెను.

ఈ కథకు బ్రహ్మమానస పుత్రుల శాపము బీజము. హిరణ్యకశిపు వధ కార్యము. భగవంతుఁ డీ శాపమును

‘శత్రుండు నిరంతరంబు ను(మ)ద్దకంబైన శూదయంబునం దస్తదీయ సాదృశ్యంబు తనకుఁ గావలయుటం దలంచుటఁ దత్ ప్రకారంబు సాయుజ్య సంపత్కారణంబు.’ 1-101.

అని విశేషించెను. దీని కనుగుణముగా ఎఱ్ఱయ హిరణ్యకశిపుని చిత్రింపలేదు. హిరణ్యకశిపుఁడు ‘ఏను జగము లెల్ల నేలువాఁడ. విష్ణుఁ డనఁగఁగలఁడె వేటాకండు? నేనే పరమేశ్వరుఁడను’ అని యీ మొదలుగా ననును. వాత్సల్యమే లేని అతని హృదయము భయాదులచే భ్రమర కీట న్యాయముగా భాగవతమునందలి శంసాదుల హృదయమువలె భగవంతునికి గూఁడు కాలేదు. మువ్వెదట—

“హింసాగార్య మొకటి యేమేనియుఁ

గలుగు నూరక వీర లలుగువారె”

1-93

అని మాత్ర మనును.

నిధన సమయమునందును హిరణ్యకశిపుఁడు జయుఁడని పాతకు లకు జ్ఞప్తి కలుగదు. శాపమునకు భగవంతుఁడు చెప్పిన ప్రతి ఫలము ఇంచుకయు ముట్టదు. భగవంతుఁడు ప్రహ్లాదునితో నీతండ్రికి ఉత్తమలోకప్రాప్తి యగునని మాత్రము చెప్పెను.

ఇందు కరుణ వీర రౌద్రాద్భుత శృంగార రసములు ఉన్నను ఈ ప్రబంధము వర్ణనీయుఁడగు నరసింహమూర్తి వలె శృంగార ‘వీర కరుణాద్భుతానేకరస నికర సంకుల ప్రకార దుర్నిరూపాపస్థావయై’ యున్నది. (పే-82) పౌరాణికమగు నీకథ కథ పాశముగా నడపుచో నటులు కాక తప్పదు. దానఁజేసియే గద్యమునం దెట్లయ ‘లక్ష్మీనరసింహావతారం బను పురాణకథ యందు’ అని వ్రాసెను. చెదలువాడ మల్లన అప్పకవి మొదలగువారు ఈ లక్ష్మీనరసింహావతార మను ప్రబంధమును నృసింహ పురాణమనియే వాడిరి. ఈ పేరిలో సౌలభ్య మున్నది కదా. తండ్రి పెట్టుకొన్న పేరుకు సొడ్డుపెట్టి, లోకులే బొడ్డు కోసి, పెట్టు పొట్టి పేరులు మన మెఱిగినవే. మఱియు భీమన నృసింహపురాణమొకటి కల దని వినికి.

‘భీమన నృసింహపురాణమున’

క. మానవ నాథుఁడు గంగా, స్నానానంతరము నకలదానములు మహా

దీక్ష లగుని ప్రకటికి, నేనా దయతోడ నిచ్చి శివు నెరింగె. 3-252

సీ. నరనాథ యతని దానములచేత న

వాస్తవములు గానివారు లేరు

3-362

శ్రీ. ఈశాన్య నీలపుగోడను దను వింత

గనుపట్టు తీవంచు కంబములను

3-56.

(అ. రంగ. ఛంద)

అని కలదు. హరిభట్టు నారసింహపురాణ మొకటి యున్నది.

— అష్టరస వాదియా ? —

శ్రీ. అడుదు తెల్లప్రాద్దు లలితాభినయంబున దేవకామినుల్
పాడుదు రింపు వీనులకుఁ బండువు సేయఁగ వేడ్కఁ గిన్నరుల్
గూడి సమగ్ర క్షత్వరసగోష్ఠి సుఖంతురు యోగిబృందముల్
క్రీడ యొనర్తు రష్టరస కీర్తక భంగిఁ బ్రపన్ను లయ్యెడన్. . 1-61

అను వైకుంఠ వర్ణనలో అష్టరస ప్రసక్తియే కలదుగాన, ఇతఁ
డష్టరసవాది యని యనుచో ఈ ప్రమాణము దుర్బలము.
ఏలనఁగా ఈ ప్రపన్నులది భక్తి కావున ఇది ప్రకరణానుగతము.

శాంతరసము లే దని యెవరు ననరు. మహాభారతము
శాంతరసప్రధాన మగు మహాకావ్యము. దానిఁ గొంత తెలిఁ
గించిన ఎఱ్ఱయ అష్టరసవాది యనుట అతని తల్లి గొఢ్రాలని
యనుట. శాంతము, రసము కాదను పక్షము రూపకములలో.
ఇంతియకాక ఇట 'ఇష్టరస' అని పాతాంతరము. ఈ పాతమే
సాధు పాతము. చూ. నృ. పురాణము 1-48.

— పాత స 0 —

సంస్కృత భాగవతమున ప్రహ్లాదకథ ప్రసిద్ధము. పోతన
వలన ఆంధ్రలోకమున సుప్రసిద్ధము. మొనమొన్నటివఱకు
తెలుఁగునాట బాలుర కందఱకును కంఠస్థము. స్త్రీలు చల్లచిలుకు
చునో మెల్ల యలుకుచునో యీకథను కోయిలల కుగ్గుపెట్టు
దురు. ఆంధ్రభాగవతమునకు మాతృక యగు సంస్కృతభాగ
వతములోని విజ్ఞానవాక్యములకును, విష్ణుపురాణమునకును
పోలికకలదు. విష్ణుపురాణము భాగవతమునకు మూలము కదా.

ఎఱ్ఱయ పద్యములు కొన్ని పోతన పోతలోఁ బడి పద్యముల
వలె విప్పారెను.

ఆ. కుడిచినపుడు నిద్ర గూరినయప్పడు, మేలుకొనినయపుడు మెలఁగినపుడు.
విష్ణుకీర్తనంబు విష్ణుచింతయకాని, కలుకఁ డొందు బుద్ధిఁ దలఁపఁ డొందు.
లక్ష్మీ. 3-151.

కా. పానీయంబులు ద్రావుచుం గుడుచుచున్ భాషించుచున్ హాసలీ
లానిద్రాదులు నేయుచుం దిరుగుచున్ లక్షించుచున్ సంతక
శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాద సం
ధానుండై మఱచెన్ సురారిసుతుఁ డేతద్విశ్వమున్ భూవరా.
భాగ. 7-123

ఉ. ఊవర బీజముల్ భసితయోజ్యఘృతంబులు వండ కన్యకా
నేషుణముల్ కయోధిగత వృష్టికతుల్ మృగతృష్టికాంబుగం
దూపలు దుర్గకానన కఠోరిత చంద్రిక లేడమూక న
దాపలు విష్ణుమంగళకథావిముఖాత్ముల కప్తజన్మముల్. లక్ష్మీ. 5-24

కా. అంధేందూదయముల్ మహాబధిర శంఖారావముల్ మూక నద్
గ్రంథఖ్యాపనముల్ శపుంసక వధూకాంతల్ కృతఘ్నావలీ
బంధుత్వంబులు భిన్నహవ్యములు లుబ్ధద్రవ్యముల్ క్రోడ నద్
గంధంబుల్ హరిభక్తివర్జితుల రిక్త వ్యర్థ సంసారముల్ భాగ. 7-168.

సీ. వాసుదేవుని పాద వనరుహంబుల భక్తి
తగదను తండ్రియుఁ దండ్రి గాఁడు
వేదచోదితమైన విష్ణుధర్మమునకుఁ
గోపించు గురుఁడును గురుఁడుగాఁడు
భివదుఃఖములు మాన్పఁ బ్రభువైన హరిసేవ
నెడలించు హితుఁడును హితుఁడుగాఁడు
పరయోగమతమగు వైష్ణవజ్ఞానంబు
పదలిన చదువును జదువుగాదు

గీ. శేషవాకారలీలలు గీలుగొని ము

దంబుఁ బొందని తలఁపును దలఁపుగాదు
మాధవస్తోత్ర ఘన మధా మధుర రుచులఁ
జీలక తుండెడు జిహ్వయు జిహ్వగాదు.

లక్ష్మీ. 5-22.

నిషేధరూపమగు ఈయర్థము పోతనపోతలో అర్థాంతరసంక్ర
మితవాచ్యధ్వనియై సుందరశబ్దమూర్తిని ధరించి యిటులు వెలు
వడెను:—

గీ. కమలాక్షు నర్పించు కరములు కరములు

శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వ జిహ్వ
మరరక్షకునిఁ జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు
శేషకాయకి మ్రొక్కు శిరము శిరము
విష్ణు నాకర్ణించు వీనులు వీనులు
మధువైరిఁ దవలిన మనము మనము
భగవంతు వలగొను పదములు పదములు
పురుషోత్తమనిమిఁది బుద్ధి బుద్ధి

తే. దేవదేవునిఁ జింతించు దినము దినము

చక్రహస్తునిఁ బ్రకటించు చదువు చదువు
కుంభినిధవుఁ జెప్పెడి గురుఁడు గురుఁడు
తండ్రి వారిఁ శేరు మనియెడి తండ్రి తండ్రి.

భాగ. 7-169.

ఇట్టి న్యంగ్యరచనకును ఎఱ్ఱనయే పోతనకు ప్రోవ చూపెను.

క. హరిభక్తుల తపము తపము

హరిభక్తుల జపము జపము'.....

లక్ష్మీ. 2-33.

ఉ. అడఁగబోయినవృ దనురాత్త జాఁ దంబుజనాథు నవ్యయుం

బాదుద మాదిదేవు పదపంకజ పూజలు సేసి భక్తిమై
నాదుద ముచ్చుతైక శరణాగతులం గని కర్తబంధమున్
వీడుద మంచుఁ బల్కు గడు విస్తయ మందఁగఁ దోడికాలకున్.

లక్ష్మీ. 3-149.

క. ఆడుదము మనము హరిరతి, బాడుద మేప్రాద్దు విష్ణు భద్రయశంబుల్
వీడుదము దనుజసంగతి, గూడుదము ముకుందభక్తకోటిన్ సూటిన్.

భాగ. 7-248.

ప. ...హిరణ కళిపు ప్రహ్లాదవిషయ నిగ్రహానుగ్రహవేశ వ్యతికర విషయ
సంగంభదుర్వారగర్వారంభ భీషణాభిరూప సంస్థానంబును...లక్ష్మీ. 5-82.

వ. ...ప్రహ్లాద హిరణ్యకళిపు రంజన భంజన నిమిత్తాంతరంగ జేగీయ
మాన కరుణా వీర రస సంయుక్తుండును... భాగ. 7-285.

నీ...ఆ. అంబుజోదర ధ్యానత, త్వరత యొకటికాని బాలకుండు.....
లక్ష్మీ. 3-147.

నీ. ...గీ. అంబుజోదర దివ్య పాదారవింద

చింతనామృతపాన విశేషమత్త

చిత్తము.....

భాగ. 7-124, 154

ఇట్టివి ఇంకను పెక్కు లుదాహరణీయములు కలవు. వీనివలన
ఎఱుఁగ్గ పోతన్నకు అన్నయని తెల్లము.

— భా వు క త —

ఇందలి క్షీరసముద్రము వైకుంఠము భగవానుండు వసం
తము పానగోష్ఠి నరసింహమూర్తి మన కనుల వ్రేలుదురు.
ఎఱుఁగ్గ భావనావిహంగము నడుమనడుమ మూలాధారము
నుండి సహస్రారమునకును, భూమినుండి స్వర్గమునకును ఎగుదుట
యీవర్ణనములం దెడనెడ మనము కనుగొనఁగలము. ఎఱుఁగ్గ
జన్మతః కవి. భావుకత అతనికి పరివేశము. అతని కవితా
శయ్య పుష్పగుంభితము. హృదయము రసప్రసన్నము. ఈ
పాట వినుడు.

ఉ. పొందవు దుఃఖముల్ భయము పొందదు పొందదు దైన్య మెఱియిం
బొందవు లీప్ర దుర్దశలు పొందు చ్చియంబులు పొందు సంపదల్
పొందు సమగ్ర సౌఖ్యముల పొందు సమాన్విత కీర్తి లెందు గో
వింద పదారవింద పదవి పరిణాధ గరిష్ఠ చిత్తులన్.

పద్య మెంత అప్రయత్నముగా నడచునో.

క. సనకుడు కనందమూడుచు, సనత్కుమారుడు సనత్కుజాతుండనగా
ముని వరులు వనజభవు నం,దను లేతెంచిరి ముకుండి దర్శనవాంఛన్.2-82

అర్థమున కనుకూలముగా ఛందస్సు ఎటులు పరుగిడునో?

మ.త. రండు పోదము లెండు వేగము ప్రస్ఫురత్కులికాయుధా
ఖండ భేలన హేలి భీరి నగ ప్రజాభయ దాయితా
చండ చండ తరంగ సంభ్రమ సంప్రవర్ధక వార్ధికి
ఋండరికదళాక్ష మందిర భూమికి నుహినేమికిన్. 2-145

ఎత్తి చూపుటకుఁగాని, ప్రయత్నించి తెలిసికొనుటకుఁగాని పని
యుండనంతగా ఇతని కవిత్వమునం దెవటఁ జూచినను సౌంద
ర్యము తరంగితమగు చుండును.

తరంగములు లేచిపడుచు,నురుగుల కాంతి ప్రసరించుచు,
పగడపుదీగలు అటు ఇటు కొట్టుకొనుచుండ—బడబాగ్ని
తోడి సముద్రుడు చేతులాడించుచు, అట్టహాసము చేయుచు,
జడలు విసిర్చుచు ఫాలనేత్రముతో తాండవించుచుండు శివుని
వలె నతనికిఁ గనుపట్టును. 1-34. హిరణ్యకశిపుడు నీట నిల్చి
చేయునుగ్రతపమునకు కమలి, కమలినీ కన్ను మూసెనట. అతని
వెచ్చ యూబువులకు నీ రిగురఁగా మాటటగా మంచు నీగుకురిసె
నట. అతని తపములేఱఁ గంతయు నిదుర లేక సరసి నల్లఁ
గల్వల కన్నులతో చూచుచున్న దట. 2-21. దిగ్దంతుల దంత
ములు ఊడఁబెట్టికి బ్రహ్మాండ మను వాద్యమును హాయింపుచు
ముక్తాప్రాలంబములు కల రాకాశశాంకుఁడట హిరణ్యకశిపుడు!
2-4. మలయపవనుడు వేసఁగికి కలఁగి తలఁగిపోనేరక తాల
వృంతములలో తల దాచికొనె నట 3-69.

పెద్దలు త్రేక్షును అతిశయోక్తిని పెద్దగా జెప్పుదురు.
స్వభావోక్తిమాత్రము తక్కువ తిన్నదా? చూడుడు, వేసవిలో

వగలు తెలతోటనీడలు బ్రాతి యయ్యె.

బగలును కేలు తమగలి బ్రాతి యయ్యె

కేలు వెన్నెలబయలులు ప్రియము లయ్యె

కేలుబగలులు నిద్రలుఁ బ్రియము లయ్యె. 8-73.

ఇప్పటి ప్రభుత్వమున నిషిద్ధమైన పానగోష్ఠిని పట్టు
కొందము. ఒక సుందరిచేతి పానపాత్రమునఁ బడి చందమామ
గడగడలాడుచున్నాడు. ఎందుల కందురా, వినుడు. ఆసుందరి
మోమునందమునకు కన్న వెట్టిన దొంగ కాఁడా ఆ మామ?
ఇప్పుడు పట్టు పడ్డాడు. ఇక వడవడ వడక కేమి చేయును?
3-7. ఇక వెన్నెలలోనికి పోదమా? అది రాత్రి యను తలఁపు
పుట్టనీక, తమ మను మాట విననీక, అవ్యక్త యను శంకి నకు
రింపనీక అంతఃకరణమునకు బ్రహ్మానందముగా నుండలేదా?
3-91. ఇక బ్రహ్మమునే చూతము. అది పాపపానువున పండి
యున్నది. మంచుకొండ నెత్తమునఁ గ్రవ్వి నీటి మబ్బు
చాయకు నుపమేయము దాని సోయగము. అది విజ్ఞానమునకు
నిర్దేశము. ఒక పెడ సగుణము, ఒక పెడ నిర్గుణము. వెరసి
ఉభయము. 3-14.

‘జ్ఞానినా ముపకారాయ త్రిథా రూపం ప్రభు ర్వహః’

సగుణం నిర్గుణం చైవ తస్మా త్స్గుణ నిర్గుణమ్.

అను సూత్ర సంహిత యిచ్చుట గుఱుతు వచ్చెడిని. ఎత్తొప్పగడకు
పరమేశ్వరునియెడఁ గల అభిజ్ఞత ఎంత లోతొ అంత విరివి.
అది విశేషించి మూడవ యాశ్వాసమున అంగవర్ణనమునను,
దర్శనముల ఊతతోఁ జేసిన భగవత్ స్తుతియందును, ఐదవ

యాశ్వాసమున స్తంభోద్భవవచనమునందును, దండకమునందును 'కనబడును. దర్శనముల ప్రాపునజేసి, స్తోత్రమున సాంఖ్యప్రస్తావములో ఈ దిగువపద్యము కలదు,—

క. దృష్టాదృష్టఫల సృహావిముఖులై దిక్సూర్యోత్తస్క్రియా
సృష్టిం బ్రస్ఫుటతీవ్రబోధమున నుల్లేకించి యవ్యక్త సు
సృష్టిం బాసి నిరస్తవైకృతు నుదాసీనాత్తు వడ్వింతు వి
సృష్టైశ్చర్యుని నిన్ను సాంఖ్యు తలమిఁ భావించు రాల్తేశ్వరా !

“ఓ పరమపురుషా! సాంఖ్యులు ఇహపరలోకభోగముల ఆశకు పెడ మొగము వెట్టి ఆకాశము మొదలుగాఁగల తత్త్వముల సృష్టిని (దిక్భిజ్జిమిచట ఆకాశపరము)నిశితజ్ఞానముచే దాటి, అవ్యక్తసంబంధమును (సంసృష్టి= తిలకందలముల కలయికవంటి కలయిక) వీడి, నిన్ను వికారదూరునిగను ఉదాసీనునిగను వడ్వింతునిగను అనఁగా ఇరువదాఱవ తత్త్వముగను, తలఁతురు” అని ఆర్థము.

వేదాంతములమతమున జ్ఞానేంద్రియము లైదు, కర్తేంద్రియము లైదు, భూతము లైదు, శబ్దాదివిషయము లైదు, మనోబుద్ధ్యహంకారప్రకృతిచిదాభాసు లైదుగురు. వెరసి ౨౫. ఇరువదాఱవవాఁడు పురుషుఁడు.

ఈపద్యమున ఉదాసీనుఁడగు సాంఖ్యపురుషుఁడు ఇరువది ఆఱవవాఁ డని చెప్పబడెను. అనఁగా ఇదియే పరతత్త్వము లేక తత్త్వాన్వీతము.

● ౨౫ తత్త్వములు ●

సాంఖ్యము ఏమి చెప్పనో చూతము. సాంఖ్యకారిక,—

‘మూలప్రకృతి రవికృతి, ర్తహ దాద్యాః ప్రకృతి వికృతయ స్పష్ట
షాడశిక శ్చ వికారో, న ప్రకృతి ర్న వికృతిః పురుషః.’

1. ఈ చోటుల నన్నిటను ఈ ముద్రణమునను పెక్కు అపసాతములు కలవు. సుసాతములతోఁగల వేచియుండదు.

అనియు, సాంఖ్యసూత్రము,—

‘సత్త్వ రజస్తమసాం, సామ్యావస్థా ప్రకృతిః, ప్రకృతే ర్మహాన్,
మహతోఽహంసోఽహంకారా త్పంచ తన్మాత్రా జ్ఞాభయ మింద్రియం,
తన్మాత్రే భ్యః స్థూలభూతాని, పురుష ఇతి పంచమింశతి ర్గణః.’ (౧-౩౧)

అనియు ఇరువదియైదు తత్త్వములనే చెప్పును. ‘పంచ
వింశ ఆత్మా భవతి’ అను శ్రుతి యిందుల కుపప్తంభకము. ఇటు
లగుచో ఈ పండితులకు¹ డెవడు ?

— విద్యారణ్యులు —

సర్వదర్శనసంగ్రహమున విద్యారణ్యులు సాంఖ్యదర్శనము
ఇరువదేనుతత్త్వములను చెప్పుననియు, సాతంజలదర్శనము

‘ప్రధానాదీని పంచమింశతి తత్త్వాని ప్రాచీనాన్యేవ సప్తతాని. పండితం
శస్త్ర పరమేశ్వరః క్లేశ కర్తృ విపాకాశయై రపరామృష్టః పురుషః స్వేచ్ఛయా
నిర్మాణకాయ మధిష్ఠాయ లౌకిక వైదిక సంప్రదాయప్రవర్తకః సంసారాం
గారే తప్యమానానాం ప్రాణభృతా మనుగ్రాహక శ్చ.’

(సాంఖ్యము చెప్పిన ప్రధానాదులగు ఇరువదియైదుతత్త్వములే యోగ
దర్శనమునకును సప్తకములయినను, ఇరువదియైదువవాడు పరమేశ్వరుఁ
డొకఁ డున్నాఁడు. అతఁడు క్లేశాదులచే అంటఁబడఁడు. అతఁడు ఇచ్ఛా
మాత్రమున నిర్మాణకాయమధిష్ఠించి¹ లౌకిక వైదికసంప్రదాయములను
నడపును. మఱియు సంసారాన్ని²లో దహించుకొనిపోవుచుండు జీవుల నతఁ
గ్రహించును.)

అని యోగము ౨౬ తత్త్వముల నొప్పెననియు
చెప్పెను. ఇటు లితఁడు చెప్పటకు

‘క్లేశకర్తృ విపాకాశయై రపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వరః’ (౧-౩౪)

1. ఒకపరియే ఒకటిగాని పెక్కులుగాని శరీరముల నిర్మించి వానియందనునిగిని అని అర్థము.

అను యోగసూత్ర మాకరము. మఱియు యోగదర్శనమ్మా
పూర్వసిద్ధుఁ డనబరగు హిరణ్యగర్భ సంగీకరించును. (చూ.
3-౪౫-యో. ద. వ్యాసభాష్య) సాంఖ్యసూత్రమునను ఇట్టి
యీశ్వరుఁడు అనఁగా బ్రహ్మాండమును సృజించువాఁడు కలఁడు.

‘స హి సర్వవి త్సర్వకర్తా.’ (3-౫౬)

‘ఈనృశేశ్వరసిద్ధిః సిద్ధా.’ (3-౫౭)

యోగదర్శనమును సాంఖ్యదర్శనమును చెప్పిన యీ యీశ్వ
రుఁడు జన్మేశ్వరుఁడు. దాననే అనిత్యుఁడు. కొందఱు సాంఖ్య
లీశ్వరు నొప్పురు. వారు నిరీశ్వరులు. దానఁజేసి విద్యారణ్యు లీ
స్వల్పభేదము నాశ్రయించి, షడ్వింశతుని ఈశ్వరుని విడివిడిగా
చెప్పియుండనొప్పును.

— ౨౬ తత్త్వములు —

ఇది యిటులుండఁగా భారతము సాంఖ్యముననే ఇరువ
దాఱు 'తత్త్వములుగాని, యోగమున ఇరువదేనే తత్త్వము
లని యిటులు చెప్పుచున్నది,—

.....యోగానాం... ..

పంచవింశా త్వరం తత్త్వం పత్యతే న నకాధిక,

... ..

1. కరంబగు నవ్యక్తంబు దొఱంగిన పంచవింశకం డక్షరం బనం
బరఁగు నక్షరంబునకుం బరంబైనదానిం బెక్కుఁ డ్రెఱుంగరు సాంఖ్యమూర్త్య
దర్శకులు గాంతురు క్షరాక్షరపరంబు లప్రబుద్ధ బుద్ధ్యమాన బుద్ధంబు లను నిర్దో
శంబులు గలిగియుండుఁ బరతత్త్వనిర్దేశంబునం బొల్పు షడ్వింశకంబు బుద్ధం
బును విమలంబును నప్రమేయంబును సనాతనంబునునై పంచవింశకంబును
చతుర్వింశకంబునుం గనుచు వెలుంగు. (కాంతి ౬-౫౬.)

బుద్ధ ముద్రానిబద్ధిత్వా ద్బుద్ధ్యమానం చ తత్త్వతః
 • బుద్ధ్యమానం చ బుద్ధం చ ప్రాచీనా ర్థోగనిదర్శకమ్¹

వావిళ్లవారి ప్రతి. కాంతి (307)

యోగులిరుపదేనవత్త్వముకంటె నింకొకత్త్వమును చెప్పరు.

స్వరూపమెఱుంగమి బుద్ధుఁడు (పురుషుఁడు) బుద్ధ్యమానుఁడు అనఁగా తెలియఁ
 బడుటకు విషయమగుచున్నాఁడు. కావున యోగులు బుద్ధ్యమానుని బుద్ధునే
 చెప్పుదురు. ² అనఁగా తెలియఁబడుదానిని (అవ్యక్త), తెలిసిన వానినిమాత్రమే
 (పురుష) చెప్పుదురు.

ఇక అనుశాసనపర్వ మన్ననో,—

అథ మూర్ధను(ని) యః ప్రాణాన్ భారయేత సమాహితః

బుద్ధ్యమాన మవాప్నోతి ద్రవ్యావస్థం న సంశయః.³

1. అవ్యక్తము పురుషుఁడు అను రెండుతత్త్వములనే స్వీకరించు
 గుడల విధినిషేధ మోక్షప్రతిపాదకమగు కాస్తమెవరికి? కావున జీవునిఁగూడ
 విడిగా నొకతత్త్వముక్రింద స్వీకరింపవలయునని యోగముదెస సాంఖ్యుల
 ఆరోపణ. ఇది భారతము సాంఖ్యమున్మతనపక్షముగాఁ జేసిన చేసిన ఆరోపణ
 అని వేఱ చెప్పవచ్చుటలేదు. 2. లెక్కన దీనిని తెలిగింపలేదు. 3. వావిళ్ల
 ప్రతి. అనుశాసన. ౯౮-౧౦౦.

క. ఈ వైవరముల నన్నిటి, నాదరమునఁ గనుచు యోగి యచలితనిష్ఠఁ
 వేదమయా మూర్ధగతుం, దై దక్షత పేర్చి నిలుపుఁ బ్రాణము లచటన్.

గీ. అపుడు బుద్ధ్యమానునిఁ గను నెవ్వరిష్ట
 తత్త్వ మవ్యక్త మంద్రు తద్దగ్ని యగుఁ బ్ర
 బుద్ధుఁ డాతని నతని నబుద్ధుఁ డెఱుంగు
 చుండు నెవి యాత్మదశ లక్ష డొకఁడ యనఘ!

ఆ. తరుఁడు నతరుండుఁ బరుండును నందు ర
 వినుతదశలఁ బంచపంశకుండు ప్ర
 బుద్ధనాముఁ డతఁ డబుద్ధినిఁ గనుఁ బురు
 షవిధముగను బ్రకృతి సంగ మెఱుంగు.

క. విను వడ్డింకుఁ డబుద్ధుం, డనఁ జను వాత్సనసములకు నందక యునికిం
 దనఁ గా నాతత్త్వంబుం, గనిన ప్రబుద్ధుండ యతఁడు కామధ్వంసీ!

బుధ్యమానా¹ ప్రబుద్ధాభ్యాం న బుద్ధ ఇతి పత్యతే *
 బుధ్యమాన మబుద్ధశ్చ నిత్యమేవానుపశ్యతి
 వికారపురుష స్తేష బుధ్యమాన ఇతి స్పృతః
 పంచవింశతి తత్త్వం తత్ ప్రోవ్యతే నాత్ర సంశయః.
 యది బుద్ధతి చైవాయ మనోయ మితి భావ్యరః
 న ప్రబుద్ధోఽనువర్తక పానీయం మత్స్యో యథా.²

సనత్కుమారుడు శివునకు యోగమును వివరించుచు ఈశ్వోక
 ములచే బుధ్యమానుని ప్రబుద్ధుని అబుద్ధుని జెప్పెను. కాఁగా
 యోగమునఁగూడ ఇరువదాఱుతత్త్వములు తేలినవి. ఇది
 పూర్వపరవిరోధము. వావిల్ల వారి ముద్రణమున ఈయథ్యాయ
 ములు రెండు మూఁడు ప్రక్షిప్తములని తొఁచెడిని. దీనికి నీల
 కంఠ వ్యాఖ్య లేదు. పూనాప్రతిలో ఈభాగము లేదు.

అనుశాసన మియధ్యాయముననే,—

చతుర్వింశతి మేవాత్ర కేచి దాహు ర్నసీషిణః.	27
కేచి దాహు స్తయోవింశం యథాశ్రుతి నిదర్శనం,	
వయం తు పంచవింశం వై తదధిష్ఠానసంజ్ఞితమ్.	28
తత్త్వం సమధిమన్యామ స్సర్వతంత్ర ప్రలాపనాత్.	29

క. ఆరయఁగఁ దత్త్వము లనునవి

యిరువదినా ల్లంద్రు కొంద టిభదనుజహరా

యిరువదిమూఁ డనుటయుఁ గల

దిరువదియే నంద్రు వానినే యెట్లున్నన్.

(అను. ౪-౧౭౩.)

1. ప్రబుద్ధ అని పాఠాంతరము. దీనికి లెక్కన తెలిగింపు అను
 గుణము. 2. తెలిగింపులో అబుద్ధుఁ డని యుండుటవల్ల పాఠాంతరమేదో
 ఇవట నుండియుండును. చూ. అను. ౪-౨౦౦, ౨౦౧.

‘అనియు, శాంతిలో,—

‘అత్తానం బహుధా కృత్యా తాన్యేవ ప్రవచతుః’ (30౮-౧).
అత్తను మాయచే విశ్వతైజసస్రాజ్ఞ విరాట్కూన్మిత్రాకర్యాములనుగా విభజించి,
విభజించిన ఆర్థములనే తత్త్వములనుగా చూతురు. కాని అత్త ఒకటే
తత్త్వము.

అనియు,

‘ప్రబుద్ధులగు సాంఖ్యులును యోగులును బుద్ధికిం బరంబై పంచవింశతి
తమంబైన యాతత్త్వంబు నాలాకింతురు... (౬-3౪.)

అనియు చెప్పట సాంఖ్యయోగ వేదాంతదర్శనములను సమీక
రించుట కని తోచును. ఈవిగువ కోష్ఠకముచూచిన నిది తెల్లము.

ఉపని గీత	క్షర	అక్షర	అన్య
శాంతి (సాంఖ్య)	బుద్ధ్యమాన (అవ్యక్త)	అక్షర అప్రబుద్ధ	పురుషోత్తమ బుద్ధ
...(యోగ)	బుద్ధ్యమాన	—	బుద్ధ
అనుశాసన	బుద్ధ్యమాన	ప్రబుద్ధ	అబుద్ధ
సాంఖ్యదర్శన	అవ్యక్త	—	పురుష (జీవ, ఈశ్వర)
యోగదర్శన	...	—	...

‘సీ. ప్రకృతియు గుణములు ప్రకృతి జన్యంబగు

వికృతి సప్తకమును విను వికార

ములు పదియాలు నై కలిగిన యాస్తోత్ర

మాధవ ! నీహృదయహిమ విని

కలిరిక్కు డిరువదే నపు తత్త్వ మీ పని
సాంఖ్యులు నూత్నదర్శకులు బుద్ధిః
గని చెప్పదురు.....

(హరి. ఉ. ౬-౭౫)

అని వ్రాసియు; ఎఱ్ఱయ యీ ౨౬ వ తత్త్వమును తనుశాసనిక
పర్వమునుండియో పురాణాంతరమునుండియో గ్రహించి
యందును.

— నా ను క్తు —

తెలుగువారిలోఁ బుట్టిన నాను శ్లోఱ్ఱయనోట నీట మొల
చిన తామరవలె, మనోహరముగా నుండును. ఈ దిగువ నుదా
హరించిన సామెతలనుమణులతో తాపటముచేసిన ఆ యా
పద్యములను జదివినచోఁ బ్రకృతార్థమున కవి ఎంత నైగ
నిగ్యము కూర్చెనో స్ఫుటము కాఁగలదు.

‘కుంకటిలోఁ దామర మొలచిన క్రియ.’ 3-127.

‘బలియు నింట బానిసనైనఁ జెఱుప వెఱుకురు.’ 3-47.

‘మూఁ డేండ్ల లేని నదృద్ధి ముప్ప డేండ్ల లేదు.’ 3-151.

ఒక గుడ్డు మఱిగిపో నేమి యగున్ ? 4-25.

‘నివ్వనఁ జెద లంటునె ?’ 4-32.

‘నోరు మూయఁ బెడతల న పోయెదు.’ 4-37.

— భాషా జాతీయములు —

ప్రతిభాషయందును జాతీయపదములు కుప్పతెప్పలుగా
నుండును. కవులు సంగ్రహించినవి కడుఁగొలఁది. గొప్ప
కవులు ప్రకరణానుగతములయినవానినిమాత్రమే వాడఁగలరు
గదా. ఇవి భాషకు ప్రాణమువంటివి. వీని కొక నిఘంటువు

వ్రాయుట ఆవశ్యకము. నన్నయ తిక్కనలవలె నెఱ్ఱయగూడ
వీని నచట నచట జక్కఁగా వాడెను.

'నాలు కాడునే?'	2-28.
'మాకు దిక్కు'	3-50.
'వాడు నాకు, వానికి గలనేను.'	3-56.
'అమ్మడు వోయినట్లు'	3-62.
'క్షువలమ్రొక్కు చై వమునకు నెక్కె ననఁగ.'	3-75.
'విల చెడితి రోరి.'	4-15.
'పాప మడిసె.'	4-28.
'చే చఱచింఁచు.'	4-170.
మీదికి మూరెడు వేర్చి	5-95.

ప్రయోగవిశేషములు

'కనినకంటె 3-138. చెప్ప ననియె నిదె యెజ్జలు 4-13.
అతని మచ్చరంబునఁ గన్నదియ తలఁచు జేలమో 5-28.
తా రొకరులఁ గోరరు 5-56. వల కలుగఁడు 2-30. ఒలసిన నరు
గొంత కాల మునికియు 4-64. మాన్పఁగల యంతయు నింకను
నాడి చూతమే 5-7. ఇంతమాత్ర మునకు 1-93. ఎందేని. ప్రకృతి
సత్యముల కరణి.....అట్టి యంభోధి 1-25. ఇది నన్నయ
వాడుక.

ఉ. ఇంబుగ సర్వలోక జను లెవ్వనియేని ముఖామృతాంశు విం
బుంబున నుద్భవంబులైన భారత వా గమృతంబు కర్ణరం
భంబును నంజలిం దలిలి త్రావుదు రట్టి మునీంద్రలోక వం
ద్వ్యం బరముం బరాశరనుతుం బ్రణమిల్లి కరంబు భక్తితోన్.

ఈ 'ఎంచేని, ఎవ్వనియేని లోని ఏని అట్టి' శబ్దములు నిత్య సంబంధము కల య త్తచ్ఛబ్దములవంటివి. ఇటు విశేషము అను ప్రయుక్తమగు 'ఏని.' చూ.

వ. ఎయ్యేని వేల్పు నాహ్వనంబు నేనెద నవ్వేల్పు. అర.7-324.

ఇందులకు భిన్నముగను నన్నయ వాడెను.

వ. 'ఎంచేనినుండి యొక్క మహామహుండు...వచ్చి' అది, 3-130.

ప్రకాశి. 4-14.

దేవబలంబు సిద్ధంబగుట యవలంబింపవలయుట నాకుం దోచిన కర్ణంబు.

2-138.

❖ దోహదానములు ❖

సీ. 'ఏను దియ్యమున నటించిన' - 1

అనునెడ ఇంచు గాగమ యతియ్య

క. అదియు మహామయు.....ఎఱుంగం

3. గాఁ దరము/గాదు..... 1-39.

క. అదేవు దివ్యమహామం.... ..ఎఱుంగం

4. గాఁ దరమె..... 1-64.

మ. 'ఒం । డొకటొ...రివులొ ఘోరాజి'

ఈ యతులును.

ఉ. వీపున నధి నొక్క పృథివీధరముం దగఱాదార్ప సంచుక్షీకరి. 4-181.

అను పద్యములందు ప్రాససాంకర్యమును

క. వేదములాదిగఁ గల యష్టాదశవిద్యలకు నీవ ప్రప్త తత్త్వ

బోధకులను 3-30.

అను పద్యమున దధ ప్రాసమును

'పద్మజాకు' 2-28.

అనునెడ నగాగమాభావమును చూపట్టును. ఇవన్నియును గన్నయకును తిక్కనకును సమ్యతములే. 'ఉ. కాదన కిట్టిపాటి' అను నన్నయ పద్యమున సంబోధనమును సంబోధనముగా మార్చి, బుడధాతు ల్యుడంతమని సమర్థించువారు ఈపద్యము నందలి 'బోధకులు' గమనించి సింహావలోకనము చేసికొనవలసి యుందురు. కానినాఁడు దీనిగూడ బోధకులుగా దిద్దవలసి యుందురు.

క. అపన్నగముఖ్యులఁ దన, వీఁపునఁ బెట్టుకొని కలచె వివినములు మహా
ద్వీపములు గిరు లలఘుది, కాపాలపురములు చూపెఁ జని యాతనికిఁ.
అది. 2-42.

క. అదశరథనూనుండు ప, యాధిజలం బింకఁ జేసి యొకశరమునఁ గ
వ్యాదవిభుఁ దనిమి సీతను, మోదంబునఁ జేకొని సురపుంగవు లెన్నన్.
ఎత్తాప్రెగడ సంతోషరామాయణము అని అనందరంగ
రాట్ఛందము (పుట. 82. 3 ఆ. 6వ.) ఈ ప్రాసములఁ జూచునది.
మఱియు రంగరాట్ఛందప్రామాణ్యమునెడ శోధకుల అభిప్రాయ
మును గూడ గమనించునది.

'మందా. వేలాక్రాంత త్రిభువన మహా ద్విద్విపల్లవ'.....4-188.
'సుమహా' ఆరణ్య. 5-355, 6-1.

అను ప్రయోగములు

'సుమహదుపనివల్ ప్రస్తుత్యభిక్రావ్య సేవ్యా' (మహాప్రస్థాన.) 1-79.
అను తిక్కన ప్రయోగమును తలఁపునకుఁ దెచ్చుచున్నవి.
మఱియు

'అట్టి ప్రారమునకు నట్టి ఘోరమునకు' 4-121.
'వీని మనోగతమునం దదిలివ దైవము' 5-6.
'పతి రకీతంబు దుస్సహము' ఆరణ్య. 5-307.
'అపగతమునఁ బడ' 7-249.

అను నీ ప్రయోగములు చూపట్టును. ఇట్టివి తిక్కనలోను.

‘సాత్యః సమేతంబుగా శౌరియు’

కాంతి. 1-371.

‘సహాయంబు నొల్లక’

కాంతి. 3-83.

‘కాంతము ధర్మ ప్రచయం బుకటిక’

„ 5-186.

ఉన్నవి. ఈ ధర్మ ధర్మి వ్యత్యయాదులు తెలుగునాట శిష్టజన వ్యవహారములో నున్నవి.

కపోగ్రత.—

ఇచట ‘పరాధాగ్ర ప్రాగహర ప్రాగ్ని గ్రాగ్రీయ మగ్నియమ్’ అను అమరమునుబట్టి తపమున ఉత్కర్ష మొందినవానిధర్మము అని అర్థముచెప్పి పదసాధుత్వము సాధింపనగునుగాని—“కమలిన శైత్యమ్” కనుగుణముగా అర్థ మమరదు. కాన ‘సకారాంతము లకారాంతములును అగును’ అను మతమవలం బించి ఎట్టియ తప+ఉగ్రత అని గ్రహించియుండును - చూ - కపోగ్రత - 243 పుట - భారతమునఁగూడ నితఁడు — ‘సమ్యక్యశకాలి’ ఆరణ్య-౬-౯౨. అని యశశ్శబ్దమును అకారాంతముగా ప్రయోగించెను.

— కారక విశేషములు —

‘ఎవ్విధంబునందైన’

‘.....విషభక్షణంబునం

దమృతముకంటెఁ బ్రీతికరమయ్యె’

4-83.

‘మేడమీఁ దడలెడు’

3-134.

‘ఆత్మవిద్యకు నొడవఁదొడఁగినాడ’

4-162.

‘విడిపించు పనికి నై యొదవి యుక్తహించి యున్నవాడు’

ఆరణ్య. 6-349.

‘శిశిరి ఉపాంతమువలనం గదలి’

2-19.

ఇట్టివి నన్నయ తిక్కనలందును గలవు. ఇవి వైయాకరణులకు నుపరిచితములే. నాటికిని నేటికిని కారకమునఁ గలిగిన పరిణామ మును పరిశీలించుటకు వీని నుదాహరించితిని. ఎట్టియ ఆరణ్యము

నందును హరివంశమునందును కనుగొనవలసిన భాషాపత్రములు బహుళములు.

● స్వ సంవాదములు ●

'స్ఫుర దరుణాంతు రాగ రుచి సూరలః బర్వః' 2-73.

'స్ఫుర దరుణాంతు రాగ రుచి బొంపిరి వోయి ఆరణ్య. 4-148.

శ. వెలుగువడి వార్ష రాగము, దఱిగిన వదనములు వెల్లె దనము గదుర వి
ట్రణ మూర్ఖ మునిగి యయ్యి, ద్దణు నిలిచిరి చేత్ర దండ తాడిత తమరై.
1-91.

శ. వెలుగువడి వార్ష రాగము, దఱిగిన వెల వెల్లెనై వదనములు న్రాలం
దెలుగేది టిచ్చవడి ర. త్రఱిఁ దల్ పరిజనము తెల్ల దద్దయు పంకన్.
ఆరణ్య. 7-159.

సీ. మెచ్చక యెనునైన మృత్యువు మెడఁ ద్రొక్కి
క్రివ్వాడి కోలులు ద్రెవ్వరాచి— 2-119.

సీ. మెచ్చక యెదునైన మృత్యువు మెడఁద్రొక్కి
క్రివ్వాడి కోలులు ద్రెవ్వరాచి— హరి. పూ. 4-155.

శ. శిత శారసిహ నఖరా, హత దైత్య మహిమ సూపహరణునఁ ది
ర్భిత యయ్యె ననగ బరికాం, తత నొండఁ ద్రిలోకపీడ తత్ శుణమాత్రమ్.
5-107.

ఈపద్యమే సరిగా హరివంశమున పూర్వభాగము 1-39లోఁ గలదు.

ఈ కబ్బమున ద్వితీయాశ్వాసమునందుఁ గల 'తపములఁ
గున్నిన తపసులఁ బట్టి తెప్పించి యచ్చరలతోఁ బెండ్లిసేయు'
అను పద్యము శ్రీనాథునిదిగా హరవిలాసమునందు ముద్రిత
మైనది. ఈపద్య మెఱ్ఱయదో శ్రీనాథునితో ఊహింపవలసి
యున్నది. ఈ క్రింది పద్యమునకు దిగువ నుదాహరించిన
శ్లోకము ఆకరముగాఁ గానిపిం చెడిని.—

క. దైవాధీనము త్రిజగము, దైవము శస్త్రంత్రవశము తస్త్రంత్రము భూ
జీవతల చేరిదగుటను, దైవములకు దైవశములు ధరణీ నివాసాత్. 1-99.

దైవాధీనం జగత్సర్వం మంత్రాధీనం తు దైవతమ్
తస్త్రంత్రం బ్రహ్మాధీనం బ్రహ్మణో మను దేవతా.

ఇక నా శుష్కవాక్యముల కట్టిపెట్టెదను. నన్నయ తిక్కన
లలోఁ జేరుటకు,—

ఉ. మించిన వేడ్క పీనులకు మిక్కుటమై మధువుప్టి గ్రవ్వు రా
యంచలు గూయఁ గ్రౌంచమును నావలఁ గూయఁగడంగ భంగిఁ బ్రా
ధాంచిత శబ్దపారులు మహాశవు లాద్యులు కావ్య శయ్యఁ గీ
లించిన కీర్తి నంగ సుఖలీలకు నేనును గాంక్ష చేసితిన్. (లక్ష్మీ. 1-13.)

అని జంకినటులు వినయము చూపి వారి కొఱత దీర్చిన ఎత్తా
వైగడ మధుమయఘణితుల నికఁ జదువుడు.

చిరివాడ
కృష్ణజిల్లా. }
19-1-53

వేలూరి శివరామశాస్త్రి.

శ్రీ ర మ్మ
శ్రీలక్ష్మీవృసింహావతార మను

నృ సిం హ వృ రాణ ము

పీఠిక

కి నిరంతరంబు కడుఁ జెన్నెసలారెడురాగలీలను
తేకముఁ బొంది యొప్పుతనచిత్తముఁ జూ
పెడుమాడ్కి నిత్యర, మ్యాకృతి యైనకౌస్తు
భము నక్కుపయిం బచరించునుత్తమ, శ్లోకుఁ
డహాబలేశుఁ డతిలోకుఁడు లోకముఁగాఁచుఁ
గావుతన్.

1

- ఉ. చందనచారుపత్రకము సంస్తుతకౌస్తుభకరికంబు న
¹స్ఫుదితలాంఛనభ్రమరసంగమనోజ్ఞము నైనయట్టి గో
విందునుర స్థలంబ యరవిందముగా సొగియించియున్న, య
య్యిందిర సూచు గాతఁ గృపనింపగుచూపుల భక్తసంతతిన్.
- ఉ. గద్దియయైనతప్తివిరి కమ్మని తావికిఁ గ్రమ్ముతేటు లే
ప్రొద్దును మోయుచందమునఁ బ్రోడలు శిష్యులుగూడి ²చు
ట్టులక, బెద్దయెలుంగునం జదువఁ బెర్చియెల్వరగ నొప్పువే
లుపుం, బెద్ద నయంపుమత్కృతి కభీష్టచిరస్థితిదాయిగావుతన్.

1. స్వందిత. 2. చట్టులు.

- చ. వఱలు జటాటవిం గుసుమవల్లరు లై చదలేటినీటి నె
త్తలుల జనించుకొన్నరువుతండములై తలఁజుట్టుపాముమే
నలువుడుఁ గుప్పసంపుఁబొరలై చెలువార శి వేందుచంద్రికల్
నెఱయఁగఁ బ్రోచు మస్తుఖమనీషితకావ్యకళాకుముద్వతిన్.
- చ. తనరంగ గ్రుచ్చి యంబిక ముదంబునగొఁగిటఁజేర్చుచోఁఘన
స్తనయుగకుంభయుగ్గములు దార్కొని యెఱుప్పనకై యసూ
యమై, జెనకిపెనంగ నొండ్లోకటిఁ జేరినలాగున నుల్లసిల్లఁ
బెం, పెనసినవానిఁ బ్రీతినుతియించెదనేనికమోమువేలుపున్.
- చ. కరకమలంబునందుఁ బటికంపుఁగమండలు పివచ్చకాంతి భా
సురమగుమా క్తికంపుజపసూత్రముదాల్పుట, బ్రహ్మవాదియై
పరఁగినహంసముం బిలిచి బాలమృణాళముఁజూపుచందమా
సిరిఁ దిలకింప వొప్పుబాధనేవిలమూర్తిఁ దలంతు భారతిన్.
- ఉ. వీనులతేనె యై కురియ వింతగు కావ్యరసంబు గ్రోలి య
మ్మానవకోటికిం బశుసమానత మానఁగఁ జేసె నెవ్వఁ డె
వ్వారికి నీడు లేరు మునివర్గములోపల నమ్మహాత్ము మే
థానిధి నాద్యురాఘవకథానిధికిర్తిధురీణుఁ గొల్చెదన్. 7
- ఉ. వేదము నచ్చుకట్టి శ్రుతివీథులతత్వముఁ బట్టి చూచి య
వ్వేదముకంపు వీనులకు వెగ్గలమై నిగుడంగఁ బాటు నా
మోగము వెల్లిఁ గొల్చి యనుమోదితకీర్తులమిన్నుదాఁకు న
య్యాదిమహండితుంగొలుతునచ్యుతమూర్తిఁబరాశరాత్మజున్.
- ఉ. భాసురభారతార్థములభంగులు నిక్క మెఱుంగనేరమి
గానట బీసటే చదివి గాథలు ద్రవ్యతెనుంగువారికిఁ

1. లేందు. 2. బాసంగ. 3. పండి. 4. దమై. 5. మై. 6. సిరిలిలింక
7. నింపున. 8. రెల్ల 9. గానట బీసటే.

వ్యాసముని ప్రణీతపరమార్థము తెల్లగఁ జేసినట్టియ
జ్ఞానకల్పలం దలఁతు నాద్యుల నన్నయతిక్కనార్యులన్.

క. వెండియుఁ దొల్లిటి యిప్పటి
పండితుల మహాకవిత్వపదవీగరిమా
ఖండితుల నతులతేజో

మండితులఁ దలఁతు నిండుమనమున నెఱుఁగున్. 10

ఉ. యామము లెన్నిదింట నియతాకృతిఁ ¹బ్రత్యహముక్ శివా
ర్చనా, రామత యొప్పు నిత్యశివరాత్రి వ్రతంబుగఁ బూని
భవ్యయో, గామృతతృప్తి మై ద్విజగదర్చితలీలఁ దనర్చు
శంకర, స్వామిమునీంద్రు భక్తజనవత్సలు మధురు నాశ్ర
యించెదన్. 11

వ. అని యీక్రమంబునఁ బ్రధానదేవతాసంకీర్తనంబును మహా
కవిజనస్థానంబును సద్గురుచరణానుస్మరణకీర్తనంబును సమ
ర్థించి కృతార్థతం బొంది కతిపయాక్షరపరిగ్రహజనితం బైన
నై సర్గికచాపలంబుకతంబున. 12

ఉ. మించిన వేడ్క పీనులకు మిక్కుటమై మధువృష్టి గ్రమ్మ రా
యంచలు కూయఁ గ్రౌంచమును నావలఁ గూయఁ గడంగు
భంగిఁ బ్రొ, ధాంచితశబ్దసారులు మహాకవు లాద్యులకావ్య
శయ్యగీ,లించిన కీర్తిసంగసుఖలీలకు నేనును గాంక్షఁజేసితిన్.

వ. ఇట్లు మహాప్రబంధకల్పనా కుతూహలాయత్తంబగు చిత్తం
బుతో నొక్కనాడు తదనుసంధానానుబంధసమాధినిమాలి
తేక్షణుండ నై ఊణం బున్న సమయంబున. 14

సీ. ప్రజ్ఞాపవిత్రుఁడా పస్తంబసూత్రుండు
 శ్రీవత్సగోత్రుఁ డూర్జితచరిత్రుఁ
 డగుబొల్లనకుఁ బోలమాంబకుఁ బుత్రుండు
 వెలనాటిచోడనివలన మిగుల
 మన్నన గన్నభీమనమంత్రిపాత్రుండు
 పేరమాంబామనఃప్రియుఁడు పోత
 మాంబికావిభు సూరనార్యు మజ్జనకుని
 బొల్లధీనిధికిని *బోలనకును

గీ. జన్మనకు ననుజన్మనిఁ గన్నతండ్రి
 పేరినాటఁ గరావర్తివృత్తిమంతుఁ
 డనఘుఁ డెఱిపాతసూరి కంసారిచరణ
 కమలమధుకరపతి సారవిమలయశుఁడు. 15

వ. మదీయభావంబున నావిర్భావంబునొంది నదయానందమధుర
 వాక్యంబుల నన్ను నిట్లని యనుగ్రహించె. 16

ఉ. ఉన్నతసంస్కృతాదిచతురోక్తిపదంబులఁ గావ్యకర్తవై
 యెన్నికమై బ్రబంధపరమేశుఁ డనంగ నరణ్యపర్వశే
 షోన్నయమంద్రభాష సుజనోత్సవ మొప్పుగ నిర్వహించితా,
 నన్నయభట్టరిక్మకవినాథుల కెక్కినభక్తి పెంపునన్. 17

క. గిరిశపదభక్తిరసత
 త్వరభావము కలిమిశంభుదాసుం డనఁగా
 బ్రరంగియు గోవిందగుణా
 దరసంభృతసౌమనస్యధన్యుడ వెందున్. 18

క. గురుభజనపరాయణుడవు
సరసబహుపురాణధర్మశాస్త్రకథావి
స్తరవేదివి వినయోదయ
భరితుడ వతులనుభావభవ్యుడవు మహిన్. 19

క. కావునఁ బ్రబంధరచనా
ప్రావీణ్యము నీకు సహజపరిణతసిద్ధం
బై వెలసినయది యొకకృతి
గావింప జగద్ధితంబుగా నే బనుతున్. 20

ఉ. శ్రీమదహోబలేశనరసింహుడు నాప్రియదైవతంబు, మ
త్స్వమి, తదీయతీర్థవిభవంబును దన్తహితావతారముకా
నీమధురోక్తిగుంభన మనీషులు మెచ్చంగఁ బ్రస్తుతంపు నీ
కేమెయి సంభవించు నఖిలేప్పితపుణ్యఫలోదయొన్నతుల్.

తే. అనినఁ బులకలు మై జాదుకొనంగ నపుడు
మనసు వికసిల్లఁ గనువిచ్చి మహితలీల
నద్భుతానందరసమూర్తి నై తలంపు
తద్గతంబుగ ధన్యత తలకొనంగ. 22

క. ఇది యీశ్వరానుశాసన
ముదయోస్తుఖ మయ్యె నాకు నూర్జితశుభసం
పద నొనరింతుఁ బ్రబంధము
సదయన్మసింహావతారసంస్తవసరణిన్. 23

చ. ననుఁ దనపేరివాఁ డని మనంబున నెప్పుడు నాదరించుటకొ
బనిచె గుణప్రసిద్ధియును భవ్యసమృద్ధియుఁ జేరుచున్నావు

1. ప్రావీణ్యక.

బని యట మత్పితామహుడు ప్రాక్తనసంయమితుల్యచర్త
నుం,డనఘయశుండు పూర్ణపురుషాయుషదీవితధన్యుఁ డిష్టు
హిన్. 24

తే. అమృతాత్మఁడు నిత్యదయార్థ హృదయుఁ
డతులితానందజలధి నోలాడుఁ గాత
విష్ణుధర్మప్రశంసాపవిత్ర మైన
యస్తదీయప్రబంధసామగ్రివలన. 25

కా. ప్రాజ్ఞప్రస్తుతభవ్యభోగవిభవస్సారాత్మఁ డారాధ్యస
ర్వజ్ఞం డప్రతిమాద్భుతోభయకవిత్సప్తాధశబ్దార్థయో
గాజ్ఞాసిద్ధిఘనుండు మజ్జనకుఁ డుద్యత్కీర్తి శ్రీసూర్యుఁ డీ
విజ్ఞానాత్మకవాఙ్మయంబున మువావేశోజ్జ్వలుం డయ్యెడున్.

వ. ఈనిశ్చయం బిట్టిసి కావున బ్రహ్మాండాదిపురాణోక్తం బయిన
శ్రీనరసింహావతారం బను పురాణంబుఁ దెనుంగుబాసఁ
బ్రకటింపవలయు నమృతాప్రబంధంబునకు నస్తత్పితా మహా
హృదయగుహా విహార మహాసింహం బగుశ్రీమదహోబల
నరసింహదేవుం డధీశ్వరుం డగుటంజేసి యవ్యాకర్మరత్నరచ
నోపహారంబుల నమృతాదైవతంబు నారాధించితి. 27

చ. కృతికివిభుండు శ్రీవిభుఁడు, కీర్తన పావన మైనతద్గుణ
స్తుతికృతి, విష్ణుదాసులు యశోనిధు లూర్జితపుణ్యుఁ లుత్త
ముల్, కృతిఁ గొనియాడువారు కృతకృత్యుఁడనైతి మదీయ
వాంఛిత, ప్రతతికిఁ జెందఁ గల్గుతరుపాకము శ్రీకరకావ్య
రూపతన్. 28

వ. అని యుత్సాహంబు విగులం జిత్తంబును వాగ్విత్తంబును
నుత్తమశ్లోక సంకీర్తన రచనాయత్తంబు నగుచుండ నత్యు
దాత్తభక్తిప్రయుక్తలైన భాసితుండనై కృతిఁ జేయం
దొడంగి. 29

❖ పద్యంకములు ❖

క. శ్రీమదహోబలతీర్థ
స్వామికి శరణాగతప్రసన్నునకుఁ గృపా
ధామునకుఁ బ్రణమజ్జన
కామితఫలదునకుఁ బరమకళ్యాణునకున్. 30

క. లక్ష్మీవల్లభునకు శుభ
లక్ష్మీజ్వలవత్సునకు నలభ్యాప్తవచ
స్సూక్ష్మార్థరూపునకు భవ
యత్తు నిరసనైక నిరుపమాపథమునకున్, 31

క. నిత్యవివేకాపేక్ష ని
రత్యయతత్త్వనకు నిరుపమానత్త్వనకుఁ
సత్య ప్రహోద వచః
ప్రత్యయసిద్ధునకుఁ బరమ పరిశుద్ధునకున్. 32

క. ప్రసభసభాస్తంభారణి, విసృమరతేజోగ్నిమఖహవిర్భాగకళా
రసికాసురపశుయజ్ఞోల్లసనసుసంతర్పితాఖలనిలింపునకున్.

క. కంసారికి నాత్మేచ్ఛా
సంసారికి మాని మానస స్ఫుటకేలీ
హంసమునకు దైవకులో
త్తంసమునకు దళితకలికి దండితబలికిన్. 34

క. ఆధారవీధి పథికా

రాధితున కగాధమధ్యరంధ్ర సుధా ధా

రాధాత ప్రసృమరథా

రాధరథామృంగునకు ధరాభరణునకున్.

35

క. భీమానుజవరదునకును

రామానుజవరదునకు శరణ్యునకును సు

త్రామాను¹ ప్రభువునకును

రామాను² ప్రభువునకు బురాతనమునికిన్.

36

క. భవనాశనీ మహా న

ద్యవగాహనవిమలబుధ జనాంతఃకరణ

వ్యవసితసులభున కురుశర

³భవనిజసింహత్వదలితభవకలభునకున్

37

క. గరుడాచలాంచలోజ్జ్వల

గరుడాసీనునకు సిద్ధగరుడామ⁴రకి

⁵న్నరమిథున ముఖోద్గీత

స్ఫురదపదానునకు నిత్యశుభధానునకున్.

38

క. సారాస్వయధీవిద్యా, సారలసత్పుత్రప్రౌత్త సంపద్ధుణసం

భారమదీయహితారో⁶య. దారపరిజ్ఞాతకల్పతరుఫలమునకున్.

క. జ్ఞానబలశౌర్యసుఖసం, తానైశ్వర్యాదివిభవదాయదయావి

ద్యానిత్యశ్రీఘనునకు, శ్రీనరసింహునకు భక్తచింతామణికిన్.

1. ప్రభువు. 2. ప్రభువు. 3. భవనజ. 4. రిక్. 5. నరసఖమిథు
సోదధిని.

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము

వ. ఏను విన్నపంబునేయం గలలక్ష్మీనరసింహానారం బనుపురాణ
కథకు ప్రారంభం బెట్టిదనిన నిఖలభువనపావనంబైన నై
మిశారణ్యంబున బుణ్యాత్మ లగు మహర్షులు హర్షోత్కర్షం
బున రోమహర్షణుం డనుపౌరాణికునివలన నఖలపురాణేతి
హాసంబులు పరిపాటి వినుచుండి బ్రహ్మాండపురాణంబున దీర్ఘ
భాగ శ్రవణంబునేయుసమయంబున నలికుతూహలోన్మిలిత
మానసు లై యతని కిట్లనిరి. 1

శ. ఏతీర్థము కలియుగమున
భూతాభయదాన చతురపుణ్యోన్నతి ను
ద్ధ్యోతించు మునులు దివిజులు
నేతీర్థమునందు బాయ రెన్నండెలమిన్. 2

శా. ఏతీర్థంబున సర్వకాలమును సర్వేశుండు సర్వాగమా
మ్నా తస్ఫోతయశుండు శ్రీవిభుడు ప్రేమస్థేమమై దాను న
బ్రాతావాసయు నిత్యవాసరుచియై భాసిల్లు నొం డెద్దుటగా
బేతోవృత్తి గణింపనొల్లక జగజ్జీయమానసినిన్. 3

శా. ఏతీర్థంబు దలంచువారు వినువా రీక్షించువా రెప్పుడుకా
వ్రీతిం గూడి భజించువారు దురితావేతాత్ములై యుయ్యుడగా

1. వీతాతంకమతిం దనర్తురు జగద్విఖ్యాతకీర్త్యుజ్జ్వలం
జేతీర్థంబు పురాణధ్యాగివిదితం జేతీర్థ మూహింపగన్. 4

శా. వీర్థంబు సమస్తతీర్థతలకం బిష్టారసిద్ధిప్రదం
జేతీర్థంబు సమగ్రవైభవశుభోపేతప్రభూతోదయం
జేతీర్థంబు విముక్తిసాధనగృహం జేతీర్థ మిరంపారఁగా
నాతీర్థం బెఱిగింపు మాకుఁ బరమోదాత్తప్రబంధోక్తులన్.

కీ. అని ప్రార్థించిన మునులకు
వినయావనతాంగుఁ డగుచు విశ్రుతవాణి
ఘనుఁ డధిక బోధనుం డి
ట్లను బుధహర్షణుఁడు రోమహర్షణుఁ డెలమిన్. 6

ఉ. ఈగుణతోటియంతయును నెక్కడనొక్కడఁ గల్గిదుర్లభం
బాగమసిద్ధమై మునిగణార్చితమైన రహస్య మేను వి
ద్యాగురుఁ డైనమద్దురుముఖాంబురుహంబునఁ గంటి నిప్పు త
ద్వాగభిరూపితార్థము భవద్వచనంబుల కుత్తరం బగున్. 7

సీ. ప్రోగులై యెందును బోఁ గేర్పడక యున్న
శ్రుతు లన్నియును నోజ సూత్రపఠితే
ముఖ్యశాస్త్రంబుల మునిగోటిఁ జదివించి
యెల్లచోటుల వెలయింపఁ బనిచె
నాదిపురాణంబు లయ్యైమతంబుల
వేళ్లు వెట్టియు నిరూపించి నిలిపె
బంచమవేదమై పరఁగుమహాభార
తముఁడేసి పురుషార్థసమిలఁ బ్రోచె

గీ. బుట్టినప్పుడె సంస్కృతిపాలము ¹విప్పు
నట్టియెటుకను బుట్టినపట్టి గనియె
నెవ్వ డట్టిమధురు నుతియించి భక్తి
విష్ణుమాహాత్మ్యకథ లెల్ల విస్తరింతు.

8

వ. సమాహితహృదయులరై వినుండు.

9

ఉ. సంతతపుణ్యవర్తనుండు సద్గుణసంవృతకీర్తనుండు ని
శ్చింతమనస్సరోరుహవశీకృతకృష్ణుండు ²వీతతృష్ణుఁ డా
క్రాంతనియత్యవేలవుండు గాలవుఁ డన్తుని తీర్థసేవనా
త్యంతికభక్తి మేదినిఁ బ్రదక్షిణవృత్తిఁ జరించె నెల్లెడన్. 10

సీ. అర్థి గంగాద్వార మాడె బుష్కరములు
గనియెఁ గురుక్షేత్రమునఁ జరించె
గౌళికిఁ గొనియాడె గౌళి వసించె బ్ర
యాగంబు సొచ్చె గయావటమున
నిలిచె, గంగాపయోనిధిసంగమముఁ జూచె
శ్రీపురుషోత్తమసేవఁ జేసె
సింహాచలం బుపాసించె, గోదావరీ
కృతగాహనుం డయ్యెఁ గృష్ణవేణిఁ

గీ. దటసె శ్రీవేంకటాచలస్థాయిఁ గొలిచె
సవ్యాజావేణిఁ దోగె. దత్సవిధసీమ
సప్తసాలాంతరశయాను సరసిజాతు
రంగనాథుని నెఱుగె శుభాంగు డగుచు.

11

వ. ఇట్లు పరిపాటిం బ్రసిద్ధంబు లగుతీర్థంబు లాడుచు మఱియును.

- క. గోకర్ణము ¹సహ్యాద్రియు
 శ్రీకుల్యముఁ బుష్పనగముసిద్ధాచలముఁ
 లోకనుతుఁడు చూచుచు ల
 క్షీకలిత మహాబలంబుఁ జేరెం బ్రీతిన్. 13
- క. అందు భవనాశనీనది, నందనదళితారవిందనవమకరంద
 స్యందమదవదిందిదిర, జందనచంద్రాంశువిశదసలిల భజించెన్.
 వ. తదనంతరంబ. 15
- ఉ. ఆమునినాయకుండు వినయానతుడై కొలిచెం జగత్త్రయ
 స్వామిఁ బ్రసన్నభక్తిమయవాఙ్మయుఁ గామితభక్తలోకర
 మ్మణి సర్వదైవతశిఖామణి శ్రీనిధి సత్కృపానిధి
 శ్రీమదహోబలేశ్వరుఁ బ్రసిద్ధమహత్వజితాఖలేశ్వరున్. 16
- వ. ఇవిధంబున శ్రీనరసింహసందర్శనం బొనరించి కృతార్థుం డై
 యచట ననేకమునిమహారి మధ్యంబున మధ్యందినదినకరాను
 కారి యై తేజరిల్లువాని శ్రీమన్నారాయణాచరణైకభావు దేవ
 శ్రవుం డనుమునిపుంగవుం గనుంగొని నమస్కరించి యతని
 చేత సంభావనంబు వడసి యాసీనుం డై ²యమృతహృత్తుండు
 వివరించు నచ్యుతమహిమాతత్వకంబు లగుపుణ్యకథనంబు
 లాకర్ణించుచు గృతాంజలి యై యిట్లనియె. 17
- క. చూచితి ననేకతీర్థము
 లీచందముపుణ్యతీర్థ మే నెఱుంగ మునీం
 ద్రా! చిత్తము తెలివొందెను
 గోచరమే యహాబలంబు కొనియాడంగన్. 18

క. ఇచ్చటఁ దొల్లిజనార్దనుఁ,
డచ్చపువాలారుగోళ్ల నసురవరేణ్యుఁ
1వెచ్చె నన నతనిసూనుని
మెచ్చె ననఁగ నేను విందు మితకథనములన్.

19

సీ. అఖిలలోకేశ్వరుం డగు రమాధిపుతోడ
విడువనివైరంబు దొడరునట్టి
మోఱక మేటికో మొలచె దైత్యుని బుద్ధి
నెబ్బంగి నిష్ఠ దైత్యేంద్రసుతుఁడు
శ్రీనత్సవతు మెచ్చించె శ్రీనరసింహ
మూర్తి యేకారణమున 2ధనించె
విభుఁ డహోబలనాథవిఖ్యాతి 3నెట్లయ్యె
నీతీర్థవరమున 4కిందుఁ గలుగు

గీ. పుణ్యతీర్థంబు లెయ్యవి భూరిపుణ్య
యింతయు సవిస్తరంబుగా నింపు మిగుల
నానతిచ్చి కృతార్థుఁ జేయంగవలయు
నన్ను నిష్ఠును లెల్ల నానందమొంద.

20

క. అని పలికిన గాలపువలు
శనుమోదించుచు మునీంద్రు లందఱుఁ దమ నె
మ్మనములు చెవులకు సొమ్ముగ
నొనరించి కుతూహలాధికోల్లాసితులై.

21

క. తనవదనమునన చూడ్కులు
నినుపఁగ దేవశ్రవుండు నిరుపమవిద్యా

ఘనుఁ డిట్లనియెను గాలవుఁ

గనుఁగొని గంభీరవాక్ప్రకారప్రాశిన్. 22

క. నీ వడిగిన యర్థము ముని, నేవితము సమగ్ర బోధఃసిద్ధిప్రద మి
ప్రావాప్తికరము శ్రుతిసం, భావితము ప్రశస్తనిత్యపాండిత్యనిధి!

క. ఏనును బెద్దలచే మును

వీను లలరఁ 'దరతరంబ విన్న' విధంబున్

మానసమున నున్న తెఱఁగుఁ

గానుపునం గన్న కమముఁ గథన మొనర్తున్. 24

వ. అనిపలికి దేవశ్రవణం డిట్లని చెప్పం దొడంగె. 25

సీ. అఖిలలోకానందుఁ డగు చంద్రుఁ డెందేనిఁ

గలిగె నుజ్జ్వలఘనకణముమాడ్కి

నైరావణాదిమహాకరు లెందేనిఁ

బ్రభవిం చె మకరశాఖములవగిది

గమనీయసురతరుసముదయం బెందేని

జనియించె కై వాలచయము భంగి

భువనైకమాత మాధవుపత్ని యెందేనిఁ

బొడమె మాణిక్యంపుబొవ్వుపోల్కి

గీ. నాదిమత్స్యకూర్మములు విహరిల్లిఁ

దనరు నెందేని ప్రకృతి సత్యములకరణి

నట్టియంభోధి యొప్పారు నద్భుతైక

సారమహనీయమహిమ కాధార మగుచు. 26

క. తాన లవణాబ్ధి యనినను
దాన మధురజలధి యనిన దాన యమృతపా
థోనిధి యనినను సకలా
నూనగుణస్తుతికి నాత్మ యొకడ యుదధికిన్. 27

క. కాపున దుగ్ధాంభోనిధి
శ్రీవిభవము వర్ణనంబు చేసెద సాక్షా
చ్ఛ్రీవల్లభమూర్తి యగుటఁ
బావనములు తద్గుణానుభావ స్తవముల్. 28

ఉ. ఒక్కొక్క'యపు శీతకిరణోదయవేళలఁ బొంగి నింగికిఁ
నిక్కి మహాబివేచికలు నిర్మలవివృవిమానపంక్తిపైఁ
బిక్కిటిలంగఁగ్రొన్నురువు వెట్టినయంతయుఁ జూడనొప్పు న
ల్దిక్కులు శారదాశ్రులనదీప్తివిభాగత నొందుచాడ్పునన్.

ఉ. ఎక్కుడువేడ్కఁగ్రోలికొని యెండకయున్న పయోధిపల్లవున్
గ్రక్కెడునో సుధాకిరణకాంతిచయంబు లనంగ నెంతయున్
మిక్కిలి యుల్లసిల్లు నునుమించులు దేరెడుముత్తియంబులిం.
పెక్కినమ్రోతలన్ దరంగ లేందుఁ దటంబులఁ బ్రోవువెట్టుగన్.

సీ. బిగి యుల్లసిల్లెడుపగడంపుఁగెమ్మోవి
చెలువంపుబింకంబు చిగురులొత్తఁ
దనరారుపులిననితంబబింబమున నా
కులిత మై ఘనదుకూల మమరఁ
గ్రమ్ముముక్తాఫలఘర్తాంబుకములు,
చెదరి యెంతయు సౌఖ్యపదవి నొసంగ

నెసఁగునుద్యృత్తమీనేక్షణరోచుల

పొలపంబు లోయ్యారములు దలిర్ప

తే. లలితభంగుల నొప్పువేలావధూటిఁ

గమ్ర¹వీచి భుజంబులఁ గొఁగిలించి

ఘనరసోల్లాసలీలలఁ గ్రాలి క్రాలి

యుదధి, తోతెంచుఁ జంద్రోదయోత్సవమున.

31

ఉ. ప్రేవులు రేలుఁ బెద్దయును బేర్చి సమీపనగేంద్రచంద్రకాం

తోపలతోయదంబు నదులొక్క మొగింజను దెంచియాదట

పైపడఁ దాను నుల్లసితభాతిఁ దదీయనదాభిసారమున్

దీపెనలారఁ గైకొని మదించు నదీపతికోర్కి వింతగన్.

32

చ. తటరుహవిద్రుమద్రుమవితానము లొప్పుఁ బయోధి కింక ను

త్కటచటలోర్చి హస్తముల గర్వమున న్నెడలంగఁ ద్రోచినం

బటుతరభావ మేది బహుభంగి విక్లిప్తతనొంది క్రింద న

చ్చట నచట²బొజంగువడి స్రగ్గినబాడబకీలలో యనన్.

33

తే. శిశువులుచేతు లార్చుచు ఘనఘనతరాట్ట

హసరుచితోఁ బ్రవాళజటాలి విద్రిచి

యశారవిశిఖఫాలలోచనం బనఁగ సింధు

శవమరుఁ దాండవ మాడెడుహరుని బోలి.

34

చ. పొలుపుగ నెల్లనాడు నుడివోవక వెల్లుగఁ బూచు తీగెలం

దెలుపులుమీటి తోయనిధితీరవసంబులు చూడ్కికెప్పుడున్

ఎలమి యొనర్చు వేల్పు లచలేంద్రుని గవ్వముఁ జేసి³త్రచ్చు

చోఁ జిలికిననాటియయ్యమృతశీకరనేకముపాయదో యనన్.

ఉ. ¹తెక్కలతోడి కొండల నెటిం దనలోన నడంచికొన్న నీ
సెక్కి బలారి వంచె నొకొ యీజలవూరము పేర్చి యంతయుం
దక్కువ నేయ నన్నక్రియ దండడి నెందును వేర్చి వెల్లుగా
నొక్కట నీరు గోలేడుఁబయోదసముచ్చయముల్
పయోనిధిని.

36

పీ. సిరిపుట్టినిల్లు రాజీవలోచనునెజ్జ
పట్టు, మసీ కాంతకట్టు జీర
గిగులు డాఁగెడుగొంది గిరిభేదిపగఱకు
బలుకోట బడబాగ్ని బ్రతుకుచోటు
పటుపయోధరములపాలిప్రపాసీమ
యమృతాంశుపాడవున కనుగలంబు
మర్యాదలకు గుటి మహిమలకందువ
యఖిలరత్నములకు నాకరంబు

గీ. సురతభవనంబు వాహినీసుందరులకుఁ
గూర్చి నిల్కడ గంభీరగుణమునెలవు
తనరునొప్పిదముల కెల్లఁ దానకంబు
వనధిఁ గొనియాడఁ జతురాననునకు వశమె.

37

వ. ఇట్లపారవిభవోదారం బగుదుగ్ధపారావారంబునకు నలం
కారం బగుచుఁ దదీయమధ్యప్రదేశంబున ననేకశతసహస్ర
కోటియోజనవిస్తారవిపులయాపం బై శ్వేతద్వీపంబు దీపించు
చుండు.

38

- క. ఆదియు మహిమయు నేర్పడ
నాదిపురుషుఁ డొకఁడ యెఱుంగ నన్యుల కెఱుంగం
గాఁ దరము గాదు కమలభ
వాదివిజయంద్య మది మహాద్భుతము మహిన్. 39
- సీ. క్షీరాబితరంగలవేరణిఁ గూడిన
ధేనసంహతి చిక్కఁ జేరె నొక్కొ
రాకాసుధాకరప్రభలు ప్రోవిడి బ్రహ్మ
వెరపున గట్టి గావించె నొక్కొ
హరి పురాంతకుతోడిపురుషున రజశాద్రి
కెనగాఁగ నిది సృజియించె నొక్కొ
దనుజారిపాస్పయ్యుఁ దనియక వెండియు
నురగేంద్రుఁ డీమూర్తి నొందె నొక్కొ
- గీ. యుదరమున ముత్తయంబు లొగ్గెయ్యయ్య మూగి
తెట్టువలు వేరి వెనుమిట్టు గట్టనొక్కొ
యనగఁ జందనకుందేందుహారగుచిర
దీప్తివితతులు నచట సంధిల్లు దీవి. 40
- శా. శ్వేతద్వీపనివాసు లందఱు శరజ్జిమూతరేఖాసిత
స్థితాకారులు ఘోరదుర్భరజరావేతు ల్పరిధ్యానసం
జాతానందనిరూఢు లూర్జితయశస్సంభావ్యు లంభోజసం
భూతేంద్రాదిసమస్తదేవపరిపత్నూజానమస్యోచితుల్. 41
- క. హరిభక్తి తేపగాదు, స్తరసంసారాబ్ధి గడచుసాధుజనులకుం
గరయై దివిజగణనిరం, తరనిత్యానందమయపదస్థితి నెసఁగున్.
- వ. అమృతాదీప్యంబునడుమఁ బ్రచండమార్తాండమండలసహస్ర
దుర్నిరీక్ష్యసహజతేజోవిరాజితంబును, వివిధమణికిరణపటల

జటిలఘనకనక ప్రాకార ప్రకరపరిక్షి ప్తంబును, దరళ పతాకా
పల్ల విత కేతువనవిలసితంబును, సముత్తుంగమంగళమణిభర్త
నిర్మితనిర్మలహర్ష్య శిఖరవిలిఖితగగనభాగంబును, బహు
యోజనసహస్ర 'దుర్నిరీక్ష వ్యాయతవిశాల సన్నివేశంబును,
రమణీయరమ్యసహస్రముఖసంచారచతుర ప్రాకారంబును, సు
భృతాఖిలదిబ్బుఖద్వారతోఽణస్ఫురణావిభూషితంబును నయి
వైకుంఠనామధేయం బగుమహాపురంబు భూరిమహిమాభి
రామం బగుచుండు.

48

శ. నాలుగునోభులవానికి

నాలుక లిరువేలు గల ఘన స్థిరమతికి

బోలునె వినుతింపగ నన

బోలికలకు మిగిలి గొంపుఁబురియొప్పిదముల్.

44

సీ. నా రాయణునిదివ్యనామసంకీర్తనం

బనిశంబుఁ జేయుమహాత్ములకును

బద్ధాత్ము శ్రీపాదపద్మంబు లత్యంత

భక్తిమైఁ బూజించు ప్రాజ్ఞులకును

విశ్వరూపునిమూర్తివిభవంబు నే కాగ్ర

బుద్ధి భావించుసత్పురుషులకును

లక్ష్మీశ్వరునిసముల్లాసహేతువు లగు

వ్రతములు సల్పుసద్వర్తనులకు.

భవము దీటినతుది వచ్చి భవ్యసుఖము

లనుభవింపంగఁ దగునెల వగుటఁ జేసి

యథాలవస్తుసంపదలకు నాకరంబు

గుణవిధావిభాసురము వైకుంఠపురము.

45

చ. శ్రుతిమతధర్మయోగములు చోద్యపుమూల్యములప్పురంబు
నం, జతురతఁ బణ్యావస్తువులు సారవిముక్తిపదమ్ము, లమ్మువా
రతులితవిష్ణుశాసనసమాహితు లైనమహాత్ము లంచితో
ద్ధతిఁ గొనువారు భూరివిహితవ్రతపాఠగు లైనబోధనుల్. 46

సీ. తమవాఁడిచూడ్కి కందర్పున కేపని

యైన సాధించుదివ్యాస్త్ర మనఁగఁ

దమతియ్యవలుకులు ప్రమదరాగాంబుధిఁ

దనరారుమవ్వంపుఁదరఁగ లనఁగఁ

దమవితచెయ్యులు కమనీయకోమల

శృంగారతరువులేజిగురు లనఁగఁ

దమముద్దు నవ్వులు తమకంపుఁజీకటి

నిగిడించునరిదివెన్నెల లనఁగఁ

గీ. జొక్కుమందు లనఁగ సోయగంబుల²గను

లనఁగ సుఖమునిక్క లనఁగఁ జాలి

యనుప్రమానమూర్తులై యుల్లసిల్లుదు

రంబుజాయతాత్ము లప్పురమున.

47

ఉ. మారుని గన్నతండ్రి సిరిమానసమున్గబలించునేర్పుసొం

పారఁగ నైజమై చనుమహాసికుండు సమగ్రసారశృం

గారరసాధిదేవత జగద్రమణాండు మురారి యట్టిశృం

కారిరసైకపాత్ర మనఁగా దగదే పురరత్న మెమ్మెయిన్. 48

ఉ. శ్రీసతికి స్తురారికిని నేసలు పెట్టినవెండ్లి పెద్దల
బ్రాసనుఁ డంబుజోదరమునం దుదయించిననాఁడు చేరి యు
ల్లాసము పల్లవింప నుపలాలనఁ జేసినయమ్మ లెల్లసం
తోసమున స్తుకుందుసయిదోడులు తత్పురిపుణ్యాభామినుల్.

సీ. 'హరిదాస్యసంపత్తి కరులు శ్రీకరు లెల్లఁ
గల్క్యవతారసంకల్పలీల
శ్రీనాయకుఁడు సవరించినబలుమాపు
బడిపుట్టినవి హయప్రతతు లెల్లఁ
బుట్టువుఁ జావును బోవంగఁ దట్టిన
గరువంపుదిట్టలు పురుషు లెల్ల
"దివ్యవిమానమాతృకలు గేహము లెల్లఁ
గౌస్తుభజ్ఞాతులు కమ్రతన్మ

గీ. జాతు లెల్ల విరించి హంసవ్రజంబు,
బలంగ మింపారు రాయంచోపదుపు లెల్ల
'విమలకమలాక్షునాభిపద్మముల కన్న
దమ్ములప్పురికొలఁకులతమ్ము లెల్ల.

50

ఆ. సకలకాలకుసుమసంపద సొంపారి
నిఖిలసుఖవిహారనిర్జితులకుఁ
గారణంబు లై యుదారమందారంబు
లగుచుఁబురవనంబు లలరు నెప్పుడు.

51

1. హరిదాసులను వాత్తికరులు. 2. దివ్యవిమానమాత్రికము. 3. కవచము.
4. విమలకమలాక్షు నాభిపద్మమునఁ గన్న, కమ్మలెప్పుడు.

సీ. హరిభూత¹భావిభవ్యావతారంబులఁ
 గీర్తనంబొనరించుఁగీరసమితి
 సప్తసామములు నుస్వరముగ మునికోటిఁ
 జదివించుఁగోకీలసముదయంబు
 శ్రీకాంతుకమనీయశృంగారలావణ్య
 కథలు పేర్కొను శారికాగణంబు
 ప్రణవమంత్రోన్మాదపరిపాకమింపార
 నభ్యాస మొనరించునలికులంబు

తే. ఘోగసంసారతాపనివారణంబుఁ
 జేయునున్న తభూరుహచ్ఛాయవయము
²సరసనిర్వాణగంధంబుఁ జల్లుఁ బుష్ప
 జాతి యప్పురియుపవనస్థలులయందు.

52

చ. ఉరుతరశంఖచక్ర రుషి నొప్పి, లసద్విమలోదరస్థితాం
 బురుహవిభూతిఁ బేర్చి పరిపూర్ణజలాశ్రయశాశ్వతోన్నతికా
 బరఁగి నవోత్పలాంచితవిభాగరిమ న్నిరిఁ జెంది యొప్పు న
 ప్సరికమలాకరంబులు విభుండగు విష్ణునిమూర్తులో యనన్.

సీ. తరితాల్పు బొక్కిటితప్తికమ్మనితావి
 యల్లసల్లెసలను జల్లిచల్లి
 పరమాత్మపదములఁ దొరగి పాతెడు నేటి
 తరఁగలపై లీల దాటిదాటి
 శౌరికొగిటఁ జొక్కుచపలాక్షిపులకల
 చెలువంబునకుఁ బ్రోది జేసిచేసి

హరిమ్రాలవినతాంగుడై యున్న యురగారి

యొజకలు పలుమాటు గిటిపి గిటిపి

గీ. కొలువు తటిగోరి సంభ్రమాకులతఁ 1 బాటు

తెంచు వేల్పుమాకలనేడ దేర్చితేర్చి

వెన్నునగరిలోపల నెల్లవెంటలకును

దానయై యొప్పుబురము మందానిలంబు.

54

వ. మఱియు నప్పురంబు పురుషోత్తముమహిమయుంబోలె వర్ణనా
తీతవై భవంబును, లక్ష్మీహృదయంబునుంబోలె నారామణ
నివాసయోగ్యంబును, వేదాంతసారంబునుఁబోలె మహా
యోగిదర్శనోపలాలితంబును, భాగవతపురాణంబునుంబోలె
నచ్యుతావతార కథాబహుళంబును, నరసింహునివ్యరూపం
బునుంబోలె బ్రహ్మదవరదగౌరవకారణంబును, మహాగిరికంఠ
రంబునుంబోలె హరినిద్రాసుఖోచితస్థానంబును, బుండరీ
కాక్షు వక్షంబునుంబోలె గమలాకరకమలరజోనురంజితం
బును, శంకరువామభాగంబునుంబోలె సర్వమంగళాలంకృ
తంబును, కహోబలతీర్థంబునుంబోలె భవనాశనీరాగాగత
సాధుజనానుష్ఠితహరిదర్శనోత్సవంబును, నిధిలోకంబునుం
బోలె సతత సన్నిహిత ముకుంద శంఖపద్మ కాంతికమనీయం
బును, సముద్రమథనావసానంబునుంబోలె దామోదరదయా
లభ్యామృతముదితసుమనస్సముదయంబును, బాతాళంబునుం
బోలె విశ్వం భరోద్వహానసమస్తభోగీంద్రభోగాస్పదంబును,
బోధితశ్చక్రంబునుంబోలె విష్ణుపదాశ్రితనిరతమునిమండ
లానుగతధృవసానరమణీయంబును నగుచు ననేక నీలమ

మణిప్రభా నివహంధకారితగగనభాగం బయ్యును పీతాం
 బర విలసితంబును, శేషభోగాస్పదం బయ్యును నశేషభోగ
 నివాసంబును, బహుసంయమిజనాధిష్ఠితం బయ్యును పరమ
 ముక్తిపదంబును, సముత్తుంగ¹గాంగేయభవనభాసురం
 బయ్యును శిఖండివిహారహృద్యంబును, వివిధవిలాసినీవిలస
 నోల్లసితం బయ్యును జితేంద్రియగమ్యంబును, సముద్రో
 దఃస్థితంబయ్యును సుకవిముఖ విరాజమానంబును నై విలయ
 క్లేశంబునకు నగమ్యప్రదేశంబును, భయంబులకు ననాశ్రయం
 బును, ధర్మంబులకుఁ బరమధర్మంబును, మోక్షంబులకుఁ నపరో
 క్షంబును, మాంగల్యంబునకు నౌజ్వల్యంబును, నానందం
 బునకు నిష్యందంబును, సౌభాగ్యంబునకు, నిత్యయోగ్యం
 బును, నాశ్చర్యంబులకు ననేకధుర్యంబును, సకలభువన
 భూషణంబును, సకలదురితనిస్తాకంబును, సకలశ్రుతి పురాణ
 వర్ణనీయంబును, సకలపాదుజనాకర్ణనీయంబును నై యుల్ల
 సిల్లు నట్టివైకుంఠపురంబునందు. 56

శా. రాకాచంద్రసహస్రకోటితులనారమ్యోల్లసత్కాంతియుం
 బ్రాకారప్రతిహారతోరణసభాప్రసాదవేదీవితా
 నాక్షిణ్యంబు నుదీర్ణకేతుతతసౌధాగ్రంబు నై యొప్పులో
 కైకశ్రీకర మంబుజాక్షునగ రత్యాశ్చర్యధుర్యస్థితిన్. 57

ఉ. ఆనగరంబు రాజు వివిధాద్భుతరత్నమరీచిమండలో
 త్తానలసద్విమానరచితం బగుభూరిభుజంగపుంగవో

1. గాంగేయభవనభాసురంబు. 2. సకల భువన పోషణంబును; సకల
 భవవిశోషణంబును. 3. రత.

- న్వామనోజ్ఞభోగగరిమంబున నుత్కటభవ్యయోగలి
లానుభవంబునగ బొలుచు నచ్యుతుఁ డాత్మవివేకయుక్తుఁడై.
- శా. హేమ స్తంభమణి ప్ర దీపమణి¹లింపేపారు, గర్భూరసా
రామోదం బెలరారు ²మేటితెర లొప్పారు³ లసన్నాక్షి
స్తోమప్రస్ఫురితోపహారవితతు ల్సొంపారు మాంగల్యర
క్షోముద్ర బ్దవరారు జక్రధరుశ్రీశయ్యానివాసంబునన్. 63
- ఉ. చుట్టును గల్పవృక్షములు చుట్టును బుష్పలతావితానముల్
చుట్టును గేలిశైలములు చుట్టును సిద్ధసాంబువాహినుల్
చుట్టునుబూర్ణధీరీకలు చుట్టును గోకిలకీరనాదముల్
చుట్టును హంసీకాగతులు సొం పెసంగుహారిమందిరంబునన్.
- మ. మును లేతెంచి నుతించుచుండుదురు సమ్రాదంబుతోనమ్ములే
పను లాజ్ఞాపన సేయువేళలఁ దగం బాత్తుల్ని లింపొత్తముల్
పెనుపైకొల్తురు మూడులోకములు తృప్తి బిన్న పెద్దల్లహా
ఘనతేజోనిధి యైనశ్రీవిభు శుభాగారాంగణక్షోణుల్!
- ఉ. ఆడుదు రెల్లప్రాద్దు లలితాభినయంబుల దేవకామినుల్
పాడుదు రింపు వీనులకుఁ బండువ సేయఁగ వేడ్కఁ గిన్నరుల్
గూడి సమగ్రతత్త్వరసగోష్ఠిసుఖింతుగు యోగిబృందముల్
క్రీడ యొనర్తురిష్టరసకీర్తితభంగి⁴బ్రహ్మ లయ్యెడన్. 64
- వ. ఆదివ్యమందిరంబునకు రక్షకులై యష్టదంతులు చతుష్టప్తి
దంతులు మహామస్తకవక్షస్థలబాహుచరణదారుణాభిరామ
శరీరులు విచిత్రభూషణాంబరగంధమాల్యాంగరాగులు నా
యతశక్తియుక్తులును నానావిధాయుధహస్తయుక్తు ససమ్మతఁ

1. అంపేరు. 2. మేటితెర వొప్పారు. 3. గర్భూర. 4. బ్రహ్మ.

సత్త్వ సంరంభగంభీరులును నిరుపమాప్తవిదైశ్వర్యధుర్యులును నగువా గనేకశతసహస్రలక్షకోటి పద్మసంఖ్యల మొత్తంబు లై విష్ణుకింకరులు చండప్రచండాదులు పూర్వ ద్వారంబున గణపతియమప్రభృతులు దక్షిణద్వారంబునను గుఢరకోరకముఖులు పశ్చిమద్వారంబునను పద్మాక్షపద్మ దుర్గేందుప్రముఖు లుత్తరద్వారంబునను నిరంతరంబు నుండురు మఱియుఁ జతుర్భుజులును శంఖచక్రధరులును బీతాంబరులును నీలాంబురవర్ణులు ¹నగణ్యసంఖ్య లన్నగరికినెల్లెడలనుం గావలియై చరియింతురు. ఇట్టి గణకోటికి నెల్లమేటియు నారాయణప్రసాదభాజుండును నగు విష్వక్సేనుండును మహాపుగుఘండు గణవిమానసహస్రంబులు పరివేష్టింప నద్భుతవిమారూఢుండుగుచు శ్రీమహాలక్ష్మిఁ గూడుకొని తిరుగుచుండునట్టియసమసామ్రాజ్యంబు జగదేకపూజ్యం బై తనకు ననురూపం బగుచు నుండ నుద్దీపితుం డై.

62

సీ. పద్మనివాసిని పట్టపుదేవియు

నలినాసనుండు స్ర్రియనందచుండు

విహగాధి నాథుండు మహనీయవాహనం

బహికులాధీశుఁ డింపారుశయన

²(మతిలోకనందకం) బద్భతోజ్జ్వలహేతి

ఘనపాంచజన్య ముత్కటపుఁ జింద

మింద్రాదిసురలు సమిధసేవకకోటి

సిద్ధమునీంద్రు లాశ్రితగణంబు

తే. ధర్మసంస్థాపనలు వినోదంపుబనులు
శ్రుతులు నుతు లిట్టి యతులితోన్నతులఁ చేర్చి
లీల బ్రహ్మాండకోటిఁ బాలించుచుండు
నార్తగతుఁపరుండు నారాయణుండు. 63

క. ఆదేవునివ్యమహిమం
బాదేవుఁడు తానె యెఱుంగు నన్యుల కెఱుంగం
గాఁ దరమె విధిపునందరు
లాది యయినదివిజౌలకును నందునె యెందున్. 64

సీ. భూరిరజోగుణస్ఫురణపద్మజుఁ డనా
భువనప్రపంచంబు పొడవుఁజేయు
మహాసీయస త్వసమాధివిష్టుం డనాఁ
బొదలించు జగములఁ బొలుపుఁ దెలుప
గాఢతమోగుణాకలన నీశుం డనా
నొక్కట నిఖిలంబు నుడిచి యడఁచుఁ
గలితగుణత్రయోజ్జ్వలపరాత్తుండనా
నెగడి విశ్వమునకు మిగిలి వెలుగుఁ

గీ. గేవలుండె నిఖిలదేవచూడామణి
యఖిలదేవతామయైకమూర్తి
సకలదేవశరణ చరణాంబురుహుండు ల
క్షీశ్వరుండు జగదధీశ్వరుండు. 65

చ. సిరి గరుడుండు చారుతులసీదళదామము కౌస్తుభంబు ప్ర
స్ఫుగదురుశంఖచక్రములుఁ బొక్కిటితెచ్చియుఁ బచ్చపుట్టమిం

పురలెడుచూడ్కియు న్నరుణ మానినయుల్లము నైనమూర్తి
యే, 'నరుమది గ్రాలు, వాఁడొకఁడ నాథుఁడు శాశ్వతసౌఖ్య
సిద్ధికిన్. 66

చ. తపములఁ బోనిపాపములు దావగుణంబులఁ బోనిదోషముల్
జపముల నాటిపోనికలుషంబులు దుష్పరఁ దూలిపోవు న
చ్చఃపుండలఁపొప్ప నొక్క మరి సర్వము నైన రమేశుపేరి తీ
యపుఁబలు కింపుమీఱ నెవయందొడగూర్పఁగ నేర్పుగల్గినన్.

క. కరుణయ తనకుఁ దొడవు త
త్పరచిత్తులదెసయ తనకు భాగ్యము భక్తో
ద్ధరణంబ తనకు భృతి శ్రీ
వరుఁబోలం గలుగు నొరుఁ డెవఁడు జగమందున్. 68

సీ. నాలుగు మొగములబాలుఁ బొక్కిటితమ్మి
సృజించి జగములు సేయఁబనిచె
నింపారు తెలిసీటియే అంఘ్రితలమునఁ
గలిగించి ధురితము ల్లడుగఁ బనిచె
దుదలు గానఁగ రానిచదువులు మనసునఁ
బొడమించి తగవులు నడుపఁ బనిచె
గర్వంబుఁగెంపులు కడకంటిచాయలఁ
బుట్టించి దివిజులఁ బ్రోవఁ బనిచె

గీ. దలఁపులకుఁ జేరుగడ తాన తెలుపులకును
నిక్క దాన పలుకులకు నెడము దాన

1. నరుమది గ్రాలువాఁడొకఁడనాథుఁడ శాశ్వతసౌఖ్యసిద్ధికిన్. 2. ము.
3. కరుణయఁదనకు.

యజరుఁ డమరుఁ డనంతుఁ డవ్యయుఁ డచింత్యుఁ

డనఘుఁ డజుఁ డంచితశ్లోకుఁ డచ్యుతుండు.

69

వ. ఇట్టి పరమేశ్వరుండు పరమప్రభావభరణుం డగుచు¹ భువనా హితచరితంబులం బాపుచు శుభంబులం జూపుచు భక్తజన పారిజాతంబనఁ బ్రఖ్యాతియుం గరుణారసప్రీతియుం దనకు సహజంబు లైవెలయ వైకుంఠపుగంబున విహరించుచుండఁ గ్రమంబునఁ దిమిశతవరాహావతారంబు బుడారంబులై ప్రవర్తిల్లినయనంతరంబ యొక్కకాలంబున నీలమణిసుందరం బగునిందిరాసుందరీదివ్యదేహంబునం బొదలుకాంతిప్రవాహంబు సిగ్గునవెలుకఁబాటినపాలికం జులుకనై వెలిమొగులు మొత్తంబులు దెసలకడ న్నడలుపడి తూలం బ్రకటయోగ నిద్రావసానంబున నానందంబునొందు గోవిందులోచనార విందంబులచందంబు ననుకరించుటకు నాయితం బయినకరణిం గమలంబులు కమనీయరుచినిచయంబులం బచరింపఁ బరమ పురుషపాణితలంబునఁ బ్రద్యోతమానంబగుపాంచ జన్యంబు నకు నన్వితంబుగాఁ బూర్ణేందుబింబంబు నిబిడచంద్రికా నివ్యందంబు నిగిడింప నీరజోదరుపేరురంబునఁ బొలుచు వఱుఁడమానికంబునకుఁ జేరువచుట్టం బసాఁదగి యరుణకిరణుండు నిరావరణంబు లగుకిరణంబులవేడిమి మూఁడుజగం బుల నిగిడింప నజ్జనచిత్తంబులం² గేలిన్మత్తంబులు సల్పుజల శయనునిరతిశయగుణంబుల కనుగుణంబు లైనయోజ రాజ మారాళంబులు విమలకమలాకరంబుల విహరణకళాకాశలం బులు సొగియింప జగదేకాశ్రయం బగుశ్రీనత్సలాంఛను

నాశ్రితజనంబుల మనోరథంబులచాడ్పున సస్యసముద
యంబులు సమగ్రఫలంబులం బొలుపార నవక్రవిక్ర
మోదగ్రుండగుచక్రధరుభావినరసింహోవతారంబున విదార
ణీయుండగుదైతేయురుధిరబిందుసందోహంబుతోడి బాంధ
వంబు ననుసంధింపం దివురుపగిది బంధురబంధూకంబు లవంధ్య
సహస్రదీప్తిం దిలకింప సకుంతితకైవల్యకళ్యాణకారణం
బగునపారనారాయణమహిమాకార పారావారంబుం జేరు
ప్రబుద్ధజనంబులబుద్ధుల తెఱంగునంగలంకదేరి ¹యెరువు
ఔఱలి విలసిల్ల నుత్పల్లహల్లకోల్లాసియుఁ గుముదామోద
ముదిత మధుకరనికరంబును గువలయచ్చాయానుబంధాంధ
కారితకువలయంబును గాశప్రకాశితాశావివరంబును నై
శరత్సమయంబు సకలలోకాలంకారం బగుచున్నయెడ. 70

చ. నిరుపమభోగితల్పమున నిర్మలయోగవిశేషలీలమై
శరనిధికన్యకామణికుచస్వయంకీలతవక్షుఁడై మనో
హరసుఖనిద్ర నున్నకమలాక్షుఁడు మేల్కనియెన్నయోధిసెం
దరంగలమ్రోతమంగళమృదంగమృదుధ్వని ధ్వజెలంగఁగన్.

సీ. నెరసినచిక్కని యిరుచన్నగవచెన్ను
పరిపూర్ణకుంభవిభాతి యనఁగఁ
జెలిక్రాలుకన్నులఁ బొలయు మెఱుంగులు
కోలునీరాజనలీల లనఁగ
జిగిమిఱుపలుచనిచెక్కులచెలువంబు
రమణీయదర్పణరచన యనఁగఁ

దభృకొత్తుచిటునవ్వు తెలుపులసొంపులు
పుష్పోపహారవిస్ఫూర్తి యనగఁ

గీ. దనమనోహరభావంబు దనవిభునకు
నుచితమంగళవిధముల నుల్లసిల్ల
మున్న మేల్కొని మున్నీ టిముద్దుకూతు
రమరె నీలాబ్జమధుపగానములు చెలగఁ.

72

చ. ఉరుతర¹తల్పపన్నగఫణి²జ్వలరత్నసహస్రదీప్తిమై
బరగఁ గరంబు పొల్పెసఁగఁ బద్మదళాతునిమేను నూతన
స్ఫురదరుణాంశురాగరుచి సూరెలఁబర్వఁగ నుల్లసిల్లు సుం
దరమహనీయనీలవసుధాధరశృంగము పొల్పుఁ బట్టగన్.

వ. అంత.

74

సీ. అంబుధినాదంబు నతకరించుచుఁ బర్వె
నభమునఁ బొంచజన్యస్వనంబు
జయజయశబ్దవాచాలితం బయ్యెను
దర్శనలీల సుదర్శనంబు
ముదమలరారఁ గౌమోదకి బహువిధ
భ్రమణవేగమున నర్తన మొనరెన్
సఖిలైకనందకం బగునందకముమ్రొల
దీప్తిపరంపర దీటుకొలిపె

గీ. పసిడినీరుమీఁదఁ బరగిన క్రియ నిజ
పక్షకాంతి దిశలఁ బ్రజ్వరిల్ల

నాదిదేవుమ్రోలఁ బ్రాంజలియై పొడ
చూపి నిలిచె భుజగసూదనుండు.

75

వ. ఇట్లు బోధంబు నొంది కొండొకనేపు గోవిందుండు మంద
స్తితసుందరవదనారవిందుండగుచు నిందిరతోడ సరసస్థాప
సౌహృద్దంబునందగిలి కొండొకనేపు.

76

ఉ. ఆనలినాయతాక్షీనయనాంచలచంచలతాసవిభ్రమ
భూనటనంబు నాతరుణిపూర్ణముఖేందువిలాసహాస మ
మ్మానినిముగ్ధభాషణమంచితమంజులీల యెంతయున్
మానసమున్ బ్రమోదరసమగ్నముగా నొనరింపనున్నెడన్.

క. డెందమునఁ గొలుపువేడ్కలు
సందడిగొన నేగుదెంచి సంయమివరులున్
బృందారకులు న్నిల్పిరి
క్రందుగ జగదీశమందిరద్వారమనన్.

78

వ. అప్పుడు.

79

సీ. అవసరం బిప్పుడక్కియగునంతదాఁకను
బగళమై నిలుఁడు దిక్పాలవరులు
సందడిసేయక యందలు నించుక
నేపు కూర్పుండుండు సిద్ధమునులు
దండియలును మీరు దడియంగబడకయ
తెకయటువొండు గంధర్వముఖు
లిందాకఁబొగడితి రించుకవడి యింక
జగడంబు మానుఁడు చారణేంద్రు

గీ. లనుచు నుద్ధతవేత్రదండాభిరామ
హస్తలై పణిహారు లందంద నిలువ
సధిక మై యొప్పె సమృద్ధ మాదిదేవు
భూరిమందిరతోరణభూమియందు. 80

వ. అట్టిసంకులసమయంబునందు. 81

క. సనకుండు సనందనుండును
సనత్కుమారుండు సనత్సుజాతుం డనగా
మునివరులు వనజభవునం
దను లేతెంచిరి ముకుందదర్శనవాంఛన్. 82

వ. ఇట్లు చొచ్చి యనివార్యగమనంబున నగుగుదెంచువారికి
నడ్డపడి విష్ణుసారూప్యదేదీప్యమానకాయులును దత్ప్రతి
హారపాలనపదవీనిత్యనిరపాయులును జయవిజయనామ
ధేనులును నగువా రిద్ద టిమ్మునీం ద్రుల కి ట్లనిరి. 83

ఉ. ఇప్పుడ మేలుకాంచె బరమేశుండు 'సాగరజన్యకాంతిలోఁ
దెప్పులఁ దేలుచున్నతనతీయపుణాపులనేని నొండుమైఁ
ద్రిప్పుడు పాపపాన్పుపయి దివ్యపదంబు పసిండిపావయం
దొప్పుగనేని మోషడట నొండ్లును జేరరు పూనియెవ్వరున్.

క. ఈసిద్ధు లీసురప్రభు
లీసంయమివరులు జగదధీశ్వరుఁ గొలువం
గా సమయము గాచి తదే
కాసక్తత నున్నచంద మటు గనుఁగొనుఁడా. 85

1. సాగరజన్యకాంతి.

వృసింహ—3

క. మీరును నొక్కింతదడవు

నైరణతో నిలిచి సమయముచితముగ ల

క్షీరమణుఁ గని కృతార్థు

మార్గంభుల రగుడు తద్దయాలాపములన్.

చ అనుటయు నాచిదేవుఁ బరమాత్ముఁ గనుంగొన నెమ్మనంబులకా
మొనయుకుతూహలాంకురము మోడ్పడఁ గోపముచిచ్చు
తాఁకునకా, ఘనతరబోధపల్లవము గండఁగ నైరణ యన్తహా
వ్రతంబునకు విఘాత మొంద మునిపుంగవు లొక్కట
నుగ్రమార్తులై.

87

తే. అఖిలలోకగమ్యుఁ డగుపరమేశ్వరుఁ

జాడఁ గొల్వ నబ్బుసుకృతమునకు

సంతరాయ మైతి రట్టియిద్దరితంబు

ఫలము ననుభవింపవలయు మీరు.

88

ఉ. కావున ధర్మవిద్విషులు కల్తషకారు లనంగ దుష్టమో

హవిలబుద్ధితో ననుకలై జనియింపుడు సంతతంబు ల

క్షీవిభుమిడిమచ్చరము కిన్కయుఁ! గాతీయఁబెట్టుఁగాత

మీ, భావము లిప్పు డేపగిది బాములు పెక్కగు నిక్క

మొంతయున్.

89

వ. అని వారు ఘోరంబుగా శపించిన.

90

క. వెలుగుపడి హర్ష రాగము, "దటిగిన వదనములు వెల్లఁదనము
గదుర బి, ట్టఱమూర్ఛ మునిగి యయ్యి, ద్దట నిలిచిరి
వేత్రదండతాడితలను లై.

91

వ. ఆసమయంబున.

92

సీ. ఇష్టహాపురుషుల 'కింతమాత్రకుఁ గాఁగ
 నేలకో యీకోప మిట్లుపుట్టె
 నమృతాంశుదీధితు లగ్నిసల్లుట గాదె
 యీమూర్తులకుఁ గన లిట్లు కలిమి
 యూహింపఁగాఁ గార్య మొకటి యేమేనియుఁ
 గలుగు నూరక వీర లలుగువారె
 పాత్రికు లై యిట్లు పైఁచిరిగాక యా
 యిద్దలు నల్పులే యిద్దమహిమ

గీ. ననుచు మునులును సిద్ధులు నమరవరులు
 నాదిగా నెల్లవారలు నచట నచటఁ
 గూడి పెక్కుభంగుల మాటలాడుచుండఁ
 దుముల మంబునిధిధ్వానసరతఁ జేరెన్.

93

వ. ఆవృత్తాంతం బంతయుఁ దనదివ్యచిత్తంబున నవధరించి సకల
 జగన్నివాసుం డగువాసుదేవుండు లక్ష్మీసహితంబుగా ససంభ్ర
 మంబున నచ్చోటికి విజయముచేసి సనకాదులంజూచి మీరు
 సకలలోకద్వారంబుల ననివారితసంచారులరు వీరు చేసిన
 తప్పు నాయది యుపశమంబు నొందుం డని యనునయించిన
 నయ్యోగీశ్వరులు మహాయోగీశ్వరేశ్వరుం డైన లక్ష్మీశ్వరు
 సందర్శనంబును సంభాషణంబునుం గని కృతార్థు లై పర
 మానందంబునఁ దదామంత్రణంబువడసి నిజేచ్ఛంజనిరి. మధు
 మథనుండును మిగిడి యుభయంతరమందిరంబునకుం జని వైన
 తేయుం బనిచి ప్రతిహరపాలురం దనపాలికి రావించిన
 నయ్యిరువురుం బురాణపురుషునకుఁ బరమభక్తిప్రకారంబు

లగుసాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి కృతాంజలు లై
యొక్క దెస నొడిగి నిలిచిన నప్పురమాత్మండు బహుళ
కారుణ్యపుణ్యావలోకనసుధాసారంబు వారలపైఁ బరపి దర
హాసప్రసాదసాదరవదనం డగుచు ని ట్లనియె. 94

క. మీఱినమానులకినుకకు

మా టలుగక యున్నమీసమగ్రక్షమ వే
మాటుఁ గొనియాడఁగాఁ దగుఁ

గీటునె సాత్వికులబుద్ధి కిల్బిషచయముల్. 95

ఉ. ఎంత గొఱుతఁజేసియు మహీసురముఖ్యులు నాకుఁజూడఁగా
నెంతటివారి కైనను సహింపఁగఁ బాత్రము లష్టహాత్తులం
1 దెంతటిపూజ లైనఁ దగు నెంతటిమన్ననలైననొప్పుఁ దా
రెంతలుగా మదిం దలఁతురేనియు నెంతలుఁదత్ప్రభావముల్.

సీ. అజ్ఞానరోగంబు లలఁతఁబెట్టెడుచోట

దివ్యాషధంబు భూదేవసేవ

పురుషార్థసిద్ధులఁ బొందెడుచోటను

సమరభూరుహము విస్తార్పనంబు

దురితాంధకారంబు పరఁగి క్రమ్మినచోటఁ

బటుభానురుచి బ్రహ్మభాషితంబు

దుఃఖభయంబులు దొడరి సోకినచోట

నభయమంత్రము బ్రాహ్మణాశ్రయంబు

గీ. పారభద్ర ముత్తమవర్ణచరణరజము

భవ్యతీర్థంబు బాడబసాదజలము

సకలజన్మంబులకు నగ్రజన్మకులము

చేరుచో టిదిసిద్ధాంతసిద్ధమతము.

97

శా. నారూపంబులు మేదినిసురులు నానారూపదీప్యత్తప
స్సారోదారులు భూరితేజులు జగత్సంభావ్యకోటిప్రసా
దారంభప్రతిభావిభాసితులు విశ్వాధారు లామ్నాయసం
స్కారాకారులు లోకసమృతయశోగంభీరతాజ్యంభితుల్.

క. దైవాధీనము త్రిజగము

దైవము తన్మంత్రవశము తన్మంత్రము భూ

దేవతలచేతి దగుటను

దైవములకు దైవతములు ధరణీదివిజుల్.

99

తే. బ్రాహ్మణావమానపరు లైనవారలు

నన్ను నాత్మ నొల్లకున్నవారు

విప్రవరులఁ గరము వేడుకఁ బాటించు

వారలెల్ల నన్ను వలచువారు.

100

వ. కావున బ్రాహ్మణావచనాతిక్రమణం బొనరింపక జన్మాంతరం
బులు గైకొనవలయు, నతిమాత్రశత్రుత్వంబునకు ననుమా
నింపవల దదియు నుదాత్తసిద్ధిప్రదంబు, యట్లని శత్రుండు
నిరంతరంబు నుద్గతంబైనహృదయంబునం దస్తదీయసాదృ
శ్యంబు తనకుఁ గావలయుటం దలంచుటఁ దత్ప్రకారంబు
సాయుజ్య 'సంపత్కారణంబు మీరు చిరకాలంబు నన్ను
భజించినదాసు లగుటండేసి పరమైశ్వర్యభాజనంబు లగు
జన్మంబులఁ దేజోవిభవంబు లనుభవించి తుది 'నస్తదైక్యంబు

నొందంగలవార లిదియంతయు నేను మాయాబలంబున
మీకు శ్రేయఃకారణంబుగా నుత్పాదించిన యుపా
యంబు సనకాదుల కాదు శర్వుం డైనమద్భక్తజనంబుల
ధిక్కరింప శక్తుం డగునె ? యిత్రైఱింగు మాంగళ్యంబుగా
నంగీకరించునది, యంతరంగంబుల కలంక దొలంగుం డని
యానతిచ్చి వెండియు ని ట్లనియె. 101

మ. పగ వాఁ డైనను మూర్ఖ చిత్తుఁ డయినక బాపాత్ముఁ డైనక
మదీయగుణధ్యానవిధేయధీపరిణతుండు యున్న నే నాతనిక
సుగుణుం గా నతిభక్తుం గా సుజనుం గా శుద్ధాత్ముం గా
నిత్యుం గా, జగదేక ప్రభుం గాఁ బ్రభూతవిభవస్సారాత్ముం గాఁ
జేయుదున్. 102

శా.వ నెవ్వఁడనొ నాచరిత్రము తెఱిం గెబ్బంగియోమన్నయ
ధ్యానంబెట్టిదియోయెఱుంగనివిమూఢాత్ముండుమన్నామమె
ఘ్నెనం బేర్కొనఁ గాంచునేని దురితోడ గ్రాంథకారచ్చటా
భానుం డీతఁ డనంగభవ్యపదముం బ్రాపించువాఁడుక మ(దుః)

క. నారాయణాఖ్యుఁ డగుసుతుఁ [దిన్.

బేరుకొనిన బోయి కెట్టిపెం పొదవెను వాఁ

డేరూపువాఁడొ ముందర

మీ రటు దలపోయుం డా సమీపితబుద్ధిన్. 104

వ. మదీయశరణాగతుల రగుటంజేసి మీకు నెందును శుభంబు.
సకలచరాచరజనకుం డైన కశ్యపమహామునీం ద్రుండును
ఘ్నకన్యావరేణ్య యగుదితియును దొలుత భవదుద్భవ
కారణం బయ్యెదరు. ప్రహ్లాదవిరోచనబలిప్రముఖు లగు

భాగవతోత్తములు భవదీయవంశంబునం బరమపావనులై
యుదయించెదరు. అని యిట్లు నిర్దేశించిన దేవదేవునానతి
నానందంబు నొంది యయ్యిద్దఱు ముకుందునకు నందంద
మ్రొక్కుచు బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించిరి. హరియుం
జేరోలగం బిచ్చి నిజదర్శనార్థంబు సురమునిప్రముఖులఁ
గృతార్థులంజేసి నిఖిలజగంబుల రక్షించు చుండె నంత. 105

క. ఆజయవిజయులు పుట్టిరి

తేజంబునఁ గళ్యపునకు దిలికిని సుతులై

రాజితదై తేయకుల

భ్రాజిష్ణుసుభైక యోగ్యభాగ్యస్ఫురణన్. 106

క. అని గాలవమునివరునకు

ననఘుడు దేవశ్రవుండు హర్షముతోఁ జె

ప్పిన పుణ్యకథన మంతయు

వినుతోక్తుల విస్తరించి వెండియుఁ బ్రీతిన్. 107

—ॐ ఆశ్వాసాంకము ॐ—

క. సౌభాగ్యభాగ్యలక్ష్మీ, లాభోన్నతవక్ష భువన¹లాలనదత్తా
లోభాదిరహితసంపద్యైభవభవ్యాత్మలక్ష్మ్య ధర్మాధ్యక్ష్యా.
మాలిని.—

భూరికృపారసపోషణ కౌస్తుభభూషణ దుస్తరభూమ(రి)భవో
త్తారణ దైత్యవిదారణ విశ్వవిధాయక మంగళదాయక నా
భీరుహపంకజపితచతుర్ముఖ² పేషితదుర్ముఖ పేళలథా
రారుచిరాసిధరా దురితాగ్నిశరా నృహరీ గుణవత్సగిరి. 108

క. 1వినుతివికారనారద, మునిమధురోద్గీతనినద 2మోదాభ్యస్తా
దనుసుఖఖండనమండన, సునిశితనిర్వక్తచక్రశోభితహస్తా.

వనమయూరము. —

స్ఫారగుణహార శ్రుతిసార జగదేకా
ధార విదుదార నగధార నవమేఘా
కార యవికార యనికార కరుణాలం
కార ధవభావశుభకారణవిహారా.

111

గద్యము. ఇది శంకరస్వామిసంయమీశ్వరచరణసరోరుహధ్యా
నానందసౌందర్యధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిమిత్రసంభవ శంభు
దాసలక్షితాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయప్రణీతం బైన లక్ష్మీ
నరసింహవతారం బనుపురాణకథయందుఁ బ్రథమా
శ్వాసము.

111

శ్రీ రస్తు ద్వి తీయా శ్వాస ము

మదహోబలతీర్థ

గ్రామణి శ్రుతికామినీశిఖామణి కరుణా
ధామ జగదవనవిహిత

నేమ దురితకరటిసింహ శ్రీసరసింహ.

1

వ. దేవా రోమహర్షణుండు మహర్షుల కిట్లనియె. ఆట్లుపుట్టి
హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షులను పేల్లఁ బ్రసిద్ధిపఱచిన
యయ్యిద్దఱు దైత్యులయందును నగ్రజుండు. 2.

సీ. కనలుబింకపుఁగింక గలుగువేడిమియెల్ల
నొక్కటియై యొడ లెత్తె ననఁగఁ
గఱకుఁబల్లదమునఁ గల్గుపోడిమియెల్ల
నచ్చ మై తెగఁబొడ వయ్యె ననఁగఁ
గటికి యై తనరారుగర్వంబునకుఁ గల
చేగ యెల్లను రూపు చెందె ననఁగఁ
వెగ్గలంబై పేర్పు వీరంబునకుఁ గల
పసిక యెల్లను మేను వడసె ననఁగఁ

1. నొక్కటియైయొడలొత్తె.

గీ. బ్రహ్మకాలదహనుఁ బాలించుదొర యనఁ
జండదండధరునిసఖుఁ డనంగఁ
దేజరిల్లె నై జతీవ్రమానమన హి
రణ్యకశిపుఁ డపశరణ్యరిపుఁడు. 3

మహాస్థగర. తనదోర్దర్పంబు తెల్పుం దలచి సరభసోత్థాతది
గ్దంతిదంత,ధ్వనితబ్రహ్మాండవాదోఽత్తరళితగతులం దారతా
రాఘముక్తా, జనితప్రాలంబరాకాశశధరకలితచ్ఛత్రుఁ డై
మేరుసింహాసన మెక్కం జూచు డై త్యేశ్వరుఁ డతులని
జైశ్వర్యవిఖ్యాతి నొప్పన్. 4

తే. అమరు లనినఁ జంప నలుగు ¹హవ్యాహరు
లనిన నోరికళ్లు గొనఁగఁ దలఁచుఁ
²త్రిదివవాసు లనిన నదుమంగఁ జూచుఁ బా
తాళమునకు దేవతల నతండు. 5

క. ద్వేషించు నాగమంబుల
రోషించున్ ధర్మపదనిరూఢస్థితికిన్
బోషించు మత్సరోద్ధతి
భూషించు మదాతిరేకమునఁ జరితంబున్. 6

చ. ఇట్లు ప్రకృతిపారుష్యదూష్యప్రకారుం డగుచు నయ్యమర
వీరుండు సంతతైశ్వర్య విహారంబుల వర్తిల్లుచుండి తనమనం
బున నొక్కనాఁ డిట్లని వితర్కించు. 7

చ. అమరులతల్లికంటెను మదంబ వరిష్ట త్రిలోకరాజ్యభో
గములును నాకయోగ్యములుగాని నిలింపుల కెట్లు గల్గును

ద్యమగరిమంబుమై సుగల నందఱి మ్రుచ్చులఁ బోలెఁ దీవ్రదం
డమునను 'జంపి యేన తగ డక్కఁగ నేలుదు లోక మంత
యున్.

8

శ. కావున నుగ్ర పుండరమున్
గావించెదఁ ధపముచేతఁ గానివి కలవే
యేవిధముపనులకై నను
గేవలబలమున నుపాయకృత్యము వెలిగన్.

9

సీ. ఆమరపదంబును నమరేంద్ర పదము త
పం బను భూజంబుపండ్లు గావె
సప్తర్షి పదము భాస్వత్ ధ్రువపదమును
దప మను పువ్ర్యగంధములు గావె
పద్మజుపదమును బద్మాక్షుపదమును
న్నతతపశ్శుక్తిరత్నములు కావె
సిద్ధపదంబును శ్రీకంఠుపదమును
రూఢతపోభానురుచులు గావె

గీ. తపములావునఁ గాదె యిద్ధరణివలయ
మఖిలమును దాల్చియున్నవాఁ డహి యొకండ
కాన ధర్మార్థకామమోక్షములకెల్లఁ
దపము సాధన మగుట సిద్ధంబ కాదె.

10

క. పోయెద నిప్పుడ యుద్యద
మేయతపోనిష్ఠ నజని మెచ్చించెద ను
త్కాయక్లేశవ్రతవిధి
నేయుల్లములైన గంగ కెమ్మెయి నుండున్.

11

వ. అని తలపోసి యప్పుడ కదలి మునిసిద్ధనేవితం జైనగంధ
మాదనంబునకుం జని యందు జటావల్కులాభిప్రముఖతపో
లక్షణ లక్షణీయాకారుం డై యాధీరుండు. 12

క. నాలుకలు గ్రోయువహ్నులు
నాలుగుదిక్కుల నమర్చి నడుమ నిలిచి సూ
ర్యాలోకినపరుం డై మును
గా లొక్కటి మోపి నిలిచె ఘర్షపువేశన్. 13

నీ. ఏపారుతుఁగలినెఱుమంట లొండొండ
వ్రేసిన నేమియు చెగడుపడక
వడిగాలి సుడిసిన మిడుగురు లందందఁ
బొదివినఁ దాలిమిఁ బ్రదులనీక
పొంగారి దట్టంపుఁ బొగలు దూదుకొనంగఁ
బర్విన నెంతయు బ్రమసిపడక
యఱిముఱి నల్లడ నడరి పెన్దొఱవులు
వైఁ బడ్డ గడలకుఁ బాసిచనక

గీ. దిట్టతనమువేర్చి దేహాభిమానంబు
విడిచి నిష్ఠ యేడుగడయుం ³ గాఁగఁ
బరమతప మొనర్చెఁ బంచతపస్సుల
కిఁడె యొక్కఁ డనగ దితిసుతుండు. 14

కావిద్యుత్కేతువు లొప్పు శక్తధనురావిష్కారఘోరంబుగా
నుద్యద్గతితదుందుభిధ్వనులతో నుగ్రాంబుదవ్యూహముల

1. నురగి. 2. దూటుకొనంగ అనియుండును. 'దూదుకొను' అనై
ఘంటుకము. 3. గాక.

మాద్యద్భాస్కరమండలాక్రమణసామగ్రిః దివిం బర్వే నే
కోద్యోగంబున గ్రీష్మశాత్రపునీరోత్సాహముందూలగన్.

క. తొలువానలు గురియగఁ ద

జ్వలనివహము దైత్యవిభునిసంతప్తాంగం

బులయందుడిందు నౌర్వ

జ్వలనశిఖల డిందు జలధిసలిలముపోలెన్.

16

తే. బట్టబయటఁ బ్రాధపద్మాసనస్థుడై

యున్న యతనిమీఁద నొక్కపెట్టఁ

గులనగంబుమీఁదఁ గూల్చువిధంబునఁ

గూల్చె జలధరములు ఘోరవృష్టి.

17

సగర. దీర్ఘస్థితాంబుధారల్ దెరలఁబొదువ నుద్వేగదూరుండు
స్ఫూర్జన్నిఘోషోత్తరగజానినదము లడరన్ నిశ్చలాంగుండు

ప్రేఖ, నిర్ఘాతోత్పాతవిద్యున్నికరము లడరన్ నిర్వికా

రుండు ధైర్యంబురాతీతంబుగా నయ్యసురవరుండు వర్షా

గమం బల్లు పుచ్చెన్.

18

క. పదపడి హేమంతుని సం

పదయ్యెన శీతగిరియుపాంతమువలనం

గదలి చనుదెంచుపయ్యెర

నొదవి తనమయంబ యగుచు నొప్పుగఁ బర్వెన్.

19

ఉ. ఒక్కట మైహికంబు లగుచు తరమారుతము ల్భరీరముల్

వక్రలు సేయ నేతెఱుగువానికి నోర్వంగరానిరాత్రుల్

బుక్కిటిబంటినీటఁ బరిపూర్ణఘనస్థితి నిల్చె దానవుం

1. బులయందుండిది. 2. ప్రేఖన్. 3. యెయ్యన. 4. తొల్ప

సంతయున్.

డక్కజ వైననిష్ఠఁ గొనియాడఁగఁబట్టుగఁ బొల్పి యెంత
యున్. 20

సీ. దనుజహారతపోగ్రతకుఁ దలంకినమాడ్కిఁ
గమలిననెత్తమ్మి కన్నుమూయ
వ్రతమువేడిమివెమ్ముదితిజుమేనికి నోడు
క్రమమునఁ గడలుఁ దీరమున కొడుఁగ
నసుర వెచ్చనియూర్పులడరఁగనింకెడు
నీటి ²మాఱనమంచు నీరుగురియ
జలదేవతలు దైత్యుకలితనం బగ్గించు
³నెలుపున సారసోక్తులు చెలంగ

గీ. దివిజవై రితపము తెఱఁగెల్లఁ గంటికి
నిదురలేక చూచునదియుఁబోలె
వికచకుముదనేత్రవిభవ యై⁴రేలఁ జె
న్నొందె దానవేంద్రుఁ డున్న సరసి. 21

వ. మఱియు నమ్మహావ్రతుండు తపోవిశేషాభిలాషంబు దనకుం
బరిపోషణం బొనరింప నిర్దోషహృదయుండై కడంగి. 22

తే. ⁵వేల్లఁదూండ్లఁ గూరలఁ గొంత నీల్లఁ గొంత
గారవమునఁ దపోయాత్రఁ గోరి నడవె
గాడ్పు గ్రోలుచు మఱిగొంతకాల ముండె
వెండి యాచందమునన దా విస్తయముగ. 23

వ. ఇవ్విధంబున ననేక సంవత్సరంబులు ధీరవ్రతాచారుం డై
యున్న యాదైత్యతాపసుతపంబు వెంపునకుం . దలంకి

1. లడరఁడునింకెడు. 2. మారనమంచు. 3. నెలగున. 4. రేలు
బున్నొందె. 5. వేళ్ళదిండ్ల.

పురందరుండు దేవగురునాశ్రమంబునకుం జని నమస్కరించి
యతనిచేత నాశీర్వచనంబుల నభినందితుం డై యిట్లనియె.

మ. జనకుం డొక్కడ వేటుతల్లులు జగత్సామ్రాజ్యపూజ్య
స్థితుల్, దనకుం బా లనుచున్ సమత్సరమతిన్ దైతేయుఁ
డత్యుగ్రద, ర్భనదుర్వారతఃస్కుఁ డయ్యెఁ గరుణాసంపన్నుఁ
డౌ ధాత పట్టున ప్రత్యక్షత'నొంద మత్పదవి వేడున్
వాడు నెబ్బంగులన్. 25

క. అసురతపంబు జగంబుల

కసహ్యమై యునికిఁజేసి యంబుజభవుఁడున్
వెను దత్ప్రశమనమునకై
యసంశయము దివిజరాజ్య మతనికి నొసఁగున్. 26

క. నిను నాశ్రయించియును నే

ననఘా కడలేనివనట యనువననిధిలో
మునుగుదునె ప్రతీకారం
బొనరింపగదయ్య దీని కూహించి కృపన్. 27

చ. అనుటయు దేవమంత్రి దరహాసముతో దివిజేంద్రుఁజూచి యి
ట్లను; నిది యేమి భీతిలఁగ నంచితసత్యతపోనిరూఢి నీ
కనినపదంబు ద్రిప్పఁగ జగత్పతిపద్మజు కై నఁ బాడియే
విను దితిసూనుఁ డివ్విధము వేడెద నన్నను నాలుకాడునే.

వ. అవియునుంగాక. 29

సీ. ఏదేవుతుదమొద లెటుఁగక నేడును

శ్రుతిమార్గములు బహుగతులఁ దిరుగు

నేదేవు నాత్తలో నీక్షించు ధన్యులు
 ప్రార్థనీయులు పద్మభవుని కై న
 నేదేవులీలలై యెసఁగుజగంబులు
 సృష్టిరక్షో¹సముపేక్షఁ బరఁగు
 నేదేవునకు సాటి యేదేవుఁడును గాఁడు
 నానాగమోక్షనిర్ణయము లొప్ప

గీ. నట్టియాదిదేవునంబుధిశయను ల

క్షీకపోలముకురమితముఖాబ్జు

నాశ్రయించినాఁడ వతఁడు నీయెడఁ గృప

గలఁడు నీకు నేల కలఁగ ననఘ.

30

ఉ. పొందవు దుఃఖముల్ భయము పొందదు పొందదు దైన్య
 మెమ్మెయి, బొందవు తీవ్రదుర్దశలు పొందు బ్రయంబులు
 పొందు సంపదల్, పొందు సమగ్రసౌఖ్యములు పొందు
 సమున్నతకీర్తులెందు గో, విందపదారవిందపదవీపరిణాధగర్విష్ట
 చిత్తులన్.

31

క, తను నెబ్బంగిఁ దలంతురు

జను లాభంగిన తలంచు సరసీరుహలో

చనుఁడును వారలఁ గావున

ననిశంబు కృతార్థమతులు హరిపదభక్తుల్.

32

క. హరిభక్తులతపము తపము

హరిభక్తులజపము జపము హరిభక్తులభా

సురజన్తము భవసారము

హరిభక్తులు భువనపావనైకవిహారుల్.

33

క. హరి యనురెండక్కరములు

దొరకొను దీపాసంగు జిహ్వాతుది నెవ్వని క

న్నరు డొక్కడిభ్యుడు భవసా

గరని స్తరణ ప్రకాశకౌశలమునకున్.

34

సీ. దారుణదురితాంధకారసూర్యోదయం

బధికపాతకవిపినానలంబు

నిబిడకల్మషమేఘనిర్భరపవనంబు

బాధపాపాంబుధిబాడబంబు

కూగకిల్బిషశైలకులిశనిపాతంబు

ఘనకలుషోరగగరుడమూర్తి

ఘోరదుష్కృతకాలకూటగంగామాళి

యతులాఘహరిణపంచాననంబు

గీ. సకలకల్యాణమూలంబు సకలవేద

శాస్త్రపారంబు సకలార్థసంచయంబు

సకలమంత్రరహస్యంబు సాధుహృదయ

నర్తనము విష్ణునామసంకీర్తనంబు.

35

శా. వేదాంభోధి మధించి వెండియు మహావిస్తీర్ణ శాస్త్రసం

వాదంబు లలపాసి చూచి బలువై వర్తిల్లులోకోక్తియున్

గాదా నంచు గణించి యొక్కతలంపై కాదే మునిశ్రేణి సం

పాదించె హరిసేవనంబు దగ సంభావ్యంబు సేవ్యంబుగన్.

ఉ. శ్రీస్తనకుంకుమద్రవనిషి క్తభుజాంతరభాగవిస్ఫుర

త్కొస్తుభుత్తునూత్నరుచిగర్వితనాభిసరోజసౌరభ

1. డభ్యుడు. 2. శాస్త్రవారంబు.

స్పృశించు—4

ప్రస్తుతమ త్తభృంగరవ రాగరసోల్బణభోగిభోగత
ల్పాస్తగణం దలంచుసుకృతాత్మ లపాస్తసమ స్తకల్పమల్.

వ. అని పలికి యాఖ్యదూషణశోషణ ¹కారణంబు నఖిల దురి
తోత్తారణం బైననారాయణమంత్రంబు సవిశేషసంస్కారం
బుగా నుపదేశించి యిది పరమగోప్యంబైనజప్యంబు నీవు
నియతమానసుండవై దీనిని నేవింపుము దుస్థితు లెయ్య
వియు నిన్నుం బొరయలేకున్నట్లు నిష్ఠుహావాక్యప్రభావంబు
భావింప నెవ్వరికి నశక్యంబు. 38

తే. అంబుజాసనుఁ డాచిగా నాద్యు లెల్ల
నిష్ఠుహామంత్రపరమార్థ మెల్ల నాఁడు
నాత్మఁ గన్గొని ముదమంది యాచరించి
యభిచురించి భజింతు రత్యంతనియతి. 39

వ. హిరణ్యకశిపుతపోవిజృంభణంబునకు భయం బందవలనదు.
దైత్యులమైశ్వర్యం బయ్యును దుదిముట్టనేరదు. నీరజో
దరుతోడిమాతృగ్రంథంబు కార్యంబుగాఁ దలంచువారికి నేరూ
పంబున నిత్యోన్నతులు గలుగ నేర్చునె? విష్ణుద్వేషంబును
నిరంతరదోషంబును శ్రుతి ధర్మవిరోధంబును సుజననిరోధం
బును నసురస్వభావంబులు గావున. 40

క. నారాయణవిద్వేషులకు
క్రూరుల కాయువును శ్రీయుఁ గులము బలంబున్
జేరును బెంపును బొలియును
ఘోరనరకకూపములను గూలుదురు తుదిన్. 41

తే. విష్ణుఁ డిహపరదైవంబు విష్ణుదేవు
నొల్లమియ యిహపరముల నొల్లకునికి
విష్ణుపదభక్తిభావపవిత్రుఁ డగుట
గౌహికాముష్టికస్తీతి నందఁ గనుట.

42

మ. అనువాచస్పతిభాషణంబులకు నాహ్లాదంబు సంధిల్లన
య్యవఘుం డచ్యుతపాదసూక్ష్మతినై కాయత్రచేతస్కుడై
మునివంశోత్తమునం మ్రపద్మము శిరంబుం జేర్చి వీడ్కోలతం
డొనరింపక జనియెకపురంబునకునితోద్యాసితైశ్వర్యుడై.

చ. చని వెండియు వివిధవిత్కజనితపరిస్పందం బగుడెందంబు
డిందుపలుపనేరక సురవిభుం డసురతపంబునకు నసాయం
బాపాదించు నుపాయంబు ప్రయోగంబుచేయుట మేలుకాక
యని తలంపువుట్టి నప్పడ రంభాప్రభృతు లగు నప్పరో
వనితలం బిలిచి గౌరవంబుగా నేకాంతంబ యక్కాంతల
కి ట్లనియె.

[ర

శా. లావణ్యోదయముల్ ప్రియంబులుచితాలాపమ్ము లాటోపము
భావంబుల్ చతురస్వభావములు చెప్పం బెద్దమీయందు మీ
కీవిశ్వంబున గెల్వఁ గూడనివిభుం డేవాఁడు లేఁ డిప్పుడు
దేవేంద్రస్థితి మీరు కల్గుటఁ గదా దీపించె రూపింపఁగన్.

ఉ, మించినవేర్చి నేయెడల మిన్నులుముట్టి వెలుంగునట్టిచూ
ఱంచుల'కైదువుక తృణకణాకృతియై వెడబాయఁజేర్చి ద
ర్పించిన ధీరచిత్తములఁ బెల్కుటనాటి కలంప నాకు మీ
యంచితచారుచంచలకటాక్షము నవ్వివయస్త్రి మిమ్మెయిన్. 43

సీ. ఉల్లంబు మీచూడ్కులుచ్చిపోకకుగదా
 వాలమ్ములకు నోర్పు వారికోర్కె
 మీక్రొవ్వజన్నుల మీదియున్నియగదా
 వ్రతముల నరిగెడువారియాస
 లీలమీకెమ్మోవి గ్రోలుటకై కదా
 వడి సోమరస మాను వారిత్పష్ట
 మీయింపుఁగూటమి మెఱయుటకై కదా
 వనితలఁ దొరఁగెడు వారితివుట

గీ. పుణ్యసస్యంపుఁబంటలు భూరినియమ
 తరుఫలంబులు సౌఖ్యాధిదైవతములు
 నిఖిలసంసారసారంబు లఖిలలోక
 రత్నములు మీర లప్పరోరమణులార!

47

ఉ. మానము ¹ప్రోదియై నియతిమాత్రముగాఁ బొడవై ధరిత్రినె
 వ్యానికి వ్రాలకున్న గరువంపు²శిరంబును వంచ ³జూచు ను
 న్నానమహత్వధన్యుఁ డగుమానిసి యైనను రోషవిభ్రమ
 భ్రానటనాభిరామ లగుపొల్తుల పాదతలంబుచేరువన్. 48

చ. వ్రతములఁ ⁴గొచ్చి శీలముల వ్రచ్చి జపంబులఁ గ్రోలి
 యుత్తమ, క్రతువులఁ దోలి యోగములు గ్రాచి తపంబుల
 వేచి "యెందు న, ప్రతిహతలీలమై మదనుబాణచయంబుల
 తోడునీడలై, ధృతులు తలంచుచుండు సుద⁵మదతీక్ష్ణకటాక్ష
 కోణముల్.

49

సీ. చామల నగుమోముఁజందురు పొడవున
 రాగాంబుధులు నిట్ట గ్రమ్ము ననుట
 పొలఁతొలనునుదీపుఁబలుకులయింపున
 నుల్లంబు నోలంబు నొందు ననుట
 మెలఁతల తఱచురెప్పలవలిగప్పలు
 జవనంపుఁజీకటిగవియు ననుట
 చెలువలనిద్దంపుఁ జెక్కులచాయల
 భావము ల్వెలవెలఁ బాటు ననుట

గీ. యద్భుతంబు లై విపులభవాభిఁదిరుగు
 జనులహృదయంబు లనియొడుజలచరములు
 లీలఁదిగువంగ వలరాజుకేల నున్న
 బలువలలుగావె కాంతలచెలుపు లెల్ల.

50

క. కావున మీఁతెఱఁ గంతయు
 భావించి జగద్ధిత మగుపని యొక్కటి సుం
 భావముతో మీముఁ బనిచెద
 నేవిధమున నైన నిర్వహింపగవలయున్.

51

క. దితిజుఁడు హిరణ్యకశిపుఁడు
 వ్రతచర్యానిష్ఠ నున్నవాఁ డాతని ధీ
 రత గంభీరతయును విక
 లత నొందింపుఁడు భవద్విలాసప్రాధిన్.

52

ఉ. మీ రిటువూని యీక్రమము మేకొని చేసిన దివ్యరాజ్యల
 క్షీరమణియవై భవము చిందిలిమందిలిగాక దక్కుఁ బెం

పారఁగ నాకు నాకుల జరామరతాగరిమం బొకింతయున్
జేరు నొదంగన్ 1కడరఁ బ్రీతి భుజింతు 2రభీష్టభోగముల్.

చ. చనుఁ డనురేంద్రుఁ డున్న వికచద్వైమపుష్పసుగంధిగంధమా
దనవనభూమికిన్ భవదుదంచితయోగ్యసహాయలీల కై
పనిచెద నీక్షణంబ మధుపవ్రజకోకిలకీరమీనకే
తనమధుమానసాస్పదసుధాకరదక్షిణమాగుతంబులన్. 54

వ. అనిన నయ్యింతు లందఱు నట్లకాక యని యియ్యకొని
రవ్వుడు తిలోత్తమ యయ్యమరోత్తమున కిట్లనియె. 55

సీ. ఏను గ్రీఁగంట నొక్కించుక చూచిన
ఖలుడెంద మైనను గరఁగు ననిన
నాయింపుఁబలుకు కర్ణములు సోకినఁ బితా
మహాఁ డైనఁ జదువులు ఖఱచు ననిన
3సేఁ దియ్యమున నటించిన హరుఁ డైన
మరునికన్నులనన్నఁ 4దిరుగు ననిన
నారూపు చూచిన శౌరియు నహితల్ప
5మురలి పల్లవశయ్యఁ బొరలు ననిన

గీ. 6సటితి యైనఁ దాల్చి యను కైన నుల్లంబు
చులకనైన 7జపము లులక నైన
నేమములతపంబునిల్పునె నాయెదు
రెదుర నధిప మాట లేల యింక.

1. కడరు 2. నభీష్ట. 3. ఏను దియ్యమున నటించిన. 4. దఱుగు.
5. మురఁగి. 6. నరలి. 7. దపము.

క. చూచెదవు గాక యే నిటు
చూచిన నయ్యసురతపము సోంపటి వ్రతని
ష్టాచరణము తూపర మగు
గోచమై మనసు త్రిప్పకొని సోలంగన్. 57

వ. అని పంతంబులు పలికిన యమ్మగువమాటకు మరున్నాయ
కుండు మనంబునం బ్రమదంబునొందె నయ్యిందువదనలందలు
పురందరు వీడ్కొనిచని గంధమాదనంబు జొచ్చి రంత. 58

క. వాగలతోడనెయాత్త
స్ఫావభవ మెల్లఁ గొని నసంతోడు దనయా
కారంబు జూపె నక్కాం
తారంబున శిశిరసమయదర్పా¹పహుడై. 59

చ. ఇదె చనుదెంచె జైత్రుడని యెల్లననంబులకుం బ్రమోద
ముల్, పొదలగ²మేలివార్త గొని బోరున వచ్చిన దాడికా
డన, స్త్రమవనదేవతాముఖసమీర మెదుర్కొన నుల్లసిల్లె
నిం, పొదవగ దక్షిణానిల మనూసమనోహర ఫేలనంబునన్.

ఉ. పండిన³యాకుడుల్లి ననపల్లవముల్ తిలకింపఁ బూబొదల్
నిండఁగఁబర్వె లేగొనలు నిద్దములై నిగుడంగ మ్రాకు లొం
డొండఁదలిర్చె నామనిసముజ్జ్వలయోగరసాదనక్రియ⁴
¹గొండికసాయముల్ మగుడఁ గోరి భజించినసిద్ధులో యనన్.

ఉ. ఎందును బుష్పసారభమ యెందును మందమదాలి ఝుం
కృతుల్, ఎందును సాంద్రపల్లవము లెందును గోకిలకఠ
కూజితం, బెందును విస్ఫురతఫలము లెందును గోమలకీర

భాషితం, బందము లయ్యె మందమరుదంచితచారువనాంత
రంబులన్. 62

తే. సరస కింశుకకోరకసంచయంబు

చెలువు తిలకించె భావిన్మసింహదేవు

¹దీప్తనఖపంక్తి ప్రకటదై తేయగుధిర

నేకరుచి నొప్పుతెఱఁగు సూచించినట్లు.

63

ఉ. కాముఁడు లోక మంతయును గైకొని పట్టము గట్టికొన్నఁ జే
రామని నేయుపండువులయం దొడగూడినదివ్యగంధముల్
నామెఱుఁగారుకొవ్విరు తెలర్చినసంపెగ లొప్పె గామసం
భ్రామితకామిచిత్తశలభంబులు గ్రందుగఁజెంది మ్రందఁగన్.

చ. అవిరళచారుకోరకచయంబులలోకములంద చూడ్కులం ?

దవులఁగఁజేసె నెల్లెడలఁ దద్యనభూములు, గాఢరాగముల్
యువతులచిత్తవృత్తముల నూన్ప ననంగుఁడు సంగ్రహించె
నాఁ, బ్రవితతలీలఁబెల్లెసఁగె బల్లవసంతతి గుత్తులోయన్.

చ. తనియక కమ్మలిచ్చి చవి దాఁకినచొక్కునఁ గన్ను¹మ్రాలఁ
జం, చునఁ జవికాటుగాఁ గఱచుచున్నవచూతజపల్లవంబు గై
కొని విహరించుకోకిలము కొమ్మల తియ్యని మావి మోవి
మోహనరుచి బాసి వందుపథికావలికిం కటఁజేసె²నావనిన్.?

సీ. అంచబోదల మోద మారంగఁ జెక్కిళ్లు

గొట్టుచు నెలదూఁడుకొనలు నలుప

నలిబాలికల ముగం బెలరారఁ బింపిళ్లు

గూయుచు మధువులు గ్రోలి సోల

1జక్కవడో లక్కజపువేడుకల దిమ్మ
 2దివురున నకరువుల్ దిగిచికోనఁగ
 మలయానిలుఁడు గర్వ మలరంగ గుఱువులు
 వాఱుచు నెత్తావిచూఱలాడఁ

గీ. బసిడిగద్దియ³యాదుద్దుపైఁగరంబు
 ప్రీతి నెలకొన సిరి పేరుఁ బెంపుఁబడయఁ
 గామినులచూడ్కి రేగులకాంతి వడసి
 దర్పమునఁగ్రాల నొప్పారెదమ్మివిరులు.

67

చ. వలివిరవాదిక్రొవ్విరులవాతుల మూతులువెట్టి తేనియల్
 కొలదికి మీఱఁగ్రోలికొని కొవ్వున జివ్వల నీన నొక్కమై
 దలముగ దీటు గట్టుకొని దాఁటెడుతేటులచైద మెల్లెడఁ
 గలయఁగ వృక్షవాటికలఁ గ్రవ్వెనకాలతమోనికాయముల్.

తే. పొగడ⁴మ్రాకు మొదళ్లను బుష్పరసము
 దొరఁగి నెత్తావియందును నెరయ నొప్పెఁ
 బూచుకొఱకు నై మున్నయింపులు దలిర్పఁ
 గడఁగి వనలక్ష్మి యుమినినకళ్ల యనఁగ.

69

క. పూచినయశోకములయం,
 దేచినతుమ్మెదలరవము లింపెనఁగఁ బొరిం
 దాఁచువనదేవతల చర
 శాచలితము లైనయందియలమ్రాత యనన్.

70

చ. విలసితచంద్ర కాంతమణివేదులపై మృదుమారుతాహతిఁ
 దలముగఁ వ్రాలి తానవిగఁ దాఱనిపువ్వులయత్నశయ్యలై

1. జక్కవడో. 2. దివురన కరువలి. 3. గాగుద్దపై. 4. మ్రాకులమొదలను.

పాలుపుగ మాధవీవలయముల్ తరుణీతరుణవ్రజంబులన్
బిలిచె మనోజలీలకుఁ బేర్పు మదాకులభృంగగీతులన్. 71

చ. చిలుకలపిండునొప్పిదము చిత్రసురాయుధలీలయేపునం
1 జెలంగ మధువ్రతావలులచిక్కనిమ్రోతనుగర్జ లుల్లస
త్ఫలసఫారముం దెరలఁ బర్వటసౌధలు గాఁగ మేఘ
పం, క్తుల క్రియనొప్పుభూరుహతతుల్ మధువేళబయోద
3 వేళనాన్,

చ. మనసిజమం త్రఘోషములు మన్తధునానతిమాట లింగిగా
తనయవిలాసహాసములు దప్పకునార్పులెలుంగు లంగజ
న్తునిచదువుల్ మనోభవునిమోహనగీతు లనంగఁ జారుఖే
లనములు నెల్లదిక్కులఁ జెలంగె మదోత్కటకోకిలధ్వనుల్.

చ. అరుదుగఁ దేటితీగెగొనయం బెసకం బగుపచ్చనింటిని
బృరముగ మోపి కెందలిరుబత్తడికం బరువంపుమావిక్రొ
వ్వరిబలుగాడితూపు లిడి వీరపుగర్వము నెమ్మనంబులోఁ
బిరిగొనఁ దోలితొప్పరలఁ బెట్టె ననంగుడు పాంథలోకమున్.

సీ. వెలయు నీవెన్నెలవెల్లికాంతులసిరి

పిఱుఁదుదీపులు చేరి మెఱయ కున్న

వెలయు నీవెన్నెలతెలుపునఁ జామల

చూపు చీకటిఁ జొచ్చి సొరగ కున్న

నెనయు నీవెన్నెలతనుపున నింతుల

ఘనకుచంబుల 4 యుమ్మ గదియ కున్న

నొదవు నీవెన్నెలయురవడిఁ బొలఁతుల

తమకంపుఁజెయ్యులఁ దగల కున్న

గీ. మునిఁగిపోరె మన్నఁగున కగ్గ మై పోరె

చాలఁ గొంకువోరె తూలిపోరె

యనఁగ నుల్లసిల్లె నామనిరే లతి

స్ఫారసారసారసాంద్రుచులు.

75

వ. ఇట్టివసంతసమయంబునందుఁ బురందరాదేశంబు నెఱపం బూని
చను దెంచినవనజలోచన లద్దనుజతాపసునివాసంబును ముని

సిద్ధగంధర్వసేవితంబు 'నైన యావనంబున.

76

సీ. కమనీయకరపద్మ కాంతిపల్లవములు

కోమలస్థితదీప్తి కుసుమములును

జారుపయోధరస్ఫారగుచ్ఛములును

లలితబింబాధరోజ్జ్వలఫలములు

సురభినిశ్వాసభాసురగంధోపవనము

లుచితసల్లాపకీరోక్తములును

గలమధురోద్గీతకలకంఠరవములు

కాంచీనాదభృంగస్వనములు

గీ. నతిశయిల్లఁగ మధుసమయాధిదేవ

తలు శుభాకారలీలలు దాల్చి రనఁగ

నెఱ్ఱి పుష్పాపయకేలినెపమునఁ బెట్టి

యందుఁ జరియించి రింపార నిందుముఖులు.

77

క. క్రమమున నాటలపైఁబడి

³యమరాంగన లమరవైరి కంతను ⁴నింత

సమదగతిఁ జేరి తమయిం

పమరెడుచెలువున నటించి రభీనవభంగిన్.

78

చ. ¹కదలఁ గుచద్వయంబు వడఁక స్థనుమధ్యము కక్షదీధితుల్
చెదరఁగమోము లేఁజెమటఁ జెన్నొదవక బొలపంబుగన్లవం
బొదలఁగఁ గంకణస్యనము పొల్పెసలార సుమాస్త్రుదర్పముల్
ముదరఁగ నుల్లసిల్లె నొకముద్గియ కందుకభేలనంబునన్. 79

ఆ. పిఱిడి పెంపువ్రేగుపలుపనందంద ప

య్యెద దొలంగఁ జన్ను లదర నంది

యలు సెలంగ నలసయాస మెలర్ప రా

యంచఁ బట్టఁ దిరిగె నబల యోర్తు.

80

సీ. మునికాళ్లు మోపి నిక్కినఁ బదచ్చని నేల

యును బల్లవించిన యొప్పు మెఱియ

'వలులేది నతనాభి జెలసి యొక్కింత సా

గినమధ్య మెంతయు ఘసతఁ దీయ

మొగ మెత్తి మీదికి నిగిడించుచూడ్కులఁ

గన్నులవిప్పెల్లఁ గానఁబడఁగఁ

గడలొత్తుకరమూలఘసకాంతి చూపఱ

డెందంబుతో నిక్కిడెక్కినంగ

గీ. నొయ్యి డాకేల దవ్వల నున్నతీగఁ

దిగిచి నఖిదీప్తు లంతంత దీటుకొనఁగ

లీలఁ బెఱకేల నచ్చరలేమ యోర్తు

గోసెఁ బువ్వులు ప్రమదవికాస మెసఁగ.

81

తే. ఓర్తు కరతాళ మొనరింప నోర్తు సమద
గీతి పచరింప సరితాళగింప నోర్తు
మధురమదిరా¹రసోల్లాసమత్త యగుచు
నాడె నొక్కతె లలితాంగి హారిగతుల.

82

సీ. అమృతంపుసోన పై నడరినట్లే పాట
చెన్నున మోరళ్ళ జివులు లొత్తై
మారుతాహతిపేర మ్రాకులు దల యూహ
దొడఁగె² మరందమాధుర్యమునకు
నింపులగమి యైనయీరాగరసము దీ
గలకుఁ నోరకపులకముల నొసఁగె
సెలయేలులకు నశ్రుజలములు దొరగించె
గిరులును మంజులగీతిఁ గరఁగె

గీ. ననినఁ బోలుఁ బొసఁగు నగుఁ దగు ననఁగ స
చేతనంబు లెల్లఁ జిత్తరూపు
నట్లు సోగి నిలువ నంగన యొక్కతి
³పాడె గలమనోజ్ఞభంగు లలర.

83

క. జంకెలు బుజ్జనములునుం
గింకలు దళుకొత్త నోర్తు గీరంబులకు
నంకలు జదుళ్లు కరములు
నంకణముల సదువు గరపె హసితోక్తులచేన్.

84

సీ. కెమ్మోవితావికే గ్రమ్ముతు మైదగమి
తూలెడు కురులలోఁ దొడిఁబడంగఁ

జలితశ్శోత్పలదలములకాంతి న
 పాంగదీప్తులు రెంటు బరపుగాఁగ
 సీమంతమునఁ బొల్పునేసము త్తియములు
 బెరయు ¹ గ్రుమ్ముపికమ్మనిరులు దొరుగ
 నాందోళనశ్రాంతి సమరుపాలిండ్లపైఁ
 జెమటబొట్టులు హాసమితఁ బ్రోవ

గీ. వళులలావున సలికొను బలిసి నిలువఁ
 జూచువారిచూడ్కికి నొప్పుచూట లిడుచు
 లీలఁబొడుచుఁ దీగయుయ్యాళినెక్కి
 పోయియూఁగఁగనొప్పారె బొలఁతియోర్తు. 85

చ. వలపల డాపలక వరుసవాలు గనుంగొనఁ జూపు లార్చుచుక
 దిలకము దీర్చుచుక గురులు దీటుచు వీనులమానికంపుటా
 కులఁబొరిఁ ద్రిప్పచుక దశనకోరకము త్వలయంగ మోవిమె
 పులఁగ మోము విచ్చుచును నద్దముఁ జూచె నొకర్తు
 వేడుకన్. 86

వ. ఇవ్విధంబున మదనవికారకారణంబు లగువిభ్రమవ్యాపారం
 బులఁ బ్రసరిల్లునయ్యంగనల తెఱంగునకుఁ గరంగనియంత
 రంగంబు నిస్తరంగంబగునంబు రాశియుంబోలె బొలుపు
 మిగుల నాదైత్యతపోధనుండు. 87

మ. పురుషాకారముతోడ గొన్నసిరియో పుంస్త్యంబు లేదో
 యటే, తరువో పుత్తడిదూపా చిత్తమును జైతన్యంబు
 శూన్యంబొకో, విరసత్వంబుల ప్రోవా ² నిశ్చలకళావిజ్ఞానస్వ

స్వమో, యరు దీచంద మనంగ నిల్చె ¹భృతీయం దస్పంద
మందస్తి తిన్. 88

ప. అంత. 89

సీ. కలయంగ నడవిలోఁ గాచినవెన్నెల
లై చారుహాసంబు లవిధిఁ బోవఁ
బ్రతికూలవిధికిఁ జేపడినయత్నంబు లై
చూచినంతటఁబోక చూపు లొడుంగఁ
బాట లన్నియు నాటపాటలై చెవిటికూఁ
దిన సంకువిధమునఁ దేరఁజనఁగ
నాటలు పపిబిడ్డయాట లై పెంపఱి
యొరులయాటలఁ బడ నోగితముగ

గీ. గర్వములు బెండుపడఁ గౌతుకములు ముహుఁగ
నదట లాఱడివోవఁ బ్రల్లదము లడఁగ
నసురచి త్తంబు గానఁగ నలవి గాక
సిగ్గువోయిరి యచ్చరచెలువ లెల్ల. 90

ఉ. ఆతనినిష్ఠయున్ ఘననిరాకులధైర్యము దన్ను నెంతయుం
బ్రీతుని గా నొనర్ప గృహపెంపు దలిర్ప సరోజసంభవుం
డాతతసిద్ధసంయమిగణావృత్తుఁ డై మహనీయహంసవి
ఖ్యాతమనోజ్ఞ యానమున నచ్చటికిం జనుదెంచె నత్తఱిన్.

ఉ. చాలుఁ దపంబు చాలఁగఁ బ్రసన్నుడ నైతి వరంబు లిత్తు నీ
లోలత యేర్పడంగ నతిలోకసుత వ్రత వేడు మన్న వా

చాలవరేణ్యుఁ డంబురుహసంభవుమాటలు వీనులందు థా
రాశిసుధాసప్లవనరమ్యము లై ప్రమదం బొనర్పంగన్. 92

తే. చక్క జాగిలి మ్రొక్కి యంజలిపుటంబు
మాళిఁ గదియించి నిలిచి సమంచితార్థ
మధురబహువిధస్తోత్ర సమృద్ధిచన
మున్నుగా నతఁ డిట్లని విన్నవించె. 93

క. దేవర ప్రసన్నుఁ డగునటె?
సేవకులకుఁ బడయరానిసిద్ధియుఁ గలదే?
భావితవివిధైశ్వర్యభు
భావహము గదా భవత్కటాక్షం బెందున్. 94

వ. కావున నసురేంద్రత్వంబు నాకు గృహసేయవలయు నిదియ
మదీయాభిలాషం బనినఁ బితామహుం డమరేంద్రున
కిట్లనియె. 95

చ. సమధికపూర్వదేవకులసంజనితుండవు నీవు నీకు న
య్యమరపదంబు దక్కువ సురాధిపతిత్వము నీక 'దెంత య
య్యమరవరేణ్యసంపదకు నగ్గల మై వెనుపొందువై భవం
బమరుట యేమిటం గలుగు నట్టివరంబుఁ దలంపు మింపుగన్.

క. అనినఁ దగువరముఁ దననె
మనమున నూహించి యసుర మఱి యిట్లనియెన్
వనజభవుఁ డింక వీఁ డే
మని వేడునొ యనుచు నాకులాత్మత 'నొందన్. 97

సీ. దేవకులంబుచే దేవయోనులచేతఁ

బిత్తకోటిచే దైత్యవితతిచేత

గ్రహములచేఁ దారకములచే మునులచే

ననలసమీరతోయములచేత

నరులచే గిరులచేఁ దరులచేఁ బశుమృగ

పక్షిదంశకకీటపంక్తిచేత

నసికుంతశరపరిఘాద్యాయుధములచేఁ

గాష్టపాషాణసంఘములచేత

గీ. నవని నంతరిక్షంబున దివమునందు

వాసరంబులయందు శర్వరులయందు

నా కపాయంబు లేకుండ లోకవంద్య

యిమ్ము మఱి యెవ్వయును నొల్ల నింతనిజము. 98

తే. అనిన నిచ్చితి ననియెఁ బద్మాసనుండు

దైత్యవితయు మహాప్రసాదంబు దేవ

యనుచు నొడల మోడ్చుకే లమర 'నొప్పె

హర్షపులకాంకురాలంకృతాంగుఁ డగుచు. 99

వ. వనరుహసంభవుండు దితిసంభవునిఁ బ్రభూతవరదానసంభా

వితనుం జేసి నిజనివాసంబునకుం జనియె, నసురేశ్వరుండును

నవందానందమగిరిస్థితనుందరుం డగుచు నాత్మగృహంబు

నకుం జని జననికి నమస్కరించి తద్వృత్తాంతం బంతయు

నెఱింగించి తదభినందితుం డై ప్రియానుజుం డైన హిర

ణ్యాత్ముఁ డనుమోదింపఁ బెంపారుచున్న సమయంబున

నమహావీరులతపోలాభంబునకు నభినవోల్లాసంబునం బొంగు

1. నొప్పె. 2. ననుమోదింప.

నంతరంగంబులతోడ నముచిపులోమబలరామశంఖకర్ణవిప్ర
 1 జిద్ధయగ్రీవప్రముఖు లైనదానవు లనేకులు చనుదెంచి
 యతనిం గని సముచితసల్లాపసత్కారంబులు వడసి యతని
 కి ట్లనిరి. 100

మ. శితిసంతానము దానవాన్వయము నీతేజంబు నిత్యోజ్జిత
 సీతి నేపారుట జేసి నేడు దల యెత్తె జేర్చి యీదైత్యసం
 తతి యంతంతకు నీసుమై 3 బరమ దోర్దర్పంబు 4 సాంపేదగా
 ధృతిదూలంబడిపాటి దప్పివిరిసె 5 దేవాహిత శ్రేణియున్.

ఉ. జన్నములుం బరాన్నములు జాలగ మ్రింగి కరంబు గ్రావ్వి
 పేరన్నున గ్రాలునచ్చరలయాటలు చిత్తముల 6 గరంపగా
 గిన్నరవల్లకిమధురగీతులు వీనుల కింపుఁ బెంపగా
 జెన్నుగ నుండి మమ్ము నొకచీరికి 7 గైకొన రాదివాకసుల్.

మ. హరి తనకు న్నలం డని పురాంతకు డామురవైరిసేత రె
 పురుసన మాన్ప నొల్ల డని పద్మభవుండును నాత్మలోన ని
 ర్జరులకు మేలు గోరు నని సంయమికోటితలంపుల న్నిజ
 స్ఫురణమ యావహించు నని పొంగుచు నుండు మహేం
 ద్రు డెప్పుడున్. 103

ఉ. అట్టిసురాధినాథునద టంతయు బాపి నిలింపవర్గపుం
 దట్టము లొగ్గి తాకసులదైన్యము పాల్పడ జేసి లోకముల్
 గట్టిగ నీవ యేలుము ప్రకాశితదైత్యకులాభివృద్ధికై
 పట్టము గట్టి మమ్ము దగ్గబంచి పను ల్లాను మీశ్వరుండ వై.

1. జిత్తుహయగ్రీవ. 2. సంస్కారముల. 3. బరప. 4. సాంపాం
 దగా. 5. బడుపాటదన్ని, 6. దేవాహితశ్రేణిన్. 7. వర్గము.

వ. 'అని పల్కిన నసురులు తత్క్షణంబ భృగువంశభవ్యుండగు
కావ్య నచ్చటికి రావించి తదుపదిష్టప్రకారంబునం దొడంగి
మయనిర్మితమాణిక్యమయమహితసింహపీఠంబున నమ్మహాను
భావు నునిచి భాగ్యవపురస్సరంబుగా నఖిలతీర్థోదకంబుల
నభిషేకంబుగావించి దైత్యదానవరాక్షసాన్వయంబునకుం
బతివి గమ్మని పట్టంబు గట్టి వివిధాశీర్వాదంబుల నతనిం
బ్రస్తుతించిన నసురులయార్పులు నిస్సహాణపణవ కాంస్య కాహ
ళాదితూర్యంబులయులివులు దిక్కులు వగిలించె నంతం
బోవక దిక్పతులడెందంబుల గారించె నంత. 105

ఉ. దానవనాథునొడల నుదగ్రత నొప్పురవాతపత్ర 'మ
మ్లానసుధాంశుబింబగరిమంబునఁ బెంపెసలారి యింద్రలో
కీనయనోత్పలావళులు భేదము నొందఁగఁ జేసె ఘోరఘ
ర్తానుగత ప్రచండకిరణాకులభాస్కరమండలాకృతిన్. 106

సీ. అసురవల్లభుప్రతాపాగ్ని పర్వెడులీల
దిశల నుల్కాపాతదీప్తి పొదివె
దైతేయనాథునుద్యతికి నుల్కినభంగి
ధాత్రి సముత్కంపతరళ యయ్యె
దనుజతేజముఁ గని దైన్య మొందినమాడ్కి
మార్తాండుఁ డెంతయు మాఁగువాతె
విబుధారికిసుకకు వెగడొందు తెఱఁగున
వనరాశి కరము ఘూర్ణనము నొందె
గీ. గిరులు వడఁకె నధికపరుషంబు లై పవ
నములు చెలఁగె నిబిడతిమిర మడరె

వహ్ను లగ్రధూమవారితజ్వాలంబు
లగుచుఁ బొనుఁగువడియె నదృశ్యముగ.

107

క. అవి యెల్లఁ జూచి దైత్యులు
దివిజకులాపాయభంగిఁ దెలిపెడఁనవె యీ
వివిధోత్పాతము లని ప్రమ
దవికాసితు లైరి దృష్టతామసబుద్ధిన్.

108

వ. ఇ ట్లభిషిక్తుం దై ¹యపూర్వగీర్వాణపుంగవుండు గర్వగరి
మాక్రాంతస్వాంతుండును నగుచు మయదత్తంబును మణి
మయూఖిమంజీరమంజులంబును మనోరథానురూపగమనం
బును నగుమహారథం బెక్కి హిరణ్యాక్షప్రముఖు లగు
నాప్తజనంబులు పరివేష్టించ ననేకదానవసేనాసమేతుండై
చని మహాశైలదుర్గగోచరయుఁ బ్రాంశుప్రాకారపరివృతయు
నుత్తాలవిశాలాట్టాలకవిలసితయు సుదగ్రగోపురాగ్రగృహీత
గ్రహమార్గయు సమధికోత్సేధసోధదీధితిధవళాయమాన
దశదిశాభాగయు సకలసమయసముదితసుమనోవికాసభాస
మానోద్యానద్యోతితరోదోంతరయు సమస్తభోగభూమి
యు రత్నవతీనామధేయయు నగుమహాపురి భార్గవోపదిష్ట
శుభముహూర్తంబునం బ్రవేశించి.

109

క. అం దుండి సకలసంపద
లుం దనుఁ జేరంగ లఖిలలోకంబులు న
స్ఫుందితనిజాజ్ఞ నొడల
లం దాల్చుగఁ దాల్చె రాజ్యలలితోత్సవముల్.

110

1. యపూర్వ. 2. లిలాత్సవముల్.

క. దైతేయులు దానవులును
భూతనిశాచరపిశాచములు తద్దయు సం
ప్రీతిం బొదలఁగ నాతని
యాతతసామ్రాజ్య మంతకంతకుఁ బేర్చెన్. 111

తే. ఆహిరణ్యకశిపునైశ్వర్య మెంతవ
ర్ణిల్లఁ దొడఁగె నంత దివిజకులము
వేర్చి 'తఱుఁగఁ జొచ్చెఁ బేర్చు వేసవియెండ
నెడలి యివురుచిటుఁతమడుపుపోలే. 112

క. నైరము గొని దైత్యుఁడు దు
ర్వాసభుజారంభరోషరథసాకులుఁ దై
కారింపఁ దొడఁగె నమరులఁ
బోరులు తనకు స్వినోదములుగాఁ గడిమిన్. 113

ప్రగర. వేదండ్రోద్ధండహేలావితతరథపదావిష్కృతస్వీయభా
స్వత్పదాతానేకసేనాప్రకరపరికరప్రాభవాభీలలీలా
వైదగ్ధిం బేర్చి దైత్యేశ్వరుఁడు రణధురావాంఛఁ బైకొన్న
మాత్రై, భేదింపఁ ద్రుంప నొంపఁ బిటుసనక విజృంభింప
నోర్వ నిలింపులే? 114

వ. అమృహాసీరుండు. 115

సీ. పేర్చుచుఁ బఱిటెంచుభిదురంబు ననిమొనఁ
బెడచేతఁ బెడమోము వడఁగ నడఁచి
భీతిఁ బాటెడిపురుషులూతు వెన్నొని బాడు
దల వట్టి దర్పంబు దలకు మీఱ

నమరావతీపురం బంతయుఁ జూతాడి

చెలఁగి సురస్త్రీల చెరలుబట్టి

వెల్లయేనుంగును వెలిమావుఁ గైకొని

మందారమును హరిచందనంబు

గీ. పారిజాతసంతానకల్పకతరువులఁ

గొని సుమేరునిచితరత్నకోటిఁగొండ

లర్థిఁ ద్రవ్వె తండము గొని యమరవిభునిఁ

గరుణ ముందల విడిచి విక్రమము మెఱసి.

116

వ. మఱియును.

117

ఆ. శిఖలు చూపకుండ శిక్షించి హవికి నై

నోగు దెఱవకుండ మేరవెట్టి

వేడియెల్ల నుడిపి విబుధారి కినుకమై

భీతిపాత్రుఁ జేసె వీతిహోత్రు.

118

సీ. మెచ్చక యెదురైనమృత్యువుమెడ ద్రొక్కి

క్రొవ్వాడికోటలు దైవ్వ రాచి

కిన్నతో జంకించి కింకరకోటులఁ

బొంకంబు చెడఁ గొంతువోవ నడిచి

మదురువుఁ గొని మాలుమలయుకాతెనుపొతు

నొడిసి కొమ్ములుపట్టి ముడుంగఁ ద్రోచి

మండెడుపటుకాలదండంబుచేతులఁ

బిసికి వేడిమి యార్చి బెండుచేసి

గీ. వేదప్రాణులఁ బొరిగొనుబిరుదమగఁడ

వగుదు వీ వని యందంద మొగముమీఁదఁ

జప్పటలు వెట్టి దైత్యుడు జమునిలావుఁ
జేవయునుఁ బొల్లుగాఁ గాకుచేసి విడిచె. 119

క. రక్కసుఁడ వయ్య నమరుల
ది క్కొరిగితి దాయ వీవిధిం బొమ్మనుచున్
స్కంకగ నడిచె నిశాచరు
నక్కజముగ నసురపతి గదాహతి నాజిన్. 120

సీ. లీలమై బాతాశమూలంబుదాఁకను
సలిలధిసలిలంబుఁ గలఁచి పొచ్చె
జలములు ద్రిక్కంగ సకలరత్నంబులు
వెరఁజి సాగరపతి వీడుకొలిపి
మకగకగ్గటకూర్త మత్స్యమహానాగ
బలముల బలువిడి బారిసమరి
క్రూరదుర్వారదారుణపాశవిసరంబుఁ
దోరంపుఁగడఁకఁ దత్తుముదు చేసి

గీ. పశ్చిమాశాధినాథు 4విపశ్చిదర్శ
నీయగాంభీర్యు డై తేయనాయకుండు
సమరతలమున భంగించె సకలదైత్య
సముదయంబును నానందజలధిఁ దేల. 121

క. జవమును బలమును బొలుపటి
భువనంబుల నెందుఁ దిరుగుపోడిమి యెడలన్
బవమానుం డవమాన
ప్రవిహతమతియయ్యె నసురపతికోపమునన్. 122

క. నవనిధులు పుచ్చుకొని భ

వ్యవిమానము నాచికొని సురారి కడిమిమై

భవసఖుఁ డితఁ డట్టిఁడకా

యవు నని భిక్షేశుఁ జేసె నయ్యుత్తేశున్.

123

ఉ. ఎక్కెడి దెద్దు భూతియును నెమ్ములు సొమ్ములు భిక్ష జీవనం
బొక్కటి కట్టఁజీయును నుండఁగ నిల్లుచు లేదు నిక్కువం
బిక్కఱకు 'నృపస్విజనుఁ డేచిన నయ్యెడు నేమి యంచుఁ దా
నొక్కని శర్వని న్బలుప నొల్లఁడు దైత్యుఁ డనాదరంబునన్.

వ. ఇన్విధంబున సకలదిక్పతుల న్పరిభవించి తదీయసదంబులుం
దాన కైకొని మాటు లేక మలయుచును స్వాదేవై కభీకరుం
డై విజృంభించి.

125

సీ. వనరాశిజలములు వడిఁ ద్రిప్పుకొనులీలఁ

గలఁగించు 'మందరాగమ్మకరణి

నంబుజ్జ్రియకుముదాపులఁ బొరిఁ బట్టి

బాధించు సింహికాప్రభవభంగి

ఘనగోత్రగోత్రశృంగంబులు వెసఁ దాకి

పొడి చేయుఁ దీవ్రదంభోలి పగిది

బ్రబలవలాహక ప్రకరంబు న్రచ్చి వం

దఱలాడుఁ బటుమారుతంబుమాడ్కి

గీ. దిగ్గజంబులగుండెలు దిగులుకొల్పు

ఘోరరవమునఁ గ్రూరమృగారిపోల్కిఁ

బ్రకటభుజదర్పమునఁ దన్నుఁ బట్టలేక

దుర్విషహుఁ డై హిరణ్యాక్షపూర్వజుండు.

126

సీ. తపములఁ గ్రున్సినతపసులఁ బట్టి తె
 ప్పించి యచ్చరలతోఁ బెండ్లి నేయు
 మోదంబుతో నశ్వముఖులలాయంబులఁ
 గట్టి బొక్కనియలఁ గవణమెత్తు
 భుజగేశ్వరులశిరంబుననున్నమణు లూడ్చి
 కొమరార వట్టువగుండు లెత్తు
 జెలఁగి గంధర్వులచేతివీణెలు పిళా

చుల కిచ్చి పాడించి చూచి నవ్వు

గీ. ఖడ్గములు బాదుకలు ఘటికములు నపహ
 రించి సిద్ధపుంగవుల గారిండుచుండు
 భువనబౌధలు దన కిట్లు ప్రాద్దువోక
 లుగ సురారాతి పేర్చె నుల్లోకుఁ డగుచు.

127

క. సదభిమతము లగు'మఖముల
 విదితముగ 'హిరణ్యకశిపవే స్వాహా' య
 న్నదిదక్క మంత్ర మొండె
 య్యది చొరకుండఁగ సురారి యాజ్ఞాపించెన్.

128

చ. సరసిజసంభవుండు హరి శర్వుఁ డనంగఁ గలారె వేతె యొ
 క్కరుండు జగత్త్రయంబునకుఁ గర్తయు భర్తయు సంప్రహ
 త్తయుక్, దిరముగ నేన కాక యని దేవకులద్విషం
 డాగమక్రియా, కరులకుఁ దన్నుఁ గొల్పుఁ డని గర్వమున
 న్నియమించె నెల్ల చోన్.

129

సీ. భానుఁ బిల్పించి నాపంపునఁ బాయని
 తెరువరి వై మీఁదఁ దిరుగు మనియె

జంద్రుని బిలిచి నాశాసనంబున జగం
 బున నెల్లనోషధుల్ ప్రోవు మనియె
 ననిలుని బిలిచి నాయాజ్ఞఁ బ్రాణుల కెల్ల
 వలయు ప్రాణంబవై మెలఁగు మనియె
 ననలుని బిలిచి నాయాసతియందునఁ
 'బాకాదిక మ్రోజ పలుపు మనియెఁ

గీ. దనచరిత్రంబె వర్ణింపఁ బనిచె బహువి
 ధేతిహాసపురాణార్థజాతి నెల్లఁ
 దన్ను వినుతింపఁ బనిచె వేదముల నెల్ల
 దైత్యనాయకుఁ డఖిలవిధాయకుండు. 130

మ. జముఁడై తాన సమ స్తకర్తృగతులుఁ శాసించు శీతంబు నూ
 ప్తము వర్షంబును దాన యయ్యయితటిఁ సంధిల్లఁగాఁ
 జేయు న, ర్థముఁ గామంబును దాన కైకొని ప్రమోదం
 బండు ధర్మంబు మోక్షము నాత్మీయకటాక్షలక్ష్మ్యము
 లనుఁ గర్వోత్కటస్వాంతుఁ డై. 131

ఉ. నేలయుఁ గొండలుం దిశలు నింగియు దీవులు నంబురా
 సులుఁ, గాలములుఁ గ్రియావళులు గాడ్పులు వహ్నులు
 నాకమర్త్యపా, తాళములు న్నిజాకృతులు దాల్చి సరో
 రుహసూతిఁ గొల్చున, ట్లాలఘుశీలుఁ గొల్వ సదయాత్తత
 యేర్పడ వచ్చు నిచ్చులున్. 132

వ. ఇట్లు లోకపరమేశ్వరుం డగునసురేశ్వరుండు నిరంత
 రైశ్వర్యుండును, గురుభుజ వీర్యుండును, దివిజమర్దన

కార్యంబులు నవార్యంబులై చెల్లుచుండఁ జండప్రకౌప
దీపిత త్రిలోకం డగుచు ననేకసంవత్సరహస్తంబులు
సామ్రాజ్యంబు నేయుచుండ నాఖండల ప్రముఖబృందారకు
లందఱు రహస్యంబునఁ గూడఁబడి గురునితోఁ గర్తవ్యం
బడిగిన నమృతహామతి మరుత్పతి కి ట్లనియె. 133

క. నీతులఁ ద్రోవఁబడని దు
ర్నితునియుద్రేక మెసఁగి నిగిడినయెడ లో
కాతిక్రమహేతు వగు న
హేతుకళానాశనంబు నెమ్మెయిన నగున్. 134

చ. కడిదివరంబు వారిరుహగర్భునిచేఁ గొనినాఁడు వాఁడు మీ
యెడ ననిశంబుఁ బెన్బగయు నీసును రోషము నెమ్మనంబులో
జడిగొని యుండుఁ గావున నసాధ్యుఁ డవధ్యుఁడు దైత్య
నాథుఁ డే, వడువునఁ బొరుషంబుఁ గొని వాని జయించుట
ప్రేగు చూడఁగన్. 135

సీ. సామంబుచే శత్రు సాధిత మంటిమా

సామంబు ఖలునందు సేమమగునె

భృత్యులతో దాయ భేదిత మంటిమా

యసహాయసాహసుం డసురవరుఁడు

దానంబు వశ్యనిధానుక మంటిమా

మొల్ల మెల్ల నువాడు కొల్లమనయి

దండితనంబున దండిత మంటిమా

చెనసి యజేయు నిర్లింగరాదు

విశ్వవిద్యాలయ
గ్రంథాలయం
45605

79-99

గీ. కానఁ జతురుపాయంబులు కార్యసిద్ధి
జనకములు గావు మఱి చూడ సంధివిగ్ర
హాదు లై నపద్మణ్యములు నప్రయోజ
నములు పగతుఁడు ఘనుఁడు దుర్దముఁడుఁ గాన. 136

క. స్థానంబును వృద్ధియు న
ద్దానవపతియందు నంచితములైనవి దే
వానీకము సంక్షయగత
మైనయది త్రివర్గతత్త్వ మారసిమాడన్. 137

వ. స్వామ్యమాత్యసుహృతోశ్రరాష్ట్రదుర్గబలంబులను సప్తాం
గంబులును సంపన్నంబులై తదీయసామ్రాజ్యంబు రిపులకు నభి
యోగ్యంబు గాకుండుటయు నాకౌకసులకు నమ్మహిమవిగతం
బగుటయుఁ బరమేష్ఠిదత్తమలభంబున నుదయోన్ముఖుం
డైనవాఁడునుం గావున నసుకకుం గాలబలంబు సమధికం
బగుటయుఁ ద్రిలోకంబులును దనయధీనంబులుగాఁ గైకొని
యున్నవాఁ డగుటంజేసి దైవబలంబు సిద్ధం బగుట యవలం
బింపవలయుట నాకుం దోచినకర్జం బది యట్లుండె వెండియు
నొక్కతెరింగు చెప్పెద. 138

ఉ. కామక్రోధమదాద్య మైనయసుహృద్గర్వంబులక గెల్పు నే
ధీమంతుండు సమర్థుఁ డాతఁడు విరోధివ్రాతముం గెల్పు నీ
కామక్రోధమదాదినిర్జితుఁడు దుష్కర్ముండు నైయుండు వాఁ
డీమై నెవ్వరిచేత నేనియు రమాహీనుం డగుక వేల్చి డిన్.

క. అజితాత్ము డైనయాతని
విజయంబును సిరియు విరియు వేగంబ శర

త్ప్రజనితజలధరములు గడు

నిజము లగునె యంబరమున నిముసం బైనన్. 140

మ. దితిజం డిప్పుడు కామరోషముల నుద్రేకించి లోకంబు దుః
స్థితి నొందించుచు నున్నవాడు విభవాంధీభూతచేతస్కుండై
మతిహీనుండునుబోలె సౌఖ్యనిరతి మత్తిల్లియున్నాడు ని
ర్జితుఁ గావింపగవచ్చు ధైవపరతక జేపట్టి యీపాతకున్.

క. విజయాభిమానతృప్త బ

హుజనద్విషుఁ గామసంవృతోన్తాదు వినో

దజితుని వెను దొడరంగా

విజయం బగు ననిరి నీతివిస్తరవేదుల్. 142

క. తనుఁదా నెఱుంగనివానికిఁ

దనుఁదా దండించుకొనిన తామసునకు నెం

దును దైనబలము లే దిం

త నిరూఢతఁ గనినసిరియుఁ దవ్వగ దోచున్. 143

వ. మనకు దైవంబు దాతయు వాసుదేవుండ. మనకెయననేల
యనేక బ్రహ్మాండకోటిజాతంబు లైనచరాచరభూతంబులకుఁ
బరాయణంబు నారాయణాభిధానం బగులేజంబ. ఈజ
గంబుల సంకటం బుడుప నాదేవునకు నపరిహార్యంబుమనమిమ్మ
హత్తు శ్రీపాదపద్మంబులు చేరి మనలెఱుంగంతయు విన్నవిం
తము. మున్ను చెప్పితి హరి శరణాగతుల యాపదలఁ బాప
నోపు. నాపురుషుండు మనకు నెయ్యదికర్తవ్యంబుగా నాన
తిచ్చెదత్ప్రకారంబున నపకారులకుఁ బ్రతికారంబు చేయుద
మిదియ నిశ్చయంబు గావున. 144

మత్తకోకిల. —

రండు పోదము లెండు వేగమ ప్రస్ఫురత్కులిశాయుధా
 'ఖండఖేలన హేతిభీతనగ ప్రజాభయదాయితా
 చండచండతరంగసంభ్రమసంప్రవర్ధికి వార్ధికి
 బుండరీకదళాక్షమందిరభూమికి మహినేమికిన్. 145

వ. అని సురలకు ¹గురుండ వితథం బగునీతిపథంబునన్ బరమ
 హితం బుపదేశించె నని దేవశ్రవునివలన గాలవుండు వినిన
 పథంబు విశదవిస్తారంబుగా నుపన్యసించె. 146

— శ్లో ౧౪౬ సాం త ము —

క. శ్రీతులనీదళదామ
 ద్యోతాగుణహారికిరణయుతకౌస్తుభర
 త్పాతపచితేంద్రధను
 స్సీతనవీనాంబుధరగభీరశుభాంగా. 147

భుజంగ ప్రయాతము. —

మహాంభోధికల్లోలమాలావిలోల
 న్నహాభోగిశయ్యా²సమాక్రాంతకేళి
 మహాశక్తిముక్తోపమానాత్మమాయా
 మహాయంత్రకభ్రామ్యమాణత్రిలోకా. 148

క. వైకుంఠనాథ, సమద
 శ్రీకంఠగ్రహణ నిపుణశీల, విరించి

1. గురుండు వితథంబగు. 2. సనాక్రాంత. 3. మహాశక్తి.

శ్రీకంఠాదికమూర్తిమ

యాకుంతనిజైకచిన్తయాకార హరి.

149

ప్రగ్విణి. సత్యసత్యాకుచోత్సంగసంగప్రియా

నుత్యనుత్యంతరోస్తు క్తము క్తస్తుతా

నిత్య నిత్యోదితోన్నిద్రనిద్రా, నతా

దిత్య, దిత్వాత్తజోదేకరేకాపహ.

150

గద్య. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమిశ్వరచరణసరోరుహ

ధ్యానానందసౌందర్యధుర్య శ్రీసూర్యకవిమిత్రసంభవశంభు

దాసలక్షణాభిధేయ ఎఱ్ఱయనామధేయప్రణీతం బైన శ్రీ

లక్ష్మీనంసింహావతారం బసుపురాణకథయందు ద్వితీయా

శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు తృతీయాశ్వాసము

¹మద్గురుగరుడాచల

ధామ సుధాధామతీవ్రధామసహస్రో

ద్దామద్యుతితేజోనిధి

సీమశ్రీమహితదేహ శ్రీసరసింహః.

1

వ. దేవా రోమహర్షణుండు మహర్షుల కిట్లనియె. నంత బృహ
స్పతిమతంబు తమకు నభిమతంబుగా నేకమతంబున నమృతా
శనులు నముచిశాసను మున్నిడుకొని యప్పొద్దు కదలి
యుత్తరాభిముఖులై చని.

2

మహాస్థగర.—

కనిరుగ్రాహనక్రమణఘమఘమాకారకల్లోలఙ్గోలా
స్వనప్రద్యోతకేళిసరభసఫణభృచ్చారుజాటాగ్రజాగ్ర
ద్భనత్సోదంచితోద్యోతకటు కుటిలమయూఖిచ్చటాటోప
మిథ్యా, జనితౌర్వారంభశుంభత్సలిలనివహనిస్తంద్రరత్నా
కరేంద్రన్.

3

1. శ్రీశ్రీమద్గురుడాచల. 2. గ్రహ. 3. 'వ్రత్యావ' వియండును.

4. క్కట.

వ. కని తదీయమహామహిమకు నంతరంగంబులఁ గౌతూహ
లాద్భుతానందంబులు సందడింప నందఱుఁ దమలో నిట్లునిరి. 4

సీ. కల్పాంతవేళ భీకరసూక రాకృతిఁ
దనరి విచ్చలవిడిఁ దఱిసియాడె
నఖిలంబు మ్రొగి మాయాశిశుమూర్తి యై
లీలమైఁ దనయిచ్చుఁ దేలియాడె
శ్రుతిచోరుపైఁ గిన్నచూపి మీసాకార
మింపారఁ దనివోవ నీదులాడె
నమృతంబునెపమున నచలంబు లోవైచి
తనయోపుకొలఁదలఁ ద్రచ్చియాడె

గీ. నెపుడు పాయ కున్నట్టివాఁ డిందు నిష్టు
కుండుఁ డబ్బిందుపై నెంత కూర్చిగలదో!
యఖిలజగదీశ్వరున కింత యనుగలముగ
నేమితప మొనరించెనో యిప్పయోధి.

5

చ. ఇది యొకఁ డేల యీజగము లిన్నియుఁ జెచ్చునఁ గన్నతల్లిబ
ల్లిదుఁ డగుశౌరిపేరురము లీలమెయిం దనయాటయిల్లుగా
ముదము దలిర్పనొప్పెసఁగుముద్దియయీతనికూతురట్టెయీ
యుదధివరేణ్యపుణ్యమున కొండొకఁ డెందును నీడుగల్గునే.

వ. అని యనేకవిధంబులఁ గొనియాడుచుం జని వినువీధి¹నం
బుధియవలిదరిఁ జొచ్చి దవృద్ధవృత్తలయందు శ్వేతదీప్తిపంబును
దస్తధ్యగోచరంబును నగువై కుంతపురంబునుం గని మ్రొక్కి
యొండొరులకుం జూపుచు.

7

శా. ఈవారాశికి దానభూషణముగా ¹నీదీవి శుభ్రాంబుజ
 శ్రీవిభ్రాజిత మయ్యే దీనినడుమక జెన్నొంది హేమోజ్జ్వలం
 బై వైకుంఠపురంబు కర్ణిక తెఱం గానంగ నిందూర్జిత
 శ్రీవత్సాంగకునిజాతమింక బ్రమదనేముకమహాచీంద్రుగాన్.

క. అని పలుకుచు జిత్తేంబులు
 ఘనతరభక్తిసభరితకలితము లై పే
 ర్చిన నమరవరులు నిజకర
 వనరుహపుటఘటితనిటలవన్న సకు లై. 9

శ్లోకము. శ్వేతద్వీపాయ సంసారతిమిరశ్వేతభానవే,
 నమః కైవల్యకంఠాయ వైకుంఠనగరాయ చ. 10

వ. ఇట్లు తోడంగి బహువిధస్తోత్రనాదంబులు రోదోంతరంబున
 మేదురంబులుగాఁ బురంబు సొత్తెంచి రాజమార్గంబున రాజ
 మందిరాభిముఖు లై వచ్చుదివిజౌలకలకలం బొకర్ణించుచు
 వైకుంఠనాథుండును ననాథనాథుండును సగుశ్రీనాథుండు
 నాకౌకసులం దడయక తోడ్కొని తేర వైసతేయు నాన
 తిచ్చి పుచ్చిన. 11

సీ. భాసురసౌవర్ణపక్షయుగ్మముకంటె
 బ్రకటితం బగుబంధుపక్ష మమర
 సంచితహరిచందనాంగరాగముకంటె
 రాజితం బగుముఖరాగ మెసఁగ
 లాలితహారాద్యలంకారములకంటె
 బూరుషాకారంబు ధూషణముగ

నభిగమమృదుపదన్యాసంబుకంటె ¹ బి
యొక్తిపదన్యాస ముల్లసీల్ల

గీ. విబుధకోటి నెదుర్కొని వినతపట్టి
యాచిదేవునియాదరం బపుడు చెప్పి
యందఱును సంతసిల్లంగ సంతిపురము
కొల్వుకూటంబునకు వారిఁ గొనుచుఁ జనియె. 12

చ. అనుపమలీల నొప్పుపరమాత్మనిదివ్యసభానివాసమున్
గనుఁగొని యుద్భుతప్రమదకౌతుకపూరములన్ మునింగి య
య్యనిమిషకోటిచిత్తము నిరంతరదైత్యవికారఘోరవే
దనఘనభార మెల్ల దిగఁద్రావి భజించె నవీనభావమున్. 13

— అంగవర్ణనవచనము —

చ. ఇట్లు సభామంటపప్రవేశం బొనరించి యనంతరంబ వారగ్ర
భాగంబున నుదగ్రభోగిభోగమహాశ్వేతతయనీయంబునఁ
గమనీయహిమకైలశ్రంగసంగతం బగు సతోయతోయనంబు
చాయకు నుపమేయం బగుచుం బొలుపారుసౌయగంబును,
నవపారిజాతపల్లవంబుల యుల్లాసంబు నుల్లసం బొడుచు
శ్రుతిసీమంతసిందూరరంజనరంజితంబు లైనవి యివి యని
కొనియాటలకుం జాలిచాలఁ జెన్నొందుచరణతలంబులును,
వరణాంగుష్ఠామృతసూతం బగుమిన్నేటి¹ తెలిసీటికి
బ్రోదిగావించు నుజ్జ్వలనఖచంద్రికానిష్యందంబును, సుశృ
త్తంబులు సుస్నిగ్ధంబులు నై నెఱుంగఁడీలకైవడి నెల్లనడ
వడికి మైవడియై మెఱయు నిరుదొడలును, చొల్లియు మధు

కైటభాసురశిరోవిదళనంబునకుం దగిననెళ వయ్య నింకను
 హిరణ్యకశిపువక్షోవిదారణంబునకుం గారణప్రదేశం బయ్యె
 డునని జతనంబున బొదివి పాటించియనువునఁ గనకాంబర
 సంవృతం బగుచు నొప్పారునూరుయుగళంబును, నాభికమల
 కందళితంబులగుచు! నెలదూడు మొలకలపాలుపునంగటితట
 ఘటితరత్నశృంఖలోపలంబుల ముందటిదెసఁ దోచుతలుల
 మెఱుంగులును, గల్పారంభకాలంబున *నభ్యంతరస్థితభువన
 ప్రపంచంబు వెలువరించుటవలనం గృతనొంది సుక్ష్మంగాక
 యనందగువృత్తసుందరం బై లలితవళికలితంబు నగుమధ్యం
 బును, నేప్రాద్దునుం జేరువ యగుకొస్తుభరత్నంబునం బెలయు
 తననీడఁ జూచి యొక్కొకమాటు షణ్మపున నితరసుందరి
 యనుసందేహంబు నొంది యాందోళించుడెందంబునొక్కింత
 వడి యసూయాసౌందర్యంబునం దిలకించునిందిరకుం బ్రియ
 మందిరం బై యనవరత సురభిసురుచితరుణతులసీవళదా
 మంబునఁ బొదలురుచిసముదయంబుల సమధికశ్యామా
 యమానంబు లగుభుజాంతరంబులును, నీరినెఱికొఁగిటఁ
 గఱకుచనుముక్కునొత్తునం గమలినచోటి కందుచందంబున
 లలితాలంకారం బైకనుపట్టు శ్రీవత్సలాంఛనంబును, దేవాది
 చతుర్విధభూతనిర్దాణంబునకుఁ జతురాగమధర్మప్రతిష్ఠాపనం
 బునకు లోకపాలచతుష్టైశ్వర్యప్రదానంబునకుఁ జతుర్ముఖము
 ఖకపోలస్పర్శనోపలాలనంబునకు నొక్కొక వరుసనచాలి చరి
 తార్థతం బొంది మణివలయమండితంబు లైయాఖండలీయం
 బగుమత్తవేదండంబు నఖండదంతదండంబులుంబోలె ద్రిరే

ఖాలక్షితం బై తనకు నిఖలవ్యాపారంబులయందును ధురీ
 ణంబు లగుచుఁ బెనుపొందుచతుర్భుజంబులును, భావికాలం
 బున నసురేంద్రు వేరురంబు చీరునెడం దొరుగుదుధిర ధారల
 చెలువంబు సూచించుచాడ్పునఁ గెందామర రేకులందెగడు
 కరశాఖలం గాంతితరంగితంబు లగునంగుళీయ మాణిక్యమ
 యూఖ రేఖానివహంబులును, జతురాననజవకం బగుజలరు
 హంబునకు నిమిలనోస్తీలనంబు లుత్పాదించుచు వినోదించు
 టకు సవరించినచంద్ర సూర్యబింబంబులపగిడి గమనీయ కాంతి
 తేజోవిలసితంబులఁ బచరించుచుఁ గరద్వితయంబున నమరు
 పాంపజన్యసుదర్శనంబులును, నవరహ స్తయుగళంబునఁ బరిగృ
 హీతంబులై మూర్తంబు లై నసంపద్విజయంబులకరణిఁ బ్రకా
 శితంబులగు కౌమోదకీనందకంబులును, గరకలితకంబురత్నంబు
 నిర్మించిన యచ్చునుంబోలెఁ ద్రిరేఖాలక్షితంబై లక్ష్మీభుజ
 లతావేష్టనంబునఁ బునరుక్తసన్నివేశం బగురత్నక్రైవేయ
 కంబువలన విలసనైకధురంధర యగుకంధరయును, శ్రవణ
 ప్రవేశసమయంబునకు నవసరంబు వేచి కదిసిపొదింగియున్న
 మహామునీంద్రస్తుతి సూక్తంబులో యనుతలంపు లుత్పా
 దించు నవతంసమౌక్తికంబులుం, దమయందుఁ బ్రతిబింబితంబు
 లగుటవలన మధురస్థితలతాబీజగర్భంబులయోజ రాజిల్లు
 కమ్రకపోలతలంబులును, సుప్రసాదాలాపసమయంబుల నధర
 బింబప్రభాటలపాటలం బగుటవలన లోకరంజితంబుల నర్థం
 బుల నతిసమర్థంబు లగువిమలవాక్య స్వరూపంబులరూపున
 దీపించు! సితదంతకీరణకలాపగంబులును, గొలందివడనినిడుద

తనంబున నిగుడువెడఁదకన్నుఁగవకు నిరుదెసలకర్ణోపాంతంబులు విశ్రాంతిసీమ లగుటకుం దగి నడుమం దాన నిలిచి యనాయతంబై సుగంధఘ్రాణపనపరిమిళితపురోభాగం బగుచుఁదనరారుఘసతరఘ్రాణంబును, దెలిమోముచందురుం గొలువఁజేరినకుముదవదనవికాసంబుల మాసరంబుల మాడ్కి నలుదిక్కులం బిక్కటిల్లు నుత్కుల్లలోచనరుచినిచయంబులును సకలసురాసుస్థితివిలయంబులు నిజకటాక్షవిక్షేపవిభవంబులకు నధీనంబులుగాఁ బెంపారుతోంగలి తొప్పలయొప్పిదంబు మీఁదఁ బ్రతిబింబించె నన 'నపూర్వవిలసితంబు గలిగించు భూయుగంబును, శిరోభూషణపద్మ రాగరత్నంబునఁ బాఁగు రాగంబు గలయఁ బర్వి కెంబట్టు లిలసుట్టినయట్టియిట్టలంపుఁబోలుపు పుట్టింపఁ బెంపారువిశాలమౌళి సన్నాహంబును నగుచు నఖిలమునిజనధ్యేయప్రకారం బైనయ కాఁబు నిర్వికారసంస్కారంబుల నుదారంబు లగుచునుండ, నిబిడాంజనశ్యామం బగునిజదేహధామంబు బహులస్తోమ బునఁదత్ప్రదేశంబంతయుఁ గోమలతమాలసల్లవోపహారంబులు విస్ఫారంబు లైనమాడ్కిం జూడ్కులకు వేడ్కులు నింపింప, ప్రాథమర్యగభుజంగఘణామణిమరీచులు మేనం గలయ బెగసి జలనిధివీచికాస్ఫానలగ్నంబు లగు ప్రవాళాంకురంబు లను శంక నంకురింపఁ జేయ మహారత్నరచితంబు లైనసభాస్తంభ తోరణకవాటకుట్టిమకుడ్య వేదీవితానాదులను దేబోమహాసీయంబు లిగునభ్యంతరశరీరంబులను బ్రతిఫలితమైననిజ మూర్తి దా నఖిలచరాచరాంతర్గతం డగుట ప్రత్యక్షంబుగా

1. అపూర్వవిలసితంబు. 2. బగుచునుండ. 3. లగు నభ్యంజన శరీరంబులను.

తృతీయాశ్వాసము

దేలుపం బూనినతెఱంగునఁ దేజరిల్ల సాగకన్యకాకరసరో
 రుహసౌరభసంభావితంబు లై మొగయు మధుకనంబులు
 సాకారంబులై కొలుచునకలశబ్దమంత్రక్షర జాలంబులకు
 ననుగలంబులై కలసి మెలగి, మూర్తంబులై సర్వాగమం
 బులు నేమేమి యని యుత్తమాంగంబులు మంగళచరణపీఠం
 బులు గా నమర్చి యొగ్గి డగ్గఱకొలువ, సురుచిరప్రతిష్ఠాలా
 పంబులు గోరి యశేషధర్మవిశేషంబులు నంగీకృతాకృతులై
 చేరి కృపాకటాక్షంబు లపేక్షింప, సర్వలోకశరణ్యుండును,
 సర్వదేవతావరేణ్యుండును, సర్వయోగార్థగణ్యుండును
 నగుచు శ్రీదేవీనిలోచనచకోరంబులు నిజవదనేందుచంద్రికా
 ప్రవాహంబుల నోలాడుచుండ, నాత్మీయమనోరథమధుపం
 బులు తడిచులానణ్యమధురసంబులం దనివిలేనియనువునం
 గ్రోలి క్రాలుచుండ, నమ్రహాదేవి నెమ్మేచుదీగ దనబాహు
 శాఖలం దగిలి ధన్యవిలాసంబుల భాసిల్లుచుండఁ, బుండరీ
 కాక్షుం డగున్యును ననురక్తావలోకనుండును, నీలవర్ణుం
 డయున్యును దరహాసధర్మచిత్రకపోలుండును, గమలాకళత్రుం
 డయున్యును వివాహకాతూహలియును, నిరంతరవనవాసీయ
 యున్యును ననంతభోగేశ్వరుండును, గుణరహితుం డయున్యును
 సాధుజనపూజనీయుండును, జన్మవిమళిం డయున్యును భవ
 ప్రియుండును, శోత్రోన్మధురణసమర్థుం డయున్యును సమస్తలోక
 బాహుళ్యుండును, విగతబంధుండయున్యును సతతసన్నిహిత
 తామహుండును నగుచుఁ బుణ్యంబులకు నాధారంబును,
 నాపదలకుఁ బ్రతికారంబును, నధర్మింబునకు నవమానంబును,
 మంగళంబులకు నాస్థానంబును, సత్వేంబునకుఁ బరమమిత్రం

బును, నాగమార్థంబులకు నాదిసూత్రంబును, రక్షకు
మూలంబును, మోక్షంబునకు నాలవాలంబును, విజ్ఞానం
బునకు నిర్దేశంబును, బూజాస్తోత్రంబులకు సభిగమ్యప్రదే
శంబును నగుచు నొప్పుచున్న దేవాదిదేవుల, బురాణ
పురుషుల, బుర్రపోతముల, బ్రకృతిపురుషుల, బురుషా
ధీశ్వరుల, బరమేశ్వరుల నంత నాలోకించి. 14

క. అందంద చాంగి మ్రొక్కుచు
బృందారకు లధికభక్తి భీతివికాసా
నందంబులు డెందంబుల
సందడి గొని మస్తకప్రశస్తాంజలు లై. 15

క. ఆవిశ్వరూపరూపము
భావించుచుఁ దత్ప్రభావభంగుల మది సం
భావించుచుఁ దత్పరమతు
లై వినుతింపంగఁ దొడంగి రప్పరమాత్మున్. 16

ఉ. శ్రీవసుధాకళత్ర యతసీసుమరోతిమనోజ్ఞగాత్ర సూ
యావిహితత్రిలోక నిగమార్థవివేక విపాకభవ్యం.
సేవక సౌమ్యమానసచశీకృతరూప భవాంధకారని
ర్ధావనదీప దీప్తవతామరసేక్షణ విశ్వరక్షణ. 17

చ. భవదురునాభిరంధ్ర భవపద్మరజగోచరమాణుపాకసం
భవుఁడు విధాత, తద్విమలభావకళాకణమాత్రవైభవో
ద్భవము జగంబు, తద్వివిధభంగికసర్గములోన నొక్కరు
డివి యని నిశ్చయింపఁగలఁడే భవదీయగుణంబు లచ్యుతా.

ఉ. ఎందును నిన్నుఁ గన్న జను లెందునుగల్గరు వెండి యెద్దెసం
జెందవు నిన్ను నెద్దెసలఁ జెందని క్రించులభ క్తి, నొక్కటా
బొందు గొనంగఁ జాలు కృతపుణ్యులు గల్గినఁ జాలువారికి
బొందగునీ లసత్కరుణ, పుణ్యయశోమహనీయ మాధవా.

శా. విన్నంచాలు భవన్తహృత్త్వము భవద్విజ్ఞానసద్గోష్ఠీయం
దున్నంచాలు భవత్పదాంబురుహసేవోత్సాహసంపన్నులం
గన్నంచాలు భవత్సమంచితజగత్కల్యాణనామంబుఁ జే
ర్కొన్నంచాలు నరుండుశాశ్వతశుభారాధుండులక్ష్మీశ్వరా.

ఉ. అక్షరయోగయుక్తులు సమంచితసత్యదయానురక్తు లా
లక్ష్మీతసత్యధర్తులు విలంఘితకర్తులు బుద్ధికల్పితా
పాక్షరవాక్యరూపులు నిరాకృతకోపులు సంయమక్షమా
శిక్షితు లక్షయుల్ నినుభజించుమహాత్ములు నీరజోదరా. 21

చ. తమతమపూర్వవాసనలఁ దత్పరు లై వివిధాగమోక్తకృ
త్యములు 'వహించిభవ్యపరతత్త్వమునయ్యయిసంజ్ఞలంబ్రయ
త్నమునఁ దలంచుచుయతమనస్కుల కెల్లనుజేరుచోటు శ్రీ
రమణ భవత్పదంబు సుచిరస్థితి నేలుల కబ్ధిచాక్షునన్. 22

ఉ. విద్యుల కెల్ల నాద్యుండును వేద్యుండు నై తనరారునిన్ను న
భ్యుద్యతకర్తరూపముగ నుల్లమునం దలపోసి యెంతయుం
జోద్యపుభక్తి యజ్ఞపురుషుం డని పూనిభజింతురెందుఁడై
విద్యులు "నాకలోకపదవీప్రదదీప్ర త్రిలోకనాయకా. 23

శా. దృష్టాదృష్టఫలస్పృహోవిముఖు లై దిక్పూర్వతత్త్వక్రియా
సృష్టిం బ్రస్తుటతీవ్రబోధమున నుత్సేకించి యవ్యక్తసం

సృష్టి బాసి నిరస్తైవైకృతునుదాసీనాత్మ పడ్డింశు వి
సృష్టైశ్వర్యుని నిన్ను సాంఖ్యులెమిభావించురాత్తేశ్వరా.

చ. యమనియమాభినర్ధితము లై మగుడంగ మనశ్శరీరముల్
శమితముగా మరుచ్చయము సంతతజీవపగాత్తత త్వరూ
పములు విభేది మై మఱపు పాటిలి కాలముమ్రుంగి యోగివ
ర్గము గనుచిత్సుఖాన భవగర్వము సర్వము నీవ కేశవా. 25

చ. పరగుపదార్థపంచకము పాశము లై తనుజుట్టదూలుచు
దిరిగెడుజీవుడ౯ పశువు దేశికపుణ్యకటాక్షవీధిఁ ద
త్పరమతఁ జేరఁగా నవరబాధవిముక్తి శుభంబు నిచ్చునీ
శ్వరుడంగ నిన్నెఱుంగుదురు శైవులుశాశ్వతచిన్తయాత్మకా.

ఉ. దాస్య మొకండునంగ బరమధర్మముగాఁగొనియన్యధా మా
శాస్యముగా గణింపక యసంశయనిశ్చలభక్తిసంతత
పాస్య నశేషభవ్యపురుషార్థభవైకవిధాయి నిన్ననా
లస్యతఁబొంచరాత్రులు దలంచి భజింతురు భక్తవత్సలా.

శా. ద్వైతభ్రాంతికికల్పితం బఖిలమున్ స్వప్నేంద్రజాలోపమం
బై తూలన్ పృథురజ్జుసర్పసదృశవ్యామోహవిచ్ఛేదనం
బై తత్త్వజ్ఞత యావపిల్లి యపరోయోభేదచిత్సృఖ్య వి
ఖ్యాతుంగంతురునిన్ను నొపనిషదుల్కళ్యాణనారాయణా.

శా. ధ్వస్తాశేషమతాఖిలాత్మతను చేతశ్శుద్ధులుక్తాంగవి
న్యస్తప్రస్తుతమంత్రవర్ణులు నిరస్తాలన్య లంతశ్శమా

.. వైకృ నిదాసీనాత్మ. 2. దిరిగెడుజీవుడ౯. 3. మంచరాత్రులు.

భస్మస్తోత్రవృద్ధివనదీయమూర్తివిభవల్ ప్రాజ్ఞల్ మహామాంత్రి
కుల్, హస్తోచ్చాయసురాంఘ్రిపం బయిన ని న్నర్థించు
దాసుల్ వారి. 29

క. వేదము లాదిగఁ గలయ

ప్రాదిశవిద్యలకు నీవ స్రవ్యవృద్ధత
దోబ్ధకులును భవదాజ్ఞా
పాదకులు సమస్తధర్మపాలనచతురా.

30

సీ. జలములు సృజించి జలములయందు నీ
యంచితబీజంబు నావహించి

యది యప్రమేయమహాద్భుతాండస్వరూ
పంబునఁ బెంపారఁ బద్మభవుఁడు

జనియించె నందుఁ దజ్జాతులు భృగుమరీ
చ్యాదులచేత సురాసురాది

వివిధభూతోద్భవవిస్తాగ మేపారి

త్రిభువనవ్యాప్తి సుద్దీప్త మయ్యె

గీ. నింజయును జూప² నడఁపంగ నెంతయును బ్ర

వీణయై చేవ నీమాయ వినుతి కెక్కె

విమలఃపూట సదవనక్షమకటాక్ష

విగతపరితాపహృద్దీప విశ్వరూప.

31

క. కేవలకరుణామూర్తివి

గావున భక్తాభయత్వకరణము పని నీ

కీవిశ్వముగాచుటకై

శ్రీనల్లభ ¹యొప్పుడు నవతరింతు నిజేచ్ఛన్.

32

చ. కడఁక దలిర్ప నీవు మధుకైటభదైత్యులఁ జక్రధారచే
మెడలు దెగంగ వ్రేయునెడ మిక్కుట మైనతదీయర క్తముల్
వడిసినయొడికల్ నెరయ వ్రాసినలత్తుకభంగిఁ జోద్యపు
దొడవుగ నొప్పునీతోడవుతోరపుటొప్పుదలంతు మీశ్వరా.

చ. చదువులు గోలుపోయి యొకజాడయుఁ గానక బమ్మరించున
మ్ముడసలివేల్పు దేర్చి వెస మ్రుచ్చుబడిం బ్రళయాభినీటగ్ర
క్కదలంగ దాడివెట్టిన "యఖ్యభవత్తిమిరూప మిప్పుడున్"
మదరుచి గ్రోలుచుండు మునిమానసపూరములం జగన్నిధి.

చ. కమతతమానిలాసమునఁ "గవ్వపుఁగొండ ధరించిలేవ న
య్యమృతముఁ దెచ్చి యాశ్రితజనావలి కిచ్చితినేడునమ్మహా
కమతతమానిలాసము దగ్గ దలఁపన్ గొని యాడంగన్నవా
రమృతముఁ గాంచి నిర్మలసుఖాంబుధిఁదేలుదు రా ర్తరక్షకా.

చ. గొరిజలత్రొక్కునం బ్రిదిలికుండలిభ ర్తయొదుంగ నూర్పులం
దెలి మహాన్లవోదకము త్రిప్పుకొనం బటురోషతాడనన్
జిరిగి యజాండకర్పరము చిల్లులువోవఁగ యజ్ఞ పోత్రివై
ధర. పదిలంబుగా నిడిన తావకలీలఁ దలంతు మవ్యయా. 36

ఉ. భేదములేక యజ్ఞమయకేసరముల్ గదలంగ విస్ఫుర
న్దేదుర హేషితధ్వను లమేయములై ప్రణవస్వరూపతఁ
రోదసి నిండఁగా హయశిరోవపువొప్పయుగాంతసంహృతిక
వేదము లుద్ధరించినపవిత్రయశుండవు నీవు శ్రీనిధి. 37

1. యపుమనవతరింతు. 2. నఖర్ప. 3. గర్వపుఁగొండధరించుతేసరి.

మ.స్ఫురదాతామ్రజటాకలాపములతోఁ బూర్ణేందు¹సౌందర్యసుం
దరవక్త్రంబులతో మహోగ్రఘనకోదండేషువిస్ఫారభా
సురపూర్వాపరభాగవైభవముతో సౌంపారునీరూపముల్
నరి నారాయణనామధేయములు²వర్ణ్యంబుల్ జగన్తంగళా.

ఉ. భూతభవదృవిష్యదురుభూతసమృద్ధుల నొప్పసీసమ
గ్రాతతదివ్యరూపముల నన్నిటి నిట్టివి నా నెటుంగ సం
ప్రీతి నుతింప శక్తుడె విరించియు, గేవలభక్తియుక్తులగా
గాతరులగా గృపాగరిమఁ గావుము మమ్మఖిలాండనాయకా.

క. గోవింద కృష్ణ కేశవ
శ్రీవల్లభ పద్మనాభ శ్రీకర సితరా
జీవాక్ష చక్రధర నీ
సేవకుల ననుగ్రహింపు శీతలదృష్టిన్. 40

క. పరమవనమాలికాధర
గరుడధ్వజ శార్ఙ్గధన్వ కాంచనవర్ణాం
బరధర కౌస్తుభరత్న
భరణ ప్రసన్నుడవు గమ్మ పాలింపు దయన్. 41

క. వైకుంఠనాథదయితక
థాకుంతితకరణచతురధర్మావన దీ
నాకల్పభవచ్చరణా
బైకాంచనతత్త్వ మాకు నభయ మొసంగవే. 42

ఆ. ఆమృత యభవ యలయ యక్షయ యవికార
యప్రతర్క్య యనఘ యజిత యచల

యప్రమేయ యమల యాద్య యనాద్యంత
యాత్తమతుల మమ్ము ననధఃశ్రు.

43

వ. అని యనేకప్రకారంబులఁ బ్రస్తుతించుచు నభిక్షణచిత్తులై
యున్న యన్నాకౌకసులఁ గరుణావలోకనంబునం నైకొని
యాలోకేశ్వరుండు మీదెఁ బ్రసన్నుండ నైతి నెయ్యది
యిష్టం జేమికారణంబునం జనుదెంచితి రింతిదైనన్యం జేల
వచ్చె మీనూపద యపనయించెద నెఱింగించునది యనిన
దెందంబులఁ గొందలంబులు డిందుపడ బృందారకు లందఱు
నందంద సాష్టాంగదండప్రణామంబు చేసి యిట్లుని విన్న
వించిరి.

44

తే దేవ దేవేశ దేవరదవ్యచిత్త
మనకు గమ్యంబు గానిది భువనకోటి
నెందునుం గల్గునే యై యేము విన్న
ఁంబు చేయఁగ విను డభిప్రాయము మెయి.

45

వ చిత్తగింపుము చితిసూనుం దైనహిరణ్యకశిపునకు హిరణ్య
గర్భుండు వరం బిచ్చి యధికుం జేసిన నయ్యసురాధముండు
క్రోధమాత్మ్యంబులు దన్నుం జుట్టుకొనఁ బరిగి యదితి
సంతతిం బరిభవించి త్రైలోక్యదుర్జయుం దైయున్నవాడు.

తే. బలియునింట బాసెన నైనఁ బఱప 'వెఱచు
నొరులు కీయిగటిదాసుల నోటలేక
మమ్ము నను భంజించుట మాకుఁ జెప్ప
సిగ్గు లయ్యుడు నిందు వచ్చియును దేవ.

47

చ. అలఘుసరోషదృప్యదసురాధిపతీ వ్రగదాహతిః గదాః
గలఃగినమస్తకంబు లివె కల్పితదానవతర్జనంబుల
న్వెలవెలఁ బాటుమోము లివె నిష్ఠూరదైత్యనితాంతసేవమై
నలజడిఁబడ్డమోము లివె యయ్య కృపం బరికించి కావవే.

తే. ఆహిరణ్యకశిపుఁ డడరి సమస్తసం
పదలు గొనిన దిన్యపదముఁ బాసి
యిప్పు డున్న వార మిల హిరణ్యకశిపు
హీను లైననరులలోనఁ గలసి.

49

ఉ. దానవుచేతఁ గప్పబడి దైన్యము నొందుట కోర్వలెక నీ
దైన్యపదాంబుజంబు లభయం బని చేరితి మెవ్విధంబునం
దైనఁ బ్రసన్నమానసుడ వై మముఁజేకొనవయ్యో మాకుది
క్తైనను గాక యున్న నసురాంతక! నీవకదయ్యయెయ్యెడన్.

వ. అని కృప వుట్టం బలుకు దివిజులపల్కులు మనస్కురించి మధు
మధసుండు కొండొక యూహించి యనంతరంబు వారల
కిట్లనియె.

51

చ. ఎటుఁగుదు నేను దైత్యునియుదీర్ణమదోద్ధతచేష్టితంబు మి
మ్ముఱక పరాభవించుటయు నుల్లమున న్దలపోసి వానికిఁ
గోఱఁతలు నిండునంతకును గ్రూరతఁ గైకొనకున్న వాఁడను
క్కఱఁ దిమిరం బడంపఁదిమిరారియుఁబూను నెవేగకుండినన్.

వ. అమ్మహాసురుండు సరసీరుహంభవుం బ్రసన్నుఁ గావించిన
యప్పుడుం దనకుం జావులేకుండ ననేకప్రకారంబులు
యోజించుకొని వేడినవాడు గావున వాఁ డడిగినచం
దంబు లెయ్యవియుం గాకుండ నొక్కటి తత్ప్రశమనో

పాయంబు నిరపాయంబుగాఁ బ్రయోగించుటకు నూహిం
చినవాఁడ నది యెట్లనిన. 53

సీ. ఆననభంగి పంచాననసమరేఖ

¹యఖలాంగమును బురుషానుకారి

తీవ్రనఖులు తీవ్రశస్త్రంబులు

సంధ్యాముఖము ఘనశౌర్యవేళ

విపులాంకపీఠంబు రిపునకు వధశిల

తద్భుజామధ్యభేదనము గదన

మమరభుజంగమర్త్యావాసనిగ్రహ

నోదన విజయప్రమోదలీల

గీ. యిట్లుఘోరాద్భుతస్ఫూర్తి నెనక మెనుగ

నతులనరసింహభవ్యదివ్యవతార

మేను ధరియింతుఁ దడవులే దింక నాత్మఁ

గలఁక విడువుఁడు దేవతాగణములార!.

54

క. వినఁ దాశ్రితరక్షణమే

యనువునఁ గావించునొక్కొ యని యనిశము నే

మనమునఁ దలపోయుదు మఱి

తునె శరణాగతులమిమ్ము దురితరహితులన్.

55

చ. ఒకమఱి నన్నుఁ బేర్కొనిన నుల్లమునం దొకమాటు నక్షపథ

క్తికమఱియై తలంచినను దెల్లము భక్తుఁడు వాఁడు నాకు, వా

నికిఁ గలనేను, వేటొకటి నేరక నన్నుఁ దలంచుపుణ్యులన్

బ్రకటదయానురక్తి బరిపాలనసేయుట ఛెప్ప నేటికిన్. 56

ఉ. చెప్పితి సర్వవేదములఁ జెప్పితి శాస్త్రవిచారపద్ధతిఁ
జెప్పితి సత్పురాణములఁ జింతితకల్పమహీరుహం బనా
నొప్పుమదీయకీర్తనము, యుగ్రతపంబులఁ జెందు పుణ్యముఁ
జొప్పుడు నస్తదీయగుణశోభనముం గొనియాడ నేర్పినన్.

క. ఏవాఁడు నన్ను నెఱుంగఁడు
గావునఁ ద్రైలోక్యహితముఁ గావింపంగఁ
భావము దెలుపుచు నుండుదు
నీవిశ్వంబునకు నేన యెప్పుడు కరుణన్.

58

లే. సకలభూతజాతములకు సముండ నేను
వినరె యట్లయ్యుధర్మవిద్యేషు లైన
తామసాత్ముల నై రింప ధర్మబుద్ధి
బొగడఁ గనినసాత్త్వికతతిఁ బ్రోతుఁ గరుణ.

59

వ. మీరు సాత్త్వికచిత్తులరు గావున నాకు నవశ్యరక్షణీయులు.
తామసమర్థనంబు గార్యంబుగా నాకు మీరెవ్వరుం జెప్ప
వలదు. మీపదంబులు మీకును స్థిరంబులైనవిగాఁ దలంచి
నిరాతంకహృదయులరై యుండుఁడు, పొండని యానతిచ్చిన
నాజగన్నాథువచనంబులు మహాప్రసాదం బని యంజలిరచనా
రమణీయంబు లగుమాళిభాగంబులఁ బరిగ్రహించి పురంద
రాదిబృందారకు లానందంబున నానందకహస్తుచేత నామంత్రి
తులై, మరలి భావినరసింహరూపప్రకారం బూహించి
యాశాకుతూహలప్రమోదభక్తిపరవశమానసు లగుచుఁ
దత్కారోన్మదోగ్రప్రవర్తకుం డగువాచస్పతిఁ బ్రస్తుతిం
చుచుఁ బరమేశ్వరు వాక్యంబుల నానావిధంబులఁ భావించి
సంతసిల్లుచు నిజస్థానంబులకుఁ జని రక్కాలంబున నచ్చట. 60

చ. జగములుమూడు గెల్చియొకశంకయుఁగింకయు లేకదై త్కుండ
త్యగణితవై భవంబున సరంతరభోగపరంపరారతి
దగిలి మనంబుగోరినవిధంబుల వేడ్కలఁ దేలుచుండు సొం
పుగఁ దనధర్మపత్ని యగుపొల్లియుఁదాను నుదాత్తలీలలన్,
చ. ఉదధిపునొద్ద న్ధృవతియొద్ద నిలింపకులేంద్రునొద్ద ను
న్నదకలలీలఁ గ్రాలు నెలనాఁగలు నాగరికంపుఁజందములే
పొదల విలాసహాసము లపూర్వపుగర్వములం దలిర్ప న
య్యదితిసుతాహితుం గొలుతు రమ్ముదువోయినయ ట్లజస్ర
మున్.

62

క. విశ్వావసుతుంబురులును

నశ్వముఖులు నరుగుదెంచి యందలు నాడై

త్యేశ్వరు నారాధింతుడు

శశ్వత్సంగీతక ప్రసంగ ప్రాధిన్.

63

శా.వీణా వేణుమృదంగసంగతకళావిన్యాసమున్ బంధుర

శ్రోత్రీమృదున స్తనీనటశచారుప్రేక్షియున్ సంతత

ప్రాణప్రీణనగంధబంధవిలసత్కదంబరీకేలియున్ [న్.

1 ప్రాణంబు ప్రియకొం దెటుంగఁ డతఁ డెబ్బంగిన్ సమస్తక్రియ
సీ. అమృతశీకర నేకహరితవనావలీ

సుందరమందిరకందరములు

రత్నపుష్పామోదరమృతకాంచనలతా

గోమలమేరునికుంజములును

గనకాంబుజక్షోదపునరుక్తవాలుకా

లలితమందాకినీపులినములును

హంసకుటుంబనిత్యావాసహేమాబ్జ
చారుమానససరిత్రీరములును

గీ. నాదిగాఁగల్గు దివిజవిహారభూము
లన్నియును దానయై వేడ్క లగ్గలింప
ననుదినంబును నచ్చరత్వేనుకఁ దిగుగఁ
దానుఁ బ్రియయును విహరించె దైత్యవిభుడు. 65

వ. ఇట్లు సంతత ప్రమోదంబు లగువినోదంబులఁ గాలంబు చను
చుండ నొక్కతఱి వసంత సమయావసానం బగుటయు. 66

ఉ. ఓయ్యన మాధవీలతల నుండుట లుజ్జనఁ జేసె దుమైదల
గుయ్యఁగఁ బాటి పాటలతరు ప్రకరంబుల మాఁగె నుక్కు
నక, దియ్యనివింటికి న్నరుఁడు దీనినీయమ్ముల గాన మెచ్చెదా
నెయ్యొడ మల్లెకొమ్మెగడ లేపునఁ బాంథులవేటలాటకున్.

చ. మలయజవారిసేకముల మాత్తకనూతనహారలీలల
వలిపెపునన్న కావులను వారిరుహాక్షుల వీఁగుఁజన్నుల
గలిగినచల్లిరిం బ్రదికె గాక జనావలి యిట్టివేసవి
గలదె శరణ్య మన్య మనఁగాఁ గడుఁ జేర్చె నిదాఘదాహ
ముల్. 68

తే. అదరిపాటున వేసవి పొదవికొనినఁ
గలఁగి తలఁగి పోనేరక మలయపవనుఁ
డిందుఁ దలమార్చికొనియె నా నింపానరై
నమరుతాలవృంతముల మందానిలంబు. 69

మ. ¹తమచుట్టుం బయలై ననూత్న శశికాంతస్ఫారవేదు ల్తహా
ద్యమచంద్రోగయలీల రేలుగరంగం దత్తోయసంసేవనల్
గమియం దనొప్పసంగంగనొప్పెసంగంగత్కేలి కాంతారభూ
జము లొప్పేమియుఁ గోలుపోకకడునిస్సారంపుఁబెన్నేసవిన్.

చ. రమణభుజానిపీడన గరింగినకాంతలవిస్ఫురన్నితం
బములఁ దలిర్చు సన్నవలిపంబులు వీడియు జాణవయ్యెఁ జె
న్నమరువినూతనక్షత్రఖాంకము లింపెసలారఁ గ్రమ్ము నుం
జెమటలఁజాల బచ్చులయి చిక్కఁగ నంటి కొనంగఁ జేసినన్.

చ. పరిమెయి మెట్టితో ల్లబహుభంగులఁ గ్రాలెడుమిత్రుజైత్రునిం
బొరిగొన ²వచ్చు గ్రీష్మమరుపాచ్చెపుఁబేరిపురారిఫాలభా
సురపటువహ్ని యంచువెఱుజొచ్చినమన్తధుఁగాచె నత్తటికా
సరసశిరీష కేసరలనన్తహిళామృదులాలకాగ్రముల్. 72

తే. పగళులెలతోటసీడలు బ్రాతియయ్యెఁ
బగళులును రేలు దనుగాలి బ్రాతియయ్యె
రేలువెన్నెలబయళులు ప్రియములయ్యె
రేలుఁబగళులు నిద్రలు ప్రియము లయ్యె. 73

వ. ఇట్టి ఘర్త సమయంబున నసురవల్లభుండు వల్లభాజనసహితం
బుగ నొక్కనాడు నిజమందిరాభ్యంతరకేళికాంతారంబు
నందు. 74

సీ. ఎండక న్నెన్నఁడునెఱుంగని కొమ్మావి
నీడలఁ దనుపారునెలవులందుఁ

గలిగొట్టుఁ బువ్వులందలితేనియలవానఁ
దడిసినపాదరిండ్లయెడములందు
విరిచునూఁకించు క్రొవ్విదపుమల్లియమొగ్గ
లైలదావిఁ జొక్కించు నిక్కలందు
రాయంచయెఱకలరాయిడిఁ దుప్పర
సల్లెడు కొలఁకులచలువలందుఁ

గీ. దిరిగితిరిగి పెక్కు దెఱఁగులయాటల

మెఱసి మెఱసి చెన్ను మిగిలిమిగిలి

క్రాలఁ బొద్దు మాపకడ నయ్యెఁ గలువల

మొక్కు దైవమునకు నెక్కి ననఁగ.

75

తే. ఇట్టివేపవితఱఁ బగ లిట్టినిడివి

యైనసయిరించునే దివిజారి యనుచు

వెఱచి తొలఁగెడు తెఱఁగున నేడివెలుఁగు

వరుణుఁ డేలేడు దెసనొక్కవలననొడిగె.

76

చ. ఇను నసమానతేజు దివసేంద్రుఁగనుంగొనుమాడ్కిఁ జూడఁ

గాఁ, జన దొరు నల్పతేజు ననుచాడ్పునఁ జంచలభృంగతా

రకా, ఘనవనజాతలోచనము గ్రక్కున మీలన మొందఁ

జేసె బృద్ధిని పతిభక్తి సత్త్వమునమేలిమికిం గుఱి దాన

పా మ్మనన్.

77

చ. సురుచితార కాకుసుమశోభినభోంగణభూమిఁ గాలమ

న్ద్రువపుసూత్ర ధారిజతనంబున దిక్పతిశోటిముందటన్

సరసముగా నటించఁగ నిశాసతి కెత్తిన క్రొత్తతోఁపుఁబెం

దెర యన నొప్పెసాంధ్యనవదీధితి పశ్చిమది క్షటంబునన్.

క. నలుదెసలయందుఁ దొలితొలి
తలసూపు దమఃప్రరోహతతులు వియోగా
కులచక్రవాకమిథునం
బుల వగయనుచిచ్చురాఁజు 'పాగలనఁ దగియెన్'. 79

తే. 'పాదలి యెండొండ దివియును భువియు దిశలుఁ
బొదివికొనియుండు చీకటి ప్రోవువలన
మిక్కుటంబుగఁ గాటుక గ్రుక్కినట్టి
'కరవటంబన జగదండఖండ మమరె. 80

ఉ. రాజితేజఁడైనదిరాజుతిరోహితుఁడైనపిమ్మట
రాజుదయాద్రిపీఠముతిరంబుగ నెక్కెడఁసందికట్టునన్
భ్రాజితసత్పదంబునకు బాధయొనర్చుచు జారచోరసం
పూజితమైతమంబుగఁడు బొంగె నధర్మము తోడిబోటియై.

క. పదపడిపూర్వదిశాసతి
వదనంబునఁ దెల్పుమిగిలె వచజాహితుచూ
లుదరంబునధరియించినఁ
గదిరినపాండురకపోలకాంతివిధమునన్. 82

వ. అంతె. 83

సీ. తిమిరభూతముసోకు¹తెరల జగత్త్రయీ
లలనదాల్చినరక్తతలకమనఁగ
సఖ్యంబునకునిశాసతి యొసంగినబ్రాచి
ప్రాపించు గురివిందబంతియనఁగఁ

1. పాగలనడఁగియన్. 2. పాదవి. 3. కరవటంబున. 4. తోడిచూట
యై. 5. మిగిలి. 6. జలియ.

దోయధివెడఁగ్రుంకితోఁచుపురందర
కుంభిసిందూరితకుంభమనఁగఁ
గులిశాయుధునిపెద్దకొలుపుననెత్తిన
దీపించుమాణిక్యదీపమనఁగఁ

గీ. గుముదినీరాగరసబద్ధగుళికయనఁగఁ
గామినీరంజనోషధకబళమనఁగఁ
బొడవుపెంపునబింబంబుపాలుపుమిగులఁ
జంద్రుఁడుదయించెగాంతినిస్తంద్రుఁడగుచు.

84

వ. ఇట్లుదయించి.

85

చ. ¹దెసలనుగొమ్మలొయ్యనతిదీర్ఘములైనకరంబులన్ బ్రിയం
బెసఁగఁగనూఁదనిక్కిరజనీశ్వరుఁడున్నతలీలఁ ²చేర్చునా
కనమనువేరిభూరుహము కాంతనిరంతరతారకాలస
త్కుసుమచయంబుగోయుట కొకోయనఁబ్రాఁకెసముత్సుకా
కృతిన్.

86

ఉ. వెన్నెలవెల్లిపాల్కడలి ప్రేకదనంబునఁ జేర్చిదిక్కులున్
మిన్నును¹ముంఁదనందుఁజనకరబింబముకుండలీభవ
త్పన్నగతల్పకల్పనముభంగిఁ దనర్చెదదంతరంబునన్
వెన్నునిభంగిఁజూడ్కులకువేడ్కయైనర్చెఁగలంకమత్తతీన్²

చ. వడిగొనితేకులుపులవాలినకేసముదలిర్పఁబు
ప్పొడిదలమెక్కితేనియలు పొంగితరంగలుఁగాఁజెలంగిపైఁ
వడునెలదేటిదాటులకుఁ ³బండువులైననసారభంబులు
గడువుగనుల్లసిల్లెఘనైరవషండము నిండువెన్నెలన్.

88

ఉ. వెన్నెలవెల్లపచ్చడమువిచ్చినయంబరశయ్యమీఁదఁజే
రన్నుననుండిదిగ్వనితలాదటఁ జొట్టునుగొల్వరాత్రియకా
కన్నియఁగూర్చిచిక్కఁదనకొఁగిటఁ జేర్చిసుఖించినాడనకా
జెన్నువహించెఁజందురుఁడు శ్రీకమనీయకళంకరేఖతోన్. 89

సీ. కరఁగెడునవచంద్ర కాంతోపలంబుల
తఱచునోనలఁగడు దలముకొనుచుఁ
జటులచకోరసంచయములయొఱకల
గర్వంపుదాటులఁ గడలుకొనుచు
విరియుకైరవములవిపులరంధ్రములపైఁ
దీవ్రంబుగాఁ గ్రమ్మిత్రిప్పకొనుచుఁ
గామినీజనములకమనీయవిభ్రమ
స్తీతకాంతిలహరుల మెండుకొనుచుఁ

గీ. బొదలిపొదలి చదలఁ బొంగారిపొంగారి
మించిమించి; దిశలుముంచిముంచి
¹యభినుతేందుచంద్రికాంభోధియఖిలంబు
నీట నిట్టలముగ నిట్టవొడిచె.

90

వ. ఇట్లతిమనోహరగంభీరధీరంబైన సుధాకర కాంతిపూరంబు
రాత్రియనుతలంపుఁ దోఁపనీక తమృ బచునామంబును విన
నీక యవ్యక్త యనుశంక నంకురింపనీక లోచనంబులకు
నమృతసేచనంబును, శరీరంబునకుఁ జందనాసారంబును, నంత
రంగంబునకు నానందతరంగంబును నగుచు విజృంభించిన
సమయంబున.

91

- శ. తనదేవియుఁ దానునున
ద్దనుజవిభుఁడు విమలసౌధతలమునఁ గాంతా
జనపరివృత్తుడై సురతగు
జనితములగు మధురమధురసంబులు వేడ్కన్. 92
- క. తెప్పించిసహజసౌరభ
శౌప్పారఁగదివ్యరుచిసమున్నతములునై
యుప్పొంగువానిఁ గనకపు
జిప్పల నిండించె మగము చిప్పిలుచుండన్. 93
- ఉ. అందఱుఁ గైకొనంబనిచిమాదటఁ గాంతయుఁదానునొక్కతో
రం దనుపార దివ్యమదిరామధురామృతపానకేలి యం
దందయొనర్పఁగాఁదొడఁగెనంబుగుహాక్షులవిభ్రమక్రియా
కందళితంబులై నసవికారవిహారములింపుఁబెంపగన్. 94
- క. ఆరమణులమదిరారస
పూరితచపకములదోచుపూర్ణేందుఁడు పా
ల్పారెను వాసనకైక
రూరంపుంబల్కులిడినపోలిక యమరన్. 95
- చ. నెలతయొక రుచేతివారిసీలశిలామయపాత్రిఁ బూర్ణసం
వలితతరంగయైపొదలువారుణిఁ దోచుసుధాంశుమండలం
బలముకరాళరాహువదనావతి స్రుక్మికరంబుఁ బిష్టిటిం
గలఁగిపొరింబొరిన్వడఁకుకై వడిఁగానఁగనయ్యెనయ్యెడన్. 96
- చ. సురుచిరపానపాత్రమున సుందరియొక్కతె కేల నిండుచం
దురుఁడు ప్రకంపితాంగములతోఁ దిలకించెఁదదాననాంబుజ

స్ఫురితవికాసవైభవము సౌంధ్యలడంకువ ముచ్చిలించిచె
చ్చైరఃజను దెంచిపట్టువడి చేడ్పడిభీతివడంకుచాడ్పునన్. 97

చ. పాలతుక¹ యోర్తయొప్పుమధుపూరితపాత్రికఁగానవచ్చును
జ్వలహిమధాముచేతఁదనవక్తముకాంతికిఁగాంతిపూరముల్
²గలయఁగఁద్రచ్చితేర్చి యొడికంబుగఁ బుచ్చినవెన్నకల్లుతోఁ
గలపికరంచిక్రోలుటకుఁగా నిడికొన్న తేజంగునందగన్. 98

ఉ. ఈరమణీలరామవదనేందునిఁ జెందిపవిత్రయైన యి
వ్వారుణిఁగాని పాయదు ధ్రువంబుగనాత్మకలంకమంచునిం
పార మునింగెఁగాక యమృతాంశుఁడనన్ బ్రతిబింబచంద్రుఁ
³డొప్పారెనొక ర్దుచేతిసముదంచితకాంచనపానపాత్రికన్.

తే. ⁴చమకమునఁగామినీముఖచంద్రుఁడునును
ధాంశుఁడునుబింబితాంగులై యలరుటొప్పె
నర్థిఁ దమలోనఁ జెలిమిసేయంగ శపథ
మునకు వరుణతనూజలోమునిఁగినట్లు. 100

వ. ఆసమయంబున. 101

చ. ఎనసిన¹ రాగబీజమున నీరికలెత్తినదర్పహాసముల్
ఘనతరళాఖలై యలమొగంబులఁ గెంపులుపల్ల వచ్చువిన్
బనుపడ వాలుకన్గొనలఁ బర్వమెఱుంగులు పుష్పలీలగాఁ
దనరె²నితంబినీజనము తద్ద్రుమరూఢిసురాంబుసేచనన్. 102

వ. ఇట్లు మదిరాపానమత్తలైన మత్తకాశినులయుద్వృత్తవిహా
రంబులు సుత్తమలావణ్యసంస్కారంబులు నృత్తగీతవాద్య

1. యోర్త. 2. గలయఁగఁద్రచ్చితేర్చి. 3. ప్పార. 4. ఛమకమున
5. లోగ. 6. వికందినీజన దడడ్డుమరూఢి.

కళావిలాసంబులుగారవిం చుచు సాంధ్రానందహృదయుండై
పెద్దయుం బ్రొద్దు వినోదించి యందఱం బోవంబనిచి. 103

క. లలితోత్తరచ్ఛదంబగు
తలిమంబునఁ దానుహృదయదయితయు రాగా
కులసుష్టిబొందె గంగా
పులిసతటాభ్రము మహేంద్రపురదంతి క్రియన్. 104

వ. అంత. 105

క. కలఁగాంచి యసురవల్లభు
కులభామిని మేలుకాంచి కుతుకాదృశసం
చలతాపవశయై యా
కులభావము నొంది వెండి కొండొకవడికిన్. 106

తే. పూర్వదేవవిభుండు ప్రబుద్ధుడయ్యె
సతినిజస్వప్నవృత్తంబు పతికేఁజెప్ప
వెఱచి మతినున్చికొనియుండె విచలమధుప
1 కలితసుప్తపంకజయగు నలనిపోలె. 107

ఉ. రాతిరియెల్లజాఱిసనురాగముతోడఁగుముద్వతీరతిఁ
బ్రీతిభజించిభేదమునఁ జేయసియుక్ సోగియంగదానును
దృఢతపరిశ్రమాదుడగుపోలికఁ జంద్రుడొపశ్చిమాభిశ
య్యాతలసుప్తికై డిగెనల్పవిభావిరళాంగరాగుండై. 108

ఉ. చల్లనివాడుగావుననిశాకరుప్రాపున దీప్తిలీలమై
నెల్లజగంబులు న్నిగిలియిమ్ములనుండితిమింత నెంతయుక్

1. కేలినుప్తపంకజయగునలనిపోలె. 2. జాఱియను. 3. దానను.

4. డిగియ; 'డిగియె.'

దెల్లముతీవ్రమా ర్తి యొరుతేజమునై పడు భానుఁగూడివ
ర్తిల్లంగవచ్చునే యనుగతికా దివిచుక్కలడంగఁదోడుతోన్.

తే. అంచితోద్యానవాటికలందు నవవి
భాతదళితకుసుమవిభాతి యమరె
నప్పడరయంగఁ జంద్ర¹క గాబ్ధివెల్లి
దొంకిచనఁ దోచునురువుతేట్టువలనంగ.

110

సీ. వెడవెడమాతులువిచ్చుతామరలపై
సుడిసి నెత్తాపులుసూఱలాడి
యనుఁగుఁదోటలు సొచ్చియలరుతేనియఁజేసి
యెలదేటి పదున్ఫలఁజెలఁగినడచి
రాయంచకవలనిద్రలు దెప్పికొలఁకులఁ
దరఁగ యుయ్యలయాట దగులుపటిచి
సోర్ల గండులుసొచ్చి సురతభేదమునందుఁ
జెలువలఁజెలువుర నేదదేర్చి

గీ. యడరి గృహపతాకికలకు నాటగఱపి
ప్రొది నెమభులయెఱకలపొదులువిప్పి
మందసంచారముగ సుకుమారమగుచు
మెఱసెఁబ్రత్యుషసమయసమీరణంబు.

111

క. రవిరాకకుఁ బూర్వదిశా
యువతిగృహంగణము కుంకుమోదకనేక
ప్రవిభాతమయ్యెననఁగా
నవారుణోదయవిజృంభణము విలసిల్లెన్.

112

మ. సరసస్నేహాఘనంబులాయతదిశాసంసక్తముల్ కజ్జల
స్ఫురితోపాంతములిష్టభూరివిషయంబుల్ కామినీనేత్రభా
సురరోచుల్ దమునేడు¹ ద్రుంచుకరణి² సుస్నిగ్ధరాగంబులై
పరగంగావెల వెల్లనయ్యె గృహదీపవ్రాతముల్ వేకువన్.

మ. అలినీమంజులగీతులుం బటుతరంగాలోలనాదంబులున్
విలస్కిరలతావికీర్ణసుమనోవృష్టి ప్రచారంబులుం
గలహంసీహాసితానులాపములు నై గంభీరపద్మాకరం
బులుగోకద్వయసంగమోత్సవములంబొల్పారెగాల్యంబులై.

వ. అంత. 115

మ. అనితర³ కాంతః బద్ధినిఁ బ్రియాతిలకంబు మొఱంగిపోయిరే
యెనసినవేడ్క నొండుదనయిచ్చమెయిన్నిహరించి⁴ మేననం
టిననవరాగలీల జిగిదేరగ*నోడియొదింగియొయ్యనో,య్యనఁ
బొడచూపెనానుదయమయ్యెఁ బతంగుండు ప్రాబ్ధుఖంబునన్

సీ. కమనీయదిగ్వధూకర్ణ పల్లవములా
కాశకింశుకకోరక ప్రతతులు
వాసరవారణవదన సిందూరముల్
వనరుహకుంకుమోద్వర్తనములు
కుముదినీనవతపగి క్రమవల్కులంబులు
తిమిరాపహరణ ప్రదీపశిఖలు
త్రైలోక్యమందిరత్నతోరణములు
ప్రత్యాషనటరక్త పత్రకంబు

1. ద్రుంచు 'ఏగుడెంచు' అని యిందుననేమో. 2. గీతులం. 3. కాంతిఁ.

4. జంటిన: * కెందిన నవరాగ.

గీ. లనఁగ నూతనంబులై కెంపులై సొంపు

లలర మణిమరీచు లతిశయిల్ల

నఖిలభవనమంజులాంజలిపుటపూజ్య

మానుడగుచు బాలభానుఁ డొప్పె.

117

వ. ఆసమయంబున నసురేశ్వరుండు విహితదినముఖివ్యాపారుండై
యంత్రపురంబు వెలువడి యాస్థానభవనంబునకు వచ్చి సకల
సురరిపు ప్రకరంబులు పరివేష్టింప నభీష్టచేష్టితంబుల^౧ వ ర్తిల్లు
చున్నయెడ భృగువంశవరుండును, దైత్యవంశగురుండును
నిజమంత్రమహిమావధీరితశక్తుండును నగుశుక్రుండును జను
దెంచి హిరణ్యకశిపుంగాంచి యతనిచేత నభినందితుండై
వివిధాశీర్వాదంబుల నమ్మహావీరు నభినందితుండేసి తదను
మతిం దదీయ^౧ జీవితేశ్వరిని దీవింప నభ్యంతరమందిరంబునకుం
జనిన.

118

మ. గురుఁదాదవ్వలఁ గాంచి సంభ్రమముఁ జతుగి ప్రీతియుం
భక్తితత్పరభావంబును నొప్పనప్పుడు వెసంబద్ధాక్షి ప్రత్యు
ద్గమాదరసంసక్తి నమస్కరించెమహితోద్యత్ప్రీతవిన్యాససు
స్థిరసంపూజలొనర్చితత్కృతశుభాశీరు క్తకల్యాణియై.

119

వ. తత్సమిపంబున సముచితాసనంబున నుండఁ గరకమలంబులు
మొగిడ్చి యమ్మహాత్మున కి ట్లనియె.

120

క. రే యొక కలఁ గాంచితి ముని

నాయక యే నది మదీయనాయకుమది యె

ఔ యుండఁ జేయునో యని
యా యనకెఱిగింపనైతి నాత్మ నునిచితిన్.

121

క. దైవము గురుఁడును బంధుఁడు
నేవిధమున మాకు మీర లీప్సితకుభస
ద్యావంబులు సతతంబును
గావింపఁగఁ గర్తృలౌటఁ గవిజనవినుతా!.

122

సీ. అవధరింపుము జలదాసితవర్ణుఁడు
ఘనశంఖచక్రలాంఛనభుజుండు
మహితకోమలవనమాలాసలక్షణ
వత్సుఁడు వికసితవారిజాత్ముఁ
డభినవపీతాంబరావృతదేహుండు
భూదేవుఁడొక్కఁ డపూర్వలీలఁ
జనుదెంచి ననుఁ జూచి సస్థితవదనుడై
తనచేత నొప్పు సంతానఫలము

శీ. నాకు నిచ్చి మున్ను నామెడ నున్న హా
రంబు నిజనఖాంకురములఁ దిగిచి
కొనుచు వేగ చనియె నని రాత్రి నేగల
గంటి నపుడు మేలుకొంటి ననఘ.

123

వ. వీనిఫలంబెయ్యది యానతీయవలయు ననినఁ గావ్యుఁడు కొం
డొక దలపోసి నిశ్చయించి యద్వైత్యరాజమహిషి కిట్లనియె.

ఉ. ఆధరణీసురోత్తముఁడనాదియనంతఁ డనంగ నొప్పుల
క్షీధ్రుఁ డచ్యుతుం డతఁడుమేకొని నీకును బుత్రునిచ్చెన

దోష్ఠసమగ్రుఁడై పరఁగుపుణ్యనినింతట సంతసిల్లు మే
లాధృతిమాలఁబోమదిఁ దలంపఁగ మీఁది శుభాశుభస్థితుల్.

ఉ. చీరికిఁ గైకొనం డసురసింహుఁడు దుర్వహగర్వబుద్ధి నె
వ్వారిని వారిజోదరు నవార్థభుజు న్నధుకై టభారిజం
భారిపురస్సరామరగఁజైకశరణ్య వరేణ్య భక్తని
స్తారకుఁజేరుకొన్న మదిపై పడు మేలిమి యెట్లు గల్గెడున్.

క. నీమగనితేజమున ను
ద్దామరమసమగ్రుఁడనఁగఁ దగి 'కుంపటిలోఁ
దామర మొలచినక్రియ'ద
నీవు మునివిభుఁడైన సుతుఁడు నీకుదయించున్. 127

క. నీవైనను మనమున జగ
దావాసుని వాసుదేవు నవ్యయు నెపుడుం
భావింపుము దుర్గతులం
బోవరు తద్భక్తజనులు పుణ్యవిచారా. 128

వ. అట్టై నఁ బురంధ్రీరత్నంబవైన నీకతంబున నసురవంశంబు
విధ్వంసంబునొందక నిర్వహణంబు వడయునని భాగ్యవుడు
సెప్పి యప్పొలంతి వీడ్కొని నిజగృహంబునకుం జనియె
నంత. 129

క., కలఁగన్న యదియితవనగ?
నెలఁతకు నెలమసలె జగమునిఖిలంబునుబే
రెలమింబొందఁగఁదగియెడు
నెలమసలం దెఱవసూలు నెలకొనిచెలసెన్. 130

సీ. ఉదరస్థః డగుబాలునుజ్జ్వల¹కాంతియ
 వెలిజేర్చెనా మేనువెలరువాతెఁ
 గడుపులో నొప్పారు కొడుకునిర్తలబుద్ధి
 తెలుపునాఁ గనుగవ తెలుపువాతె
 గర్భశోభితుఁడగు నర్థకు సహజవి
 రక్తినాఁ జవుల యాసక్తి దొరఁగె
 లో నున్న సుతుని విలోకవిజ్ఞానంబు
 క్రమమనా నాభి వికాస మొందె

గీ. గుఱిసంగతుఁడగు పుత్రకుని గుణాలి
 వొదలుతెఱఁగున మధ్యంబు పూర్ణమయ్యెఁ
 బూర్వజన్మసంచితతపఃపుణ్యఫలమ
 హోదయంబునఁ జారుపయోజముఖికి.

131

క. చాలఁగ నమృతముబాలుఁడు
 గ్రోలుటకై నినిచి కనకకుంభంబులపై
 నీలపుగుప్పెలునిలిపిన
 పోలికఁ జనుమొనలకప్పు పొలఁతికి నొప్పెన్.

132

తే. అఖిలగుణరత్నములకు నాయతన మనఁగ
 భవనభూషణంబన నొప్పు పుత్రుఁడాల్చి
 యున్న నా కేల తొడవు లొండన్నకరణి
 నబల గై నేయుపసులయం దలసయయ్యె.

133

చ. అనుపమయోగలీల నమృతాంబుధియందు శయించుదేవునె
 మనమున నావహించియసమానసమంచితయోగసుప్తిమై

1. కాంతినావెలిఁ జేర్చెనన.

నెనసిన బాలుఁ జాలున నహించిన సంతతసద్గుణైకవా
సననొనిరంతరంబుగడుఁజామకుజాడ్యముదోఁచుఁజెయులన్.

సీ. హరినామకీర్తనపరమోత్సవంబులఁ

గావింప ననిశంబుఁ గాంక్షి నేయు

విష్ణుదాసులఁ గని వేడ్క నంజలిసేసి

కొనియాడి భక్తిమై గొలువఁ గోరుఁ

బరమాత్మమహిమలు భావించి భావించి

యానందజలధి నోలాడఁ దివురు

నారాయణుని యవతారకథాసుధా

లీలలు వీనులఁ గ్రోలఁ దలఁచుఁ

గీ. దనువు ప్రాణంబు నచ్యుతార్థంబుగా న

మర్చగా నెంచు జగములు మహితకరుణ

నెచ్చడు రక్షింపఁగా నుత్సహించుఁ జెలువ

బుద్ధినంతర్గతుం డగు పుత్రువలన.

135

వ. ఇట్లు ప్రతిదిన ప్రసర్థమాన గర్భలావణ్యలలితమైన హృద

యేశ్వరిం గనుంగొని యసురేశ్వరుండు హర్షవిశాసవిలసి

తాంతరంగుండగుచుఁ బరమోత్సవంబున భార్గవనిరూపిత

ప్రకారంబున గారవంబు మిగులఁ బుంసవనసీమంతాది కలా

పంబులు నిర్వర్తించి యనంతరంబ సముచితసమయంబునందు.

సీ. అమృతాంబునిధిసముదంచితవీచిక

కుదయించుతుహినమయూఖుఁ డనంగఁ

జారుపురందరాశానితంబిని కుద్భ

వించు సరోజినీవిభుఁ డనంగఁ

విలసితరోహణాచలఖనిభూమికి

బ్రభవించు మహనీయరత్న మనగ
సుందరనూతనమందార తలకకు

జనియించు సురుచీర స్తబక మనగఁ

గీ. గాంతియును దేజమును మహార తయు సౌకు
మార్కమును నభిరామసామగ్రి బొదలఁ
బుత్తుఁ డుదయించె దైలోక్యభూతికరుఁడు
రాజబింబాస్య యగుదైత్యరాజసతికి.

137

క. పుత్రోదయమున నిర్జర

జైత్రుఁడు మునుకొన్న యధికసమృద్ధమున లో
కత్రయరాజ్యము మును నిర

మిత్రముగాఁ గనినకంటె మిక్కిలి పొంగెన్.

138

సీ. పుష్పోపహారము లొలుపారఁ బురమునఁ

గావింపుఁ డనుమాటకంటె మొదల

మంగళవాదిత్రసాంగత్యభంగులు

గలిగింపుఁ డనుమాటకంటె మొదల

నిపుణపలాసినీనివహసంచారంబు

ఘటియింపుఁ డనుమాటకంటె మొదల

భాసురవై జయంతీసహస్రంబులు

గలిగింపుఁ డనుమాటకంటె మొదల

గీ. దివ్యకుసుమవర్షంబులు దేవదుండు

భిస్వనంబును నప్పరోభినయగతులు

కల్పభూరుహాంబరపతాకలు దనర్చె

భువనహితజన్తుఁడగు ¹బాలు భూరిమహిమ. 139

క. అవి యెల్ల గని సురద్విషుఁ

డవివేకమనస్కుఁడగుచు నొర మదీయో

త్సవమునకుఁ దగ నొనర్పిరి

²దివిజులు పను లనుచుఁ దనమదిక్ బ్రయ మందెన్. 140

మ. ధరణీమండలి నెందునుం బరఁగి పాతాళంబునం బర్వి ని

రరనాథ ప్రముఖామరాఖిలనివాసశ్రేణులం దోలిమై

నెరసెన్ బంకజసంభవాలయమునన్ నిండారె నవ్వేళ శ్రీ

కరదై తేయతనూభవోద్భవకథాకల్యాణ ముద్ఘోషమై. 141

క. శ్రీకాంతునగరులోనగు

వైకుంఠపురంబు నిత్యవైభవములతో

నేకోత్సవ మయ్యె శుభ

శ్లోకుం డగుదైత్యరాజసుతుజన్మమునన్. 142

మ. స్వరసౌందర్య మెలగ్గు మెల్లన శ్రుతుల్ సాగించి యొ

య్యొయ్య సుస్థిరహర్షంబున యజ్ఞకోటి తలయెత్తె బూజ్య

ధర్తార్థమోక్షరహస్యావలి యల్లనల్ల మెలఁగంగా నుత్స

హించెన్నిరం, తరదై తేయభయం బొకించుక ప్రశాంతం బై

⁴యణంగెన్ దగన్. 143

చ. దినకరుఁ డుల్లసిల్లె బటుదీప్తి బ్రదక్షిణభాసురాచ్చయై

యనలము దేజరిల్లె మహిమాంచితసౌరభరమ్యలీలతో

ననిలుడు సంచరించె విమలాకృతి నంతయు నొప్పె దిక్కులెం

దును భువనైకమంగళము దోచువిధంబు దలిర్ప నత్తటిన్.

చ. దై త్యపతియును బుత్రోత్సవప్రమోదమానసుం డగుచు
గవిప్రముఖభూసురలోకంబు నతిలోకధననివహదానంబుల
1 నానందిహృదయుడై యానందంబు నొందించి బంధుజనం
బులు ప్రమోదంబు నొందం గుమారునకు జాతకర్తాది
సంస్కారంబులు గురునిర్దిష్టప్రకారంబున నిర్వర్తించిన నీజ
జన్మంబున నఖిలలోక ప్రహ్లాదం బొనరించుటంజేసి బాలునకుఁ
బ్రహ్మాదుండను నామధేయం బొదవించె నంత. 145

తే. అంబగర్భంబువెడలినయదిమొదలుగ
విష్ణుపదకమలధ్యానవివశుఁ డగుచు
నసురరాజతనూభవుఁ డమృతవృష్టిఁ
దడుపఁబడువాడ పోలె వర్ధనము నొందె. 146

నీ. పసిపాపఁ డై తాను బవడించుకాలంబు
నటపత్రశయసుభావంబు దలఁచుఁ
జెలువొందఁగా బోరగిల శయ్యఁ దడవెడు
తఱిఁగూర్చుమూర్తిఁ జిత్తమున నిలుపు
రెండుమూఁడడుగు లొండొండ తట్టాడున
ప్పుడు త్రివిక్రమలీలఁ బట్టిచూచు
లోలత వెన్నలు బాలు గ్రోలెడునాఁడు
గోపాలసంస్మృతిఁ గూర్చు నాత్మఁ

గీ. బరమపురుషభూతభావికభవ్యావ
తారబోధమహిమఁ దగ నెఱింగి
యొం డెఱుంగఁ డంబుబోదరధ్యానత
త్పరత యొకటి కాని బాలకుండు. 147

చ. తొలితొలియెల్ల పాపములు దోక్కుచు బల్కెడు నట్టి తియ్యపుం
 బలుకుల నచ్యుతాహ్వయము బల్కున బేర్కొను వెండిపల్కునిం
 పెలయగ నంబ లక్ష్మీ'జగ దేక'జన్మ ముకుంద యంచు న
 త్యలఘుతర ప్రబోధమధురాక్షర వాక్య వివేకదత్తుడై. 148

ఉ. ఆడగఁ బోయినప్పు డసురాత్మజుఁ డంబుజనాభు నవ్యాయుం
 బాడుద మాచిదేవుపదపంకజపూజలు సేసి భక్తిమై
 నాడుదమచ్యుతైకశరణాగతులం గనికన్తబంధముల్ గ్రుల్.
 వీడుద మంచు బల్కుఁ గడు విస్తయ మందఁగఁ దోడి బాల

ఆ. కుడిచినపుడు నిద్ర గూరినయప్పుడు
 మేలుకొనినయపుడు మెలఁగినపుడు
 విష్ణుకీర్తనంబు విష్ణుచింతయ కాని
 పలుకఁ డొండు బుద్ధి దలఁచు డొండు. 150

తే. తొలుత 'మూడేండ్ల'లేని సద్బుద్ధి ముప్పు
 దేండ్ల 'లే' దనునానుడి యిట్టిదనఁగఁ
 దనరె బ్రహ్మాదునకుఁ బ్రోథమునులు గోరు
 హితవివేకపాకంబు మూడేండ్లనాడె. 151

వ. అని యిట్లు ప్రహ్లాదుజన్మ ప్రకారంబు దేవ శ్రవుచేత గాలవుం
 డెఱింగిన తెఱంగున చతురమధురోపన్యాసంబుగాఁ బ్రక
 టించి వెండియు,

— ఆత్మసాంప్రదము —

క. ప్రకృతిపురుషాపవర్తి
 వికృతికరణవారణనివృణవిశదస్ఫూర్తి

- సుకృతసదయానుపూర్తి
నికృతివరథరామనిత్యనిరుపమమూర్తి. (?) 153
- కృత్వి. సమస్తమహిమాశ్రయా 'జనితభూర్భువ (స్వ)త్రయా
రమాకుచపరిక్కియా ప్రణత"దాసనిత్యోదయా
సమాహితవహోదయా సకలకల్పషవ్యత్యయా
సమగ్రవిసరద్దయా జనసుసేవ్యరాగప్రియా. 154
- మాలిని. చరణజనితగంగా సత్యనిత్యప్రసంగా
* 'శరద విలసదంగా సౌమ్యచిత్తాబ్జభృంగా (?)
విరచితభవభంగా వేదవేదాంతరంగా
పరమగరిమశృంగా బ్రహ్మనాడీతురంగా. 155
- గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమిశ్వరచరణసరోరుహ
ధ్యానానందసౌందర్యధూర్య శ్రీసూర్యకవిమిత్రసంభవశంభు
దాసలక్షణాభిధేయ ఎఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీలక్ష్మీ
నృసింహావతారం బను పురాణకథయందుఁ దృతీయా
శ్వాసము.

-
1. జనిత 'సారలాకత్రయా' బ్రాహ్మణులొని భాగము పూరణము.
 2. దాన. 3. జలద. — వ్రాతప్రతిలో నీపాఠమే గలదు.

శ్రీ రజ్జు

చతుర్థాశ్వాసము

కాంతాపరిరభ్యా

లోకాతిక్రమవివేకలోలుపలభ్యా

శ్రీకరనామస్తరణో

త్రేక దళితవివక్షదంహ శ్రీనరసింహః.

1

వ. దేవా రోమహర్షణుండు మహర్షుల కిట్లనియె నవ్విధంబున
నాశ్చర్యస్వభావుం డైన యమృతానుభావుచరితంబులు భాషి
తంబులు నంత(?)యెటుంగని రాజసింబున నాదైత్య రాజు కేవల
నాత్మల్యపరవశుండై యబ్బలు బాలోఽచితంబు తైన
యుపలాలనంబుల గారవింపుచుండె. తల్లియుం గొడుగు
చందంబులు డెందంబున కానందంబు నొందింప నిజస్వప్నదర్శ
నంబులెఱుగును గురువాకృష్ణకారంబులెఱుగును చలఁచి
వెక్కిసంబండుచు నెయ్యది గానున్నదో యని వెడ దలం
కుచుఁ బంకజోదరచరణస్తరణలాలనం బగుమానసంబుతోడం
బ్రవర్తిలై దదనంతరంబ.

2

సీ. చౌలమకాండేబంధసంస్కారములు యథా

కాలకల్పితములుగా నొనర్పఁ

దేజోవిశేషసందీప్తుఁడై యొప్పి య
 ప్పాపఁడు జనకునిపంపువలన
 విద్యాపరిగ్రహవినయదీక్షలకునై
 పూజితగుగుగృహంబున వసించి
 దైత్యదానవకులోత్తంసంబు లగుతన
 యీడుబాలురతోడఁ గూడి చదువుఁ

గీ. జదువుచుండఁ గొంత చనియెఁ గాలం బంత
 నొక్కనాఁడు దండ్రీ యుల్ల మలరఁ
 గొడుకుచదువు వినఁగఁ గోరి కుమారు నొ
 జ్జలను గారవమునఁ చిలువఁ బంచె.

3

వ. ఇట్లు రావించినం జనుదెంచి మది రాపానగోష్ఠీసమయంబున
 ననేకవిలాసిసీపరివృత్తుండై యున్న జనకునింగని నమస్కరించి
 యుపాధ్యాయసహితంబుగా నంతంత నాసీనుండై యున్న
 పుత్రునకు ననురేళ్వరుం డి ట్లనియె.

4

ఉ. పాపఁడ యింతకాలమును బాయక యొజ్జలయొద్దనుండి నీ
 వేషగిడిక బరించి తది యేర్పడఁ బ్రస్ఫురితాగ్రసార మై
 తీపులు వీనులం గురియ దివ్యసుభాషితరత్న మొక్క టు
 ద్దీపితధీవిజృంభణవిధేయత యొప్పు నుపన్యసినపుమా.

5

ఈ. అనుటయుఁ బ్రహ్లాదుం డి
 ట్లనియెను నీయానతిచ్చినట్టిద యయ్యా
 వినిపించెద నామది మె

చ్చినయర్థం బవధరింపు చిత్తప్రీతిన్.

6

సీ. ఆదియు మధ్యంబు నంతంబు నెవ్వారి
 కరయ లే దని చెప్పు నాగమములు

పొడముటయును లేక పొడలుటయును లేక
 తలుగుటయును లేక తనరు చెవ్వ
 డెవ్వనివలనన యంతయు సంభవ
 స్థానసమాహారదశలఁ జెందు
 గారణంబులకెల్లకారణం బై యెవ్వ
 డపగతకారణుండై వెలుంగు

- గీ. నమ్మహానుభావు నచ్యుతు నవికారు
 నమితతేజో విష్ణు నాదిదేవు
 నాశ్రయించినాడ నధిప యంతయ కాక
 యితరమైన యర్థ మెటుంగ నేను. 7
- చ. అన విని గుబ్బునం బొడములకు నెచ్చెలులై 1 కనుంగవం
 గనలేడుదంట కెప్పును మొగంబున బొడ్డెడుభుర్తకాలకం
 బును నిటలంబునం దనరు బ్రాకుటియక భయముం దనర్పని
 ట్లను నతఁ డొజ్జ గన్తోని నిరంతరవిస్ఫురితాధరోష్ఠుఁ డై. 8
- ఉ. అక్కట బ్రహ్మబంధువ దురాత్మక నాపగవానికీర్తనం
 బెక్కడనుండి యీశిశువు నెప్పగిదిం జదివించి తిజ్జగం
 బెక్కటి నేలునామహిమ యేమియుఁ గైకొన కివ్విధంబునం
 దక్కువపాటొనర్చితి వృథాపరిజల్పనకల్పనంబునన్. 9
- వ. అనిన సురేశ్వరునకు నుపాధ్యాయుం డి ట్లనియె. 10
- చ. కినియకు దైత్యనాథ యొకకీడును నాదెస లేదు చెప్ప నీ
 తనయుఁడు వక్రశీలుఁడు నితాంతనయోక్తుల నేను నెప్పుగా
 వినక నిజేచ్ఛమై గడఁగి వేమటు నిట్లన యుగ్గడించు నీ
 యనువున నిట్టికోరడపుటాలరి శిశుల కేల చేపడున్. 11

వ. అనవుడు నతండు కుమారుం గనుంగొని. 12

క. ఓ వత్స! నీవు చెప్పిన

యీవిధ మే ఔపు ననియె నిదె యుజ్జలు నీ

1 కేవాడు గఱపె నేర్పడఁ

గా వెఱవక చెప్పు మట్టిఖలు దండింతున్.

13

ఉ. నావుడు దైత్యరాజకులనందనుఁ డిట్లును సర్వభూతస

ద్భావములందునుండిపనుపం గఱపంగఁబ్రభుం డొకండుమా

దేవుడు వాసుదేవుడు సుధీసువిధేయుఁడు చిత్సుఖోదయ

శ్రీవరుఁ డింతకంటె మఱి చెప్పఁగలందె ప్రశాన్తియెవ్వఁడున్.

ఆ. అనిన మండిపడి సురారి దురాత్మక

యేను జగములెల్ల నేలువాడఁ

విష్ణుడనఁగఁ గలఁడు వేటొకం డనియెద

వేల చెడితి రొరి యెవ్వఁ డతఁడు.

15

చ. అనుటయు నల్ల నవ్వి కొడు కయ్యకు నిట్లునునెవ్వఁడన్న నే

మని తేలుపంగవచ్చుఁ బరమాత్ముని నాతఁడయీసమ స్తమున్

వినఁము తదేకహేతుకము విశ్వముఁ శాశ్వత మైనతత్త్వదం

బనిశము పుణ్యశీలురు నిజానుభవంబునఁ గాంతు చేర్పడన్.

వ. ఆపూరమేశ్వరుండు శబ్దగోచరుండు గాఁ డనిన నతం “ఁడేను

సకలలోకపరమేశ్వరుండై యుండ నాయెదురం పరమేశ్వ

రుండు పరమేశ్వరుఁ డని పరుని పలుమాటలు నుదాహరించెద

వొరి చావం దలంచితె వేల” యనవుడు ప్రహ్లాదుండు. 17

తే. నాక కాదు లోకములకు నీకుఁ బ్రభుఁడు

వినుము పరమేశ్వరుం డనువిష్ణుఁ డొకఁడ

ధాతయును విధాతయు నతండ'యిందు
నలుక విడుము శాంతుడ వగుమయ్యతండ్రి. 18

క. నావుడు హిరణ్యకశిపుం
డివెడగుదనంబుభూత మెయ్యదియో యి
ట్లావేశించెం గా కిత
డివిధమున నేల యటచు నిటు ప్రల్లదముల్. 19

వ. అనినఁ బ్రహ్లాదుం డి ట్లనియె. 20

ఉ. నామన మొక్కడేల దితినందన సర్వము నావహించి తే
జోమహిమన్ వెలుంగు హరి చోద్యపుభూతమతండులీలమై
వేమటు నిన్నునన్ను బెఱ విశ్వచరాచరభూతజాతమున్
భ్రామకుఁ డై నిజోచితవిభావితచేష్టలఁ గూర్చు నెప్పుడున్.

వ. ఇది తదావేశవిశేషంబు గాని వికారకార్యంబుగా దనిన
దనుజేశ్వరుండు పరిసరవర్తులం జూచి వీనిం గొనిపోయి
గురుగృహంబునం ద్రోచి రండు. విషక్ష సంస్తవాకారం
బయిన చేతోవికారంబు చక్కనగునంతదాకనుం దగిన
యుపాయంబుల శాసింపవలయు ననిన నయ్యసుర లయ్య
సుర రాజకుమారుం గొనిపోయి యుపాధ్యాయపదనంబున
సునిచి రుపాధ్యాయుండును బ్రభుశాసనంబున నతని శిక్షించు
చుండె నతఁగొంతకాలంబు ననినఁ గొడుకుం బిలిపించి తండ్రి
యొప్పటియట్లు యొక్కసుభాషితంబు జదువు మని పంచిన.
నతండు. 22

- క. ప్రకృతిపురుషాత కంబును
సకలచరాచరవిశేషసర్గము నెవ్వ
నికిఁ గార్జ్యం బవ్విష్ణుని
వికారవిరహితు సమస్తవిభుఁ బ్రణుతింతున్. 23
- క. అనినఁ గడుఁ గడిఁగియై మది
గనలు నిగుడఁ బుత్రభావకలితస్నేహం
బును గృపయుఁ బాయ సురరిపుఁ
డనుచరులం జూచి యిట్టు లను రభసమునన్. 24
- క. కులమునకు గొప్పగుడ్డలి
ఖలుఁడు కులాంగారకంబు కష్టుఁడు వీనిం
బొలియింపుఁడు ఘనశస్త్రం
బుల వెస నొక గుడ్డు ¹మురిగిపోనేమి యగున్. 25
- ఆ. కొడుకు తండ్రిమాటఁ గొనక యూరసమున
నడచునేని వాడు కడిదిదాయ
గాన పగతుఁ జంపఁ గాఁ దగుఁ బగవాని
పక్షమైనవారు పగతె కాఁరె. 26
- వ. కావున నేను చూచుచుండ వీని నిప్పుడ యలుఁగులపాలు
సేయుం డని పంచిన శతసహస్రసంఖ్యు లంతకాకారు లగు
క్రూరు లక్కుమారుం బొదివి కొదమసింగంబునకు భంగం
బుగాఁ గూడినసారమేయంబులచందంబునఁ బ్రచండశస్త్రం
బుల నుగ్రకర్తంబులకు సమకట్టు సమయంబున. 27

సీ. ఏలయొడ్డారిం చె నీపాపఁ డిటు'పాప
 మడసెఁ గటా యని యడలువారు
 తల్లి యైనను నాకుఁ దనయుతోడిద యని
 పూని యాడద యని పొక్కువారు
 కావ్యుఁ డైనను వచ్చి కాదు కూడ వనంగ
 వలదె యిత్తటి నని పనరువారు
 హరి యైనఁ బొడసూపి కరుణమై బాలకు
 కిటుకు మాన్పడ యని యొంటలు వారు

గీ. నగుచు సాధుజనము లంతంత జేష్టలు
 దక్కి మగ్గి కలఁగి తలఁగి యొందుఁగ
 నమరవైరి బంధు లానిదేవునిబంటుఁ
 గదిసి పొడువ నడువఁ గడఁగి రపుడు. 28

తే. అక్కుమారుఁడు మహితసమాధినిష్ఠుఁ
 డై మహోగ్ర శస్త్రావలియందు ననుర
 లందుఁ దనయందు వెలుగుసర్వాత్మ విష్ణుఁ
 గనుచు నుండె నిశ్చలనిర్వికారలీల. 29

వ. అంత. 30

చ. అనుపమమేరుభూధర తటాధికనిష్ఠురవత్తు వజ్రసం
 హాసనుఁ గుమారుఁ జెంది యసురాధమకింకరనిర్విశంకపా
 తనకనదస్త్రశస్త్రములు దండడి దుక్తుము రై మహీతలం
 బునదొరఁగెన్నవోత్పలసముజ్జ్వలనూత్నదళంబులో యనన్.

క. అది యట్లు కాదే 'నిష్పనః
 జేదలంటునె' దేవదేవు శ్రీరమణీశుఁ
 మది నునిచినయు తమమునిఁ
 బొదవునె యాపదలు సూర్యుఁ బొందునె తమముల్. 32

న. ఇట్లు నిరపామనితోర్చి దీప్తప్రకాయుండును నతర్కితోపా
 యుండును సహజసముజ్జ్వలలోల్లాసుండును నగువిష్ణుదాసుం
 జూచి యాచపలుండు 'క్రోధవిరోధంబు బాపికొన నేరక
 యిట్లనియె. 33

ఆ ఓరి పగఱఁ బొగడు పోరామి యేమిరా
 యీతలంపు విడువు మింకనైనఁ
 బ్రాణభయముచలనఁ బాపి ప్రాచేద నాదు
 బుద్ధి విచర 'యవిధిఁ బోవ నేల. 34

వ. అనినఁ బ్రహ్లాదుండు మహాహ్లాదమధురోపన్యాసంబున
 నవ్వాసవారి కిట్లనియె. 35

చ. భయములనెల్లఁ బొపుటకుఁ బాల్పడినాఁడుపయోరుహాత్ముడ
 క్షయుఁ డచలుం డనంతం డనిశంబునునామదిలోననుండఁగా
 భయ మొక తెంధునుం గలదె పంకరుహోదరపాదపంకజా
 శ్రయులకుఁ దండ్రి పుట్టపుజరామరణాదిభయంబులేమియున్.

ఆ. అనిన నొడుగఱచి యమరద్విషండ్లోరి
 పడుచ నాకుఁ బుట్టి చెడుగ వైతి
 పేర్చి 'నోరుమూయ పెడతలవాపోయె
 దిట్టి వదర గలఁడె యెఞట నైన. 37

- క. సర్వంబును విష్ణుం డలె
సర్వము 'సృజియించెనట్టెజగ మావిష్ణుం
డోర్వగ వచ్చునె విష్ణుడ
సర్వేశ్వరుఁ డంటి యాయసతోక్తులకున్. 38
- క. నోరెత్తి తేని యింకను
పైరింపఁ జొమి దురాత్త ! చలమున నిదె నా
గోరంపుటుక్కుగడఁ గొని
బోరునఁ దల వ్రయ్య నడిచి పొరిగొని విడుతున్. 39
- వ. అని పలికి తత్ ఓణంబ తక్షక ప్రభృతు లగుభీషణభుజంగంబు
లం బిలిచి విషతుల్యభాషణుండును "విషమాచారుండును
నగు నక్కులదూషకుని దుర్విషానలజ్వాలాజ్వాలంబులంబ్రేలి
పడఁ బొదువుం డని పనిచిన. 40
- సీ. కన్నులఁ జొఱచొఱఁ గ్రమ్మ మంటలతోడ
మండెడు భునఫణామణులతోడఁ
బొరల దేహమున నిబ్బరపుమ్రొంపులతోడ
లోలతఁ గ్రాలు నాలుకలతోడఁ
బొడలెడు నాభీలఘాత్కారములతోడ
నొడవు కెంకలబేర్పు నొడలితోడఁ
మెఱయు నోళ్లను వెలి కుటుకుదాడలతోడ
భుగులను నుగ్రంపుఁ బొడలతోడఁ

1. సృజియించి. 2. విషమాచరుండగు. 3. నొడవు నిక్కల బేర్పు.
బొడలితోడ. 4. బొగల.

గీ. 'బాపదుపు లదరి పట్టి బాలకుఁ జాట్టి
నెఱుకులెల్ల బిట్టు గఱచి కఱచి
విసము సల్లి సల్లి మిసిమింతుఁడును గాక
యున్నయతనిఁ జూచి యుక్కుదక్కి.

41

వ. దై తేభ్యశ్వరున కి ట్లనిరి.

42

చ. కఱచితి మెయ్యెడక విసముఁ గ్రక్కితి మీతనియందు
నెట్టిమా, కఱచినకాట్లకుక శిశువు కాయముతోలును సుగ్గ
దయ్య మా, కఱిముఱి మాడిపోయె మణులొదలలుం
దుము రయ్యె దంష్ట్రికల్, పఱిపఱి యయ్యె నోరు లధిపా
²యవియంగఁ వొణంగె నంగముల్.

43

క. హరిహరి యంచు నితం డిదె
గిరివోలెం దెరలఁ డితనికిని బరిపీడా
కరు లగునన్యులు గలిగిన
వరసి పనుపుదేవ! యరిగె నస్తద్బలమున్.

44

వ. అనుచున్న పన్నగనివహంబులవివశత్వం బుపలక్షించి యక్ష
తుం డైనయవ్హేక్షణీలు నీక్షించి సంక్షుభితవృద్ధయుం
డగుచు నయ్యదయుండు బృందారకోద్విరదబృందంబులం
బిలిచి వీడు మదీయపక్షంబువాడై మాకులంబునకు నపకా
రంబుఁ గావింపంగడంగె. నాపుత్రుండని విచారింపవలదు.
తరువునం దోచికాదె దహనుండు తరుసముదయంబులం
బొడవణంచుం గావున వీని మీరు తీవ్రదంతాభిఘాతంబులం
జించి వెంబడి నాకుం బ్రియంబు నేయుం డని నియోగించిన.

1. బాపదువ - కడువ. 2. నవియంగ. 3. ద్వార.

వృసింహ—9

౧. తరంగలై తొరగెడుదానధారలచేత
 నురునిర్మరస్ఫారగిరులు వోలె
 దారుణోత్కటఘాతదంతకాండములచే
 ఘనదండధరుచెలికాండ్రు వోలె
 నెఱమంట లుమియుచు నెసగుచూడ్కులచేత
 బ్రళయాగ్నిమూర్త్యంతరములు వోలె
 వలతులై నిగిడెడివలుగతుండములచే
 నుదరి చేచాచుమృత్యువులు వోలె

౨. కింక లంకురింప జంకెలు నర్తింప
 బింక మెసగ నిర్విశంకసరణి
 నడరి దిగ్గజులు లమ్మహాభాగుని
 బొదివి పొడువ నడువ నదుము దొడగె. 46

౩. ఇవ్విధంబున నవ్వేదండంబు లొండొండ చండక్రిడక
 గోడాడుచుండం బుండరికాటు సాక్షాత్కారంబున
 సొంపారుడెందంబున నానందనిశ్చలుం డై యచలంబునుం
 బోలెఁ బోలుచుబాలునిదృఢదేహంబు సోకి. 47

౪. సురకుంజరములకొమ్మలు
 మురిసెన్ దొండములు విరిసె మోములు విరిసెన్
 బొరిఁబొరి నఖిలాంగంబులు
 నెరసెన్ జిత్తంబు లురిసె నిరిసె జగంబుల్. 48
 అప్పుడు ప్రహ్లాదుండు తండ్రిం జూచి యయ్యా! యిది
 మదీయహృదయస్థుం డైన యచ్యుతుమాహాత్మ్యంబుగాని

1. నొడ. 2. బింకబొసగ. 3. సోకె. 4. గురిసె. 5. నలిసెన్
 6. 7. 8. సాదము. చూ. నరియు. 9. నిడిసె.

నాలావు గాదు కాని నాకుఁ గులిశకతోరంబులగు దిగ్భావణ
దంతప్రహారంబులు నైరించు శరీరంబు లేక్కడివి యని
యూరకుండె నంత. 49

ఉ. ఆవిధ మంతయుం గని సురాహితుఁ డంతటనైనఁ దెల్వికిం
దావలమినిరోషమునఁ నదయు మేను వడంక నింక నొం
డేవియుఁ గావు తీవ్రబహుశేంధనదీప్తకృశానుకీలక
ద్రోవుఁడు వీని నంచుఁ గడుదుష్టమనస్కులఁ బంచెబల్కురన్.

వ. పనుచుటయు వా రవారితరభసంబున భూరితరదాధసంచ
యం బొనరించి యనలంబు దరికొల్పుటయు సనిలుం డసుర
పతిపనుపున నయ్యగ్నిఁ బ్రజ్వరిల్లం జేసె నప్పాపనిం
బాపాత్తు లాదీపితదహనంబునం ద్రోచినం బడి ప్రహ్లా
దుండు మేదురజ్వలనజ్వాలాకలాపదందహ్యమానుం డగుచు
నుండియు నఖండజలధరధారాసివ్యమానాంగుండు గావున
వేడిమిం గందక మందస్థితాననుండై దానవేశ్వరున
కిట్లనియె. 51

ఉ. శౌరిభద్రాంబుజస్పృతాసంబునఁ దేలెడునామనంబు తం
ద్రీ గుఱియింప దన్యముఁ గడిదిగ నీ వొనరించినట్టియు
ద్ధారుణవహ్నియుఁ వినుము తామరసాకరమయ్యెనాకుఁ బ్ర
స్ఫూరితవీచు లీశిఖలు చల్లనితుప్పర విస్ఫులింగముల్. 52

వ. అనియె నప్పు డద్భుతరోషమాత్సర్యవిహ్వలుం డగుచున్న
యాహిరణ్యకశిపుం గదిసి భార్గవనందనులు కొండలు
తదీయపురోహితులు గావున హితంబుఁ జెప్పవలయువారై
సామవచనంబుల నతని కిట్లనిరి

చ. మునుమునబుట్టి నీ కకట ముద్దులపట్టి గదయ్య వీడు మె
త్తనియొడలింత యొర్పునె కృతంబుల నైచునె మాను
మింతతోఁ, గినుకలు నీవు గట్టలుక కీ డొనరింపఁగఁ బొందఁ
జాలువా, రనిమిషసిద్ధయక్షుచరాదులు గాకి తనూజుఁ డే
సృపా! 54

క. బాలత్వ మెల్ల కీళ్లకు
నాలయ మట్లగుట వినియు నజ్ఞానము ద
వై లొచ్చువడఁగఁ గోపం
జేలా నీ యంతవారి కిప్పడుచుపయిన్. 55

తే. అవధరింపుము మాపంత మధిప యేము
వదల కీబాలు శిక్షించువార మింక
నొయ్య నొయ్యనఁ దెలివికి నోజపటిచి
వెట్టి దేర్తుము మాటలువేయు నేల. 56

క. ఈతనికి విష్ణుదేవగల
ప్రీతి విడువఁ దెలుపు తెంత పెద్ద, యధికరో
మాతురుఁ డై యితఁ డతని వి
ఘాతంపను గడఁగు బుద్ధిఁ గఱవెద మోలిన్. 57

ఉ. మావచనంబుల న్వివేక మాధవుడై గలపక్ష పాతమున్
బోవఁగఁ ద్రోవ కిట్ల యయిపోయిన నీ వటుచూచి
మెచ్చు గ్రోథావలి యైనకృత్యం గడు నద్భుతభంగి సృజించి
పంతు మీ, కావలమంతతో నడఁగు గవ్వపు బొట్టుచు
దైత్యపుంగవా. 58

1. మునుమునబుట్ట. 2. బోవగ. 3. డగసు.

వ. అనిని నట్లు చేయుం డనుదైత్యపతిపనుపున నతనిబంట్లు
మంటలోనున్నపి న్నాతని వెడలం దిగిచి భార్గవాత్మజుల
కొప్పించిన వారునుం గొనిపోయి తమయింటం బెట్టుకొని
బాలుగం గొందఱి సంగడంబు గూర్చి చదివించుచు బుద్ధులు
సెప్పుచుం దెలుపుచు బుజ్జించుచుం దట్టించుచు ననేక
ప్రకారంబుల శిక్షించుచుండ నట్తోభ్యస్వభావుం డగు
నప్పుణ్యభావుం డొక్కక్కతఱి నెడగొని తనతోడఁ
జదువు దానవదైత్యకుమారుల కిట్లని యుపదేశించు. 59

క. వినరయ్య యేను జెప్పెద
ననుపమతత్త్వార్థ మైన యాత్మహితంబు
మనమున మాకోకోయి
ట్లనిచెప్పెడు నిప్పు ఢితఁ డని చూడకుఁడీ. 60

ఆ. పుట్టు పెరుగుఁ బ్రాయములఁ జాలఁ జెన్నొందు
ముదిమిచేతఁ జిక్కు బిదపఁజచ్చు
బురుషుఁ డట్టిదెసలఁ బొందు టదృష్టంబ
యిందు లేదు గాదె సందియంబు. 61

క. చచ్చినజీవుఁడు గ్రమ్మఱ
వచ్చుఁ బుట్టువున కను ట పాయము గా నీ
యచ్చు మునులు శ్రుతిజలములఁ
ద్రచ్చి కనిన తెలివి గాన తప్పని దదియున్. 62

ఆ. కారణంబు లేక గలుగదు జన్మంబు
కారణం'బు పూర్వకర్తఫలము

కాన యుక్తియుక్త మైనది యిదియుఁ బ్ర
త్యక్ష మెట్ల యనఘులార.

63

క. తలపోయఁ దల్లికడుపున

నొలసిన నరుఁ గొంతకాల మునికియు లోకం

బుల కెల్ల దృష్ట మత్తటిఁ

గలుగు నిరోధంబు శాంతగతిఁ గొనఁ బొసఁగున్.

64

వ. అది యెట్టిదనిన.

లే. ఆకలియు నీరువట్టు నయ్యె వెరవుల

నడఁచు దాక సౌఖ్యముఁ జూతు రల్పబుద్ధు

లెపుడు నాటనిచిచ్చుతో నిడుమఁబడుట

గరము దుగిఖంబు గాక సుఖంబె చెప్పుడ.

65

క. వెల్లగునాకట నన్నము

స్లనినీ రగ్ని నెన్న సౌఖ్యములు నాఁ

జెల్లు నవి కాక యుండిన

నెల్లపగిది నివియ దుగిఖహేతువులు దగన్.

66

క. మదురువుగొని యొడ లెటుఁగక

మదాకులమనస్కుఁ డయిన మానవునకు నిం

పొదవియుఁ బిడికిళ్లం గొని

చదియఁ బొడుచునేని యదియు సౌఖ్యం బగునే.

67

క. కావునఁ గేవలసుఖదం

బేవస్తువు లేదు వినరె యిదె సంస్కృతి నై

1. శాంతగతినిఁ. 'శాంత శనుఁగొనఁ బసఁగున్'. శ.ర. పసఁగు=విశద

యేవిధి సుఖదము దుఃఖగ

మై వెన దుఃఖమును సుఖగ మై తిరుగఁబడున్. 69

చ. మృగమిదచందనాద్యనుపమేయసుఖోచితసారవస్తువుల్
దగఁ గఫవాతపై త్యక్తతం బగుకీడుల ప్రోక్ష యైన యా
యగుణశరీరముం గదిసినంతన దుష్టతఁ బొందు మేలుఁ గీ
డుగ నొనరించు నీమఱికిడొక్క మనంబున నమ్మఁ బాడియే.

క. ఎంత సైయవస్తువులవై
నంతఃకరణంబు గలుగు నది మిఁదట న
త్యంతం బగు సంశౌఘం
బంతయుఁ గూర్పంగ నిమిత్త మగుఁ బురుషునకున్. 71

ఆ. ఆలు బిడ్డ లిండ్లు నర్థంబుఁ జెలులును
బ్రోపు గూడఁ బెట్టి పొదలు కుమతి
యవియ పిదపఁ జెడఁగ నన్నింటిఁ దగిలిన
మనసు నుడువలేక మఱిసిపోవు. 72

ఉ. 1వపుగు నెఱ్ఱియుం బొదలు నీభవవారిధి ని స్తరింపఁగాఁ
దేవగయంగ వేటొకటి దెల్లము చెప్పంగ లేదు చెప్పెదన్
నాఁలు కాత్త నిక్కముగ నమ్ముడు విష్ణు ననంతు నాద్యు ల
క్షీపతిఁ గొల్వుఁ డవిభుఁడు చేకొని కాచు నిజై కచిత్తులన్.

క. చెడిపోకుండు సంసారముఁ
గడలేర్పడు శౌరిచరణకములము "లెడ్డం
దిడికొనుఁ డూరక కాలము
కడఁకుండి వివేకవీధిఁ గడఁగుండు నడవన్. 74

సీ. బాలుడ నేనిప్పు బాలోచిత క్షీడ
 లనుభవించెద మఱి యశావనమున
 నెఱవాది నై ధర్మ మెఱిగి చేసెదఁ గాక
 యని పోవు నటపోయి యశావనమున
 సుఖములచవి జొక్కు జొక్కి యున్నదిగదా
 ముదిమి ధర్మము నెల్ల నొదువఁ జేయ
 నని చనుఁ జని వృద్ధుఁడై యశావనమునంద
 జెన్నొంద ధర్మంబు చేయనైతి

గీ. నేమిసేయుదుఁ గాలుచే యిచ్చుకయును
 వసము గాదు చిత్తంబు తామసము గప్పె
 ననుచు నట తాను బొలియు నట్లాత్తహితము
 సేయ నబ్బ దెప్పుడు మూఢ చేతసునకు.

75

ఉ. కావున శైశవంబున కష్టతరం బగుమోహ మింతయున్
 బోవఁగఁ ద్రోచి విష్ణుమయపుణ్య¹ సమాహితతత్త్వచింతకున్
 దేవలయున్ మనంబు సుగతిప్రద మివ్వెర విట్లు సేయుఁడా
 భావన నన్య ముల్లమునఁ బట్టఁగ నీకుఁడు భక్తియుక్తులై.

చ. అలజడి లేదు చిత్తమున కంగములందుఁ బ్రయత్న మేమి
 యున్, వలవదు నిర్మలత్వము నవాగితబోధము లోనుగా
 శుభంబులు సమకూర్చె జేయు నతిపుణ్యపదంబు ముకుంద
 సంస్కృతిన్, గలఁ యొకింతయేనియును గానితెఱంగట
 సూడుఁడా మదిన్.

77

వ. మఱియు నొక్కటి చెప్పెద.

78

చ. జలగుహలోచనుం డరయ సర్వశరీరములందు నాత్మయై
యొలసినవాడు గావునఁ దదూర్జితభక్తి రమించువారి క
గ్గలముగ సర్వభూతదయ గాదిలిఁ గావలయున్ జుఁడి విని
శృలసమబుద్ధి యిట్లాదవ సర్వవిపద్ధశనంబు దా నగున్. 79

తే. అరయ Iదాపత్రయాహితం బఖిలజగము

“నిట్లుపుట్టిన గొఱలిన యెడయుచున్న

జీవులకు నొక్కకీడును సేయఁదగునె

చనదె దుగిఖిలరదెసఁ గనికరంబు.

80

చ. తన కరయంగ వేటొకటి తక్కువజంతువు గల్గె నేని ద
త్తమవున కెగ్గు సేయమి గదా తగు నన్యశరీర మెక్కు దై
యవయము దానహీనుఁ డగునట్టిదె యైనను మేలె వైర మే
యనువున భూతమైత్రయ యపాయము లేనియుపాయ
మాత్మకున్. 81

క. వైరంబున భూతంబులఁ

గారిండు దురాత్ము మాటు గావిండుఁ గడున్

వైరంబున భూతంబులు

ధీరుల కిది దెలియుఁ గుమతి తెలియం డెప్పుడున్.

82

తే. మనమునను దుస్స్వభావసంజనిత యైన

+భేదబుద్ధి నొఱంగి యభిన్నుఁ డైన

విష్టు నఖిలభావములందు వెదకి కాంచి

యనఘులార పొందుద మనయము సుఖంబు.

83

1. దాపత్రయా. 2. నిట్లుపుట్టిన గొడవల నెరియుచున్న-ఇది ముద్రిత
పాఠము. ‘నిట్లుపుట్టిన గొఱలెను నెరియుచున్న’ అనునది వ్రా. ప్ర. పాఠము.
దీనినిబట్టి ప్రైరీతిగా సవరింపఁబడినది. 3. నట్టెద. 4. భేదబుద్ధి. 5. యభిన్ను.

సీ. అనిలునిచే గాల దర్కునిచే గ్రాఁగ
 దమృతాంశుచేత శైత్యమున బడిదు
 పవనుచే నివురదు పక్షన్యవరుణుల
 చే వృద్ధి పొందదు సిద్ధయత్తు
 గరుడోరగామరగంధస్వకిన్నర
 నరమృగాదులచేత నాశవృద్ధు
 లొందదు గుల్మమహోదరాదికరోగ
 తతిచేత సుడియదు దంభలోభ

గీ. మత్స్యరాదుల నలయదు మహిమచుహిత
 మేషదంబు మహాయోగిహృదయగమ్య
 మట్టిమూనందత స్త్వంబు ననుభవించు
 హరిసమర్పితమానసుం డగుబుధుండు.

84

వ. అని యనేక ప్రకారంబుల విచరింపుచుండ విని తమమనంబు
 లం దలంచి దైత్యబాలులు దైత్యుపాలికిం జని యవ్విధం
 బంతయుఁ జెప్పిన నలిగి యశండు.

85

ఆ. తాను చెడుట గాక తక్కినవారిని
 జెటుపఁ జూచె నొర గొఱకు 'పడుచు
 వీని నెట్లయైన వినువక 'పొలియింప
 వలయు నేమి వెరవు గలదొ యింక.

86

వ. అని తలంచి వంటలవారిం బిలిచి దుర్భారదర్శనుండును దురా
 త్తుండును నగు ప్రహ్లాదుండు మత్పుత్తుం డని యనుమానిం
 పక మీరు రహస్యయశ్నంబున వీనికి భక్ష్యభోజ్యాదుల

- యందు హాలాహాలాభిధానం బగుమహావిషంబుఁ బ్రయోగింపుఁ డని పనిచినం జని వారును బ్రభుశాసనంబుఁ జేసిన.
- చ. అమృతము ననంతము నచ్యుతముని నాత్మఁ దిరంబుగ నున్చి నిత్యబోధమునఁ గరంగు నప్పరమధార్మికుఁ డింపుగ నారగించున య్యమితహాలాహాలాదృఢతవిషానలసంచయభక్షణంబునఁ దమృతముకంటఁ బ్రీతికర మయ్యెదదంతరబాహ్యచేష్టలన్.
- క. విషమచరితుండు బాలుఁడు
'విషానుహరణమునఁ జాల వెలుఁ గొందె మహా
విషనిధిజనితవిశృంఖల
విషానలము మ్రింగి పొంగువిషమాక్షుక్రియన్. 89
- వ. ఇట్లు విషాన్నంబుఁ బ్రయోగించి నిర్వికారం దై యున్న యక్కుమారునిం జూచి సూపకాదులు లోకాపకారి యగు దివిజనైరిపాలికిం బోయి తమచేసినపనియు వచ్చుగుటయుం జెప్పినయశ్వు డమ్మోఱకుండు పురోహితులం బిలిపించి మీరు మునుపు ప్రతిజ్ఞ చేసిన వారు కారె? ఈ ప్రహ్లాదుం డనుదురాత్ముం బొరిగొనుకృత్తి నుల్పాదించు నది యనిన నియ్యకొని పోయి వారు ప్రహ్లాదునకుం దొలుత నామ పూర్వకంబుగా నిట్లనిరి. 90
- ఉ. ఆన్న ! త్రిలోకకృపాజ్యోః డగునంబుజగర్భుని యన్వయంబు నం, దున్నతిఁ బుట్టి తా కొలఁదియో యిట్ల యెక్కుడు చూడు తండ్రి పెం,పెన్ని తెఱంగులం జలము "లేటికిఁ బెద్దల పంపుఁ జేయుమా, నిన్ను నుతించు లోకములు నీకు నపాయము లేక యుండినన్. 91

- క. హరి గోవిందుఁ డనంతుఁడు
పురుషోత్తముఁ డనుచు నేల పొగడెడు చెవుమా
యరుల నుతించిన నైతురె
నరఁతు లిది మానవే జనస్తుత! యింకన్. 92
- తే. ఇట్టితండ్రి కడుపునను బుట్టి నీకు
నొరులఁ జేర నేల యితని యుల్లమునకు
వచ్చుతెఱఁగున మెలఁగెడువాడ వైన
నితనిరాజ్యంబు నీదకా కెవ్వరి దగు. 93
- క. గురుఁ డనఁగఁ దండ్రికంటెను
నరసి యొకనిఁ జదివి చెప్పమా శ్రుతిధర్మం
బురలక ద్రోవఁగ నగు నే
గురుశాసన ముజ్జగించు కుటిలపుఁదెలివిన్. 94
- క. దేవుండు వాసుదేవుఁడు
దేవోత్తముఁ డంచు నేల దేకువ నెడితో
దేవుఁడు గీవుఁడు దక్కిన
దేవతలును నెంతవారు దితిసూనునకున్. 95
- వ. ఇంతకు మిక్కిలి చెప్పనేర మిటమీఁద నీవ యెఱుంగుదు
వనినఁ బ్రహ్లాదుం డచ్చహిసురుల కిట్లనియె. 96
- సీ. మీరు చెప్పినయట్లు మేదినిసురకులం
బునఁ బుట్టు తండ్రి పంపన ఘనంబు
జనకుఁ డెక్కుడు గురుజనముల కెల్లను
నతనిశాసనము సేయంగవలయు

నీతగ వింతయు నెఱుంగనివాడఁ గా
 నదియు నట్లుండె మీ రరయ మాకు
 నాచార్యులరు మిమ్ము నతకరించుట దోస
 మైనను నొకమాట యాడవలసె

గీ. వాసుదేవసంస్తుతి సేయ వలన దనిన
 కుత్సితోక్తి మీకిట్లు వాక్రువ్వఁ దగునె
 చదువరే యెఱుంగరె మీరు చదివి యెఱిగి
 వినిన యాధ్యుల నడవడి వినరె తలఁగి. 97

వ. ఇట్టిమాటలు మీకే యొప్పు నని చిటునవ్వు నవ్వి యబ్బా
 లుం డావృద్ధులం గనుఁగొని వెండియు. 98

క. 'కినగినబడ (?) యించుక మీ
 తనయుని విన్నపము వినఁగఁ దగ వని బాల్యం
 బునఁ గదిరినచాపలమున
 మనమునఁ దోచినటు లాడుమాటలు సుండి. 99

సీ. మనకంటె బెద్దలు ఘనబోధయుతులు ద
 త్కాదులును వసిష్ఠాదు లవల
 నత్రిపులస్తాదు లట మఱి వ్యాసులు
 వెఱ్ఱులై కొలిచిరె విష్ణుదేవుఁ
 గొందఱు ధర్మంబుఁ గోరి భజింపంగఁ
 గొందఱు అర్థము మదిఁ గోరి కొలువఁ
 గొందఱు కామంబుఁ గోరి సేవింపంగఁ
 గొందఱు మోక్షంబుఁ గోరి తెలియ

1. కిన్గినండి 2. ఘనబోధనీయులు దత్కాదులును వసిష్ఠాదు లవల. 3. తెలుఁ.

- గి. నిందఱకును సేవ్యుఁ డేవేలు పొక్కప
ద్వాక్షుఁ డజుఁ డనంతుఁ డప్ర మేయుఁ
డిచ్యుతుఁడు పురాణుఁ డనునొక్కరుఁడు గాక
వెండి దైవమనఁగ నొందుగలఁడె. 100
- క. జ్ఞానము ¹కలిమున్న తిసం
తానంతై శ్వర్యమధికధనముమఱియునే
మేనియుచలసినఁ బెఱవెర
వై నఁగల దెహరిపదాంబుజార్చనఁ దక్కన్. 101
- ఉ. మాటలువేయు నేమిటికిమాధవుఁడొక్కఁడదైవమేను ము
వ్వాటికిఁజాటితిన్ గుటిలమత్సరభావము లుజ్జగించి య
మ్రేటి భజింపుఁడీతెరువుమేలుగఁ గైకొనుఁ డాత్మలోన మో
మోటయొకింతలేదు హరినొల్లమి యొప్పుదు చెప్పితిం జుఁడీ.
- తే. హరియొకండ జగత్కర్త యఖిలభర్త
విశ్వసంహర్త భోక్త వివేకయోక్త
తలఁపుబలుపును గొలుపును దెలుపునతని
దెసన కావింపనగు నొందుదిక్కు వోక. 103
- వ. అని చెప్పి ప్రహ్లాదుండు. 104
- క. ఇది యగునొ కాదొ చెప్పుడా
తుదిఁ బడుచులనూట ఎంత "దూల్పంగలదే
మది సైఁవలయు మిక్కిలి
చదివినయెఱుకలకు సరియై చదువనియెఱుకల్. 105
- వ. అనినఁ గోపించి భార్గవాత్మజు లతని కిట్లనిరి. 106

ఉ. పట్టికరంబుఁ గిస్కఁ బటుసావకకీలలఁ ద్రోచి యెంతయుం
గట్టిఁచి తండ్రి నిన్ను నిటుగాల్పఁగ నడ్డము సొచ్చి వానితోఁ
బెట్టెద 1మాడి నిన్వెడలఁ బెట్టినచుట్టలతోడి2సాకతం
బిట్టిదయమై నొర ఖలుఁడేమియెటుంగుమహాపకారముల్.

క. ఇంక నిటమీఁద మాతో

వంకలపదురులునునాఁడువాఁడవ యగుమీ

జంకెలపనిలే దిదె నిను

గొంకర వో3నడచుకృత్యఁ గొల్పెదము వెసన్.

108

క. రక్షించువారిపలుకు1ల

పేక్షించనివానిపక్ష మేటికి నిచ్చున్

భక్షించుకృత్యనీప

ద్భాతుఁడు రక్షించుఁగాక యప్పుడకణఁకన్.

109

చ. అనిన నమ్మహానుభావుండు.

110

తే. ఒకఁగునధియించువాఁడగు 5నొకఁడువధ్యుఁ

డొకఁడురక్షించువాఁడగునొకఁడురత్నుఁ

డనఁగనిదియంతయునుభ్రాంతి యాత్మరూపు

లిన్ని తెఱఁగులవాఁడు సర్వేశ్వరుండు.

111

చ. అని యిట్లుపలికిన విని యధికరోషదండహ్యమానమానసు

లగు నసురపతిపురోహితుఁడను 6దత్తక్షణంబ యగ్ని

ముఖంబుజేసి వ్రేల్చి కృత్య సత్పాదించి ప్రహ్లాదుపయిం

బనిచిన.

1. మాడ. 2. సాకతం. 3. నడుచు. 4. లపేక్షించినవాని.

5. నొకఁడవధ్యు. 6. సులక్షణంబ యజ్ఞ.

- ఉ. ఆకయ్యెకింతలేక వివృతాస్యరటల్ స్ఫుట వహ్ని కీలముల్
దాకదిగంతముల్ గమియ దాడలుదీటుచు వాడికిన్కఁజే
రాకలిసీజగ త్రయము నాహుతిచేయఁ దలంచెనో యనన్
వీకఁగడంగి కృత్య యొక ప్రేకనిశూలముఁ గేలఁదాల్చుచున్.
- చ. కడఁగికుమారు పేరురము 'గబ్బును నుబ్బునుదొంగలింపఁగాఁ
బొడిచె నభేద్యమాద్య మనఁబూహముమోహము విష్ణుతత్వ
ముం, డెడు దెసనమ్మహాపురుషు డెసము"వొల్పుట నందొకింత
యున్, దొడరదునొప్పిగంటియును దోఁపదుతోలును స్రగ్గ
దేమియున్.

114

- చ. ఘనకులిశోల్ల సత్కఠినగాఢశరీరుఁ గుమారుఁ జెందియా
బినుఁగుపిశాచికై దువాక బెండునుబోలె నిమేషమాత్రలోఁ
దునిసితోలంగి నేలఁబడి తుత్తుమురై పెను "బుగ్గి బ్రుంగె బ్రుం
గినఁగనిభీతిమైమఱిలె గృత్యయకృత్య*నికృంతగర్వయై.
- క. నిక్కముహరిదాసులకును

మొక్కలమునఁగిడుచేయ మొనసినయేనిం

సుక్కదెవాసపు*పట్టిన

చొక్కపుఁ బలుకై దువైన శూలంబైనన్.

116

- వ. అని యివ్వధంబున మరలి యాకృత్యదైత్యపతి పురోహితు
లన పొదవి ఘోరానలజ్వాలారూపంబునం దాపం బొన
రించి ప్రాణంబులు వెలుకదొడంగిన నమ్మహీసురు లాశ్రో
శింప ననుకంపానుకింపమానమానసుం డగుచు నమ్మహాను
భావుం డసమానధ్యానముకుళిత లోచనుండై.

117

1. గబ్బున. 2. గావున. 3. భృంగి. * నికృత్త ? 4. పట్టిన.

5. బలుకైన పెద్ద.

- తే. కృష్ణకృష్ణ యనంత యే కీడులేదు
వీరిదెస వెట్టులైవీరు తారు తమకు
దీర్పరానియాపెనుచిచ్చు దెచ్చుకొనిరి
కరుణ నీవిప్రవర్ణులఁ గావవలయు. 118
- వ. అని యాత్మసితుఁడైనపరమేశ్వరుఁ బ్రార్థించి. 119
- చ. సకలజగన్నియామకుఁడు సర్వచరాచరకర్తవిశ్వవ
ర్తకఁడఖలేశ్వరుండు నవతామరసాక్షుఁడనంతఁడాద్యుఁడీ
ప్రకటతభూతజాతమునఁ బ్రబ్ధి యొకండవెలుంగుచున్నియే
నొకటనమోసపోక కనియుండుదు నొండెటుఁగందలఁపునన్.
- సీ. క్రొవ్వాడియలుఁగులఁ గొని తూరఁబొడుచుచో
ఘనవిషదంష్ట్రులఁ గలుచుచోట
దోరంపుఁగొమ్ములఁ గోరిచెండాడుచోఁ
గడిచిచిచ్చునఁ ద్రొచి కాల్పుచోట
నక్కజంబైనవిషాన్నంబువెట్టుచోఁ
బటుకృత్యజమదూతఁ బనుచుచోట
నట్టికూరమునకు నట్టిఘోరమునకు
నట్టియుక్కివమున కట్టితెగువ
- గీ. కట్టిబెట్టిదమున కట్టిశంకలమది (?)
నేనసూయసేయ నింత నింక
నీనిజంబువలన నీవిపులది²చేర
పహ్నిఁబడక బ్రతుకువారుగాత. 121
- వ. అని పలికి నిరంతరనిజకారుణ్యసుధాసారసేకంబున నమృతహా
ద్విజుల³నుజ్జీవితులఁజేసినవారును నిరామయదేహులును

విగతసమ్మోహులును నై యష్టహానుభావుఁజేరం జనుదెంచి
వేనవేలు దీనన లిచ్చి చని హిరణ్యకశిపునకుఁ దద్వృత్తాంతం
బంతయు నెఱింగించిన వెఱగుపడి కొడుకు రావించి యతం
డతని కిట్లనియె. 122

క. మంత్రబలమొ మాయయొ యీ
తంత్రము సహజంబొ నీకుఁ దనయా! విననీ
జంత్రమునకు విస్తయపర
తంత్రంబైనది మనంబు తథ్యము చెపుమా. 123

క. అని యడిగినఁ బ్రహ్లాదుడు
జనకునిచరణద్వయంబు సంప్రీతిమెయిన్
దనశిరము సోక నెఱిగి స
వినయంబుగ నిట్టు లనియె విహితాంజలి యై. 124

తే. అయ్య! యిదిమంత్రబలముగా దరయ మాయ
గాదు నాదగునై జంబు గాదు వినవె
యెవ్వరికి నైనఁ జొప్పడు నిట్టివేర్తి
యుల్లమున విష్ణుఁ దిగముగా నునిచి రేని. 125

వ. విష్ణుపరాయణత్వం బెట్టిదనిన. 126

క. ఒరులకుఁ గీడు తలంపమి
హరిభక్తికి రూప మొరుల నాత్మసమమకాఁ
బరికించువారి నాపద
బొరయునె కారణము లేక పొందునె భయముల్. 127

లే. మనసుఁ బలుకును జేతయు ననఁగ నిట్టి
 మూఁడు దెఱుగులపాపంబు ముదిరెనేని
 నదియ సుసారవారిధి నదిమియుండు
 మనుజుఁడెన్నఁడుఁ దలయెత్తికొనఁగలేడు. 128

ఉ. ఇంతయుఁ జూచి నిక్కముగ నేను నచింత్యు ననంతు నచ్యు
 తుం, జింతన నేయుదున్ సకలజీవులయందును గాంతు నవ్వి
 భున్, భ్రాంతి యొకింత లేదు మది బండినభక్తియు నొండు
 దిక్కు వో, దెంతటివేర్తి యైన నగు నిట్టితెఱంగున దైత్య
 పుంగవా! 129

లే. అనిన బులిగోల వ్రేసినయట్లు రేఁగి
 కాఁగి హఠముని యసురయంగంబు వడఁక
 జేన్చుకినుకఁ గింకరకోటిఁ బిల్చిపిల్చి
 నెలుఁగు నింగిఁ బొంగారంగ నిట్టు లనియె. 130

చ. ఇది శతయోజనోన్నతము హేమగిరిప్రతిమంబు హర్ష్య
 మీ, తుది గిలువెక్కి వీని దిగఁ ద్రోవుఁడు క్రిందట నున్న
 చట్టువై, జదియఁగఁ గూలి మేనఁ గలచర్తము నెఱ్ఱులు
 కండలున్ వెసన్, జిదురుపల్లె చనం బొలియుఁ జింతను
 , వంతయు మాను సంతలోన్. 131

వ. అనినం గ్రందుకొన నమ్ముకుండదాసుం బ్రాసాదశిఖరంబునకుం
 గొనిపోయి పట్టి దిగఁద్రోచిన్. 132

చ. కుడువఁగ నొల్ల కెంతయును గ్రొవ్వనఁ గూలఁగఁ ద్రోయు
 డున్ దిగం, బడియెడుదానవప్రభునిపాలిటిభాగ్యమువోలె

మేడమీఁ, దెడలెడుబాలు విష్ణుమయ'హృత్కు ధరించె
ధరిత్రదూదిప్రో, విడి మునుమున్న యాతనికి నింపుగఁ జేసిన
సెజ్జయో యనన్. 133

మ. కని దై త్యేంద్రుడు గాఢమోహబలవద్ద్రాహంబు పెన్వారతఁ
జిక్కినచేతోగతఁ ద్రిప్పలేక మఱియున్ గిన్నెక్కఁగా శం
బరుండను "పేరంగలదానవుం బిలిచి మాయల్ పెక్కు
గావించి చిక్కొనరింపంగలవిద్య నీపాలుపు నేఁ డుల్లాస
ముం జూపుమా. 134

చ. కఱదలు పెద్ద వీనికిటుకాటియఁ బెట్టెడుమానకేమిటన్, "నెఱి
కలు మీటుచుండుఁ దననీచపుమాటలు వీనిఁ బట్టి క్రచ్చుఱఁ
బరిమార్పఁజేసినయుపాయము లన్నియు గొడ్డువోయె నీ,
వుఱక వధింపఁగావలయు సుగ్రపుమాయల నిద్దురాత్తునిన్.

వ. అనినఁ బొంగి యఖర్వగర్వాడంబరుం డగుచు శంబరుం
డతని కి ట్లనియె. 136

తే. కలవునూటులువేలులక్షలునుగోటు
లప్రమేయలు ఘనమాయ లధిప నాకు
వాని దగులకపోరాదు వనజభవున
కైన నభవునకైనను నన్యు లెంత. 137

వ. అని దుర్బుద్ధియగు నయ్యసేంబంధుండు 'బద్ధమత్సరుండై
కడంగిన. 138

1. హృత్కు. 2. విడె. 3. పేరుంగల. 4. గావించుచు. 5. కఱ
తలు. 6. నెఱుకలు, నెఱుకులు. (నూ. ని) 7. బాధ.

క. కులశైలంబులు వడఁకెను
గలఁగెఁ బయోధులు పయోజగర్భుఁడు సురలున్
దలఁకిరి మునులమనంబులు
గళవళ మయ్యెన్ దదీయగర్వోద్ధతికిన్. 139

వ. అంత. 140

ఉ. మాయలు దాయనీక యసమానత నత్యుపమానమై ముని,
ధ్యేయతభక్తితత్పరవిధేయమనం దగువిష్ణుతత్వమున్, బా
యనిచూడ్కి సర్వసమభావనఁ గ్రాలెడుబాలు బాలిశుం, జేయ
నతండు సూపె దన చెన్నఁటిమాయలదొంతు లన్నియున్.

తే. వీడుమాయలఁ దను నేచువాడు దాయ
వీడునాకు నెగ్గొనరించువాడుకుమరి
1యనక శంబరునందును నమ్మహాత్ముఁ
డప్పడనసూయుడై యుండె నల్ల నగుచు. 142

ప. అట్టిసమయంబున భక్తపరాధీనుండును బరాపరేశ్వరుండును
నగుపరమపురుషుం డప్పణ్యాపురుషునకుఁ బరిరక్షణార్థంబుగా
సకలదురితాచకర్షణం బగు సుదర్శనంబు నాజ్ఞాపించిన. 143

ఉ. ఘోరయుగాంతకాలకృతఘోపఖరాంశుకఘోరదారుణా
కారముతోడఁ జక్రమతిఖండితచండ సమిధమండల
స్ఫారత నేగుదేర సురశత్రుఁ డొనర్చినమాయ'యొయ్య నీ
హారమహాలే మాయమయి యచ్చటనచ్చటఁగ్రాఁగెవ్రేల్చిడిన్.

వ. తదనంతరంబ యమ్మహాస్త్రం బంతర్హితం బయ్యె నట్లు శంబర
నిర్మితమాయాసహస్రంబులు సమసిన తమిస్త్రంబులం బాసిన

సహస్రకరుండునుంబోలె వెలుంగుబాలునాలోకించి వెండి
యు దానవేంద్రుండు. 145

క. తన్నుఁబొలియింపఁబుట్టిన
చెన్నఁటిచలమపుడు 'వెట్టిజేయ నలుకతో
నన్నీ చుఁ డచటఁ జేరువ
నున్న పవనుఁ జూచిపలికె నుగ్రాకృతియై. 146

ఉ. ఓయి సమీర ! యీఖలు దురుక్తిధురంధరు శత్రుపక్షసం
ధాయకు మాయలాని సముదగ్రజవంబుఁ దాకి వీనిదు
ష్కాయముఁజూచి ధాతువులఁగ్రాచి వెసఁబెనుపొట్టు
కట్టగాఁ, జేయుము నీదుశోపణవిశేషణనై పుణికిల్లి
యేర్పడన్. 147

వ. అని పనిచినం బనిపూని సంశోషణాభిధానుం డగునప్పవ
మానుం డాదైత్యరాజసూను శరీరంబుఁ బ్రవేశించి నిజ
వ్యాపారవికారంబులు గావింపం దొడంగిన. 148

ఉ. హానియు వృద్ధియుఁ బొరయ కస్తసమస్తవికారుఁ డైన ల
క్ష్మీనిధిమేదినిధరునిఁ జిత్తమునందు ధరించియున్న మే
ధానిధియయ్యశోనిధికృతస్థితచారుముఖారవిందుఁ డై
తానొకయూసులేక ప్రమదంబున నుండె నకంపితస్థితిన్. 149

ఉ. అంతఁ దదీయహృద్గతుఁ డనంతఁ డనంతదయాంతరంగుఁ డ
త్యంతవిభూతి నప్పవనమంతయుఁ గ్రోలినఁ గృత్తమూలమై
యంతటఁ బేరడంగె నదియాత్మఁ బ్రమోదము పొందె
లోకమే, కాంతవివేకులక వికృతులందునె యెందును నెవ్వ
ధంబునన్. 150

వ. అనురేశ్వరుండును నసమానలజ్జాకండభితాంతరంగుఁ డగుచు
నభ్యంతరంబునకుం జనియె సంత¹ ప్రహ్లాదుండునుం గురు
గృహంబునకుం జని పూర్వప్రకారంబునం జదువుచుండె
నాచార్యుం డతనికిం గ్రమంబున భార్గవప్రణీతం బైననీతి
తంత్రంబు సకలంబును నవగతంబుఁ గావించి యతనిశాస్త్ర
పారీణత్వంబు దృఢంబుగా నెఱింగి యొక్కనాఁడు హిరణ్య
కశిపుసాలికిం జని యిట్లనియె.

151

చ. పవలులు ¹రేయి దుగళుపడిబాలుని నొయ్యనబుజ్జగించిదా
నవకులనాథ! యేను జతనంబునఁ జెప్పితి రాజనీతివై
భవపరిబోధకారియగు భార్గవసూక్తమహాస్థతంత్రమం
²త్రవిశదబుద్ధి నీకొడుకు దా దుదిముట్టె నుదాత్తవిద్యలన్.

వ. అనిన సంతసీల్లి తండ్రి కొడుకు నాప్రాద్దురావించి చేరువ
నునుచుకొని యన్నా! నిన్ను మీయొజ్జ నయకళాపారంగ
తుంగా నుదాహరించినది మాకుం దెల్లంబుగా నెఱుంగ
వలయు, రాజులకు మిత్రులమిత్రులు నుదాసీనులను మూఁడు
దెఱంగులవారలు గలరు, వారలయందు భూపతి యెట్టి
యెడలఁ బ్రవర్తిల్లు నభ్యంతరులు బాహ్యులు నగునమా
త్మ్యులయెడ నెవ్విధంబులవాఁడుగాఁదగుఁ, జారసంచారంబును
బౌరజానపదజనానులాపనంబు నేలాగునంజెల్లించు, విశ్వా
సుల నవిశ్వాసుల నెట్లుగనుఁగొనుఁ, గార్యంబు నకార్యంబు
నే వెరవున నిర్ణయించు, దుర్గంబు లేమియయి సవరించు,
నరణ్యశోధనులగు దక్షకిరాతాదుల నేమాడ్కి నియ

మించు, గంటకుల నేభంగిభంగించునివియు మఱియు
వలయు విషయంబుల వివరించి చెప్పుమా యనఁ బ్రహ్లాదుం
డదై తేయప్రభువునకు నభివందనంబుఁజేసి చేతులు మొగిద్ది
వినయవినమితము స్తకుఁ డగుచు నిట్లనియె. 153

చ. ఒకటఁ గొఱంతలేదు గుర్రనొద్ద నృపాలనయోపచారముల్
సకలము నభ్యసించితి నిజం బవిమాచివిగోవు దేవయే
నొకగతివిన్నవితఁ బురుషోడక యిప్పుడు దాని నీ వొకిం
చుకిపడి చిత్తగింపు మనసూరుఁడవైమదిఁగింక వాయఁగన్.

ఉ. సామము తొల్ల దాన ముపజాపము దండము వెండి¹
యేలుకో. ²ల్వేమటుసీనుపాయములు విద్విషుఁ డాదిగ
మువ్వరందు నె, ప్లేమెయి నెట్లుపాండుపడు నెవ్వనియందది
యట్లొనర్పఁగా, నేమముగల్గు రాజునకు సిద్ధపదం 'బిది నీతి
పద్ధతిన్. 155

చ. విను మిదియెల్ల నామదివివేకముచొప్పునఁ జెప్ప నప్రయో
జనములు తండ్రి మిత్రుఁ డన శత్రుఁ డనంగ సముం డనంగ
వీఁడని యెఱుఁగం ద్రికాలములయందును సాధ్యము తొల్లఁ
గల్గ సా, ధన మట తోచుఁగాత విశేషంబుగ సాధన మార
కేటికిన్. 156

క. మేనాల కెల్లను జీవుఁడు
తానే గోవిందుఁ డొకఁడు తండ్రి! యున్నాఁ
డా నిక్కము తన కబ్బెను
గానుపు రిపుమిత్ర మధ్యగణనకుఁబొలమై. 157

చ. నిఖిలజగత్తయుండు హరి నీకును నాత్ముడ యెంచిచూడగా
నఖిలశరీరధారులకు నాత్ముడు దీని నిజం బెఱుంగు చి
త్సుఖభరితుండు మాయలకుఁ జొప్పడఁ డప్పని గాన ముక్తి
కు, స్తుతి వహింపఁగావలయుఁ మోహముఁ బాయఁగఁ
'ద్రోచి భక్తిమైన్. 158

క. మిడుగుఁ అనితలఁచుబాలుఁడు
మిడుగురు బుర్బు గని మేన 'మిడికెడుజనుఁడు' 1
బొడుగునఁగ 'ప్రేమింతయు
జడనిధిగా జూచునపులజాఁ అని తెలివిన్. 159

వ. అట్లగుటంజేసి. 160

క. పెడవిద్య లెవ్వియునుభవ
ముడువఁగ లే వాత్తబంధ ముడుపునదియ యె
క్కుడువిద్య 'యట్టి విద్యలు
దొడఁగుపనియ మంచిపని విధూతకలంకా. 161

క. ఇదియంతయుఁ దగఁ గనుగొని
మదినిస్సారంపునిద్యమరఁగకబంధ
చ్చిరజేయు నాత్మవిద్యకు
నొదవఁ దొడఁగినాడ నుడుగ నుద్యమ మెట్లున్. 162

సీ. ఉద్యోగముల కెల్ల నొదవునె ఫలసిద్ధి
యెవ్వఁడు దొలుమేన నెంతఁజేసె
నంతయ వానికి నబ్బు నిబ్బామున
శ్రీలు విద్యలు నెల్ల మేలు నాత్మఁ

1. ద్రోచి. 2. బ్రవృ. 3. ప్రేక్షకుడుజనుఁడు. 4. ప్రాంత
ప్రాంతము. 5. యెట్టి.

- గోరనివాడును గొరి యోపినయంత
 సుత్యహింపనివాడు నొకఁడు గలఁడె
 శూరత లేక యుదారత లేక యే
 తెలివియు లేక యేతెఱుగులేక

గీ. యూరకుండెడు నీచులకొదవు గరిమ
 వానివెరవున నెయ్యది వచ్చు జెవుమ
 యయిన సుదోగిగావలె నండు బుధులు
 భాగ్యమిట్టిది యని కానఁబడదుగాన. 163

క. కావున ముక్తికియత్నము
 గావింపగవలయు సమత గల్గుటఁగోరం
 గావలయు నెప్పుడును స
 ద్భావంబువ సమతయైవ్విధం బుద్ధ్రేనిన్. 164

క. చెప్పినమాటలె పలుమఱుఁ
 జెప్పంగా వలసె నీదుచిత్తముసారమిక్
 దప్పకయ విన్నవించెద
 నొప్పుగఁ గృప నవధరింపు మూర్జితచరితా ! 165

ఉ. దైవతదైత్యమానుషకదంబములోనుగఁ గల్గుజంగమ
 స్థావరభూతసంచయము సర్వము విష్ణుశరీర మిందులో
 నేవిధి నేశరీరమున కిండుకనొప్పియుఁ జెందకుండఁగాఁ
 గేవలసత్కృపానిరతి గీల్కొనియుంటసమత్వ నూరయన్.

చ. విను దనుజేంద్ర యిట్టిసమవృత్తిఁ జరించువివేకశాలికిన్, వన
 రుహలోచనుం డజుఁ డవారుగ్ధుఁ డచింతుఁ డనంతుఁ డచ్యు

తుం, డెనయగ మెచ్చు, నట్టిపర మేశ్వరు మెచ్చొనరించు.
 దీప్రసం, జననజరానిరాసవిశారదసారసమగ్ర సౌఖ్యముల్.
 మహాస్థగర. అనినం గల్పాంతవాత్యాహతవిబుధనగో గ్రాక్రూతిక్
 హేమసింహ, సనభాగోత్తానవేగోజ్జ్వలుడు దశనవిష్ణుష్టదం
 షాధరోష్ఠం, దును రోహిత్యంపతిపుండును ఘనరభసా
 తోపదీప్తుండు నై యద్దనుజం డాపుణ్యవక్షిన్ స్థలముఁ గడు
 వడిం దాచె నిశ్శృంఖలాంఘ్రిన్. 168

వ. ఇవిధంబునం దాచి. 169

ఉ. కోలుమసంగిచేచఱికించు మొగంబునఁ గన్నుగోనలన్,
 రాలగ నిప్పు లీత్ర భువనంబుల నొక్కిట మ్రింగఁ జూచెనో,
 కాలుడొ యీతఁ డింతటికిఁ గాలము నిండెనో కాక
 యంచు భూ, శాలి దలంక నిల్చి యసురాధిపుఁ డిట్లని
 వల్కె బంట్లతోన్. 170

ఆ. ఓయి విప్రజిత! యోయి రాహువ! యోయి
 బలుడ! రండు వీని బట్టిపెట్టి
 చటులనాగపాశసంచయంబులఁ గట్టి
 యభినడుమఁ ద్రొక్కు 'డదటనంగ. 171

క. ఇటుసేయకన్న నటమీఁ
 దటమనయసురాన్యయంబుఁ దక్కినజగమున్.
 గుటిలుఁ డగువీనిమాటలఁ
 దటమటగమనంబు లూని తప్పగ నడచున్. 172

చ. మనదెసఁ గీడు లేదు పలుమాటలును జప్పిడినోరి శత్రుకీర్తన
 మిటు సేయఁ గాఁ దగదు³ రా యని యొప్పైయిఁ జాటి చెప్పి.

నన్, వినఁడు దురాత్ములై నయవివేకులకున్ బ్రతికార మెచ్చె
యిన్, మును గలదే వెసం జిదియ మోదుట చింపుట దక్క
నెక్కడన్. 173

వ. అని యాజ్ఞాపించిన సజ్జానదూషితు లగునద్దోషకారు లక్కు
మారుఁ గ్రూరకుటిలభుజంగపాశబద్ధుం జేసి కొనిపోయి
మున్నీట వైచిన. 174

క. ఘనభుజగశతఫణావృత
తనుఁ డై బాలుఁడు పయోధితరంగలమీఁదన్
బెనుబాపసెజ్జఁ బవడిం
చినవెన్నునిపాటి యగుచుఁ జెన్నెసలారన్. 175

ఉ. అంత నిరంతరోర్ధ్వలు దిగంతము లందుచు మ్రోతకుం జగం,
బెంతయు భ్రాంతిఁ బొందఁ దెర లెత్తి కుమారునిసీడ నైఁచ
క, త్యంతరయంబునం బుడమియంతయు ముంచు ననంగఁ
బొంగె గ, ల్పాంతమునాఁడు నిట్ల యనునట్లు సరితృప్తి భీక
రాకృతిన్. 176

వ. అట్టియద్భుతప్రకారంబుఁ గనుంగొని యసురేశ్వరుం డసు
రల నందఱ రావించి యి ట్లనియె. 177

సీ. అలుఁగులఁ బొడిపించి యహిఁకోటిఁ గఱపించి
కరులచే ద్రొక్కించి కనలుటగ్నిఁ
ద్రొయించి విషమున దోఁగిన యన్నంబుఁ
బెట్టించి కృత్య కోప్పించి ¹పాడవు

నందుండి వెనుక దలక్రిందుగాఁ గెడయించి

కూరంపుమాయల కొంకులందుఁ

దవలించి పవనుచే నివరించి ¹యిప్పుడు

నీమహాంభోధిలో నిట్టు వైచి

గీ. యెట్టుఁ జాల మైతి మీఖలు మర్ధింప

దాయ యింక మనకుఁ దాన చిక్కె

"నూడుకొనగ వైపుఁ డుర్విధములు "వీని

మీఁద మెలగ కుండ ²మిడుకకుండ.

178

శా. చావండొండొకవెంట నేమిట మహిజ జర్పించి యే నెప్పు

డుం, భావం టేర్పడఁ గంటి నిట్టు లొనరింపక గ్రవ్వ పెం

పాటడిం, బోవం బెద్దయుఁ గాలముండికవియుం బుత్రాకృ

తిక శత్రుఁ దై, తా వేభంగుల నన్ను నేఁచుఁ దగ దీద

రాపంధు పై రింపగన్.

179

చ. అనవుడు దాన వేశ్వరునియానతి నష్టసహస్ర ³సంఖ్య ల

ద్దనుజులు వేర్చి యాదుచు నుదగ్రనగంబులు దెచ్చి తెచ్చి

యో, జనములు పెక్కువేలయెడసాలగఁ ⁷బ్రబ్బగ చిట్టు

వైచిరా, ఘనతరమూర్తిమీఁదఁ దదకంపితలీలకుఁ జోద్య

మందుచున్.

180

ఉ. వీపున నభినొక్కపుధినీధరముక దగఁ దాలె నంచు ల

క్తీవతివేర్తి సాలగడుఁ జిట్టలుగా శ్రుతు లుగ్గడించు నీ

రూపునఁ గోటిసంఖ్యల ⁸గిరుల్ ధరియించినవిష్ణుదాసు పెం

వేపగిది న్నుతించునొకొ యింకని వెక్కస మందె లోకముల్.

1. యప్పుడు. 2. నూడు. 3. నవి. 4. మిడుగ. 5. నవియున్.

6. సంఖ్య. 7. బ్రబ్బిన. 8. గరుల్.

ఉ. పిండలివండుగాఁ గలఁగఁ బెల్లుగ నంబుధు లెల్ల మేదిని
మండలి దిద్దిరందిరిగె మ్రగ్గె దిశాకరిసంచయంబు మా
ర్తాండుఁడు మాసె ¹విశ్వములు దామరపాకుననీరువోలెనొం
డొండ²చలిచె నయ్యనఘుఁ డున్ననితాంతనిరోధభంగికిన్.

క. అప్పుడు నెందును జెందక
చిప్పిలుభక్తిసలీలఁజిత్తము దనువున్
దొప్పందోఁగఁగ బాలుం
డెప్పటిక్రియ నుండె జగదధీశ్వరచింతన్.

183

వ. ఇట్లు మహితసమాధినిష్ఠుం డైయున్న యబ్బాగవతశ్రేష్ఠుండు
నిజగరిష్ఠభావనివాసుండై భాసిల్లువాసుడేవు ననేకప్రకా
రంబుల వినుతించుచుం దలంపులుం ³దెలుపులును మున్నీరు
చొచ్చినయేలులచందంబున గోవిందునందు డిందనానంద
కాంక్ష నధిష్ఠించి యుండ నొండొండ నయ్యురగరాజరజ్జు
వులు ⁴నజ్జరాల గరాళశైలసహస్రంబుల రాసులు ⁵(ప్రశ్ని
పాసి) వారాశింబడిమునింగిపోవం గసుగందకసుందరశరీ
రంబుతో సముత్థితుండై సముద్రతరంగతురంగమారూ
ఢుండై రయంబునం దీరంబున కరుగుదెంచి.

184

ఆ. మనసుగొంతవెలికిఁ గొని వచ్చి తానుబ్ర
హ్మాదుండని జగంబులనఁగఁ గలుగు
నాత్మభిన్నభావ మౌపచారికదృష్టిఁ
జూచుచుండె వికృతి సోకకుండ.

185

1. విశ్వమును 2. చరింక. 3. దెలుపులకేయు. 4. నజ్జరాలట.
5. (ప్రశ్నిపాసి).

క. అని ప్రహ్లాదచరిత్రము
మునివరుడగు గాలవునకు మోదాద్భుతసం
జనకంబుగ నుగ్రశ్రవుఁ
డనుపమతేజుండు చెప్పె నని తగ మఱియున్. 186

క. తల్పితరత్నాకర సం
కల్పితభక్తజనకావ్యకల్పనచూడా
కల్పితశితికంఠచ్ఛద
శిల్పితజగదండచతురచిత్రవినోదా. 187

మందాక్రాంతవృత్తము.—

వేలాక్రాంత త్రిభువనమహద్విద్విషల్లక్ష్యసూక్ష్మా
1 స్థూలాణుత్వస్ఫురితరచనాదుర్నిరూపాత్తభేలో
తోక్తాకారతుభితవలయోత్కూలకల్లోలమాలో
ల్లోలాబ్ధింద్రోలుతివసుధాలోకరహా²సమీక్షా. 188

క. దైతేయభయద, పృథుతర
పీతాంబర, కంబుహస్త³ పీతాంబర ప్ర
స్థితాంబురుహేక్షణభవ
భీతాభయదానకరణ వేశలకరుణా. 189

అంబురుహవృత్తము.—

దేవకులార్చితదేవశిరోమణి దేవదేవజగత్త్రయా
పావనమూర్తి కృపావనవర్తి విభావనామకచిత్తరా (?)

1. స్థూలావిత్వ. 2. సమక్ష. 3. స్థితాంబర. 4. త్రయా.

జీవమధువ్రతజీవదశాపరిచేష్టితాఖిలలోకల
క్షీవదనాసవశీతల సౌరభనేవనాంచితజీవనా.

190

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమిశ్వరచరణసరోరు
హధ్యానానందసౌందర్యధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిమిత్రసంభవ
శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయప్రణీతం బైన
శ్రీలక్ష్మీనృసింహవతారం బనుపురాణకథయందుఁ జతుర్థా
శ్వాసము.

— —

శ్రీ రజ్జు

పంచమాశ్వాసము

కరకటాక్షనిగమ

శ్లోకితవివిధావధాన సురశరణభుజ

ప్రాకార, కృపానిత్య

స్వీకార యహోబలేశ శ్రీనరసింహః.

1

వ. దేవా రోమహర్షణుండు, మహర్షుల కిట్లనియె నివ్వినభంబునం
బటుశస్త్రపాతంబు మొదలుగా దైత్యనాయకుండు చేయు
నపాయంబు లనేకంబుల నెందును దగులుపడక నిగుడు
ప్రకటితాహ్లాదం డగు ప్రహ్లాదుచందంబు గనుచుం దజ్జనని
భయవిస్తయానందంబులసందడింబడినడెందంబుతోడ భవిష్య
త్కాలవిపాకంబునకు నాశంకిత యగుచునుండు నంత. 2

క. కట్టినకట్టులు దనువున

దెట్టిన వెనుకొండ'పాదులు దీటిచికొనుచున్

బిట్టు జలధి వెడలినయా

దిట్టనిలెఱుగ సురవిభుండు తెలియన్ విసియెన్.

3

వ. ఇట్లు బహుభంగులఁ దనకావించు కల్పమంబుల ముసిముట్టక
మెఱయు నాజగజ్జెట్టి చందంబు విని డెందంబున భయంబును

1. పాదలు.

నృసింహ—11

నద్యుతంబునుం గోపంబును ముప్పిరిగొన హిరణ్యాక్షపూర్వ
 జుండు గర్వంబువాడిమియుఁ జిత్తంబువేడిమియు మాత్ర
 ర్యంబు పోడిమియు ¹దలంకి నెఱకులమెఱుంగుటమ్ములు
 మెఱమినతెఱంగున నతనిచరిత్రస్థరణంబులు చిత్తోత్కం
 పంబు నొనరింపఁ గంపితశరీరుండును భుక్రికుటీవికారండును
 గల్పితస్వేదసంచారుండును నగుచుఁ ²దదపాయంబున
 కుపాయంబూహించి యెద్దియుం గానక కలుచపడి పెలుచ
 నంతిపురంబు వెలువడి కొలువుకూటంబునకు వచ్చి సింహ
 సనాసీనుండై పెద్దలునుం బ్రెగ్గడలును దొరలునుంబరివేష్టింపఁ
 గొలువుండి కొడుకుం బిలిపించిన. 4

క. బహుమేఘపటలపరివృత

సహస్రకిరణుండపోలె జనుదెంచె జగ

న్తహితాడు ప్రహోదుడు దు

స్సహతేజాడు ఘోరదనుజసంవేష్టితుఁడై. 5

మ. హరినామాంకము లుగ్గడించుచు ముకుందానేకచారిత్ర
 ముల్, వరుసం గీర్తననేయుచుఁ వరదుఁ దత్త్వవ్యాప్తి
 జింతించుచుఁ, బరమానందనిరూఢి నొండొకటియుఁ భావిం
 పకేతెంచున, స్ఫురుషశ్రేష్ఠునిఁజూచి దైత్యవిఘ్న డుద్భూ
 తాధికోద్యేగుఁడై. 6

చ. కవిదెసఁజూచి వీడు కడుఁ గష్టుడు వీనిమనోగతంబునం
 దవిలిన దైవ మెవ్విధులఁ దక్కద యక్కటయింకఁ జేయ³నే

మివెరపుగల్గునీ¹శిశువు మేవడితోడన తెల్పి తెల్పి యీ
యవినయబుద్ధిమాన్వగలయంతయు నింకను నాడి చూతమే.

శ. కానితెఱఁగైన మనకును

వీని "దెసం గార్థమేమి వెడలనడత మె

చోచ్చెనైన నుండుఁగా కను

³దానవపతి మాటలఁ గవి దగుఁ దగుననియెన్.

8

ప. ప్రహ్లాదుండును తదాస్థానంబుఁ దఱియంజొచ్చి తండ్రికి
నాచార్యునకు నమస్కరించినం గావ్యుం డతని నాసీనుండ
వగుచుని పనిచిన నట్లచేసె నాసమయంబున.

9

తే. అతనిఁ జూచి యసురలందఱుఁ బెలుచ డెం

దములు కలఁగి కరము దైన్యమంద

బాలభానుఁగనిన బహుళనీలోత్పల

పండమనఁగఁబోలు చుండెఁగొలువు.

10

శ. దితివంశవల్లభుఁడు భృగు

సుతువదనమునందందనదు చూడ్కి నిలిపి కు

త్సితఁడగు వీనికిఁజెప్పుడు

మతిగానని దుష్పథంబు మానుతెఱంగున్.

11

ఉ. వేదము గొన్న మానవునివేమఱుగంటియుబిట్టుగాల్చియున్
మోదియునీటఁద్రొక్కియును మున్నొనితీర్పఁగడంగువెజ్జిన
క్షేదఁగనిన్ని చందముల నీతని దీర్చుటకై పెనంగితిన్
బేదఱికంబు గట్టుకొని బెట్టుగఁజిక్కితి నేమి నేయుదున్.

12

ప. ⁴అన శుక్రుఁడు ప్రహ్లాదు నాలోకించి.

13

శా. అన్నా ! బాధలబొందనేల జనకాజ్ఞాయత్తచిత్తుండవై,
యున్న నేమముగాదె ? తండ్రులప్రియం బొందించుటం
బోలగా, నెన్న ధర్మముగల్గునే ? గురుహితం బెబ్బంగి
దుష్కర్తమై, యున్న బుణ్యపదంబుగా బుధజనం బూ
హించు ధర్మసితిన్. 14

క. జననీజనకుల కప్రియ
1 మనఃజను సద్ధర్మమైన నది దురితమకా
మును లుగ్గడింతు రదినీ
మనమునఁ దలపోయవలదె మహితవిచారా. 15

ఆ. అనినఁ గేలుమోడ్చి యద్ధానవాన్వయా
చార్యుఁజూచి వినయసంప్రయోగ
కలితచిత్తుండగుచు గంభీరరవమున
నిటుల ననియె బాలుఁ డెల్లవినఁగ. 16

క. మీ రరయనిధర్మంబుల
మేరలు నెఱుకలును గలవె మీకుం దగవే
నారాయణభక్తిపరత
వారించెద ననుట యిట్లు వైదికవర్యా ! 17

అ. మీరు గురులుగారె మీమాట యతనికి
వినఁగవలదె కలుషవృత్తి విడిచి
వాసుదేవుమీఁది వైరంబుదక్కి వ
ర్తిల్లు 2 గురువుగారఁ దెలుపవలదె ? 18

క. తామసుఁ డితండు విష్ణుమ
హామహిమలకొలఁది యెఱుంగఁ డద్వేవు దెసకా
వేమాలు నలుగనంతయు
సోమించిన నుడిని బ్రదుకు సులభంబగునే. (?) 19

తే. తల్లిదండ్రులకును వెనుదగుహితంబు
చెప్పదురుగాక యెపుడు నిష్ఠమైన
యుభయలోకవిరుద్ధమహోగ్రవృత్తి
కార్యముగఁజెప్పుటెందునుగలదె యనఘ! 20

వ. అవధరింపుము. 21

సీ. వాసుదేవుని పాదవనరుహంబులభక్తి
తగదనుతండ్రియుఁ దండ్రిగాఁడు
వేదచోదితమైన విష్ణుధర్మమునకుఁ
గోపించుగురుఁడును గురుఁడుగాఁడు
భవదుఃఖములుమాన్వఁ బ్రభువైన హరినేవ
నెడలించుహితుఁడును హితుఁడుగాఁడు
పరయోగమత మగువైష్ణవజ్ఞానంబు
వదలినచదువును జదువుగాదు

గీ. కేశవాకారలీలలు గీలుకొని ము
దంబుఁబొందని తలఁపును దలఁపుగాదు
మాధవస్తోత్ర ఘనసుధామధురరుచులఁ
జిలుకకుండెడుజిహ్వయు జిహ్వగాదు. 22

ఉ. పురుషగుణంబు మేనఁగలపోణిమి నొందిన వాఁడుమేలు కీ,
డరయఁగఁ జాలుబుద్ధిఁ బొలుపారినవాఁడు సుఖంబు నాయు

పుక, జిరముగఁ గోరువాఁడు సరసీరుహనాభ ముకుందు
నిందిరా, వరుభజియింపనొల్లఁడఁటెవానికి నెక్కడివే శుభం
బులున్. 23

ఉ. ఊషరబీజముల్ భసితయోజ్యఘృతంబులు మండకన్యకా
న్వేషణముల్ పయోధిగతవృష్టితతుల్ మృగతృప్తికాంబుగం
డూపలు దుర్గకాననకఠోరితచంద్రిక లేడమూకస
దాభిషలు విష్ణుమంగళకథావిముఖాత్మలదుష్టజన్మముల్. 24

క. మోహంధుఁడు దుర్గతిపద
సాహసికుఁడు బహుళదురిత సాగరవీచీ
గాహనశీలుండాత్మ
ద్రోహిగదా విష్ణుభజనదూరుఁడు ధగణిన్. 25

వ. అని పలికి హిరణ్యకశిపు నాలోకించి. 26

క. నిన్నింతవానిజేసిన
యన్నాలుగుమోములతఁడు హరిహరిహరిహరి
దున్న వెలిదమ్మి యీనిన
కున్నయగుట తెలిసి విడుపు కోపముతండ్రి. 27

క. హరికంఠఁ బరములేదిది
పరమార్థము నీవుదీని బాటింపుము సు
స్థిరముగఁ దలఁపుమతనిమ
చ్చరమునఁ గన్నయది తలఁతె 'చలమో ఫలమో? 28

వ. నావుడు నేయిపోసిన మండు నగ్నియుఁబోలె నగ్గలంబైన
కోపంబు దీపింప నిలింపవైరి నిజనేవాగతుఁడైయున్న దండ

ధరుఁజూచి నీవు సకలప్రాణిసంహరణాధికారధురీణుండవు
కావున నిప్పాపాత్తుని పాపంబున కనురూపంబుగా నాగ్ర
హించి యాతనలం బహుపుమని యనుకొనించినఁ బ్రసాదంబని
యయ్యంతకుం డనంతధ్యానపరవశుం దనవశంబు నేయ
సమకట్టి. 29

ఉ. కింకరకోటిఁ బిల్చిమదిఁ గింకమొగంబున నంకురింపఁగా
జంకెలు మిక్కుటంబుగఁ బ్రచండపుదండముఁ గేలఁబూని ని
శ్చంకతఁగలపాశములఁ జాలనమర్చి మహోగ్రమూర్తియై
'బింకమెలర్పడానె బటుభీషణోమృత్యు పురస్కరంబుగాన్.

వ. ఆనమయంబున నార్తశరణ్యుండగు గరుడధ్వజుండు కనుమఁ
దదీయసేనాధిపతి విష్వక్సేనుండు కింకరకోటియున్ దానును
దిన్యహాయధట్టంబులతో దాడివెట్టి బిట్టఱఁ గృతాంతకింక
రుల ముట్టి కనుపుగొట్టం దొడంగినం గని దైత్యపతి
తానును భయభ్రాంతుడై డిగ్గి తొలంగి యభ్యంతర
గృహంబునకుం బఱచి వెఱచఱచి సందులు * బ్రిందులు
గొంటులు దూఱియుండె నాలోన. 31

మ. ఖఁ ఘోటాగ్రఖురావపాతనిహతిఁ ఖండంబులై యాశ్విక
స్ఫుగదుద్దామకృపాణకుంతముఖవిస్ఫోటంబులన్ వ్రస్సి భీ
కరసేనాపతిచక్రధారఁదమురైగర్వోల్లసత్కాలకిం
కునైన్యంబులువ్రేల్చి డిక్ బొలిసెనుత్కంపింపఁ ద్రైలోక్యముల్.

క. అంతః బరమాత్మ కింకరు
లంతకుం బట్టుకొని యొరి హరిదాసులని

1. నాగ్రహింప. 2. కేల. 3. బింకె. 4. మర్త్య. * క్రిందులు?
5. లంతంబట్టుకొని.

రింతునని పూనఁగా నీ

జెంతటివాడవిటఁ గుడువు మీఁఫలమనుచున్.

33

క. మొగమును ముక్కును జదియఁగ

బిగువగుపిడికిళ్ళఁబొడువ బెగడి జముండున్

సుగుణాకర¹ప్రహ్లాదుడ

విగతభయుడ నన్నుఁగావవే కృప ననఁగన్.

34

ఆ. అమృహానుభావుఁ డమృహావీరుల

ననునయించి వీడు నఁపరాధుఁ

డీకృతాంతువిడువుఁ ²డితఁడు పరాధీనుఁ

డేమిచేయు? సుజనుఁ డీసులేదు.

35

వ. అనిన నట్లకాక యని యంతకు విడిచి యసురాంతకభృత్యులు

దైత్యపతి మున్ను తలయుం జీరయు³విడనాడఁ బాటుటఁ

జూచినవారు గావున వాడు నృసింహనఖంబుల కెరగాఁ

గలవాడని నిశ్చయించినవారై యేమియుం జేయనొల్లక

యాదితిసూనుపురంబు గాల్చి దైత్యులఁగొందఱి భారిసమరి

సమదగమనంబున⁴ జనిరి. ప్రహ్లాదుండును దండ్రకడకుఁ జని

యి ట్లనియె.

36

మ. సకలేశుండగువిష్ణుపై న్యపతి విష్వక్సేనుఁ డీవీరుఁ డె

న్నికకున్ బెక్కుబలంబు లేతనికి వర్ణింపంగ శక్యంబె యి

ట్లొకఁడేతెంచిన బొల్ల¹నాఁ బొలిసెనీయుద్ధామనర్పంబు, తా

నకడంకన్ హరివచ్చినం జెపుమనిన్ గావంగనింపొక్కనిన్.

1. ప్రహ్లాదుడు. 2. డిత్త. 3. దపరాధీను. 4. విడనాడిపాటుట.

4. రా బొలిసె, రాఁ బొలిసె.

వ. ఇది దృష్టంబుగా గన్గొని.

38

ఉ. ¹ చెన్నటి యింకనుంజెడక శ్రీరమణీకుచకుంకుమచ్ఛటా
చ్ఛన్నశరీరు నుద్యదసి శంఖసుదగ్ధనహస్తః గౌస్తుభో
ద్భిన్నగభస్తివిస్తరణదీప్తభుజాంతరు నంతరంగసం
పన్నదయాంతరంగు హరిభక్తవిధేయు భజింపుమింపునన్. 39

క. ఊదంబుల భేదంబుల

వాదంబులఁ ద్రోపులేదు వనజాక్షుమహా

త్వోదయము నిండుఁ దెలివికిఁ

గాదిలియై చేరుదీనఁ గనుఁగొనుమనఘా.

40

వ. అని చెప్పి ప్రహ్లాదుం డూగకుండె నయ్యసురేశ్వరుండును
నట్ల బెండుపడినవాడై తనలో నిట్లని వితర్కించు.

41

సీ. హరినాకుఁ బగగదా యతనిపక్షంబుదా

వీఁడెంతచేసిన విడువఁడింక

వీనికినై తాను వేచూఁబుఁదనలావుఁ

జూపుచున్నాఁడు విష్ణుఁడు గడంగి

యయిన నేమగుఁ జూతమాతనిబలిమియుఁ

గలిమియుఁ జెలుపును నిలుకడయును

ఎఱుఁగువీఁ డిదియెల్ల నిప్పుఁగువీనివా

కన్యంబులచొప్పునునరసిచూచి

గీ. యాముకుండునిపై దాడియరిగి యతని

మొల్లమంతయు వెనఁగొని ముట్టిపట్టి

కట్టుకొనివచ్చిచెఱఁ బెట్టి కష్టపఱుతుఁ

బూనిమున్నున్న దివిజలలోనఁ గలపి.

42

వ. అనితలపోసి క్రమ్మట సంతకపురంబు నిర్గమించి సమంచిత
కాంచనరత్న రచితమహాస్తంభ శతసంభారమండితంబగు
సభామంటపంబుఁ బ్రవేశించి యెప్పటియట్లయనుజీవలోకంబు
గొలువం బెద్దగద్దియపై నుండి ప్రహ్లాదురావించి యిట్లనియె.

ఆ. పయికి వెటవకిట్లు పగవారివాడవై
మమ్మునేఁచె దింకమాటలేల
యీవిధమున నీకు లావిచ్చి పెనఁగించు
నతనిఁ గాక నిన్ను ననఁగనేల.

44

క. నీవ కనుంగొనుచుండుము
మీవిష్టునిఁ బట్టితెచ్చి మెదిపెద మునునా
లావున కగపడి యడఁగిన
నీవిబుధులకంటెనాఁక డెక్కుడుగొలమే.

45

వ. అనిన నగుచుం బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె.

46

తే. అయ్య! నీవేమిసేయుదు వఖిలజగము
వెఱిచేయంగఁబుట్టినవిష్టుమాయ
నిన్నుఁ దెలియంగ నీక దుర్నితఁ దెలుపు
చుండనీ ప్రల్లదంబుల సొంపుమెఱసి.

47

సీ. నీవెంతవాడవు దేవతలైనను
మునులైన ఘనులైన మోసపాదు
రమ్మహామాయచేహరిభక్తిసీమకు
నడ్డమెత్తోవఁగనలవిగాక

విలసిల్లునమ్మాయ విశ్వాత్తుడగువిష్ణు
తలఁపులోననతాను గలిగియుండు
ద్రి భువనవ్యాప్తిని ద్రిపురుషాధీశ్వరి
త్రైగుణస్వరూపయాదివ్యశక్తి

గీ. యబ్జలోచనుకరుణాకటాక్షదీవి*

వ్రాలు¹ నేవారలవ్వారచాలువారు

మాయకడలినిబడమిక్తుహితభక్తి

కలితహృదయులైతఱచుగాఁ గలరెధరణి. ?

48

ఉ. తామసజీవులై భవనిధానమునాఁజనుమాయచేయును
ద్దామవికారముల్ గదిరిధర్మవిదూరులు కొందఱచ్యుతుఁ
దామరసాక్షుఁ గైకొనకదర్పము మచ్చరముఁ దలిర్పఁగా
వేమఱుఁబుట్టుచుఁ జెడుచు వేగుదురుత్కటసారకాగ్నులన్.

చ. తపములొసర్పిదానములధర్మముల² దుదిముట్టినిష్ఠతో
జఃములునిర్వహించిశమసంయమసౌమ్యసమాధిఁబండిభ
వ్యపుదెసఁ జెందఁగా బహుసహస్రభవంబులపిమ్మటంగదా
విపులముకుండభక్తిపదవీధిఁ బ్రవన్నతనొందఁ గాంచుటల్.

సీ. ఎసఁగువానయుసీతు నెండయునై రించి

తనువులింకఁగఁజేయు తపముకూలి

యిడుషలుబడి కన్నయొడలువంచించి ని

ర్ణయముననడుపు జన్మములపంట

లాసతో నమ్మికయాధారముగఁజేయు

వివిధదానంబులవెలలచొప్పు

* దీప్తి 1. నేవారిపైవార.

1 కా. లీచపడ నెల్లకడధూమిగుమ్మటి
యాడుతీర్థములయాయాసఫలము

గీ. దివిజకాంతలయిటిచన్నుగవలమీఁద
వ్రాలికలఁగన్న తెఱఁగున²సోలు నొకట
సత్యమత్యంతమనఘమక్షయమనంత
మచ్యుతార్చనాసంభ్రతోదాత్తఫలము. (?)

51

చ. జడధులునింకుఁగూలుఁగులకై లచయంబుచుఘాత్రియుడిగం
బడుఁబెడబాయుభాసుశశిభవ్యపదంబులునబ్జసూతియు
సుడివడు నెన్నఁడుజెడనిచోటు ముకుందపదప్రపన్నులు
దెడునెడయెట్టివారలకుడెందములందనిగొందియొమ్మెయిన్. 52

శా. అక్రాత్యులుసత్యసంగతులుమాయాదూరులత్యంతని
ర్వక్రాచారులుధీరులు త్తమకృపావ్యాపారులుద్యద్యశో
విక్రాంతాఖిలలోకులూర్జితసమావేశప్రకాశోన్నతుల్
శక్రాద్యామరపూజ్యులచ్యుతకథాసక్తుల్ మహాత్ముల్మదిన్.

సీ. వలసినజారుగీర్వాణతరుశ్రేణు
లొదవిపెందోటలైయుల్లసిల్లు
వలసినగామధుగ్వరధేనువులుపెను
గడుపులైముందటిగడపఁబరఁగు
వలసిన బ్రస్ఫురదలఘుచింతామణి
వ్రాతముల్ కీడాదులైతనర్పు

1. కాలిచిపడ, (కాలచిపడ) ఇది వ్రా. ప్ర. పాఠము. దీనికుండి
పైపాఠ మూహింపఁబడినది. 2. సోల నొకఁడు. 3. గడుపులై.

వలసిననుద్ధతోజ్జ్వలసిద్ధరసములు

గరువంపు తేరులైతరంగలొత్తు

గీ. సమరగరుడనిశాచరయక్షుచర

వితతివలసినగింకరస్థితజరించు

నయినహరిభక్తివర్మలయనుపమాన

నిత్యమహానీయమహిమవర్ణింపవశమె.

54

చ. అమరపదంబు మెచ్చరమరాధిపులీలగణింపరేమియున్

గమలభవత్వమున్ సరకుగాఁగొనరాకులితార్థధర్మమో

క్షములతెఱంగుఁజీరికిన్గైకొనరచ్యుతదాస్యవృత్తిమై [ల్.

నమితసుఖానుభూతినిమృతాంబుధిఁ దేలుచునుండు సాత్త్వికు

క. తారొకరులమాటలచనిఁ

గోరరుహరినామసుధయక్రొలుచుఁబెఱలన్

గోరరుసంతతసౌమ్యులు

శ్రీరమ్యులువిష్ణుచరణసేవాసక్తుల్.

56

క. నారాయణనామము సం

సారసదౌపధము దురితసముదయభూభృ

ద్దారుణభిదురము మంగళ

కారణ మది ఖలుల కెట్లు గఱపఁగవచ్చున్.

57

క. దాతవృత్తి డొకఁడు విష్ణుఁడు

శ్రోతవృత్తి డొకఁడు దసుజసూదనుఁడు ²సము

ద్దాతవృత్తి హరినామము

చేతవృత్తి విష్ణుభక్తిచే నఖిలంబున్.

58

1. గరువంపుఁదేరులై. 2. సమద్రాకవ్యము.

క. విష్ణుమయము వేదంబులు

విష్ణుమయము¹ సర్గమఖిలవిజ్ఞానములు²

విష్ణుమయము జగమంతయు

విష్ణుమయము విష్ణుఁడొకఁడ వేద్యుఁడుబుద్ధిన్.

59

సీ. త్రిభువనవ్యాపకదీప్తినిర్గుణమూర్తి

వాసుదేవాఖ్యనుజ్జ్వలతనొంది

జగదేకసంహారసమదతామసమూర్తి

నతులసంకర్షణాహ్వయతః ఖేర్చి

విశ్వరూకరవినుతసాత్వికమూర్తిః

బ్రహ్మస్మి నామవిభాతిః బరః

భువనసంభవహేతుభూతరాజసమూర్తి

ననిరుద్ధనామధేయాప్తినొంది

గీ. శ్రుతిపదంబులుఁడనుఁజతుర్మూర్తియనఁగ

నఖిలకథలునుదను జతురాత్మఁడనఁగ

²నాగమంబులుదనుజతురత్మఁడనఁగ

నొక్కరుఁడయ్యతఁడచ్యుతుఁ డుల్లసిల్లు.

60

క. మఖనేతయు మఖధాతయు

మఖదాతయు¹ మఖవిధానమాతయు మఖదు

ర్మఖజేతయుఁ బీఠాంబరుఁ

డఖిలమునకుఁదానకాక యన్యుఁడుగలఁడే.

61

క. జీవుని బ్రకృతి దొలితొలి

కావించెను బుద్ధిమొదలుగాఁగల్గిన త

1. వర్ణ. 2. ఈపాదము ప్రా.ప్ర.లొ లేదు. 3. మఖఫలప్రమాతయు.

త్వావలి నోలి సృజించెను

గోవిందుడు దాన యింతకును మూలంబై.

62

సీ. బొడ్డునఁ దామరఁ బుట్టించి యం దజొఁ

గలిగించి లోకాధికారమిచ్చె

నాగమంబులు నాలు గంగంబు లాటును

మఱిపురాణములు¹మీమాంసయనగ

న్యాయంబు ధర్మశాస్త్రావలి²యనఁబడు

నాలుగు విద్యలు నోలినిలిపె

బ్రహ్మాండములను సబ్రముగ దొంతులుపేర్చి

యందులో భవనంబు లటులుదీర్చె

గీ. నబ్బులన గిరులన దీవులనగ నేటు

లనగ నడవులనగ మారులనగ వరుస

నచ్చుకట్టి యిన్నింటికి నర్థకరులఁ

బనిచెఁ బరమేశ్వర డబ్బలోచనుడు దాన.

63

క. మనువులు మన్వంతరములు

మునులును దివిజులును దివిజముఖ్యులు మనునం

దనులును దత్కులజనితులు

వనబోదరునాజ్ఞ నుద్భవస్థితకారుల్.

64

క. తారగ్రహనక్షత్ర

స్ఫారవ్యాపారములును భవనస్కంధా

వారనిబంధస్థితులును

నారాయణ శాసన ప్రణయకీలితముల్.

65

క. వసురుద్రాదిత్యాది

శ్వసనగణంబులును సిద్ధసాధోరగరా
క్షుసయక్షభూతదైతే

యసమూహంబులును విష్ణునాక్షాకారల్.

66

మత్తకోకిల. కాలచక్రము నిర్వికల్పముగా ముకుందుడు

ద్రిప్పన, స్థిలితక్రమవిక్రమైకస మృద్ధిమైలయ¹విక్రియా,

వేళెనింతయు సంహరించు బ్రహ్మయోగ²ఘోర్లస, త్కాల

రూపముదాల్చి దుర్వహగర్వనిర్వహబుద్ధియై.

67

తే. ఆతఁడు కను దెర్వ బ్రహ్మాండ వితతియొదవు

నతఁడు గనుమూయనన్నియు నడఁగిపోవు

భువనసంభవసఁహారభూరిమహిమ

తోయజాతున కరయ లీలాయితంబు.

68

క. తా నిశ్చింతటివాఁడును

నైనట్టుల యుండు నిక్క మారసిచూడం

గా నేమిటివాఁడునుగాఁ

డానందిచిదేకమూర్తి యచ్యుతుఁడెందున్.

69

మ. జననం బొందు ననంగరా దజుఁడనాశక్యంబుగా దభియం

దనిశంబుక బవడించునానిజముగా దత్యంతబద్ధుండునాఁ

జన దేకాంతతపస్వినాఁజనదు శశ్వత్కృధినాఁబోలదే

మనివర్ణింతును వారిజోదరునియత్యాశ్చర్యచారి త్రముల్.

క. ఆలించునార్తరవ ము

స్తూలించును ఖలులసతతముక సజ్జనులం

బాలించును గృహ నెంతయు

శీలించును మత్స్యభుండు శ్రీవిభుఁ డాత్మన్.

71

మ. ఒకకేలఁ విలసత్సుదర్శనము వేటొంటం బరిస్ఫారనం,
దకమున్ బ్రస్ఫురితాన్యహస్తమున నుద్యత్పాంచజన్యంబు
నొండొకటం శార్ఙ్గము దాల్చి ధర్మరిపులన్హోరాజిమద్దింపు
చున్, సకలై కాశ్రయమూర్తితోడఁ నెపుడున్ వర్తించు
నాముందటన్.

72

వ. అనుచు ననేకవిధంబులఁ బ్రహ్లాదుండు విజ్ఞానపరవశుండై
పలుకుచున్న పలుకు లపహసించి యసురేశ్వరుండు.

73

క. తొలిమేనికర్తవశమున

బలవంతపువెట్టి బిట్టుఁ బట్టిన నేభం

గుల నోరు మూయనేరక

పలుదెఱఁగులఁ బ్రేలె దీవు ప్రాజ్ఞులు దెగడన్.

74

వ. ఇంక నున్నత్తుతోడిమాటలఁ బ్రయోజనంబు గలదె యనిన
నమ్మహానుభావుం డమైహాంధున కిట్లనియె.

75

ఉ. ఆదికి నాదియైన పరమాత్ముని విష్ణునిమూర్తిగాన బ్ర
హ్మాదుల చాల రవ్వీభుశుభాకృతి నస్థలితైకభక్తిసం
చోదితుండై కృపం బొడవు చూపుఁ బ్రపన్నులకిచ్చు¹నైన న
వ్వేదమయుండుపొందుపడు వేటొంటొల్లకతన్నుఁజెందినన్.

క. ఎఱిగిన వానికి నెందును

గులుకొని తో నుండుఁదన్నుఁ గొనకుండెడువా

¹మొఱకులకు(?) జేరువయ్యను

మొఱయందగఁ డతఁడు నిఖిలభువనములందున్.

77

సీ. కలఁడు మేదిని ²యందుఁగలఁ డుదకంబులఁ

గలఁడు వాయువునందుఁ గలఁడు వహ్నిఁ

గలఁడు భానునియందుఁ గలఁడు సోమునియందుఁ

గలఁ డంబరంబునఁ గలఁడు దిశలఁ

గలఁడు చరంబులఁ గలఁ డచరంబులఁ

గలఁడు బాహ్యంబునఁ గలఁడు లోనఁ

గలఁడు సారంబులఁ గలఁడు కాలంబులఁ

గలఁడు ధర్మంబులఁ గలఁడు క్రియలఁ

గీ. గలఁడు కలవానియందును గలఁడు లేని

వానియందును గలఁడెల్ల వానియందు

నింక వేయును నేల ³సర్వేశ్వరుండు

కలఁడు నీయందు నాయందుఁ గలఁడు కలఁడు.

78

చ. అనవుడు రోషహాసవివృతాననుఁ డై దివిజారి యోరి నీ

⁴వనయమునెందుఁగల్గఁగ సమర్థునఁ జేసినయూతఁ డిందుఁ గఁ

ల్గునె యనుచుఁ జగద్వలయఘోరక రాహతిప్రేసఁ గంబము

త్యనుపమతత్సభాభవన మల్లల నాడఁ గలంగ లోకముల్.

వ. ఇట్లు ప్రేసిన.

80

సీ. బడబానలాహతి జడనిధిలో నున్న

పట్టుకై లతలి ప్రేలి పెటిలె నొక్కొ

1. ఎఱకులకు. 2. యందు. 3. సర్వేశ్వరుండు. 4. వనయక నెందుఁ

గల్గునని వర్ణన. 5. గలంక.

ఘనతరోత్పాతస్థితసహస్రంబు
 గడఁగి యొక్కట మ్రోసి పడియె నొక్కొ
 పెక్కు జీవులు లోన 'బిక్కట్టువడఁగ నా
 బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలె నొక్కొ
 తటి గాక యున్న 'నుద్ధతిఁ జేర్చి రుద్రుండు
 విలయోగ్ర పటలంబు వ్రేసె నొక్కొ

గీ. యనఁగ నాకాశసకలదేశావకాశ
 భరితమై విశ్వమును మూర్ఛపాలుపడఁగ
 మొనసిపెట్టిలు పెట్టిల్లను మ్రోత వెడల
 బగిలెఁ గంబంబు భువనకంపంబు గదుర.

81

సంభోద్యవ పచనము.—

అన్యహాస్తంభంబున విజృంభమాణ జీహ్వలవివృతవదన
 గహ్వరస్ఫురదసహ్యాకహకహాత్తృజ్జనగర్జాస్ఫూర్జితంబును
 వికటకలోరఘోరదంత్రాదండదారుణ దహనదందహ్యమాన
 దశదిశాభాగంబును విపులకపిలక్రూరతరలతారకాతరంగితో
 ద్వృత్తవృత్తాయతేక్షరూక్షరదనస్ఫులింగపూరితభువన రం
 ద్రంబును సభంగభూభంగభయదభాలభాగప్రాంతభంగుర
 భ్రమరకదురవలోకంబును విశ్వధురంధరస్కంధపరిణాహ
 పరిణతో దగ్రకింజల్క పుంజపింజరితభాసురకేసరప్రసర
 "ప్రక్షౌలితాంతరిక్షంబును హేమకమలతంతు కాంతిశోమల
 రోమవల్లరీగహనకరాళ కర్ణకోటిరఘటితకుండలమణిమరీచి

1. ఇక్కట్టు? 2. నుద్ధతిఁజేర్చు. 3. పటలంబు. 4. మొనస.
 5. కంబంబు. 6. విప్రక్షలితాం.

మంజరీరంజితగండస్థలోద్భాసితంబును గల్పాంతపవనకల్పా
 నల్ప¹దర్శోచ్చస్వసితసమీరసంపాదితకంపాకులిత కులధరనిక
 రంబును సముత్కటోత్కూటకోటికుట్టనకుంతితకుటిలకుం
 తలాయమానశ్యామజీమాత సకలమనోజ్ఞ మూర్ధభాగంబును
 శ్రీవత్సకౌస్తుభవైజయంతీ ప్రముఖనిఖిలలక్షణోల్లక్ష్యమాణ
 వక్షస్స్థలప్రస్థాలస్తాలంబ నిర్విలంబలక్షీసమారోహణోత్స
 వంబును భక్తజనవచన²రచనవర్తనచింతనానురోధనిరవ³గాఢ
 కరుణాసుధాపూరిత పుణ్యహృదయ ప్రదేశంబును
 దితి సుతవ్యపదేశిపశుబంధనోపయుక్తయుపస్తంభాయితో
 రుయుగళంబును ⁴గనత్కనకమణీమేఖలాకలావకలితకటితటి
 కాంచనవస ⁵నాంచలాందోళనధగద్ధగితథామచ్చటాస్ఫురితజ
 గదండఖండంబును బహుళమాణిక్యహంసకావతంస సిత
 నఖాభిరామశ్రీమచ్చరణసరోరుహ ⁶ప్రసభభాగృహఘట్టనా
 గ్రహోగ్రాటోపరభస తుభితక్షోణివలయంబును హిరణ్యక
 శిపుప్రహ్లాదవిషయనిగ్రహనుగ్రహవేశవ్యతికర విషమసంరం
 భదుర్వారగర్వారంభభీషణాభిరూపసంస్థానంబును శృంగార
 వీరకరుణాద్భుతానేకరసనికరసంకులప్రకార దుర్నిరూపాప
 స్థావంబును సహస్రకీరణకృశానుశశాంక సహస్రకోటితేజగ
 ప్రతాపకాంతిసమేళన మహితోత్సాహసుసహతీవ్రసౌమ్య
 స్వభావభావితంబును రుద్రదుహితాపురుషూతాది సకల
 దేవతాశక్తిసభాసంభావనీయంబును సర్వాశ్చర్యసంజననం

1. దర్శోల్ల సిత. 2. వచన. 3. గావన. 4. గత్కనక. 5. నాం
 చనా. 6. ప్రసభభాగృహీక.

బును సర్వలోకాతిరిక్తంబును సర్వజగదుద్భవకరణకారణం
బును సర్వైశ్వర్యధుర్యంబును సకలవిభవానుభావగంభీరం
బును సకలశ్రుతిస్తోత్రపురాణసిద్ధాంతసిద్ధదర్శనంబును సకల
మంత్రతంత్రయోగవినియోజ్యంబును సమస్తసమాశ్రిత
జనాభయప్రదానపరమవ్రతైకపారంగతంబును సమస్తమనో
రథఫలైకసాధనంబును సమస్తసాధుజనహృదయవ్యాపారప
రానందనిష్యందంబును సమస్తతమోనిరసనప్రదీపంబును
నగు శ్రీ నరసింహరూపం బావిర్భవించిన. 82

ఉ. అక్కజమైన యీనరమృగాకృతితేజము లోకమంతటన్
బిక్కటిలంగఁ దీవ్రగతిఁ బేర్చితలిర్చినఁ దేటిచూడలే
కెక్కడయుం జనంగఁ దెలియింపు(?) నెఱుంగకదైత్యుఁ డెంత
యున్, "జొక్కి మనంబునన్ దిగులు చొచ్చి న(?) జేష్ఠుల
దక్కె నత్తఱిన్. 83

తే. కురిసె నందనమందార కుసుమవృష్టి
మొరసె గంధర్వకరహతమురజరవము
బెరసె నారదముఖమునిబృందనుతులు
బలసె నింద్రాది నిర్జరపరికరంబు. 84

వ. ఇట్లు విజృంభించిన దేవదేవునివ్యావతారం బాలోకించి
ప్రహ్లాదుండును భయసంభ్రమాద్భుతభక్తియుక్తం బగు
చిత్తంబుతోడ నుదాత్తధ్యానాతివందనస్తోత్రపరవశుం డగు
చు నెదుర్కొని నిశ్చేష్టితుం డగుతండ్రి బేర్కొని యమృ
హమూర్తిని నతనికిఁ జూపి యిట్లనియె. 85

చ. అతులతపస్సమాధినియతాత్మలకై నను గానరాని య
 ద్భృతపరమాత్మమూర్తియిదే తోచెఁ గృతార్థులమైతి మింక
 నీ, కతలను మాని యివ్విభు నగణ్యాకృపానిధి నాశ్రయిం
 పు దు, స్కృతములకెల్ల శుద్ధియగుఁ జేకుటు నీకు ననంత
 సౌఖ్యముల్. 86

క. నీకడుపునఁ బుట్టినఋణ
 మేకరణిం బాతునొక్కో యేనని పడితిన్
 గైకొనవే నాపలు కీ
 పాకము దప్పుటయు భయము"వాటిలదు జుమి. 87

తే. అనిన నప్పుడు దనుఁ గాల్పుఁ గొనినచలము
 విడువఁజాలక దై తేయవిభుఁడు రేగి
 బేల యేల మాటల వెఱపింప నన్నుఁ
 జూడు మెవ్వఁడు సవ తిటు చూడుమింక. 88

క. ఈవికృతరూప మిటులై
 చావఁ దలఁచి తోచె దీని సమయించెద నా
 లావున కెదురై పెనఁగఁగ
 నీవిశ్వమునందుఁగలఁడె యెవ్వఁడైనన్. 89

వ. అని పలికి యుత్సాహంబు మెఱయ బాహుబలంబు చూపు
 టకు నాటోపంబునం జాపకృపాణాదిసాధనంబులు ధరియించి
 యానరసింహమూర్తికి నెదురు నడచి కదనంబునకుం జొచ్చె
 నసురులు నిజేశ్వరు⁴లెగువఁ జూచి యేచినహస్త⁵సంఖ్యలు

గూడఁబడియార్చుచు నర్చిష్టంతుమీఁదఁ బ్రచురశస్త్రాస్త్ర
పాతంబుఁ జేయం దొడంగిరి తదనంతరంబ. 90

ఉ. వారల యేపుఁ గోపము నవారితశస్త్రఘనాస్త్రలీలలున్
వారిధిఁ జేది డిందెడు స్రవంతికలట్లు నృసింహుతేజమున్
జేరి యడంగిపోయె విలసిల్లె జగన్నివహంబు లప్పుడున్
గోరి సుతుండు తండ్రి యతిగోపము దీర్పఁగడంగె నర్చిలిన్.

ఉ. శ్రీనరసింహరూపమునఁ జెన్నుఁగఁ దోచె సహస్రకోటిసం
ఖ్యానము లైనబాహువులయం దొడగూడినచక్రమున్ విల
భ్యానుపమానశత్రునివహంబులచే నొకమాత్రలోన న
ద్దానవసేనయంతయును ద్రగ్గఁ దదీశుఁడు బెగ్గడ్లొగన్? 92

వ. ఇట్లు తనచుట్టు శూన్యంబైన దైనన్యంబు మొగంబున నెగయ
వెడలిగువుగ బిగియించుకొనుచుఁ జలంబు మిగుల నసురపతి
యప్రతిహతానేకదివ్యాస్త్ర ప్రయోగం బొనరించిన నది
యంతయు నయ్యనంతతేజోరాశియందు నిరాసంబు నొందె
నాసమయంబున. 93

సీ. ఈదైత్యుమాత్రకు నిట్టిరౌద్రపుమూర్తి
శ్రీనాథుఁ డేటికిఁ జెందెనొక్కొ
మడిసిరి దైత్యులు మడిసినవాడ త
త్పతి దేవుఁ డిట మీఁదఁ దలఁగు నొక్కొ
యియేపు చూడఁగ నీశుఁ డీసంతన
కల్పాంతమును జేయఁ గడఁగు నొక్కొ

తక్కువయును లేని ధర్మ చిత్తులఁ గర్త
కాలంబు నిండక ²కాచు నొక్కొ

గీ. మనము వేడినఁ బ్రహ్మాదుఁ డనునయింప
నాదిదేవుండు శాంతత నందు నొక్కొ
యనుచు నింద్రాదిదివిజులు నఖిలముచులు
నద్భుతోద్వేగనిర్తగును లగుచునుండ.

94

ఉ. కోటలుగీటుచు న్నయనకోణములం దహనస్ఫులింగముల్
గాఱఁగఁ గర్ణముల్ బిగియఁగా ఘనకేసరముల్ విదుర్పు
చుక, మీఁతినయుబ్బునక బొదలి మీఁదికి మూరెండు పేర్చి
కింకదై, వాఱఁగఁ బట్టె బిట్టు దితిపట్టి సృసింహుఁ డసహ్య
తీవ్రతన్.

95

సీ. పటుమృగాధిపుఁజూడఁ ³బాటిమదంబేది
వడఁకు బంధురమదావళిముఖంగి
నుద్దామవిహగేంద్రు నురువడి-కగపడి
యదలుచు నొటలు మహాహిపోల్కి
మెదిలి కోల్పులి బిట్టు ⁴పొదివిన బోలేక
బెగఁదొందు సారంగవిభునిమాడ్కిఁ
గడఁగి సాగరచరగ్రాహంబు ⁵నొడుపున
జడిసి చిక్కిన ⁶తీరధుషములీల

1. చిత్తులు. 2. కాచు. 3. బారి. 4. నణఁగుచుఁ బోలిక. (వ్ర. వ్ర)
5. నొడుపున. 6. తీవ్ర.

గీ. రాద్ర వెగరోషరభస నిరంతర

స్ఫూర్తియగు నృసింహమూర్తి కప్పు

డగ్గమై సురారి యపగతతేజోడై

యడఁగి యుండె 1 మెదల మిడుక లేక.

97

వ. ఇవిధంబున నాగ్రహంబునకు ననువుపడినయాకడింది యసు
రంబొదివిపట్టి నెట్టన నల్పవిహంగంబు 2 నొడిసినబలుడేగయుం
బోలే గగనంబునకెగసి యయ్యాదిమవీరుండు దుర్నిత్య
ప్రకారుం డగుచుఁ బ్రహ్లాదముఖభక్తజనంబులును మునిదేవ
గంధర్వాదులును జముజయశబ్దముఖసహితులగుచునుండం
గొండొకసేపు చటులనటనాటోపంబున దీపించి యనంతరంబ
సముత్తుంగశృంగసంఘటితవియ త్తలం బగుమహాశైలంబునకు
ననతరించి యందాసీనుండై.

98

చ. దివిజులు 'హేనృసింహ! భవదీయమిదంనమ' యంచునం
చిత, స్తవములొనర్ప సచ్చునులు 'సత్యమహోబలరుద్రరూప
మా, ధవభవతే నమో' యన నుదగ్రనిజాంకతలంబునందు
దైత్యవిభుని నున్ని విశ్వజనతాభయకారణఘోరవీరతన్.

చ. అలఘుతరాట్రహాసము లజాండకటాహము వ్రయ్య(?)భీషణో
జ్వలవికటస్ఫురత్కులిశశాత నఖాంకురతీవ్రపాతనం
బుల నసురేంద్రు పేరురము బొల్పఁ జించికలంచి శోణితం
బులు దొరఁగించె ద్రుంచె బెనుబ్రోవులుగా బలుత్రేవు
లుక్కునన్.

100

1. మొదల. 2. నొడిసిన. 3. మిదంనతి. అని వ్రాశ్ర.
మిదంనతియంచు. (ము. పా.) 4. తారణ.

చ. తొలితొలి గ్రమ్మదై త్యవతి తోరపునెత్తురు నీటిథారలం
 గలియ నుదగ్రమైన నిజకాయముఁ దొప్పగఁ దోచితోచి
 యం, దలవడ నా త్రిలోకమయుఁ డారిపుదేహముఁ ¹బాసె
 రాగదు, రివలసితమూర్తి నప్పుడటు ²వెల్వడినిల్చిన యాత్మఁ
 డో యనన్ ? 101

ఉ. వెల్లుగదోయిలించుకొని భీషణదాసవదేహర క్తముల్
 వెల్లిగొనంగ సానువులవెంటమఱిన్నరసింహదేవుడు
 జల్లగ నిండుఁగాలువలు సాగి ³కరంబు భయంకరంబుగా
 నెల్లడఁ గ్రొత్తకావి నెలయేటుల చెన్నొడగూడెనగ్గిరిన్? 102

క. దనుజేంద్ర మృత్యుకారణ
 ఘన సంధ్యాసమయదీప్తి గడు నొప్పిన య
 వ్వినువీధితోడఁ బురుణం
 చినక్రియ మహి దైత్యరక్తసిక్తత నొప్పెన్. 103

క. నరహరి చల్లిన యసురే
 శ్వరుశోణితశీకరములు వనపజ్జ్వలపైఁ
 దోరిగి నిరంతరపల్లవ
 విరచితనూతనవసంతవిభ్రమ, మొసఁగెన్. 104

క. పగయింతఁ గాని పోదని
 తగదానవు మేనిశోణితపు వెల్లువనిం
 పుగఁ దోఁగిరనగ నమరులుఁ
 బ్రగుణితరక్తాంగులైరి ప్రమదముపేర్చిన్. 105

1. బాసి. 2. వెల్వడి. 3. కరంబె.

తే. వీరనరసింహదేవుఁ డుద్వృత్తిఁ బెఱికి
పాఱవైచినఁ బడియొప్పె బగతుప్రేవు
లసురసంపద యను కాంత యటుతనుండి
త్రెప్పి దోఁగిన హారంపుఁ దీవెలనఁగ. 106.

క. శితనారసింహనఖరా
హతదైత్యమహీపసూపహారంబునఁ ద
ర్పితయయ్యె ననఁగఁ బరిశాం
తతనొందె ద్రిలోకపీడ తత్తణమాత్రన్. 107

వ. ఆసమయంబున. 108

సీ. ఒండొండ వీడ్వడ నునిచినఁ బాలుపారు
పదములఁ బర్యంకబంధమమరఁ
దొడలపై నున్న దైత్యునిప్రేవులిరుదెసఁ
దివిచియొత్తిన కరద్వితయ మమరఁ
గమనీయ శంఖచక్రప్రభాభాసురం
బై వెఱహస్తద్వయంబు నమర
దంష్ట్రాశంబు దరశజిహ్వాయునగు
వదనంబులింత ? యొప్పిదముచూపఁ

గీ. దీప్రలోచనత్రయదీప్తి దీటుకొనఁగ
నిభృతకర్ణ కేసర కాంతి నివృట్టిల్ల
దివిజ సురముని ధ్యానవిధేయలీలఁ
దేజురిల్లె శ్రీనరసింహదేవమూర్తి. 109.

వ. అమృతామూర్తి గనుంగొనుచు నాదిత్యులు నాదిమునులు
ప్రహ్లాదపురస్సరంబుగా నభివందనము లొనరించుచు నంజలి
పుటంబులు నిటలంబుల ఘటియించి యిట్లని వినుతించిరి.

దండకము.—

శ్రీనాథనాథా జగన్నాథ నమ్రైకరణౌసమతౌ సరోజాత్
సర్వాభివంద్యా మహానంద గోవింద నీవెందు నీవిశ్వదృశ్య
ప్రపంచంబునన్ నిండియొండొండ యంతర్బహిర్వ్యాప్తి శో
భిల్లు నందంబు చిందమ్ములై మ్రోశీతేల్ప బరానందకందమ్ము
లామ్మాయబృందంబు లిట్లున్న నీయున్నరూపాత్మ రూపించు
దీపించు నిక్కంబులే యింక జొక్కంబులై చిక్క నీచిక్కు
వాపంగ నేలా గురూక్తప్రపన్నత్వనిష్ఠానుసంధానసంధూత
సందేహులైయున్న నీ యున్నతస్థాన మెట్టై నజేయందునా
1 యెందు నెందున్ సురారాతిథామంబులున్ సోకకేరాకలం
దేక యేపాకముగాక లోకాతిరేకామలాలోక మైయొప్పు
లోకంబు నీలోక మాలోకనీయంబై నీలోకసామాన్యధర్మా
వబోధానురోధంబులన్ గ్రోధకామాదులన్ దాకి యే
చింతలన్ జెంతలన్ జేరఁగానీక యేకాంతిస్వాంతులై
యుండువారుండువారందు నీదాక రా లేక లోలోర్పిడోలా
వలీకేలిలోలా జగన్మూల మూలాలవాలోల్లనత్సంవిదానంద
నిష్ఠుండనీమాసమారామరమ్యస్ఫురద్ధామ సత్యప్రకాశావ
కాశా గుణావేశ దేవేశ నీవిశ్వుతైశ్వర్యమోవిశ్వధుర్యం
బవార్యంబ"నార్యుల్ సమాత్సర్యులై పూని దుర్యోధతోథా

పగాధీశులోఁ గ్రుంగి పొంగారు మాయాతరంగోరుసంఘాత
 సంఘట్టనం దూలియే త్రోవలం దావులం బొంద కుద్దామద్ద
 పృథ్వీవగ్రాహనిగ్రాహ్యులై పోదురవ్యక్త సువ్యక్త దివ్యా
 కృతీ కృష్ణశృష్టామయోద్వృత్తివేలాయితాఖర్వయోగాప
 యోగా మహాయోగినిర్ణేత నీత త్వమాద్యంబ నాద్యంత
 మత్యంత మక్షోభమక్షీబ మక్షీణమక్షీబ మక్షేశ మవ్యాజ
 మాజేయనిర్వాణసర్వస్వమూలంబు మూలంబు నున్మూల
 మామూల మానస్వతంత్రీ భవల్లోకశోకం(?) బవేలంబకాలంబ
 కర్తంబు నిస్సీమశర్తంబు నిర్తాయధర్తంబు నిష్పంకలేశంబు
 నిశ్చంకరూపంబు నిశ్చేయసప్రత్యయోద్భూతిహేతుత్వ
 సిద్ధంబు సిద్ధాంత సిద్ధాంతసంపాద మిట్లుండఁగా నేని నానాను
 మానాదిబంధాత్ములున్ బుద్ధినైర్మల్యకల్యాణముం బొంద
 కున్నారు దుష్కాస్త్రశస్త్రక్షతహాము లుద్యుక్తశక్తి మహా
 భక్తిసంయుక్తులై సత్యసంవిత్సుధాసి క్తసూక్తుల్ భవతృప్త
 పంకేరుహభ్యర్చకై కూర్చు నీకూర్చువారై నిరాతంకకై
 కర్యసామ్రాజ్య సంపూజ్యతం బొల్చువారౌదురే యెల్ల
 వారున్ ముకుందా సముద్రాంతరానందనందాత్మజానందక
 క్రీడనాభ్యస్త హస్తాహతోద్వృత్త నిర్వృత్త నిర్వక్త
 చక్రానలజ్వాలికాహూతి దైతేయ సమ్రాట్పతంగా పతం
 గాగ్ని కోటిప్రభాఖర్వ సర్వంకషోత్తేజ తేజోమయాకార
 కారుణ్య గాఢోత్తరంగా విహంగాధినాథా పరోపక్రియా
 దక్షిరహోపరత్వంబు మీపాలు మాపాలు నీపాలన ప్రాధి
 భావంబు భావించి నేవించు భావంబు భవ్యాగమవ్రాత
 చౌర్యంబు కార్యంబుగాఁ గొన్నయన్నీ చుమున్నీట బెన్నీటఁ

బాతాళ¹మూలంబునక గిట్టి వేపట్టి చెండాడి క్రీడానసో
 తేకపాకంబుఁ గైకొన్న యన్నిర్భరోన్మానమీనావతార
 క్రియావిభ్రమంబుక బరిభ్రామ్యమాణసుఘటోత్తుంగశృంగ
 ఊతాకాళకూలంబు కైలంబు కవ్వంబు గర్వోల్లసత్కాలకా
 కోలకాలానలాభీలభోగంబు నాగంబు ²వేత్రంబు చిత్రంబు
 పెం³పొందఁ బొంగారు నుజ్జృంభితాంభోధి కుంభంబునై
 నట్టి పెన్దోపుదీపెక్క నింపెక్క సంపద్యమానాత్మ సంపత్కళా
 నంద⁴తంద్రాలువై బొల్చునక్కామ్యకూర్తత్వశిల్పంబు కల్ప
 ఊయోద్వృత్తతోయంబులం జెంది పొందేదియందేదియుక
 దిక్కుదాగానమిం గ్రాగు పెన్నేల నన్నేలువాడిప్పుడిప్పా
 టులీలం గటాక్షించునో యంచు జేరాస గూరంగనారంపుఁ
 జేర్చిం నడుంగేద నాబాలు క్రొవ్వాలుగోరం గడుం బ్రేమ
 నాలింగితుంజేసి వేతెంచి యిచ్చాసురూపస్థితీ⁵ మిన్ను
 మన్నంద మన్నించి నిష్పంకతాచిత్రవిద్యన్తనకపల్వలక్రోడ
 సంక్రీడ శీలించు నుత్తాలకోలస్వరూపావలేపంబు నై పేర్చి
 యుక⁶ స్వర్చిదాకారఘోరాసురా⁷ధీశ వక్షస్థలోద్వేల
 కీలార్కబాలార్కుచేలీలఁ ద్రైలోక్యచేతస్సువర్ధ్వాంత
 ముం ద్రోచి⁸రోచిష్టువైయున్న యీభవ్యదివ్యావతారో
 దయస్సూర్తి నాపూర్తమై యొప్పు నీయొప్పు మమైప్పు
 రక్షించు లక్ష్మీశ యీశా సృసింహ⁹ నమస్తే నమస్తే నమస్తే
 నమః.

111

1. మూలంబులక. 2. శేత్రంబు. 3. పొందు. 4. తంద్రాలువై.
 5. స్వర్చిదాకార. 6. ధీర. 7. రోచిష్టులై. 8. యాభవ్య.

చ. అని బహుభంగుల స్తునిసురావలి తన్నినుతించువాఙ్మయ
ధ్వనులు నభోదిగంతమిళితంబులుగా మదవేగవిస్ఫుర
ద నదితిసూనుకుంజర విదారణ దారుణ భేలనంబునం
దన నరసింహలీల వినుతస్థితి సాగ్రకమై తనర్పగన్. 112

తే. వీరరాద్రభయానకవిస్తయాఖ్య
రసములను బోధ్యభంగుల నెసక మెసక
నఖిలభువనహృద్యంబుగ నవ్వభుండు
నిపుణవక్తానటనంబు నిర్వహించు. 113

*క. తదనంతరంబ యయు
స్తదభూరవిజృంభణంబు 1మాని వికాసం
బోదవగఁ బ్రహర్షసాక్షు
ఖ్యదయాసౌందర్యనూతనాకారుండై. 114

క. సితకమలదళింబులకు
బ్రతియగు లోచనములందుఁ బ్రబలు ప్రసాద
స్తీతరుచిజాలములు దిశా
ప్రతతిక బూర్ణేందురుచులభంగి వెలింగెన్. 115

వ. అయ్యాదిదేవుండు ప్రహ్లాదు నాలోకించి నిజ జనకుని జన
నంబు భక్తివిరహితం బయ్యె మమ్ముఁ గలయుటకు లెమ్మని
యంతరంగంబుతోడ నున్న యతనియాకారం బుపలక్షించి
నగుచు నిట్లనియె. 116

తే. తండ్రి యుజక లేమికి విషాదంబు వలదు
కాలగతితోడ నతనికి మేలు గలుగుఁ

బుత్రకృత్యంబు లెల్లను బూనినడపు
జనకనకుఁ దద్విభూతియు సంభవించు. 117

క. మెచ్చితి నిను నీకీపారఁ
పొచ్చెపుఁజలు కేల యింక బుధపూజిత! నీ
సచ్చరిత మిచట నచ్చపు
టచ్చు మదీయప్రపత్తి కఖిలమునందున్. 118

క. దై తేయరాజ్యవిభవ
ఖ్యాతి యెసుగ నీవు పెద్దకాలము భవ భో
గాతిశయ మనాసక్తుడ
వైతగభుజియించి పొందు మస్తత్పదమున్. 119

క. నాయెడ నసూయ చేసె
స్తీయయ్య యనంగ వలదు నిజ మితఁడును దో
షాయత్తుడు గాఁడు తుడిక
జేయుదు నితనికిని బరమసిద్ధి కుమారా! 120

ఉ. ఈవనరాసు¹ (లీకులమహీధరసప్తక) మీరవీందుతా
రావిభవంబు లీగగన మీదిశలుండెడునంతకాలమున్
గోవిదకీర్తనోల్లసితఘోషణమై భవదాత్మభక్తిస
దృఢవనివేశపాకజనితం బగుపేర్చి ప్రసిద్ధి నొందెడున్. 121

వ. అని ప్రహ్లాదుం డాహ్లాదంబు నొందు కృపామ
ధురవచనంబు లుపచరించుచున్న యప్పరమాత్మ పరమ
వాత్సల్యవై భవంబునకుం బొంగి మహామునులును ననిమిషు

1. టచ్చ. 2. గాతిశయము నాసక్తుడవై. 3. నశనికిని. 4. వ్రాత
ప్రతిలా లేడ. దరణ మీ-అని మాత్ర మున్నది.

లును జయజయశబ్దంబుల నద్దేవు నభినందించిరి. తదనంత
రంబ యయ్యిందఱఁ బ్రసాదదృష్టి నాలోకించి యజ్జగదీశ్వ
రుం డిట్లనియె. ఈ ఓహనీరు స్థానంబు పరమమంగళంబై
నన్నుం దనయందు నునుపంగోరుచున్నయది. నా హృదయం
బునక జూడ్కులు నిండంబ్రియంబు నొందెం గావున
నిష్ఠుహాశైలంబునంద యుండంగలవాఁడ మీరు మదీయ
బలం బహోబలశబ్దపూర్వకంబుగాఁ బ్రశంసించితిరి గావున
నీతీర్థం బహోబలనామ ధేయంబునఁ ద్రిభువనపావనంబై
వలయుంగాత నాచేత నధిరూఢంబైన యిగ్గిరియును గరు
డాద్రియనం బ్రఖ్యాతివహించునని యానతిచ్చె నప్పు డగ్ర
భాగంబున.

122

- ఉ. శ్రీకమనీయమూర్తి నరసింహదాంబుజనేవ గోరిమం
దాకిని ధాత్రిమీఁది కవతారి 'మొనర్చె నిజాంగలీల న
స్తోతరంగసంఘములతో సమదాలిమనోజ్ఞపంకజో
త్సేకమతో లసచ్ఛిశిర సేకమనోజ్ఞవహోత్సవంబుతోన్. 123
- వ. ఆవృహానది కొలువు గైకొనియె నాదేవుండు (దాని) భవ
నాశసేనమాహ్వయం బని యభినందించె, నింద్రాదిసురలును
ప్రహ్లాదప్రమథులును గొనియాడిరి. తదనంతరంబ తత్ప్ర
దేశంబున బున్నాగ నాగకేసర సరళ రసాల తాల హిం
తాల తమాల నారికేళ నారంగ మాతులుంగ లవంగ లికుచ
క్రమ్మక కుటజ నిచుల చందన చంపక వకుళ కురువ కాశోక
శిమూక శమీక వధూక మాధవీతిలక తింత్రిణీ నింబ

జంబూ జంబీర పనస హరిభద్ర భద్రదారు తాడిమీ
సుమనో మల్లికా మరువకతులసీ ప్రముఖ వివిధ తరు లతాల
కృతంబును నిరంతర వసంతవాసభవనంబును నగువనంబునం
దుండి. 124

సీ. నిండాచందురు నెరసుఁ గొండొక జేసి
మిగులఁజెన్నొందిన నగు మొగంబు
వెలిదమ్మిరేకుల చెలువు మాయించి యు
గ్గడువుగ బెలసిన కన్నుగవయుఁ
*గనకకుంభములఁ జల్కలుచేసి యెంతయుఁ
గ్రొవ్వాడి ప్రేగైన కుచయుగంబుఁ
గెందలిరాకులయందంబు వెనుజించి
రంజిల్ల మెఱయు కరద్యయంబుఁ

గీ. గలిగి సర్వలక్షణశుభాకారలీల
విమల'భూషాంబరోజ్జ్వలవేష మమర
నాదిలక్ష్మీయు సకల లోకైకమాత
యమృతామూర్తిజేరంగ నరుగు దెంచె. 125

ఉ. శాంతియుఁ దృప్తియుఁ ధృతియు సంతతియు మొదలైన
నెచ్చెలుల, సంతతభక్తి దన్తోలువ సంయమిదేవగణంబు
లదృఢతా, క్రాంతకుతూహలస్ఫురణఁ గన్గొనుచుండఁగ నట్లు

* “మెఱుఁగెక్కు పవడంబు నొఱపుఁ జీకఁ గొన, కనుముదేతెను పల్ల
వాధరంబు.” అని యొకపాదము. వ్రా. ప్ర. యం దధికముగాఁ గలదు.

1. భూషణాంబ. 2. దృప్తియుఁ.

వచ్చి శ్రీ, కాంత ముకుందునకతటిఁ గై కొనియెక్ సవిలాస
భేలతన్. 126

ఉ. కోరిక లంకురింపఁ దనకూర్చినితంబిని యూరుపీతముఁ
జేరినమేన నెల్లెడలఁ జెన్నలరఁ బులకంబు లొక్కమై
నీరికలెత్తఁ గన్నులకు నెక్కుడుచాయలు సెంద నవ్వునిం
డార మొగంబునంబెలయనప్పర మేశ్వరుఁ డొప్పె¹నెంతయున్.

క. ఆలక్ష్మీపతి యాకృతి
యాలోకంబులను సంతరాలోకములఁ
గ్రోలుచు నానందాంబుధిఁ
దేలుచునుండిరి మునీంద్రదివిజప్రవరుల్. 128

వ. అమృహాలక్ష్మీనివాసం బైనయారమణియోద్యానంబును లక్ష్మీ
వనం బనుపేర నమరులచేతఁ గీర్తితంబయ్యె నాక్షణంబు
వేదంబులునాల్గును సాకారంబులై తత్సమీపశైలంబున నవ
తరించి సురించి చనుదెంచి లక్ష్మీనరసింహు ననేకప్రకా
రంబులఁ బ్రస్తుతించె నది కారణంబుగా మును లాశైలం
బునకు వేదాద్రియను నభిధానంబొనరించి కొనియాడి రిట్లు
లక్ష్మీసమేతుండై యానృసింహదేవుండు తేజఃప్రసాదోల్లాస
దేదీప్యమానదేహుండగుచున్న యవసరంబున. 129

మ. సుతలక్ష్మీవనపుష్పసౌరభముల శిష్యోపాధి లోలోర్చి ససం
గతిరంగదృశనాశిసీసలిలనేకస్వైర్వరశీతాత్ముడై
యతులోద్యన్తృదులీల మందపవనుం డబ్బాక్షసేవాసమా
గతదేవద్విజకోటిచిత్తములకుం గావించె నాహ్లాదమున్. 130

సీ. కిన్నరగంధర్వగీతనాదంబులు

వితచందంబున విస్తరిల్లే

దివ్యదోఃప్రహతవాదిత్రఘోషంబులు

చిత్రరూఢంబులై చెన్నమీతె

నమరకాంతల లసదభినయోల్లాసంబు

లభినవన్యాసంబు లమరఁబేర్చె

గల్పభూరుహపుష్ప కమనీయవృష్టియ

పూర్వసౌరభములఁ బొల్పుమిగులె

గీ. ప్రమదములు నిండెఁ బావనప్రతిభ నెఱసె

నఖలకల్యాణభంగులు నతిశయిల్లెఁ

గరుణ నరసింహదేవుండు చిరతరముగఁ

దగిలి శ్రీమదహోబలస్థాయియైన.

131

వ. తదనంతరంబ.

132

చ. సనకసనందనాదియతిసంఘము నత్రిమరీచు లాదిగాఁ

దనరు విధాతలున్ బ్రకటధర్మతపోవ్రతనిత్యకీర్తులున్

మనువులుఁ దోడరాభువనమాన్యుండు పద్మజుఁ డెగుదెంచె న

వ్యసరుహనాభు భక్తజనవత్సలు భక్తి భజించువేడుకన్. 133

వ. మఱియును మేరుమందరహిమవద్వింధ్యసింధు హేమకూట

కైలాసచక్రపాళాది శైలంబులును గంగాయమునా నర్మదా

మహానదలును ప్రభాసపుష్కరప్రయాగసాలగ్రామ గయా

పటకాశీరకాలంజరకేదారాది మహాతీర్థంబులును గాశీక్షేత్ర

కురుక్షేత్రాది పుణ్యక్షేత్రంబులును పుష్కరారణ్యదండ

కారణ్య నైమిశారణ్యాద్యరణ్యంబులును లవణోదక
 శుద్ధోదకాదిసాగరంబులును జంబూష్లక్షశాల్మలాదిమహా
 ద్వీపంబులును నగ్నిప్తమ వాజపేయాతిరాత్రహయమే
 థాదిమహాధ్వరంబులును యమనియమాదియోగాంగంబు
 లును మహాపద్మశంఖచక్రకచ్చపాదిమహానిధులును సహో
 రాత్రపక్షమాసర్త్యయనసంవత్సరాదికాల, విశేషంబులును
 భూలోకభువర్లోకాదిలోకంబులును దిగ్విదిగ్గగనంబులును
 కమనీయాకారంబులుధరియించి యయ్యాదిదేవుంగొలువ నా
 విర్భవించె. వసురుద్రమరుదశ్వవిశ్వేదేవాది దేవగణంబుల
 జయజయశబ్దంబులును బరమయోగీంద్రమునీంద్రనివహం
 బుల సాధువాదంబులును బ్రహ్మదనారదప్రముఖభక్తజనం
 బుల నిరంతరస్తోత్రనాదంబులును బ్రహ్మాండ్రమరుత్ప్రజా
 పతులమహాప్రసాదాభినందనధ్వనులును గిన్నరవీణాస్వనం
 బులును భరతాదులయాతోద్యనినదంబులును గలసి
 బ్రహ్మాండకటాహంబు పూరించె నివ్వధంబున నభివస్వర్గం
 బనం దగి యపరబ్రహ్మలోకంబు నా నొప్పారి ద్వితీయ
 వైకుంఠం బనం బరగి యహోబలంబు సకలకల్యాణంబులకు
 జన్మభూమియు సమస్తసంపదలకు నాస్పదంబును సఖిలధర్మం
 బులకు నాథారంబును బరమభాగవతైశ్వర్యంబులకు నిత్య
 నివాసంబును నై ప్రకాశించుచుండె నట్టియెడ. 134

౪. తనబింబము వేటొకటై

వెనుపొందినయట్లు మెఱయు వెలిగొడుగు ప్రియం

1. కాద్యాది. 2. హయమేయాధి. 3. విశ్వధ్యాధి

బునఁ బట్టెనమృత కిరణుం

డనుపమతేజున కహోబలాధీశునకున్.

135

చ. ఇరు దెస నభినాథుఁడు సమీరుఁడు కాంచనదారు దండచా
మరములుదాల్చి తన్నుదలమారుతలీలఁ జతుర్భుజాంక సు
స్థిరయగునిదిరారమణి శ్రీకరకుంతలభారచారువ
ల్లరులకు నూత్ననర్తనవిలాసము లిచ్చుచునుండి రచ్చటన్

ఉ. ముందట వైనతేయుఁడు సముజ్జ్వలనూతనపక్షమాలికా
సుందరమేరు²కైలమన సొంగునున్నతె బేర్చియున్ భయా
స్పందితమానపోల్లసితభక్తిపరానతమూర్తియై జగ
ద్వందితునయ్యహోబలనివాసు భజించె నృసింహదేవునిన్.

శా. ఏకాలంబును రా నెటుంగరు మనం బేకాంతవిజ్ఞానకే
లీకాంతంబుగ నల్లసిల్లుదుగు పాలింతుర్ జగజ్జాలముకా
వైకుంఠస్థిరవాసు లట్టి ఘనకైవల్యాధ్యులున్ వచ్చిరా
లోకస్వామి నహోబలేశ్వరుఁ గృపాలోలాత్తు సేవింపగన్.

వ. ఇట్లు పరమమహోత్సవంబై యున్న లక్ష్మీనరసింహు పేరోల
గంబున మాసీంద్రులును యోగీంద్రులును సురేంద్రులును
సాంద్రానందసందోహసుందరాకారులును , భక్తివినియసం
భావగంభీరులును గరపుటకమ్రఫాలతలస్ఫారులునుగుచుండ
నఖండితైశ్వర్యధుర్యుండును సైద్ధభాషాచాతుర్యుండును
లక్ష్మీశదయాలాభోన్ముఖుండును నైన చతుర్ముఖుండు కృతాం
జలియై యాదేవదేవున కిట్లనియె.

139

ఉ. ఆగమతత్త్వవాచ్యుఁడ వనంతయశోబల ధర్మ*వాఙ్మయా
యోగరమాసమగ్రుండవు యోగిమనస్సరసీపరిస్ఫుర
దోభగమరాళనాథుఁడవు దుర్దమదోర్బలదారితారి వ
క్షోగణితప్రదీప్తనఖశోభనమూర్తి వహోబలాధిపా ! 140

క. నీకృప నీవిక్రమరస
పాకము నీకేళిలీల ప్రస్తుతిసేయక
నాకు వశంబె దయాకర !
శ్రీకర ! నరసింహ ! గుణవశీకృతలోకా ! 141

సీ. దైత్యుని యత్యుగ్రతపమున కిచ్చిన
కొఱగామి నాయందు నెఱయఁగలదు
క్రొవ్వి యయ్యసుర యక్కొలఁదుల నిలువక
చేసిన తప్పును జెప్పఁ బెద్ద
బాములన్నియుఁ బడి నామీఁద సొలయక
యున్న వేల్పుల తాల్చి యొప్పుఁ బొగడ
దిక్కెవ్వరును లేనిదీనుల సురలఁ గై
కొన్న నీకరుణకు గుఱుతుగలదె

ఆ. పగతు దునుమ నీవు పన్నిన మతములు
దాఁచ నుగ్గడింపు దరమె దేవ !
భక్తివిభవసులభ ! ప్రహాదవరద ! ల
క్షీనృసింహ ! నిగమశిఖరిసింహ ! 142

చ. ఆసురులె సంగి నప్పు డమరావళిఁ గ్రుంగిన యపు ధర్మముల్
వసమఱి తూలినప్పు డపవర్గము వ్రాలినయపు దోషకళా

* వాఙ్మయా. 1. క్షోగణితా. 2. కించిన. 3. ఆసురులు పంగి నప్పు.

రసికశుభావతారములఁ బ్రస్తుత పొందుదు విశ్వరక్షణ
వ్యసనమతిఁ జతుర్ముగములందును నీకృప యిట్లు శ్రీనిధీ!

క. ఆపదయగుచో నెందును

రూపించిన నంద 'కలిగి రూపుగ భక్తుం

జేపట్టుదు నీ సరిగా

నోపునె యేదై వములు నహోబలనిలయా!

144

ఉ. నేరనివార మేమిటికి నిక్కము నీగుణరూపచింతన

న్నేరము పెద్దయున్ని యమనిష్ఠయు భక్తియుఁ బూని సల్పఁగా

నేరము మమ్ము నివ్వధము నేగమి చూడక యాత్మితైకర

యారతబుద్ధివై కరుణఁగావు మహోబలతీగ్ధనాయకా! 145

వ. అని యిట్లు భారతీనల్లభుండు సల్లాపరూపంబుగా నభిరూ

పార్థసంస్తవంబు గావించినఁ గాగుణ్యతరంగిణాంతరంగుడై

దేవతాసింహుం డగు లక్ష్మీనరసింహుం డప్పితామహుడెస

మధురస్థితవికాసభాసురంబులుగా నాలోకించి యిట్లనియె.

సీ. మునుల తీవ్రపుశాపమునఁ జేసి మత్ప్రతి

హారులు దితిసూనులై జనించి

రందగ్రజాడుహిరణ్యకశిపుఁ డభిహతుఁ

డయ్యె హిరణ్యాతుఁ డనుజుఁ డింక

నాదివరాహరూపాస్తదీయోగ్రతే

జంబుచేతన యుపశాంతిఁ బొందు

వినుము త్రేతాయుగంబున వీర రావణ

కుంభకర్ణాఖ్యరక్షోవరేణ్యు

గీ. లై సముద్భవ మందుదు రపుడు నేను
నవతరించి జయింతు మూడవయుగంబు
నందు శిశుపాలదంతవక్త్రాఖ్యఁబుట్టి
పడయుదురు వీగు మద్భావ భవ్యపదము 147

వ. అని యానతిచ్చి యిట్లను నహోబలనామధేయంబున నిష్కహా
తీర్థంబు మదీయనివాసంబై నేడుమొదలుగాఁ ద్రిభువన
పూజనీయత్వంబునం బొగడొందు నిప్పుడు మత్సేవోత్సవం
బునకుం జనుచెంచిన యియ్యమరగణంబును నిష్టునిసముద
యంబులును సాదర ద్వీపాదివిశేషంబులునుంగూడ నిన్నియు
నిచ్చోటన నిరంతరంబును సన్నిధి చేసి యుండునది యిది
Iయస్తద్వీయాజ్ఞాపనంబు. 148

చ. సకలస్మరైక²వాసమును సర్వమునీంద్రమయంబు విశ్వతీ
గ్ధకలితము¹ సమస్తసుకృతప్రభవంబును నై త్రిలోకదీ
పకమగు నీయహోబలము భక్తి యెల్లర్ప భజించు నంచితా
త్మకులకు నెల్లతీర్థములుఁ దథ్యముగా సమకూరు నెప్పుడున్.

సీ. విఘ్నచర్దివములరవిగ్రహసోమగ్ర
హాణములఁ బున్న మనమవసలను
హరిదివసముల జయంతి బారసి వెండి
యును బేగుకల పుణ్యయుక్తతిథుల
భక్తి నేతెంచి యీభవనాశినీమహా
నదిలోన నభిషేచనంబు సల్పి

గరుడాద్రికందర స్థిరమందరంబునఁ
బొలుపారు న న్నహోబలపురీశుఁ

ఆ. గొలుచువారు పుణ్యముల కెల్లఁ గుదురైన
వారు నన్ను నెపుడు వలచువారు
వలతు నెపుడు నేను వారికివారికి
నే నొనర్చు టరయ రెట్టివారు.

150

మ. భవరోగంబుల కౌషధంబు భవపాపజ్వాలకుఁ వైరి దు
ర్భవపంక ప్రవిశోధనంబు భవభావస్ఫారతృష్ణాహరం
బవిరోధంబకలంకమక్షయరసోదాత్తంబు భక్తప్రియో
త్సవమెందుఁ భవనాశినీజలము నిత్యస్తుత్య మిష్టేదినిన్.

క. భవనాశిని భవనాశిని
భవనాశిని యనుచుఁబలుకు భక్తజనులకుఁ
భవనాశిని భవనాశిని
యవుటకు భువియందు సందియంబును గలదే.

152

ఉ. నాకరుణారసంబుభవనాశిని నాన వినాశనాకృతిఁ
శ్రీకరవాహినీతనుతఁ జేకొని నాకమనుష్యలోకద
ర్శికర గేహగాహితపవిత్ర జలౌఘమునన్ మహాజన
శ్లోకితయైతనర్చనలిలోక విలోకసుపాకభవ్యతన్.

153

సీ. అసురాంగనాకుంకుమాంగరాగంబున
నరుణోదయచ్ఛాయ నమరు నెడలు
మునివర నియమనిర్దుక్తకుశాక్షత
ములఁ దెట్టువలుగట్టి పొలుచునెడలు

శబరికాశ్రమణప్రశస్తబర్హిచ్ఛద
చిత్రితోర్తుల విలసిల్లునెడలు
మదకలకాంతార మాతంగమదజలో
ద్వేలాంబువుల నిగ్గుదేలునెడలు

గీ. నగుచుఁ బ్రతిదివసంబును నతివంపు
టొప్పిదంబులు దనుఁజెంద నుల్లసిల్లు
సకలకళ్యాణ కాలీనసత్ప్రవాహ
భవ్య యీభవనాశినీపరమతటిని. 154

ఉ. ఈవనధిప్రసూతయును నేనును నింపెసలార వేడ్కమై
నీవనమధ్యభాగమున నెప్పు చరింతుము దానఁజేసి ల
క్ష్మీవననామ మివ్వనము శ్రీరమణీయము లోకపావనం
బావనజాప్తచంద్రవసుధాంబరసుస్థిరమిజ్జగంబులన్. 155

క. తనుఁదలఁచినఁ దనుఁజూచినఁ
దనుఁజెందిన తనుసమఁచితస్తోత్రములకా
గొనియాడిన లక్ష్మీవన
మనుపమ సకలార్థసారమగు జనములకున్. 156

సీ. భవభానుతీవ్రతాపంబునఁ బడనీదు
తనతరుణాఖిల తనుపునీడ
దుగళివాసనములఁ దొలఁగించుఁ దనలతా
వరపుష్పశోభితవాసములను
దనతనుగాలిసోకునఁజాలఁజిగురొత్తు
జతురమనోజ్ఞవిజ్ఞానలతలు

వనవిహంగమముల యనుగుటెలుంగు లా

హ్వనంబుసేయు కైవల్యఖగము

గీ. ననిన బొగడ నలవియగునె యహోబల

భూషణంబు సుకృతపోషణంబు

సాత్త్వికప్రియంబు సర్వాశ్రయంబు ల

క్షీవనంబు భువనపావనంబు.

157

ఉ. ఈవిషినంబుఁ గమ్మవిరు లిందిర² క్రమ్ముడి కీపరాగముల్

శ్రీవదనాబ్జవాసనకుఁ జెన్నగు నీవనపల్లవంబు ప

ద్వాచిలసత్పదంబుగరిమంబున కెందును దాన (?) మేది ల

క్షీవనమంచు సంస్కృతులు సేయుదు రథిసమస్తలోకముల్.

క. ఈవేదశైల మమరంగ

నావేదశిఖాగ్రవర్తి యగు ననంగను వి

ద్యావిభవము సాధులకుఁ

గావించుచుచుండుఁ దన్నుఁ గని కొల్వంగన్.

159

క. వేదనగమఖలకల్ప

వేదవినోదమును వేదవేదాంగవిధా

వేదితము నిఖిలభవని

ర్యేదాది విధులివివేకవేద్యము థాత్రిన్.

160

ఉ. ఆగమశైలశృంగములయందు మృగేంద్రసకృద్విభూతి నే

నీగతి నొప్పుదు న్నహిమ యింపుగ శ్రీనరసింహమూర్తి లీ

లాగరిమంబునన్ దనరులాగుననిట్టిద దీనిమాళియి

ట్టిగరుడాద్రివేర్చి నుతియింపగశక్యమె యెట్టివారికిఁ.

161

1. ఈవలికంపుగమ్మవిరు. 2. క్రమ్ముడి. 3. వేదవినోదమున. 4. విసర
భవ. 5. విదిత. 6. శృంగశైల. 7. నేగతి. 8. నిట్టిద. 9. య.

క. గరుడాద్రి దురితవిషధర

గరుడాకృతిసిద్ధసాధ్యగంధర్వమరు

ద్గరుడానేవ్యం బుజ్జ్వల

గరుడా యిత మస్తదీయకర్త సితికిన్.

162

ఉ. భాసురభానుభానునిభ భా విభవుఁ గరుడాద్రిదివ్యసిం

హాసను నన్ను నున్న తదయార్ద్రా హోబలతీర్థనాథుల

క్షీసముపేతుఁ జారునసంహారీరు భజించు నుత్తముల్

వే సకలార్థసార్థసుఖవీథులఁ గ్రాలుదు రెల్లకాలమున్. 163

వ. మణియు నీయహోబలంబు సమస్తతీర్థసారంబు గావున

నిందులఁదీర్థంబుల వివరింపనుం దత్ఫలంబు భూషింపనుం

బహుతరంబైన కాలంబు వలయుఁ గృతత్రేతాద్వాపరకలి

యుగంబుల నిమృహాతీర్థంబుమీఁదఁ దాత్పర్యంబులేక నన్నుఁ

గొల్వక యథేష్టచరితు లగుదురు భాగ్యంబున నెవ్వరేని

యచ్చటికి వచ్చి భయభక్తి విశ్వాసంబులతో మదీయనేవా

సక్తులయిన వారలు సకల మనోరథంబులు సఫలంబులుం

గాఁగని దివిజులకుం బడయరాని యస్తదీయలోకాభిగమ

నంబుఁ బడయుదురు. ఇది పరమరహస్యంబు. త్రైలోక్య

హితార్థంబుగా నెఱింగించితి నని వెండియు ని ట్లనియె. 164

క. విను కలియుగమున మానవు

లనయము నా స్తికులు దృష్టమైనది దెలియం

గనుఁగొనియు నమరనియె

నొనరించితి ప్రత్యయంబు లొకకొన్ని గృహన్.

165

సీ. సంతానకాంక్షులై యెంతయుఁ జింతిల్లు

కాంతలు పురుషులు గలిగిరేని

చేరి జయార్థులై బీరంబు మిగులంగఁ
 గడఁగెడు రాజులు గలిగిరేని
 యధికరోగార్థులై యారోగ్యసంసిద్ధి
 గావింప వెజ్జలు గలిగిరేని
 బహువిపత్తగు్నులై పారంబు గానక
 కలఁగెడు దీనులు కలిగిరేని

గీ. వారువారువారువారును భక్తియు
 నష్టికయును నెమ్మనముల మిగుల
 ననునహోబలేశు సరసింహదేవునిఁ
 గొలిచి కాంతు రెల్లకోరికలును.

166

క. కన్నులు జాత్యంధునకున్
 గన్నియకును జారుభర్త గర్భిణికి సుతుం
 డున్నతవిద్య విమూఢున
 కు స్నిజముగ నష్టి నన్నుఁగొలిచిన నొదవున్.

167

క. సరహరి యహోబలేశ్వర
 శరణంబగు మనుచుఁ బలుక సర్వావస్థాం
 తరముల నెచ్చుడు నతనికిఁ
 1గరస్థములు భుక్తిముక్తికై శ్యాణంబుల్.

168

సీ. ఊరాభిభవనంబు శ్రీపురుషోత్తమం
 బాదికేశవ మనంతాలయంబు
 శ్రీకాంచిపురివారిఁజేత్రంబు మధుర శ్రీ
 ద్వారక శ్రీరంగభూరిపదము

శ్రీకూర్మసదనంబు సింహాచలంబును
నాదివరాహాసమాశ్రయంబు
మాధవాఖ్యంబు గదాధరనిలయంబు
బదరీవనము శార్ఙ్గపాణిగృహము

గీ. మొదలుగాఁ ద్రిలోకవిదితంబు లగు మహా
స్థానములును సుజనసం స్తనముల
నొప్పుఁగాని నా కహోబలతీర్థంబు
పగిది నధికవల్లభములు గావు.

169

ఉ. ఏదివసంబునందయిన నెమ్మెయినైనను నెవ్వఁడైన న
త్యాదరవృత్తి భక్తిమతియై చనుదెంచి యహోబలేశు న
న్నాదిమదైవతంబు గనినట్టిమహాత్ముడు సిద్ధసౌఖ్యస
మ్మాదమునొందు నెంతయు నమోఘము నాపలుకంబుజాసనా.

వ. విశేషించి మద్భక్తజనంబులును వసంతమహోత్సవంబు
మిగులం బాటించి కొలువం గోరునప్పు డేను బ్రసన్నుండనై
నేవకు మనోరథార్థంబులు నెరపుదు నమరాసురసంయమిసిద్ధ
సాధ్యగంధర్వాదులు దమ యిష్టసిద్ధ్యర్థంబు వసంతయాత్రా
ప్రసంగంబునం జనుదెంచి నన్ను నారాధించెద రాసమ
యంబున మర్త్య లమర్త్యులను భేదంబు దోషక సర్వంబును
దేవతామయంబయ్యు నిప్పటిమహోత్సవం బిట్లాప్పినయట్లు
వసంతోత్సవంబు నాకు మనఃప్రియం బైయుండు.

171

చ. అమరవసంతయాత్ర నఖిలావనిమండలిమధ్యవాసులు
దమతమకల్పి భూజను లుదాత్తవిభూషణపత్రగంధమా

ల్యములుచోనర్చువారలు నుపాయనసంచయ మిచ్చువారునై
ప్రమదముతో నొనర్తురు కృపానిధి నన్నుఁ హోబలేశ్వరున్ ?

ఉ. అట్టివసంతయాత్రఁ గొనియాడినవానినిరిత్త నెన్నఁడుఁ
బుట్టువు చావు నొందనిక్రభుత్వము వైష్ణవరాజ్యలీలకుఁ
గట్టుదుఁ బట్ట ముజ్జ్ జ్వలవికాసకృపాకమనీయబుద్ధి మైఁ
జుట్టలు వీరునాకు నని చూతుఁదిరింబుగ నేను వారలన్.

గీ. హేమరత్న రజతభూమికన్యాదిక
దానములును సద్వృత్తి క్రియలును
నొకటికోటి ఫలము నొసగు నహోబల
తీర్థమున నొనర్చు ధీనిధులకు.

174

క. తపములు పితృకార్యంబులు
నుపవాసంబులును నియ్యహోబలమున ని
క్కపుభక్తి ననుష్ఠింప న
నుపమంబగు తీర్థఫలము లొందఁగఁగలుగున్.

175

సీ. ఆనవరతంబును నస్త దీయధ్యాన
శీలురై బుద్ధిరంజిల్లువారు
చక్రాంకతులసీవిశాలసాలగ్రామ
సేవ నస్త త్ప్రీతి సేయువారు
నతిభక్తి మచ్చరణాగతజనులను
గొనియాడివేడుకఁ దనరువారు
మామకదివ్యనామస్తోత్రసంసక్తి
నానందవరత నింపారువారు

గీ. చేరి కొల్చువారు శ్రీమదహోబల
తీర్థనాథు దేవదేవు నన్ను
వారు భుక్తిముక్తివైభవభాగులు
వారు పుణ్యధనులు వారు ఘనులు.

176

క. యతులును సాత్వికులును సా
త్వతులును చక్రాంకభాగవతులును నిత్య
వ్రతులు సహోబలతీర్థ
స్థితు సరసింహాత్తు నను భజింపంగ నర్హుల్.

177

శా. వేదార్థప్రతిపాలనై కనిపుణుల్ విప్రోత్తముల్ సత్కథా
స్వాదప్రీతులు భూషతుల్ గుణవశుల్ వైశ్యుల్ నిజాచార
సం, వేదుల్ తక్కటివారునుం గలియుగావిర్భావకాలంబునన్
వేదాతీతు సహోబలేశు ననుసేవింపంగఁ బాత్రుల్ మహిన్.

ఉ. వారలకెల్ల కల్గషనివారిణియై మహనీయసంపుటా
కారిణియై విముక్తపదకారిణియై విలసిల్లుచుండు మ
త్కారుణికత్వలీల విను కష్టపుజాతియు నన్నహోబల
స్ఫూరనివాసుఁ జేరి కనుఁ బ్రజ్ఞనిషేవితపుణ్యలోకముల్.

ఉ. మానవకోటికింక ¹ననుమానము లేల విముక్తికల్పి వి
జ్ఞానవిహీనపక్షిపశుజాతములున్ దిటిసీమహీధ్రముల్
మ్రానును రాయి లోనగు సమస్తచరాచరజంతుజాలమున్
బూని పునగ్భవాతురత ²బొంద వహోబలతీర్థవాసతన్. 180

1. ననుమానము. 2. బొందునహోబల.

తే. విను మహాబలతీర్థపవిత్ర సేవ

యందు రుచి యెల్లవారికిఁ బొందనీను
మాయగావెంతుఁ గష్టపు మానవులకు
దానఁ జెడుదురు మాత్సర్యదర్పనిరతి.

181

చ. అనితరతత్వశీలురగు నట్టి మహాత్ములు మాయ చేయు త్రి
ప్పనఁబడిపోక భక్తియుతభూతదయాకలితాంతఃకులై
యనఘు ననంత నచ్యుతు ననాది సతర్కు నహోబలేశు న
న్ననుపమునారసింహుమహితాత్ము భజింతురు నిత్యధన్యులై.

తే. నీవు మద్భక్తుడవు మునిదేవసమితి

కెల్లఁ గురుడవు గావున నేను నీకు
సధికగోప్యంబు విబుధరూప్యంబునైన
సిద్ధమంత్రంబుఁ జెప్పెద చిత్తగింపు.

182

చ. ఇలఁగల పుణ్యతీర్థముల కెల్లనహోబల మెక్కుడన్ తలం
పలవడఁజేయు మామకము లై చనుభూత భవద్భవిష్యద
త్యలఘుతరావతారముల కన్నిటికిఁ నరసింహమూర్తి య
గ్గలముగఁజూడు మివ్విధమ కాగనుమీశ్రుతిశాస్త్రవీధులన్.

చ. అని పరమాత్ముఁ డిట్లు పరమార్థకథాగసలీల వీనులన్
దనియఁగఁగ్రోల్చినం దగ పితామహుఁ డుద్గతసమృద్ధాశ్రులో
చనుడుఁ బరిస్ఫురత్పులకచారుశరీరుఁడు నై సురారిభం
జను నరసింహు శ్రీరమణు సన్తతిలో నునిచెన్ దిరంబుగన్.

౪. సురలు ముసీంద్రులు నానం
దరసాభినిఁ దేలుచును సుదర్శనలక్ష్మీ
నరసింహమూర్తిమీఁదం
బరఁగించిరి తమ సమస్తభావము భక్తిన్. 186

వ. మఱియు సిద్ధసాధ్యచారణగంధర్వాదులును బరమరసావేశం
బునం దదాకారంబు గనుంగొనుచుం గౌతుకాశ్చర్యభక్తి
భరితభావంబులతోడ జయజయశబ్దతత్పరులై యుండిరి. లక్ష్మీ
నరసింహదేవుండును బ్రహ్మదు సఖిలదానవకులై శ్వర్య
ధుర్యుఁగా నభిషేచనంబు చేసిన నతండును సాష్టాంగదండ
ప్రణామంబులతోడ ఒహవిధస్తోత్రపవిత్రార్చన లొనర్చినం
బ్రసాదమధురాలోకనంబు లతనిపై నొలయ నప్పరమేశ్వ
రుండు వరంబడుగుమనిన సమస్తహృత్తుం డిట్లని విన్నవించె. 187

క. వీజన్తమున జనించిన
నాజన్తమునందు నీసమంచితచరణాం
భోజంబులపై 'విగత
వ్యాజమయిన భక్తి భక్తవత్సల! యీవే. 188

క. ఖలులకు సంసారముపైఁ
గల వేడుకఁ బాపి మోక్షగరిమము గూర్చున్
వెలయవలయు నీమహిమలు
దలపుచు నిట్లున్న నాదు తలపున వరదా! 189

వ. అనినం బ్రసన్నుడై భక్తవత్సలుం డిట్లకాననుగ్రహించితి
నీవు యోగీంద్రులకు మద్భక్తజనంబులకును బ్రజ్ఞజనంబు

లన్నియు (?) నీయరచేతిలోనివి మదీయసాలోక్యసారూప్య
సామీప్యసాయుజ్యసిద్ధులుగ్ గ్రమంబునఁ బొందఁగలవాఁ
డవ యని యానతిచ్చి మఱియు ని ట్లనియె. 190

సీ. అధికబోధమ్మున నస్తత్పదాంబుజ
భక్తిరసంబునఁ బ్రకటమైన
నీమహానీయ వినిశ్చలచరితంబు
సంప్రీతి నేప్రాద్దు చదువువారు
వినువారు జనులకు వినిపించువారును
సకలకల్పవసముచ్చయము ద్రోచి
యాయురారోగ్యపుత్థాసమృద్ధులఁ
బొంది మద్భక్తి సౌంపున వహింతు

గీ. 'రన్యులు బడయరానియునాత్మ నిత్య
పదము బడయుదు రానందభాగులగుచు
సర్వసూజనీయం బగు సాధుహితము
వాచకంబు మన్తహిమకు వాఙ్మయంబు. 191

క. అని యానతిచ్చి త్రిజగ
జ్జనకుఁడు ప్రహ్లాదదేవుఁ జరితార్థునిగా
నొనరించి విశ్వలోకము
ననిశము రక్షించుచుండె నధిక ప్రీతిన్. 192

చ. ²సమధికభక్తియుక్తుఁడయి శౌరిజ్ఞ భజించు నగుండు సంతత
స్థిమితయశోవిలాసుఁడయి చెన్నలరారెడు భోగభాగ్యదు

1. రన్యులకు. 2. ఇట వ్రాతప్రతియందు. చం. స...అని మాత్ర
మున్నది. క్రిందిదంతయు వెనుక యొరులచేఁ బూర్తిచేయఁబడినట్లున్నది.

ర్దమ విభవంబుమై సుకృతి తద్దయుఁగాంచుచు మర్త్యలోకని
ర్దమనమునాఁడు విష్ణునుపకంఠము నొందు వినిశ్చలంబుగన్.

క. అనిదేవశ్రవుఁ డెఱిఁగిం

చిన దివ్యక్షేత్రమహిమఁ జిత్త మెలర్పన్

విని తాలపుండు ముదమును

దనువునఁ బెనగొనఁచుసేవాఁ దలఁచుచునుండెన్. 194

వ. అని రోమహర్షణుఁడు వినిపించుటయు సంయమిప్రవరులు
భక్తిరసావేశంబున నానందామృతథారల మునింగి యహో
బలనాథు నిచ్చలు దలంచుచు యథేచ్ఛం జనిరి. 195

—ॐ ఆ శ్వా సాం క ము ॐ—

క. గర్వితదైత్యవిఖండన

దర్శికరశయన వరసుదర్శనశార్ఙ్గా

ఖర్వాయుధమండితభుజ

గీర్వాణావనముదాత్త కేశవ నృహరీ. 196

శా. పారావారశయాన సింధుతనయాపాంగేక్షణోదార సు
స్తేరాలోకనమూర్తి దైత్యవిభవశ్రీవర్ధన వ్యత్యయా
కారుణ్యామృతవృష్టితర్పితసుభక్తవ్రాత నిత్యోదయా
రారాజచ్చరణాబ్జసంజనితగీర్వాణాపగా శ్రీహరీ! 197

మాలిని. ప్రకృతిగుణతరంగా ప్రస్తుతేదార్శ్యసంగా
సుకృతిజలధిభంగా సూరిచేతోబభంగా

నికృతిజనవిదూరా నిర్మలాకారమారా

వికృతిదనుజ పీరావేశసంహారకారా.

189

గద్యము. ఇది శ్రీశంకరస్వామిసంయమిశ్వరచరణసరోరుహ
ధ్యానానందసౌందర్యధుర్య శ్రీసూర్యసుకవిమిత్రసంభవ
శంభుదాసలక్షణాభిధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబయిన
శ్రీలక్ష్మీనృసింహవతారం బను పురాణకథయందు సర్వంబును
బంచమాశ్వాసము.

నృసింహపురాణము సమాప్తము.

పదములు అర్థములు

<p style="text-align: center;">అ</p> <p>*అంకనములు 2-84 గుఱుతులు.</p> <p>అంచబోదలు 2-67 అంచకూనలు.</p> <p>అంతఃకరణము 4-71 అతి క్రితి.</p> <p>తెలుంగువారు అంతఃకరణపరిణామ మగు క్రితి దయ ఇవ్వము మొ. అర్థములలో దీనిని లాక్షణికముగా ఉపయోగింతురు.</p> <p>అందంద 1-80; 105. 2-14, 80, 119. 3-15, 44, 94.</p> <p>అచటనచట. మఱిమఱి - మిగుల. మాటిమాటికి—ఈ మొదలగు విశేషార్థములను ఉపాించునది. శ. ర. లో దీనికి గల అర్థము లన్నియు లేవు. సూ. ని. కొన్ని అర్థము లెక్కుదు చెప్పి ప్రయోగముల నుదాహరించెను.</p>	<p>అకరువుల్ 2-67 కింజల్కములు. పుష్పాబ్జ! చూ. కం.</p> <p>అగ్గము 2-75 అధీనము.</p> <p>అచ్చు 3-14 వడియచ్చు. 'కాదు' అని ప్ర. గం ద రు వు. 4-62. 5-118. విధము, దృష్టాంతము, వరవడి.</p> <p>—కట్టు 1-8. 4-62, 5-63. విర్బుజు.</p> <p>అచ్యుత 1-55 విష్ణువు. అ చ్యుత = కాణి.</p> <p>అజ్ఞ 4-184 అడుగు. ఇచట క్రింద ముందు అని లక్ష్యార్థము.</p> <p>అట్టాలక 2-109 మరుజా నగరు.</p> <p>అట్టె 3-6 ఈతని కూతు రట్టె! = ఈతని కూతురా!</p> <p>అడంకువ 3-98 నమ్రత.</p> <p>అతకరించుట 1-98, 4-93. అధః కరించుట.</p>
---	--

*ఇట్టి గుఱుతులు పెట్టిన పదముల అర్థము లింకను పరిశోధన చేయవలసి యున్నవి. వ్రాతప్రతులందలి కొన్ని పాఠములు ఆప పాఠములలో సుపాఠములలో భాష అంతయు బయటఁ బడనిదే తెలియదు. ఈ గ్రంథము నందు చాల ఆపపాఠము లున్నవి. ఆపపాఠిత పద్యము లర్థ మగుట లేదు.

అదట 2-90 గర్వము, మదము.

అదరు 5-97 భయమువలన చలించు.

అనుకు 2-56 వలచన.

అనుగు-వోటలు, ఎలుంగు. 3-111.

5-157. మనోజ్ఞము.

అనుగలము 1-37. 3-5, 14.

స్థానము అనుకూలము సమానము.

*అనుముదేలు 5-125 ఒప్పు. ఇది

ప్రాత పతిలో పాతము నందలి
పదము.

అనురక్తావలోకనుడు 3-14 ఎఱ్ఱని

చూపులు కలవాడు. అనురాగము

తోఁ గూడిన చూపులు కలవాడు

అనువు 3-14 విధము.

అన్ను 2-102, 3-89 పారవశ్యము
మదము.

అనుదాన పీఠ-38. గొప్పపని.

అనుశరణ్య రిపుడు 2-3 అపగత=తన

మండి పోయిన, శరణ్య=శరణుకల

రిపుడు=కత్తువులు కలవాడు.

అభిప్రాయము 3-45 ఆశయము

తలపు. అభ్యుతో విను, చెవి యొగ్గి

విను-ఈ మొ. ఆర్థములందు ఇచట

ప్రయుక్తము.

అభియోగ్యము 2-13 ఎదిర్చి ఆక్ర

మింపఁదగినది.

అర్థాంతము 2-18 వెల కెక్కుడు.

ఇవట ఇనుమిక్కిలి.

అర్థకరులు 5-63 పనులు చేయు

వారు, భటులు.

అఱులు 5-63 వానగృహములు.

అఱిముఱి 1-14 సంభ్ర)మము త్వర

తోభము కలఁత.

అఱువుడు 1-4 శిథిలము. అఱువుట్ల -

దే. వి. బ. ...ఇత్యాది బహువచ

సాంతములు వృత్తియం దేకవచ

సాంతములగును. 'అఱువుడు గావి'

ఉ. హరి. 4-శ. ర.

అలుంగు 4-27 ఆయుధవిశేషము.

అవధిఁబోవు 2-90 అంతము నొందు,

తీరించు. చూ. హరి. పూ.

5-106—'తనకు' దివురు సేవా

దుశఖం బెల్ల నవధిఁ బోవ ఉ. ర.

201., 7-201. కొండలు అవిధి

బోవు అని పఠించి 'కవ్వముల

పాలగు' అని అర్థము చెప్పిరి.

అవ్యక్త 3-24 మూలప్రకృతి. చూ.

షడ్వింశతు. 3-91. కనఁబడనిది,

మనకమనక ఐనది.

అశేషభోగ 1-55 శేష భోగ=పాము

పడగ. ఎల్ల భోగములు.

ఆ

అక 4-113 అడ్డు.

అకరము 1-37 గని.

అక్రాంత నియ త్యపేలవుడు 1-10.

అక మింపఁబడిన శుభాశుభ కర

యెడ పలుచబడనివాడు. శుభము
కాని అశుభముకాని వచ్చువడుచో
తెక్కచేయనివాడు. సమస్య అని
కా.

అట 2-90 నింద.

అదట 3-94 ప్రేమము.

అర్చ 2-86 'అడు'కు ప్రేరణము.

అడించు, ప్రవృ.

అర్చ బెలుంగులు 2-73 అణపులు.

అణడివోవు 2-90 వ్యక్తముగు.

అలరి 4-11 మూర్ఖు.

ఇ

ఇట్టలము 3-14 అధికము.

ఇటి 5-52 నలగు. 'ఇటిసిన'లో

'సిన' లోపము. ఇటులే ఇటి

గొలిలి ఇటిగొను అని క. ర.

'ఇటుకై నది ఇటుగొలిలి' నన్నమై

నది ఇటుగొను' అని వావిళ్లనిఘం

టువు. ఈ పక్షమున ఇకారాదేశ

మొకటి అధికము. చూ. ఉటు

కొలిలి. కల్య 2-46.

ఇటియు 4-48 నలగు

ఈ

ఈచవడు 5-51 వంకరయుగు

శుష్కించు.

ఈరసము 4-26 పగ.

ఈరికలెత్తు 3-102 మొలకెత్తు.

ఉ

ఉడిచి 1-65 ఉడుగు ప్రే. ఉడిగించి.

చూ. అది. 6-175, 6-16.

ఉడివోవు 1-35 ఉడిగివోవు.

ఉధరి 4-46 పూర్వము ద్రణములలో

ఒదరి = సుధ)మించి. ఉదరి =

విజృంభించి కోపించి చూ. సీ.

హంకారహారమై యు ద రు

బెప్పులిమిస లఱక యెవ్వఁడు

నేఁ డూచిగొనియె, ఆరణ్య.

6-315 5-277. 'అదరక యది

నూచి బెదరక డెంద ముదరక,

చిత్తెంబు చెదరక, మనసు గలఁగక'

కుండి. పురా. పు. 397.

ఉన్నయము పీఠ-17 ప్రైకి c దీ

యట. నన్నయ తిక్కనలు విడి

చిన భాగమును.

ఉపబాపము 4-155 భేదోపాయము.

ఉరలండ్రోచు 4-94 తొలఁగడ్రోచు.

ఉరలండ్రోచు + త్రోయు = త్రోసి వైచు.

క. తరువం బెట్టిపానల, పెరువులు

మును నిలకరించి పేర్చిన్న వెన్నెత్,

సురువు లెవఁగఁ గ్రోలి పిదప, సురలం

డ్రోచుచును బోవు నుక్కినపుగలి.

చూ. పూ. 5-203. కూలఁడ్రోయు

'అక్కట యురలండ్రోచి' -

మార్గం. 1-89.

ఉరివి 2-56 పరిహరించి. వెనుకటి

అచ్చులూ ఉరగి. ఇది క్రొవంత
మగు ఉరువు ధాతువు! చూ. కల్ప
2-240. కాంతి 3-498.

ఉరియు 4-48 చలించు.

ఉఱక 4-135 అవలీలగా (ఉఱక
పథింపఁగావలయు.) 5-177. చూ
టాడక వ్యర్థముగా అకారణముగా
అని వాచికోనిఁగుంటువు.

ఉఱక 2-56 చులుక. నీ. చులుక
చౌక, యులక యెల్లిద మన
నొనరు లభుత పేర్లు. సాం మాన.
424.

ఉలివు 2-105 భస్మి.

ఉగ్గడువుగ 3-88 అధికముగా.

ఉచ్చిపాక 2-47 చీలిపావుట.

ఉత్తర్వ 2-18 వీరమగు బెడరింపు
గల. 'అర్వాదిభ్యోఽచ్.' చూ.

ఉత్తర్వ గర్జా స్ఫూర్తికంఠు
5-82.

ఉత్తాన 1-57, 4-168 లోఁతు
లేనిది. వెలికిలినది. హరి. ఉ.
9.205 '...ఉత్తానకతోరధార
మగు దారుణ వక్రము ..'

ఉప్పలిలు 3-98 పుట్టు.

ఉప్పు 2-75 ఉప్పము, ఉబ్బ.

ఉ

ఉఁకించు 3-75 ఉంకించు, ల్రివిష్టవ
ములక గెల్వంగ నూఁకింతు. కర్ణ.
3-130.

ఉఁడుకొను 4-178 నాటుకొను.
చూ. హరి. ఉ. 7-155,
9-231. ఆముక్త. 5-137.
ఉఁడునకు స్వార్థమున కొను అని
చూ. ని. పేర్నికైలంఘులు పెటికి
కైలములపై నూఁడుకొనంగ నొం
దొంటి వైవ. హరి. ఉ. 7-156.
ఇత్యాదులందు గ్రుచ్చుకొనిపోవు
మొ. అర్థములు చెప్పవలెను.

ఎ

ఎండకన్ను 3-75 ఎండచూపు.

ఎడకొను 4-57 నందు చేసికొను.

ఎడను 3-75 చోటు, అవకాశము,
నడిమిభాగము.

ఎడము 1-69 కాష్ఠ, అపథి.

ఎదురెదుర 2-56. ఎట్ట యెదుట.

ఎరియు 4-48, 80 నకొను, మండు.

ఎఱుమంటలు 2-14 ఎఱ్ఱరి మంటలు.
ఇటులే ఎఱగందు ఎఱగత్తులు ఎఱ
సంజ మొ. చూ. హరి. పూ.
2-67. 4-113, 5-150.

ఎలయు 3-14 ప్రతిబింబించు.

ఎలరారు 1-58, 2-67 అతిశయించు. చూ. హరి. పూ. 6-105
అతవవారణంబు తెలరారగ, హరి. ఉ. 3-184, 4-70, 110, 227. 7-36. 'ఎలరు = సన్న గాలి. ఎలరారు = సన్న గాలికి గడలు' అని మా. రామకృష్ణకవి గారు. స్వముద్రిత కు మా ర. 127-వ పుట.

ఎలర్చు 2-64 విచ్చు.

ఎక్కటి 2-3 ఒక్కటి.

ఎమ్మలు 2-12 1 ఎముకలు.

ఎల్ల-నాడు 1-35 ప్రతిదినము.

—వెంటటకు 1-54 అన్ని పనులకు.

ఏ

ఏ-చు 5-44 కాటించు.

ఏచు 2-70 అతిశయించు.

ఏడుగడయు 2-14 అవ్య ఎల్ల. గీ.

ఎవయు సర్వపదార్థమై యేడు గడయు నాగ. ఆం. భా. 3-79.

క. గురుండును దల్లియుఁ దుడ్డి యుం, బురుషుండు విద్యయును జైవమును దాతయునాఁ, బొరి నేడుగడయుఁ దాటై, హరి నను రక్షించుఁగాత ననవరకుంబున్. వా.

1. ఆ.

ఏలకొ 1-93 ఏల+కొ?

బ

బండ్లొండ 2-61, 4-182, 5-111

మొ. బండు+బండు+అ (ఒకదాని తరువాత ఒకటిగా) క్రమముగా మొ.

ఒకరుల మాటలు 5-56 ఒకళ్ల మాటలు. ఒకఁడుకు. బ. వ.

ఒక్కమరి 1-67 ఒక్కతడవ-వారము 'ఒక, మరి గోష్ఠీనిరతి నుండి మను బాధీకా!' అను. 2. ఆ.

ఒడిసి 2-119, 5-93 ఒడుపువేసి తిరిచి.

ఒడుపు 5-96 గుటి పెట్టి దాఁటిన దాఁటు.

ఒలులువారు 4-28 విలపించువారు. చూ. ప్రి. 1-267. కర్ణ. 1-38. కల్య. 1-363.

ఒలయు 4-64, 79 ప్రవేశించు చూ. హరి. పూ. 2-31. 'క, వారిజనాథుని తేజం । బారా జోత్తముని యాత్మయం దొల యఁగ.' । వ్యాపించు. మొ.

ఒజ్జ 4-3 ఉపాస్యాయుండు.

ఒడ్డారిండు 4-28 ఎదురు తిరుగు.

ఓ

ఓగితము 2-90 (యుక్తము) తగు

పాలువడు, వా. ని. పాత్రము.
వరులనింద వడుటకు పాత్రము
అని తా. నూ. ని. చూ.

ఓజ 1-8 క్రమముగా.

—వజ్రము. 1-70. 2-130.

3-14. 4-56 సిద్ధముచేయు, అల
వజ్రము.

ఓడికల్ 3-33 ప్రవాహములు.

ఓర్త 3-98 ఒకరికె.

ఓలంబు నొందు 2-50, భేద మొందు.

ఓలాడు 1-25 మునుగు.

ఓలి మై 3-141. వరుసగా. 'ఒగి
వరుస యెలి సొరిది నా నోజ
నాగఁ గ్రమమునకు నాఖ్యలు.
అం. శే. 16.

ఔ

ఔడు 4-37 (ఓష్ఠ) పెదవి.
దంతము. అలరు దంతముపే రా
దనంగ. అం. శే. 47.

ఔదల 2-99 తల (ముందల అను
నర్థమున ఔదల. సీ. ఔదలఁ
జడలేటి లేదరఁగలు బాలుఁ దగు
చందమామ నుయ్యాల లూఁప.
(హరి. ఉ. 6-38.)

ఔపచారిక దృష్టి 4-185 అప్ర
ధానదృష్టి. అత్తభావము ప్రధా
నము. జీవభావ మప్రధానము.

మనసు కొంత వెలికిఁ గొనివచ్చి
తాను ప్రహ్లాదుఁడాయెను. వెలికిఁ
గొనిరాకున్నచో ప్రహ్లాద మే
అనఁగా ఆనందమే యగును.

ఔపనిషదుల్ 3-28 ఔపనిషత్తము
ననుసరించువారు, రామానుజాదు
లందఱును ఔపనిషదులేయైనను
ఇవట అద్వైతులు అని అష్టము.
అద్వైతులును ఔపనిషదులేకదా

క

కందు 3-14 నలుపు.

కందువ 1-37 ఏకాంత స్థలము.
ప్రజ్ఞేశము. జాడ. చూ. ఆర.
5-399.

కజ్జలము 3-113 కాటుక, నీకటి.
కటికి 2-3 అధికము.

కడలు - చేతులు 1-34 అలలు అను
చేతులు.

—ఒత్తు 2-81 వ్యాపించు, చూ.
కరమూలముల జిగి కడలాత్తి
హరి. పూ. 8-168.

—వడి 1-70 అలలవలె అయి.
తరంగితమై.

కడి 2-5 ముద్ద.

కడిది 4-24. కఠినము. అనుకమముల్
రలిస్తరులకూటకు నర్హము
లంచుఁ గట్టిపెట్టిన పుపు బంగు

- లీసలి కడింది చనుంగవ కళా-7. కలుచుబడి 5-4 కలతపడి.
 చూ. శ. ర. ? కల్ల 2-59 కల్ల.
 —కనలు 5-26, 98 తీక్షణ కల్ల 2-5 ముద్దులు. కడి వికవచనము.
 మగు కోపము. 'కడి మాడనేయగుడుచు.' క్రిడా.
 కనలు 2-3 మండు. కల్లాల 3-3 తరంగము.
 4-24 కోపము. కల్లి 1-7. కలుగుట; నంబడ.
 —అగ్ని 4-178 మండు నిప్పు. కవణము 2-127 గుణములు మొ.
 కనుపునట్టు 5-31 భండించు, భంగ దానికి పెట్టు ఉలవలు మొ.
 పఱచు. దాదా.
 కన్ను 2-21. శేకు, కన్ను (శ్రీ). కప్పుడు 4-25 పాపి.
 *కప్పబడి 3-50. ఆచ్ఛాదించుబడి. కాకుచేయు 2-119 తిరస్కరించు.
 కమలా, కర కమల 1-55. లక్ష్మీ కాదిలి 4-40, 79 ప్రేమము
 హస్త కమలములు. ప్రియభార్య. శ. ర. లో ఈపదము
 కమలాకర, కమల చెఱువులలోని, కమ గాదిలిగా గ్రహించబడెను. చూ.
 లములు. (శ్రీ). నన్నె చోడుని కుమార సంభవము
 కమియు 3-0 కవియు. 2-18.
 *కమ్మలు 2-66? ఇది శుద్ధపాఠమై కానుపు 4-157 కనుట; చూచుట.
 యుండదు. 'అది కలలోనికాను చయి' వారి.
 కర 1-42 బడ్డు ఉ. 7-99.
 కరవటము 3-80 బరణి. కావలము 4-58. దురాచారము;
 కరాళ 3-98 భయంకరము. రాహు పాపము.
 పదనము 4-184 ఎత్తెనకైలము కావులు 3-68 కాషాయవస్త్రములు.
 చూ. కరాళో దంతురే తుంగే క్షిణుకు 4-28 (క్రిష్ణ-రూ) ఇడుము.
 కరాళో భిషజే పిచ. విశ్వ. కీలించు వీతి-3 ఉంచు. గీ. పెట్టె
 కఱతలు 4-133 చేప్తులు దుశ్చేష్టలు. గీలించె నాంగను పెయ్యు చుండు,
 కల్పశరుపాకము వీతి-23 కల్పతరువు నుంచె ననువల్కునకు. ఆం. భా.
 పంట. 3-130.
 కలితనంబు 2-21 సామర్థ్యము.

- కన్న 5-17 కూన, కేశువు, కన్నడు, *కొలమే 5-45! కలమువాడా -
 కన్నె - రూపాంతరములు. ఇది అని తాత్పర్యము.
 కణి శబ్దధనము. వెన్నుడ నిను కొలుపు-వెడ్డలు 1-78 పుట్టజేయు
 బాసి వెడమాయ కొవిల. కన్నల 4-103 కొలుచుట. నేవించుట.
 కలుకులు గులికేనిపుడు' అన్న. కొలదులు 5-142 మేరలు, పరి
 శృం. 116. పిరి గన్న! అని మితులు.
 వాడుక. కొలుపు 4-103 - సేవ.
 కూడబడు 2-133, 5-90. చేరు. కొనలు 4-170 (కన్ను) కొనలు.
 స్వార్థమున కడు చూ. 'గొల్ల కొర 3-94 కల్లుతా గడు గిన్నె.
 తెల్లగూడబడిరి' వారి. తూ. చపకము.
 5-246. కొరి చెండాడు 4-121 కొరాడు.
 కృతంజులు 4-54 హింసలు. ఈ వినుగు లోనగునవి కొములతోఁ
 కద్యమున 3 పాదము నందలి కీడు బొడిచి దుమ్ము ఎత్తి వైకిజిల్లు.
 కను దీనికిని పొత్తుకలదు దీనికి గ్రంథములయందు కొరాడు
 కృష్ణ 1-10 పాకము. (నలుపు అనియే ప్రయోగమని క. ర.
 పాకము కమస్సు మొ. వానికిని ఈ ప్రయోగము సాచార్యుల
 తెలుపు పుణ్యము కత్కము మొదలగు వానికిని లక్షకిము.) వారు గమనించి యుండరు.
 కడయించు 4-178 కూల్చు పడ కొండము 4-11 ప్రతికూలపు కలుకు.
 కయచు కొలు 1-72 పెద్ద.
 కేతు 1-43 బెక్కెము —మనగి 4-170 మిక్కిలి
 కొంకరవోవు 4-108 వంపు వోవు. విజృంభించి
 కొంకవోక 2-75, 119. భయ క్రందుగ 1-78, 2-64. కలచుగ.
 కడరే, వెనడియరే. క్రందుకొను 4-132 మూగు, గుమి
 కొండక పాయము 2-61 చిలుక గూడు. చూ. పొడగన వేళ
 పాయము. యభ్యేనని పొంగి కలింగ కకాంగ
 కొలుకు 4-66 నీచుడు. ముఖ్యు లయ్యెడ గడ యిక
 కొలుగామి 5-142 అకార్యము. క్రందుకొని. పను. 1-147.

క్రొంగు 4-130 ఉడుకు 4-144

నశించు. క్రే. క్రొంచు 2-49, 5-94. నశించు జేయు.

క్రించు 3-19 అల్పించు, మిమ్ము నీ క్రించుల యాదవాన్వయల హరి. ఉ 1-108.

కుమ్ముడి 2-85 (కుంగు+ముడి, కుటు+ముడి అని కొందఱు) అంద మగు ముడి అని తా. 5-158-24 సం. ప్రతిలో క్రొమ్ముడి అని కలదు. బసవపురాణ పీఠికలో క్రి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు క్రుమ్ముడి యను పదమేకాని క్రొమ్ముడి యను పదము లేదని వ్రాసిరి.

క్రుయ్యంగఁబాటు 3-67 కృశించు, వెనుదీయు.

క్రొవ్విదము 3-75 క్రొవ్వు.

క్రోడాడు 4-47 క్రోరాడు,

క్రోల్పు 1-7, 5-185 క్రొలఁజేయు. (క్రోలు+పే)రణము)

క్షోద 3-65 శ్రేణువు.

5-40 ఒరగంటివై నూలుట.

ఖ

ఖలుడెందము 2-56. కలుడెందము -

శ. ర. పాఠము. కలు = రాతియొక్క (డెందము).

గ

గంటి 5-12 గాయము చేయు (గంటు క్త్యా.)

4-114 వి. గాయమా.

గరుడాచల 3-1 వేదాద్రి చూ. 5-99, 5-122, 5-129.

గరువంపు బేణులు 5-54 విరివియగు విణులు లేక, పెద్దయేణులు.

—దిట్టలు 1-50 'గరువం బగు తత్పరి బోధము. హరి. పూ.

2-217. గరువంపు విచారము లేల నీయెదన్. ఆరణ్య. 6-405.

—సూత్రధారి 3-78.

—దపంబు [విక్ర] 6-51.

—నిట్టూర్పు (కాశి) 4-69.

—గొటూరులు (మను) 3-89.

గాడి తూపులు (పలు) 2-74 పెక్కు గాడులు కల బాణములు.

గాంగేయ భవన 1-55 బంగారు టిండ్లు, భీష్ముని ఉనికి.

గాధలు త్రవ్వ 1-9 మిట్టలు త్రవ్వ. (శ. ర.) అనఁగా మిగుల శ్రమపడు.

'గొఱియల వార్తలు గూడునే త్రవ్వ' బసవ. 5-339 పు. వావిళ్ల ప్రతి.

గానట బీసట (చదివి) 1-9 సలక్షణము కాని చదువు. 'గానట =

గాథా సప్తశతి. దీనట = బేతాల గుఱుకు 5-142 మేర. పరమిలి.
 చంచవింశతి అనఁగా ఆధ్యాత్మిక
 దృష్టిలేని చదువు' అని శ్రీ నిడుద
 వోలు వెంకటరావుగారు. చూ.
 భారతి. 26వం. 1 భా. 13 పుట.
 గ్రామ్యులక్షణము అనుశ్చిరికలా—
 క. ఈనడములు గోరడములు, గానర
 దీనరలు వైన కట్టిడి పలుకుల్, గొనయము 2-7 శీ వింటినారి.
 భాసిల్లు గ్రామ్యములు నా, హాసోగోత్ర 3-14 కొండ కులము. (శ్రీ)
 క్తులఁ జెగడుచోట నవియును గ్రక్కదలు (గ్రక్కు+అదలు) కం
 నొప్పుక. కావ్యాలంకార చూడా
 మణి. ౯. ఉల్లాసము. ౨౦.
 గీ.యు 4-99 వంచన.
 గిరిశ పీఠ-18 కవుడు (గిరి=కొండపై,
 శేలే = నిద్రించు వాడు).
 గిఱుపు 1-5 శీ కదలించు ఇక్కడ
 నక్కడ నూడఁజూచి మే గిఱుకుగ
 నిర్వ. 7. దువ్వ - సవరించు (నూ.
 సి.) చూ. భా. ఆది. 5-168.
 గిఱుపు చెడ.
 గీటు 5-95 (కోలు, దోడలు)
 కొలుకు.
 గిఱుకె 1-95 భేదించుకె. 'నాటుట'
 అని అప్పకవి. ఆ. 2 ఆ. చూ.
 గుఱుప్పన్ 4-8 ఒక్కమడిగా.
 గురువులు వాఱు 2-67 పరుగువాఱు.
 అతిశయించు.
 గుఱుకొను 5-77 యల్పించు.

నూ. ని. క. ఖలుఁడు మనుల యా
 శ్రమములు | గల యన్ని యుం
 జొచ్చి చెటిచే గ్రతువులు భర్త,
 ప్థలనల బొనర్చి సాధుల, యలజడి
 కిది 'గుఱుకుకొలది' యన లే దన
 ఘా! హరి. 4-118.
 గొనయము 2-7 శీ వింటినారి.
 గోత్ర 3-14 కొండ కులము. (శ్రీ)
 గ్రక్కదలు (గ్రక్కు+అదలు) కం
 పించు, అదరు.

ఘ

ఘటికము 2-27 గుళిక. రసకుణి
 లానగునది. చూ. 3-84 సుధా
 మయ ఘటికలు.
 చ. ఇట శ్రీతమెన్ని తోయముల
 నిందు ముఖ ముఖ శేషమద్యమన్,
 గుటుకునఁ గ్రోల నీ కుటిలకుంతల
 యెంగిటి మాధ్విగల్లు విన్నుట
 మధురతవ్వాసనలు చూడరు గాక
 ది వోకసుల్ సుధా, ఘటికలఱాని
 మేలు మఱి కోరుదురే యిది
 క్రోలఁ గల్గినన్. (ప్రబోధ) 3-56.
 చ

చక్ర 1-53 చక్రవాకము, చక్రము.
 (శ్రీ)
 చక్రాంక 5-176 చక్ర చిహ్నము.
 ఈ చిహ్నము తాల్పుటయు ఒక సేవ.

—భాగవతులు 5-77 చూ.	చెనకు 1-5 తాకు, ఎదిరించు.
క. శ్రీకర చక్రాంకితులగు, లోకులు	చెనయు 2-135 „
శుద్ధులను ముణ్యులును నగుదురు	చెరలు పట్టి 2-117 నిర్బంధము చేసి
వా, రీక్రియలు లేకయుండినఁ.	పట్టి.
బ్రాహ్మకులనఁ బలికు లనఁగఁ బడు	చేయలఁచి 4-77 సమీపము.
దురుజగతిన్. పద్మపురాణము 321.	చోక్కు 2-66 పారవశ్యము.
చట్టులు 1-3 శిష్యులు.	చోద్యపు మూల్యములు 1-46 నింత
శుచిత్వ 2-84 చదురుకు బహువ.	వెల కలవి. చోదనా మూల్యములు
చతురోక్తులు.	అని అర్థాంతరము.
చల్లిరి 3-68 చలువ.	జ
చవికాటు 2-66 చవికొఱకు కఱచు.	జంకలు 2-84, 4-44, 6-108
చాగిలి 2-93 దండాకారముగా	బెడరింపులు.
నేలకు న్రాలు.	జంత్రిము 4-123 సూత్రపు బొమ్మ.
చిందిలి మందిలి 2-53 చెదరినది, చెడి	ఇచట వెనుకపాదము నందలి
నది.	మాయయే యీజంత్రిము. ఇది
చిట్టలు 4-181 నింత.	‘ఒక ఆద్యుత కర్త.’ చూ.
చిదురుపలు 4-31 తునియలు.	నూ. ని.
చివ్వ 2-68 యుద్ధము. చివ్వలసీన-	జడిగొనియుండు 2-135 నిరంతర
యుద్ధములు కలిగింపగా.	మగు.
చీరకి నైకొనరు 2-102, 3-126.	జలి 2-82 యలి. ఆటకు పాటకు
లేకమయినను లక్ష్యము చేయరు.	తగిన స్వరసంతతి.
చుఱచుఱ 4-41 ముందుటయందలి	జవరము 2-50 సాంద్రము. ఇది
ధ్వనికి అనుకరణము.	శ. ర. పాతము.
చూడ్కిరేకులు 2-67 చూపులు అను	జయంతి 5-150 కృష్ణజయంతి
పూరేకులు.	నృసింహజయంతి మొ.
చూతాడు-చూఱలాడు 2-67, 35,	జలాశ్రయ 1-53 జలము, జడము
177. కొట్లపెట్టు.	అని శ్లేష ‘లడయో రభేదః.’
నృసింహ—15	

- జోదుకొను - 3-22 కలుగు. ఉద్భవము 4-172 'తటపట. రూ'.
 నించు. (జోదు-జాతి) సీ. ఎల కలక నొందినది.
 మిశ్రాఁగోరిక లీరిక లెత్తిన, సరణి తట్టాడు 3-147 మట్టాడు. తప్పు
 మేఁబులకలు జాదుకొనఁగ. విక్ర. టడుగులు వేయుచు తిరుగు.
 1-122. తత్ప్రకారము 1-101 ఆరీతి. ప్ర
 జాతి 3-108 జాతినను అని నూ. క్రియ - క్రియ-పని.
 ని. పాతము. కడచినను, గలించి తనుగాలి 3-73, 5-157 (తనుత్ర -
 నను. గాలి) చల్లగాలి.
 ద తపాగ్రత 2-21 తపము నందలి
 ద(ద)క్కఁగ నేలుదు 2-8 అనుభవ ఉగ్రత. నకారాంతకల్పములు అకా
 యోగ్యముగా పాలింతును. రాంతములు నగు నను మతమూని
 డిందు 2-16 ఇంకు. యిటులు ప్రయోగించెఁగావలయు.
 డిందుపఱుపనేరిక 2-44 మదురుపడఁ తరతరంబ 1-24 క్రమముగా, వరం
 జేయఁజాలక. పరగా.
 డొక్కను 2-81 డెక్క+కొను నెల తరి = మంథాచలము.
 కొను. డెక్క+కొను-డెక్క పట్టు? తరితాలు 1-54 శంఖము తాల్చిన
 'సీ. చివురెల్లఁ గని నొత్తి తొవ వాడు-విష్టువు.
 రాకుగుత్తుక, డొక్కని కోయిల తఱకిన 1-91, 5-4. తఱకిన.
 వెక్కుచుండు' కుమార్. 5-162. తఱియు 3-57, 5-9. సమీపించు,
 డొంకు 3-110 ఇంకు. దాటు.
 డోలు 2-67 'డోలు. రూ' బంటలు. తఱులు 1-4, 3-14. అలలు, వరుణు.
 చూ. 'కుత్రచిన్ను లొప శ్చ' తర్పిత 5-107 తృప్తిచేయఁబడినది.
 అహోబ. తలఁకు 2-21 భయపడు.
 త తలకొను 1-22, 3-90.
 తక్కడ 5-7 తప్పుడ, తొలగడ. తలఁగు 4-97 తొలఁగు. ఈ పదము
 తగులు 5-131 నిత్యనివాసముచేయు, ఇవట అతుకదు. ఇది 'తగిలి'యై
 అంటిపెట్టుకొని యుండు. యుండునా?
 తలఁపు 5-189 హృదయము.

తానకము 1-37 స్థానము.

*తాని 2-71 చూ. కాంలి 1-249.

తాళిండు 2-31 తాళము పేయు.

తిలకించు 1-6, 70. 2-61, 63.

3-14, 97. ప్రకాశించు, ప్రసవీర్వు 5-12 చక్కలుచు.

న్నక నొందు కనబడు, పొడచూపు. 'క. కల నీలకంఠ కొలా,

హలలీలు నెలక రాజహాస కులములం, దిలకించె నప్తపర్ణ, వళి విగళిత కుసుమ కుటజ వాటికల గడన్. ఆరణ్య. 4-145. చూచు

అను నర్థము అదికవుల ప్రయోగ ములందు కానబడదు అని శ. ర.

కాని ఇందు 'అనూయాసాందర్యం బునం దిలకించు నిందిరకు' 3-14

అను నెడ చూచు అను నర్థము, కనబడు, పొడచూపు అను నర్థ

ములకంటె సుసంగతము. 'కా. తూటబొడుచు 4-121 చొరబడు

నోరం జేతులు రెండు గ్రుక్కి కొనుచుకొ మొ మెల్ల బాహుం

జన స్తేరంబై తిలకింప నేడ్చుచు.' హరి. పూ. 5-171. గీ. సరస

కింతుక కోరక సంచయంబు చెలువు తిలకించె..."నృసిం. 2-63' అను

వీరెండు తావులను, అ. క్రి. కనబడు, పొడచూపు అను నర్థములు

చూ. ని. చెప్పెను. చూచు అను

నర్థమున—'...ప్రియముగఁ దిలకింపుము మళ్ళీ, ప్రియుండవు మత్ ప్రియమునందుఁ బ్రియ మొందుఁ దగ్గ' హరివంశ. ఉ. 7-27.

తివుట 2-47 కోరిక.

తుప్పలదూలిపోవు 1-67 తుప్పరవలె

తొలగిపోవు. కడు చలించు. భా స్కరరామాయణము, కుమారసంభ

వములందలి 'తుప్పలుదూలు (బాల. 32) తుప్పలదూలంగ 1-3

మొదలగు ప్రయోగములను జూచి శబ్దసామ్యమును శబ్ద తత్త్వమును

గమనించునది.

తూటగలి 2-14 ప్రకాశము.

తూపరము 2-57 చిల్లి. భ్రష్టమై అని యిచట తాత్పర్యము. చూ.

చూ. ని. తూటబొడుచు 4-121 చొరబడు

శబ్దములు పొడుచు. తెట్టిన 5-3 తెట్టగా పెట్టిన. 'తెట్టు

ధాతువు శ. ర. లో లేదు. చూ. ని. లో కలదు.

తెట్టువలు 1-40, 4-109. ఏటి యందు గాలి కొక ప్రక్క చేరిన

తృణాది సమూహము. తెప్పలదేలు 1-84 ఆనందించు. పీల

లాడు, ఈడులాడు. ప్రవాహము

- (నీరు) ఎక్కడై నీరు పొంగినపుడు తొమ్మిది రెప్పలు 3-14 దట్టమగు తొమ్మిది రెప్పలు. ఇది వాచ్యా తొమ్మిది కల రెప్పలు.
- ర్థము. కాంతిలో తన చూపులు తొమ్మిది 3-148 అణచుచు.
- తొమ్మిది లేలు ననగా కాంతి తొమ్మిది 1-29.2-105 ప్రారంభించి.
- యొక్క అధిక్యమును, అందు 'అటకుందొడగి. హరి. 7-92;
- చూపులు తొమ్మిది లనుటలో వాని ... ఒదవదొడగి. 4-162. మర
- అనందాద్యలి క య ము ను భవన్య గదొడగి. నూ. ని. తొడగు ధాక్వను
- ర్థము. (సాగరకన్య కాంతిలో అని బంధము లేకున్నను 'ఒదవు'నకు
- మూలపాత మై యుండును.) మరగు అను అర్థము. హరి. ఉ.
- తెరులు క్రి. 3-36, 4-44. మొ. F-రర. కనబడును. 'క. చదువక
- కలగు. చూ. అరణ్య. 5-80. పెద్దలగోష్ఠికి, నొదవక ధర్మము
- ... కర్మ 2-72 పొంగిపొరులు. తెలుగు కూరక మిగులక, జదివిన
- ... పాదమ 2-18 కలగునటులు వారై యెఱుకలు, పదివేలు నటింతు
- పాదువు. [లేచు రుద్విం బండికమానుల్.'
- .. ఎత్తు 4-176 అలలు వై 'య. క్రమగు' అని క. ర. చూ.
- * తెలియంపు 5-83. తొడగు 4-161 చదువుదము.
- తెలివాండు 1-18 నిర్మల వగు, కలక ఒదవు - చూ. హరి. 7-112.
- దేలు. తొడగు 1-20. 97 కలుగు.
- తెలుపు 4-103 ప్రాక్ష. 'తెలుర్ 2-142 ఎదిరించు.
- ప్రితాకంఠలన్.' హరి. చూ. తొడవు 3-33 భూషణము.
- తెలుచు. క. ర. (నమస్కారము తొడిగిడు 2-35 తొమ్మిదడు,
- చూ. ని.) చలింపు, బెదరు.
- తెలుపువాలు 3-131 తెల్ల నగు. తొమ్మిదిదొంగ 4-188 మిగుల
- తెల్ల పీఠ-9 వికదము - స్పష్టము-నిస్సం మునుంగు.
- దేహము. ... 'దోచి 5-101 మిక్కిలి
- లేట 1-42, 4-73 తెప్ప. మునిగించి, ఊరనచేసి అని కాత్మ
- తేరెను 2-90 పృథా యగు. ర్థము. [వడు.

తొలుగు 2-47, 5-104 వినుచు. కుత్రచి నేకన్యైవ లఘుశ్చం గురు త్వంచా ప్యస్తి. 'లఘుర్భవే ద్గురుః కుత్రచి ద్గురు శ్చ లఘు స్తథా ఉచ్చారణస్యకల్పకత్వాన్నిదానం తత్ర నవ్యచః' ఇత్యధర్వణ వచ నాత్. సీ. కరమాత్మనద ములఁ దొరఁగి పాఠేమనీటి, తరఁగలపై లీల దాటి దాటి, 1-54. గీ. పొగడమ్రాకుల మొదలను మిప్ప రసము, దొరఁగి సెత్తాది యాదున నెరయఁ గప్పె' ఇలి నృసింహ పురాణే ప్రయోగః 'మ్రాఁకులు, తొలుగి, నెఱుము శ. ర. పాఠా కరములు.

కొరగు 1-54, 3-14 న్ననించు - ప్రవహించు - పడు - తొరుగు. రూ. తొలుగు తొరుగుల విభేదమునకు శ్రీ. వే. ప్రభాకర కాశ్మీగారి బసవపురాణ పీఠికయు Journal of Sri Venkateswara Oriental institute Vol. IV- No. I. లో పండితా రాధ్య చరిత్రము అనువ్యాసమును చూచునది.

కొంగు 1-11 మునుగు.

కొంపుబెంజర 3-78 ఎఱ్ఱని పెద్దతెర. దట్టించు 4-59 అదలించు.

తొలితొప్పలులబెట్టు 2-74 తఱిమి బాధపెట్టు.

తొలు 4-43 చర్చము. 'క. అవిరళ విషఫణి దంష్ట్రలు పవనజా వజ్ర మయ తపపునయు తొలుకు.' భా ఆది. 5-176 అను నెడ తకువు తొలుల భేదమువలె ఈ పద్యమున కాయము తొలుల భేద మారయునది.

త్రచ్చియాను 3-5 మధించు.

త్రవ్వితండము 2-117 అనుభ్యము.

త్రిక్కు 2-121 తక్కు, తగ్గు.

త్రిప్స 5-182 లినుగును భౌతి.

త్రిప్సాను 3-90, లినుగునుకము.

త్రెప్స 2-119 తెగు.

త్రిష్కు 3-35 పాసముచే ఆడఁచు.

ద

దంటకొంపు 4-8 జంటయెఱుపు.

'హరివంశమునందు తఱచు దట్ట కొంపు' కనఁబడును. ఆపాతమున మిక్కిలి ఎఱుపు అని అర్థము.

దండియ 1-81 వీణ, కిన్నెర.

దందడి 1-36, 4-31. హరి. హా.

164 అధికము. రాయడి తఱచు.

చూ. ఆశ్రయ 2-35 చూ కొం

దడి. ద్రో 4-129.

దట్టించు 4-59 అదలించు.

చడియంగఁబడు 1-30 చడియు

క్రిక్కిరిసి యుండు. చూ. ని.
'వణికు' అని శ. ర.

చోము (క) 2-68, 71 దట్టముగా,
అధికముగా.

...ఎక్కి 3-88 అధికముపడసి.

...కొను 3-90 ,, పడయు.

చళ 3-113 అవస్థ, వత్తి. (శ్లే)

చర్మన 1-55 చూచుట-చర్మనములు.

చాటు 2-68 లంఘించు.

3-88 సమూహము.

చాడికాడు 2-60 వేగులవాడు.

శివమృదివురు 2-67

డిటు 2-86 చక్కఁబఱచు.

...కొను 5-109 నిండు.

...కొలుపు 1-175 నిండించు.

...గట్టుకొని 2-68 నిండుకొని.

చెన 1-68 ఇచ్చట పక్షముననుండుట

క. కొండ వడ దాకి వాడియొకొం

దును చెన లేక యెద్దుకోమలతను

నా, ఖండలసముద్రగుళికువును, నిం

డిన కృపఁ గోరి చేరె నెఱి నంబుద

ముల్, హరి. ఉ. 9-10. 1-103

కాపు, ప్రాపు. 'అరయ చెన లేక

నీధనం బడనిలొనఁ జెల్లచెదరయ్యె'

హరి. పూ. 7. 4-64 ఇట చెనల

అను నది నరియగు పాతమగుచో

'చళలు'కు తద్దవ మనవలయును.

4-114 ప్రజేకము.

దుద్దు 2-67 కర్ణిక.

దుఃఖపడి 4-152 కష్టపడి.

†దూఁదుకొను 2-14 ఎగురు. చూ.

అరణ్య. 4-384. వ.....వాని

వదన నిశ్వాసవనంబు.....భూ

నభోంతరం బెల్లను నిరంతర నిక

తారజుకటలంబు దూఁటుకొనం

జేయు.'

దొంతులు 4-141 వరుసలు.

దృష్టము 5-38, 165 చూడఁబడి

నది. అనఁగా ప్రత్యక్షము 'భూసుత

యది నీకు దృష్టముగ నెఱిగిం

తున్.' అరణ్య. 5-113.

'ప్రత్యక్షం మమయో ధర్మస్తం

పశ్య ద్విజనశ్రమ. అరణ్య.

177-3 శ్లో. ఉదాహరణము.

'నినుము నేఁ గైలాసమునకు నేఁగు

టకు, జనులకు నెల్ల దృష్టముగ నీ

యున్న' బరవ. 7. పు. 219.

దైవాలు 5-95 అతిశయించు.

ధ

ధట్టము 2-104 సేన.

5-31 సమూహము.

ధారాళ 2-92 అడ్డపాటులేనిది.

ధ్రువ 1-55 ధ్రువుడు. చలనము లే

(శ్లే.)

స
నంకు 2-84 పరిహాసము. చూ.నూ.ని.
2-84 ఈ పద్యము పరిగా ఉన్న నివృత్తిలు 5-109 వ్యాపించు.
దని తోచదు. ఉన్న పాతము నిస్సహణ 2-105 నిస్సాణము =
లనుబట్టి అంకనములు, నంకులు ఒకానొక చర్చవాద్యము.
చదువు, అను పదములు వ్యాఖ్యాత నీలమణి 1-55 నల్లని మణి - విష్ణువు.
ములు. సత్తలు-పీరి 1-4 అలలు. తటి =
సమీపము, త్రాడు మొదలగు వాని
సఖర 5-107 గోరు. ఒత్తుడులేఖ.
సగధార 1-111 ధరతీ = ధరః -
ధర వివ ధారః; స్వాధి కే ౭ ౯ నెరయు 3-141 వ్యాపించు. మొ.
సగస్యధారః = సగధారః. 4-48 సంఘలు మొ. విడిపోవు,
సదాభిసారము 1-32 స ద ము ల లేక దుర్బలములగు.
ప్రవాహము. అభిసరణము అను నెఱుపు 2-76, 5-171, 187
శ్లేష కు సదగతమగు పుంలింగ నెఱవేర్చు.
మననగతము ఐనను కవులు దానిని నిరను 5-125 కళంకము.
సద్యభిన్నముగా సూచింతురు. నెఱుకులు 4-41 జీవసానములు.
నయము - పీరి 1-3 రమణీయము. నెఱుకులు మీటు 4-133. (నూ.ని.
సలికొను 2-85 నన్నని నడుము. పాతము) = నుర్ భేదము చేయు.
సాలికొను 2-123 అవహరించు. నెఱుకులాడు మార్క 2-163.
సాలుకలు క్రాయ 2-13 జ్వాలలు 'ఎఱుకు నన్ను నుఱక యేసిన శర
విషమముగా చాచు. ములు, నెఱుకు లాడి నాకు నిశిత
నిట్టగ్రమ్ము 2-50 3-94 నిట్ట దివ్య, విశిఖతరులయట్లు వేదన
వోడుచు, ఉపొంగు. గావించె, నిది యపూర్వ మీతః
*నిస్కల 4-41 దెవ్వఁ డొక్క' అరణ్య. 1-314.
నినుచు 1-22 నించు, నిండించు. నెఱవాది 4-75 నేర్పరి
నిరస్తైశ్చరు 3-24 మహత్తత్త్వము ప
నుండి భూతములవఱకును వికృతంచకపన్ను 2-14 ఐదు అగుల
తులు. వానిని నిరసించినవాఁడు. నడుమ చేయు తపస్సు. దీనికి పం

అనగా నిర్వికారుఁడు. చూ.
పడ్డింతు.
నివృత్తిలు 5-109 వ్యాపించు.
నిస్సహణ 2-105 నిస్సాణము =
ఒకానొక చర్చవాద్యము.
నీలమణి 1-55 నల్లని మణి - విష్ణువు.
సత్తలు-పీరి 1-4 అలలు. తటి =
సమీపము, త్రాడు మొదలగు వాని
ఒత్తుడులేఖ.
నెరయు 3-141 వ్యాపించు. మొ.
4-48 సంఘలు మొ. విడిపోవు,
లేక దుర్బలములగు.
నెఱుపు 2-76, 5-171, 187
నెఱవేర్చు.
నిరను 5-125 కళంకము.
నెఱుకులు 4-41 జీవసానములు.
నెఱుకులు మీటు 4-133. (నూ.ని.
పాతము) = నుర్ భేదము చేయు.
నెఱుకులాడు మార్క 2-163.
'ఎఱుకు నన్ను నుఱక యేసిన శర
ములు, నెఱుకు లాడి నాకు నిశిత
దివ్య, విశిఖతరులయట్లు వేదన
గావించె, నిది యపూర్వ మీతః
దెవ్వఁ డొక్క' అరణ్య. 1-314.
నెఱవాది 4-75 నేర్పరి
ప
చంచకపన్ను 2-14 ఐదు అగుల
నడుమ చేయు తపస్సు. దీనికి పం

చాగ్ని సాధనమనియు పేరు. 'గ్రీష్మే
పంచకపాస్త్ర స్యా ద్వర్ణా న్యభా'వ
కాశిః అద్రివాసా స్తు హేమంతే
క్రమతో వర్ధయంతస్తతః' మను.
6-23

పచరించు 1-1 అలంకరించు

1-34. ఒప్పు చేయు.

3-14 ప్రసరించజేయు. చూ.

హరి. పూ. 7-189. విహంగ

రాజా... ఆపృద్ధనాథు మ్మిందఁ

బచరించె బీతండ మెఱయకుండ.

*పటల 5-81 ఇది 'పటహ'మై
యొందునా?

పడిరి 5-87 క్రమము నొందిరిని.

పణిహారులు 1-80 ద్వారపాలకులు.

పతాక 1-43 దెక్కెప్పుగంటము.

పత్రకము 1-2 కేకు

పనుగు 4-64 విశద మగు. 'కాంత
కనుగొనఁ బనుగు' క. ర. చూ.

హరి. 8-21.

పనిక 2-3 చను. పార్థమున ఇంక ప్రత్య
యము.

పనిఁడినీరు 1-75 బంగారునీరు.

పదార్థపంచకము 3-26 మలము కర్త
మాయ రోధకత్తి బిందువు అని

పదార్థములు ఖిదు. ఇదియే పాశ

ములు. "మిథ్యాజ్ఞానము అధర్మము

సత్తీహేతువు (విషయనన్ని ధానా

దికము) చ్యుతి (నదాచరణభ్రం

శము) పశుత్వమూలము (అనాది

సంస్కారము) అని మలముందు

విధములు, కర్త ధర్మాధర్మ రూపము.

మాయ సర్వమునకును మూలకార

ణము. ఇదియే అవిద్య. ప్రధానము

ప్రకృతి. ఇచ్చాకత్తిని క్రియా

కత్తిని అపరోధించు మలసాను

ర్థ్యము రోధకత్తి. బిందు వనఁగా

మాయాత్మకమగు శివతత్త్వము.

మిగిలిన నాలుగు పాశములను

విడిచి యీ యొక పాశము చేతనే

బద్ధుఁ డగువానికి శివపదప్రాప్తిరూప

మగు ముఖ్యమోక్షము లేకున్నను

గౌణమగు అపరమోక్షము కలదు.

కేవల మగు నీ పాశము విద్యేశ్వ

రాదిపదవీ ప్రాప్తకము. మిగిలిన

పాశములవంటిది కాకపోవుటచే

దీనిని పాశ మనిఅనరు. దాన పాశ

మాలు నాలు గనియు వి యియును

వ్యవహారము. చూ. సర్వసర్వన

సంగ్రహ.

పరపు 2-86 వివిది.

పరిపాటి 1-1, 1-12 అనుక్రమము,
సారిది.

పరిమెయి 3-72 వేద్యనము, చుట్టు

కొనుట. పరి చనునంతె నంటే కాల

రులు వచ్చి ననుట. ఇది శేఫ యయి

ప్రసరించును. [విరాట. 4-68. కాంతి 3-69] చూ. అని కవి సంకయనిచ్చేదము.	పుండరీకాక్షుడు 3-14 తెల్ల తామరల వంటి కనులు గలవాడు, నిష్ఠువు.
పటిపటి 4-43 పీడితము, నుగ్గురుగ్గు. వణువణొల్లడు 2-124 పాటుపడఁ జేయఁడు.	పుక్కిటిబంటి 2-20 పుక్కిటికొలది. అనగా పుక్కిరి మునుగునంత.
పలక 4-116 శేడెడుఅను ఆయుధము.	పులులొడక 4-154 వెనుదీయక. సంకోచించక.
పాటి 2-101 వ్యాయము.	పురుడు 1-40 సామ్యము.
పాపడు 4-5 బాలుడు.	పురుణించిన క్రియ 5-103 పాలిన కీచి.
పాపలు -3 4 పాపకొద్ద పాడుకలు.	పురుషాధీశ్వర 3-14 జీవులకు వీరిక.
పిండలి 3-182 ముద్ద.	పురుషోత్తమ 3-14 ఉత్తముడగు పురుషుడు, 'ఉత్తమ క్వాసా పురుష శ్చ' పురుషోత్తమః. రాజ దంతామలశాని దగుట య నిపాతము. చూ. ఉత్తమః పురుష స్త్వస్యఃపరమాత్మే త్యుదాహృతః' లేక 'పురుషాణాం ఉత్తమః' అని శేష వష్టితో సమానము. చూ. శబ్దేందుశ్శేఖరము. 'న నిర్ధారశే.' పెడ మోమువడు 1-116 వెనుమొగ మగు.
పింజనక 2-114 వెనుకకు పోక.	పెతపు 2-60 వృద్ధి, మహత్త్వము.
పికాచి 4-115 పికాచము. మహా దమహన్తహతీసాంకర్యము వాడు కనుబట్టి మహాకవులు చేసిరి. ఆసార మేయు నడచిన నది యుచుచు' అది. 1-83 'ముసలాపె యే వివేకి' వైజ-	పెల్లల 4-56 ఇకరులను.
పీతాంబర 1-55 కచ్చని ఆకాశము కచ్చని వలువ, నిష్ఠువు.	పెల్లులు 2-46 నిలనిలలాడు. నివ్వ లించు.
	పేదటికంబు 5-12 పిటికితనము, అకత్తర.

- పేరణి 1-40, 2-84 పెరవణి-రూ.
కుండయెక్కిచేయునృత్యము. 'శీవి-
దాళము లుగడింపుచోఁ దీరుచో' పాల్ల 5-37 గింజపట్టని ధాన్యము.
మితగాఁ జేరినివిధ మొకర్తు' ఉ. పాఁగు 1-8 క్రమము.
రా. ౬-౧౩౯.
పేర్పు 2-111 అతిశయించు, వృద్ధి
యగు.
పేర్చి 4-129, 2-14 మొ. గౌర
వము. 'మదము పేర్చి = మదాతి
శయము 5-105.
ప్రేఖల్ 2-18, 5-1౧1 ప్ర-ఇఖ=
గతా శత్రు' ప్రాగుచున్న.
వైపడు 1-32 చూ. కుమార 1-119.
పొడవు 4-178 ఎత్తగుచోటు.
పొడవు 1-37, 3-84, 5-76 స్వ
రూపము. [మగు.
పొడవుఁజేయు 1-65 రూపము కల్పించును.
పొడవున 2-50 పొడువున (రూ)
శ. ర.
పొనుంగుపడు 1-33, 2-107 నిస్తేజః
పొంయు 5-77 పొందు.
పొలము 4-157 మొ. ప్రదేశము
లక్ష్యము.
పొలపంబు 2-79 ప్రకాశము. 'పొల
పములు లేవు కనువంకబొమల
యందు' క్రీడా ఈమొ. చోటుల
- భూితర్జనముమొ. అర్థములు గోచ
రించును.
పొల్ల 5-37 గింజపట్టని ధాన్యము.
పాఁగు 1-8 క్రమము.
పాఁరామి 4-34 స్నేహము, ఆత్మత.
'పాఁరామి యైనట్లు పాదటోప్ప'
వారి. పూ. 2-175. 3-208,
9-109 మొ. చూ.
ప్రకార 1-22, 2-34 భేదము,
సాదృశ్యము. 'ప్రకారా భేద సా
దృశ్యే' అమర.
ప్రకృతిపురుష 3-14-3-153 మహా
విష్ణువు. జాడ్యుల అవలోకితేశ్వ
రుఁడు, తాంత్రికుల నదాశీర్వుఁడు,
మాంత్రికుల నాదశక్తి. 'ప్రకృతి
పురుషస్థాన మమలక్ష్' (పట్టక.)
అధికారపురుషుఁడనియు అర్థము
కలదు. 'ప్రకృతిపురుషం కాను
రూపం మధూనః' మేఘు.
ప్రతిహార 1-56 వాకిలి 1-94
వాకిలి కావలివాఁడు.
ప్రద్యోతకేళి 3-3 ఇట ఈ పద
మరుకదు, 'ప్రత్యుషకేళి' యా?
ప్రస 1-37 చలివేంద్ర.
ప్రపాసీను 1-37 చలివేంద్ర పట్టు.
ప్రబు 4-120 వ్యాపించు.
ప్రల్లదము 2-3, 9() పరుషము, పారు
వ్యము.

ప్రకాశ్రి 4-14 గొప్ప ఒడ్డు. ఇది	ప్రాగులు 1-8, 1-40 పాగులు.
ప్రకాశ్రి కానోళు.	'ప్రావులు రూ. హరి. పూ. 1-49.
ప్రసన్న 1-6 ప్రసాదగుణముతో.	ప్రాది 1-54 పాషణము.
గూడిన 'ఇది వాస్తవమునకు విశేష	ప్రాపు 4-72, 159 పాషణము, పుష్టి.
ణము. చూ. 'ప్రసన్నకథాకలితార్థ	ప్రాపు 4-159 (జడతత్త్వ) రాశి లేక
యుక్తి' అది. 1-25	సముదాయము. 'నీ. ప్రకృతియు
ప్రగ్గడలు 3-4. (పేరు+కడ) మం	గుణములు ప్రకృతి జన్యం బగు,
త్రులు, ప్ర ధా న పు రు షు లు.	వికృతిన ప్రకమును విను వికార,
D. says ప్రగ్గడ, ప్రాపకడు OG.	ములు పదియాఱు నై కలిగిన యీ
says ప్రగ్గడ, తీర్పరి. ప్రగ్గడకత్తె	ప్రాపు' హరి. ఉ. 6-75.
or గ్గ-n.s. A maid servant.	ప్రప్ర 2-92 'ప్ర-ప్రవనే' లేరాడుట.
బనికత్తె. S. I. 369. జయకేతనుని	బ
వార్త సార విచారించి, వచ్చి	బగళమై (నిలుచు) 1-80 తొలగి
ప్రగ్గడకత్తె లేచురింప 'అని. బ్ర.	నిలువుడు.
(పార్శ్వము అను అర్థము కల పఱ	*బచ్చులు 3-71.
గడ,) (పార్శ్వవర్తి-ప్రగ్గడ) పర	బడిన్ 3-34 వెంబడి.
గడుపు—పరము+కడుపు, ఈమొ.	బత్తడిక 2-74 అంబులపాది.
పదముల సంబంధ మారయనది.	బమ్మరించు 3-54 భిమించు.
*ప్రేవులు 1-32 తేవులు అనుదానికి	బలవంతపు వెట్టి 5-74 బలాత్కరించి
ప్రేవులు పూర్వరూపమా? ఈపదము	పట్టుకొన్న పిచ్చి. లేక వెడ్డపిచ్చి.
పూర్వ ముద్రణమునక దక్క నా	తెలుగువారు నన్ను బలవంతపెట్టకు
యెఱిగిన ముద్రితగ్రంథములం	'బలవంతపు ప్రాప్తానాథము' అని
జందును గానరాలేదు.	యీమొదలుగా పలురీతుల వాడు
ప్రేలిపడు 4-40, 5-81 పేరిపడు.	దురు. దీనికి బలాత్కారము, నిర్బం
ప్రాద్ధవోకలు 2-127 కాలక్షేపము.	ధము మొదలగు నవి అర్థము.
ప్రాక 4-70 ప్రాగ.	1901 సం. ఆనందముద్రణాలయ
	మున అచ్చయిన భారతమున 'క.
	బలవంతము జూదమునకు. విలువం

బడి మగుడనగునె పెక్కులు పలు
కుల్. అని కలదు. 1915 సం.
నదరు ముద్రకాలయముననే ఆచు
యిన భారతమున 'క. బలవద్వ్యూ
తార్థముగా' అని ప్రధాన పాతము
గాను, 'బలవంతము జూదమునకు'
అని పాఠాంతరముగాను చూపఁ
బడినది. అగులు మొదటి పాతమే
'బలవంతపు' అనుదానికి మార్పు.
పిదప బలవద్వ్యూత పాతము 'బల
వంతము' అను తెలుగువారి జీవ
త్వదమును నులిమినై యె.

బలనె 5-84 పరివేష్టించె.

బలునిడి 2-121 బలవగు పరా
క్రమము.

బాడుగుల 2-116 'బాడు - తలఁ
గించు' బాడు=మునుగు తొలగిం
చుట. అనఁగా ఆవమానించుట.

బాడుదలవట్టు (శ్రీగిడుగు రామమూర్తి
పంతులుగారును, నేనును దీనికి
కొన్నాళ్లు తల పట్టుకొంటిమి.)
చ...బాహుదర్ప మేర్పడ నను
కేంద్ర బాడుదల వట్టివ' (భాస్క
రామా. యు. 448) అనుచో
చెఱవట్టు అని అర్థము. క. బాడు
దల వట్టి కొలమునఁ, గూడని చెడు
గంచుఁ బెట్టుకొనఁ జూచియుఁ జే,
యాడక విడిచిన'...(కవిక. 2)

గీతగీచిన భాగము చెఱవట్టు అను
అర్థమునకు సాకిరి.

బారినకురి2-121 5-36 హింసించు.
బారసి-ద్వాదసి 'బారా - పండ్రెండవ
తిథి.' ఇటులే తేరసి=త్రయోదశి.
విమ్మిటి 3-96 వివళత.

బుజ్జవములు 2-84 బుజ్జగింపులు.
బెండుచేసి 2-119 నిస్సారము చేసి.
బెట్టుగ 5-12 అత్యంతము.

బెరయు 2-85, 5-84 వ్యాపించు.
బెలయు 2-81, 3-130 వృద్ధి
పొందు. 5-127 వ్యాపించు.

బొక్కనియలు 2-127 బొక్కెనలు.
బ్రాతి 3-73 ప్రియము.

బ్రుంగు 4-153 మఱుగు మురుగు.

భ

భవనాశనీరాగాగత సాధు జన 1-55

భవనాశని అను నదిమీఁది, రాగ=
భక్తిచేత, అగత = వచ్చిన, సాధు
జనులు = మంచివారు, భవనాశ=
నశించిన సంసారము కలట్టియు,
నీరాగ = రాగాదులు లేనట్టియు,
అగత = వచ్చిన, సాధుజనులు =
సాధువులు.

భవ. ప్రియుండు 3-14 సుసారము
నందు, ప్రీతి కలవాడు. శివుని
మీఁద ప్రీతి కలవాడు.

భృతి 1-68 కూరి, వెల.

శ్రమరక 5-82 కనుబొమలు.

మ.

మతములు 5-142 ఆభిప్రాయములు.

మార్గములు.

మదురువు 2-119 మద్యము, మత్తు.

మనస్కరించి 3-51 మనసుంచి.

మమసిముట్టక 5-4 మసి అంటక. హరి.

పూ. 8-117 లో 'మసిముట్టక'

అని కలదు. ముసిముట్టక అనునది

తప్పకానోపు.

మూగవాణు 2-10 మలినచుగు,

మాయ.

మాత 5-61 (మాజ్ + తృచ్.)

ఫలమునకు, ప్రమాణమైనవాడు.

మానికంపు టాకులు 2-36 చెవ్వాకు.

కర్ణ భూమివిశేషము.

మామకడ 3-75 సాయంకాలమున.

మాటువలయు 2-119, 25 ఎది

రించు.

మానరంబులు 3-14 వ్యాప్తములు,

దీర్ఘములు. ఇచట వ్యాప్తి అని

చెప్పవలెను.

మిదుకు 4-159 బ్రతుకు, కదలు.

మిదుంగులు 4-159-178 మిదుం

గులు పుర్వు, అగ్నికణము.

మిఱ్ఱగట్టు 1-40 ఎత్తు నేలగా నగు.

మిసిమింతుండు 4-42 అలసినవాడు.

ముం ద ల 2-117 (మును+తల)

శిరోగ్రము.

ముదుంగు 2-90 ముడుచుకొనిపోవు.

ముదుంగుద్రోయు 2-136 చేప్తు

లుదుగఁజేయు.

మునమున 4-54 మున్నమున్న.

మునిమండల 1-55 మునులగుంపు,

సప్తదికుండలము. మరీచి అత్రి.

పులహండు పులస్త్యుండు క్రతువు

అంగిరుండు వసిష్ఠుండు. శతపథ

బ్రాహ్మణాదులలో—'కశ్యపుండు

అత్రి భరద్వాజుండు విశ్వా

మిత్రుండు గౌతముండు జనుదగ్గి

వసిష్ఠుండు అని కలదు. పూర్వ

భాగమున మరీచి పితర వసిష్ఠుండు

పితర అంగిరుండు పితర అత్రి

అతని ప్రక్కపులస్త్యుండు వాని

ప్రక్క పులహండు వానిప్రక్క

క్రతు వని వరాహమిహిరుండు.

మరియు 4-48 విలుగు.

మెచ్చిన 4-౧౦౬వ్యపెట్టిన.

మెఱుము 5-4 నాటిన శల్యాదికమును

అటు ఇటు మెదల్పు.

మేవడి 5-7 అనుకూలము. చూ. మై

వడి. గీ. మేతకైపోవు కడుపుల

మెయివడిన క, శిందకన్యాకటంబుల

నిందునందు, నాడుచును బాడుచును

వల్లవాన్నితముగ, వరిగె బలదేవుఁ

దునుదోన యరుగుదేలి. హరి.
 పూ. 7-3 ఇచట ఆలమంద లెటు
 పోయిన బలఁ దటు పోయెనని
 అర్థము.
 మొక్కలము 4-116 ముక్కర
 త్వము, కుటిలత్వము. [పోయి.
 మొఱింగిపోయి 3-116 వంచించి
 మొల్లము 1-87 సర్వస్వము.
 మోడ్పుడు 1-87 (మోడు+పడు)
 మొక్క యగు.
 * మోరట్ల 2-83 'మోరడులు'కు
 'మోరట్ల'కు బహువచన రూపాంతర
 ముగాఁ గనఁబడుచున్నది.
 మోఱకము 1-20, 4-90 మూర్ఖత.
 * మోని 2-66 (ఒకానొక చెట్టు.)
 మైవడి 3-14, 5-7 అనుకూలము,
 సౌమ్యము. ముద్రిత పుస్తకములందు
 'వివి వడుపుగల్గు నీ శిశుని మేవడి
 తోడన' 5-7 అని కలదు. శ. ర.
 లో 'మైవడి తోడన తెల్పి తెల్పి'
 అని కలదు. ఈ పాఠమున యతి
 'మై' అగుటవలన ఏ 'మి' అని
 పాదాదిలో ఉండదు. ఈ పాఠమున
 కాకరము చూడవలెను.
 మైహికంబులు 2-20 మిహికా =
 మంచు.
 మ్రందు 2-64 సోలు.
 * మ్రొంపులు 4-41

ర

రక్షామణి 1-16 చింతామణి.
 రక్షా సర్వసదృశ 3-23 త్రాటిని జూచి
 పామని బ్రతుయుటతో సమానము.
 రసబద్ధ గుళిక 3-84 పాదరసముపోసి
 కట్టిన గుళిక. దీనికి రసమణి యని
 పేరు. కొన్ని ప్రయోజనముల నుద్దే
 శించి కొందఱు దీనిని కటిబంధము
 నకు కట్టుకొందురు. ఇచట 'నల్లఁ
 గలువలరసముపోసి బిగించిన గుళిక'
 అని అర్థము.

రిపు, మిశ్ర, మధ్య 4-157 అమి
 త్రులు, ఉదాసీనులు. చూ. 4-153

ఆ

తేయు 1-32 అధికయించు. విజృం
 భించు వెనుకటి రెండు ముద్రణ
 ములయందును, 'ప్రేపులు రేలుఁ
 బెద్దయును బేర్చి' అని కలదు. రేపు
 లుకు ప్రేపులు పూర్వరూపముగూచో
 'తేపులు' లేక రేపులు రేలుఁ బెద్ద
 యునుతేసి అను పాఠముగూడ
 సాధువు.

ల

లాయము 2-125 గుఱ్ఱాలసాల.
 లీలాయితము 5-3 లీలవలె అచ
 రితము. చూ. 'లోకవత్తు లీలా
 కైవల్యమ్' ల. సూ. 2-1-333.

వ	విమాన 1-57 విడంతకుల మేడ.
వడియు 3-33 కాణు - ప్రసహించు.	రాజసౌధము. చూ. 'యద్విమానాగ్ర భూమి' మేఘ.
వదర 4-37 వదరుచోతు. క. వదు	62 ఆకాశయానము.
నాలుగు లోకములు. బొదలింపం	విరవాది 2-68 విరవాటి విరవాటి.
ద్రుంపవలసి పొడవులు చెందై	విరియు 4-48 విచ్చిపోవు, వగులు.
తుది దా రొక్కటి యగుదురు	నరినె. క. ర. పాతము. 'నరియు.' చూ.
వదరలఁ జేయుదురు భేదవాదుల	వివాహ 3-14 పెండ్లి. వి. వక్షి
నెల్లన్. ఉ. హరి. 2-69.	అనగా ఇట గరుత్తంతుడు. అను
వనట 2-26 వగవు.	వాహ = వాహనము. వ్లి.
వనవాసి 3-14 అడవిలో నుండు	విలాసిని 1-55 వేళ్ళ, అడుది.
వాడు. నీరిలో నుండువాడు.	విషవద్దినములు 5-150 రేయుఁ బవ
వలను 3-76 దిక్కు.	లును నమమగు కాలము కల దిన
*వలిగవ్వలు 2-50 చల్లని మూతలు,	ములు.
లేక నలుపులు.	విష్టుపద 1-55 ఆకాశము, విష్టువు
వలిపము 3-63 పరిశుద్ధము, తెల్లనయి	పాదములు. [ఇటు దటు పెట్టు.
నది. వృత్తిలో ములోపము. వలిప	విద్యద సునుచు 5-109 అటుదిటు
వెన్నెల. వలిప చెంగావిపావద.	వెంటలు 1-54 వనులు 4-179
వాసనములు 5-157 సంస్కార	ఒండొకవెంట.
ములు, అనుభూతి సంస్కారములు.	వెంటడి 4-45 వెంట, విష్టుట.
విగతబంధు 3-14 పొయిన బంధు	వెగ్గలము 1-8, 2-3 మిక్కుటము.
గులు కలవాడు. వి = గరుడుని,	వెన్నకల్లు 3-98 కల్లు = రాయి. ఇచట
గత = పొందిన బంధ = బంధము,	విన్నముద్ద యని తా.
వాత్సల్యము కలవాడు.	వెన్ను 2-21 తక్కుగు.
విచ్చిన 3-89 విరియఁబఱచిన.	వెరజా 2-121 చేతులతో వచ్చుచేసి
3-111 మూతులు విచ్చు =	యెత్తు.
వికసించు.	వెణచఱచు 5-31 భయపడు.
,, నెమరుల యెఱకల పొదులు	
విచ్చి = 'చే' విచ్చునటులు చేసి	

కెల్లి 3-10 ప్రవాహము.

వెలువలు 3-131 తెల్లనగు.

వెలుకలలు 1-70 వెలుకలలు.

వేదరు 5-12 పిచ్చి. [ఖండించు.

ప్రచ్చి వందలరాదు 2-126 పీచ్చి

ప్రేకని కూలము 4-113 బరువగు
కూలము. [కుటి,

ప్రేలిడి 2-139 'ప్రేలు-మిడి' చిటిక,
శ

శంఖచక్ర 1-53 శంఖము. నర్పనిశే
షము, చక్రవాకము చక్రము. (శ్రే)

శర 1-109 ఉదకము.

శింశు 1-53 4-59 చదివించు.

శిఖండి 1-55 నెవలి, శిఖండి. (శ్రే)

శేషభాగ 1-55 శేషుని పదగ, శేషిం
చిన భాగములు.

ష

షడ్వింశతుడు 3-24 ఇరువది యామున
వాడు.

శీవేశ్వరులకు భేదము కల్పించు
నెడ ౨౬ తత్త్వములు. శీవేశ్వరు

లిరువురును చిద్రూపు లగుట విలక్ష

ణులు కా రను మతమున ౨౫

తత్త్వములు. చూ. భాగ-౧౧-వ

స్క-౧౧, ౧౨ శ్లో.

స

సంకు 2-91 శంఖము.

సందుకట్టు 3-81 మధ్యకాలము.

సంస్కృతి పాలము 1-1 సంసార
క్షేత్రము. [వచ్చి ఉండి.

సన్నిధిచేసి 5-148 సమీపమునకు

సర్వమంగళాలంకృతము 1-55 సార్వ

త్రిచే అలంకరింపబడినది ఎల్లశుభ
ములచే గూడినది. (శ్రే)

సవరించి 5-12 ఇది యిచ్చుట ఆకర్ష
కముగా కనబడుచున్నది. చక్క

నయి అని తోచుచున్నది. సకర్ష

క మేయగుచో 'తమ్ము' అని అధ్యా
సార్యము.

సవరించిన 1-50. చక్కబడిన.

సాకతంబు 4-107 ఊడింపు. అను

గ్రహము. ఇది స్వాగతభవము.

సాత్వతులు 5-177. ఒకానొక సం

ప్రదాయమునకు చెందిన విష్ణు
భక్తులు. చూ. సాత్వతతంత్ర.

సామిష్య (సిద్ధి) 5-190. భగవం

తుని మ్రోల సేవకునివలె ఉనికి.

సాయుజ్య... శ్రేష్ఠపుత్రునివలె ఉనికి.

సారూప్య... తమ్మునివలె ఉనికి.

సాలాక్య... పౌరునివలె ఉనికి. [వాడు.

సాహసికుడు 5-25 సాహసము కల

సిద్ధరసాంబువాసిని 1-59 గంగ.

సుకవి ముఖ 1-55 మంచి కవులు

మొ. వారు. గరుడుడు మొ.

వారు. [చుట్టుకొను.

నుడియు 2-14 చుట్టి చుట్టి వీచు లేక
4-84 రోగకలిచేక 'క్షీణించు.'
అనిఅర్థమై యుండును. చూ.హరి.
ఉ. 8-47 'క. నీ రోదలు కొడుకు
నకైరోకం మిడిగింపలే నుడిసిని
యది.' = చిక్కిపోయినది.

నూరిల 1-73 పార్వ్యముల.

నెజ్జ 1-37 కయ్య.

మేన ముత్రియములు 2-85 ఆలంకార
మునకు తలమైదాల్చు ముత్రిములు.

సోగయు 3-108 సొక్కు. హరి.

ఉ. 7-64 '... బ్రహ్మసభవముగని
సోగయుగలిన్.' (యద్దనపూడి

సంజీవయ్యగారి ముద్రణము, 'సోగి
యుగలి' వావిళ్లవారిముద్రణము.

సోగ సి'యు న్నట్లు వో రె.

క్రొ. 1-136. క. ఘనదండ కాన్త
కృష్ణ, జీనములు సోగయింప

వొక్కజీనముని చనుచెంచె ననగ
నమయవిరోధం, బ ని కవులకు

జ్ఞానం గవిజనాశ్రయంఁడోనరక.

కవిజనాశ్రయము - దోహాధికార
ము. 32.

సోగయించు 1-2, 3-108 నుభించు. సోమించు 5-19 కరాక్రమించు.

'గోండు' నురస్థలంబ యరవింద నైరణ 1-86 పీర్చు
ముగా సోగియించియున్నయ నిలుపు స్కంధావార 5-65 దండు విడిసిన

గోత యిద్గిందిర.' చూ. క. ర.

1-70 రాజమరా కం ము లు స్నేహ 3-213 మైత్రి, చమురు.

స్పృసింహ—16

విమలకనులాకరంబుల విహరణ

కళాకాశలంబులు 'సోగియింప'?

'ఇచట పై అర్థము కుదురదు.

'కాశలంబుల' అని యుండునో?

'సత్కభామ యెన్నగు గోష్ఠికి సోగి
యించు నెడ' హరి. ఉ. 4-204.

'బిగియారు కాఁగిల సోగయించి =

'చొక్కజేసి' హరి. ఉ. 7-96

'అచ్యుతుండు చొక్కున సోగి
యించి కవ్వళించు హరి. ఉ.

9-151 దివ్యభోగములు తమకుఁ
జాల్చినచూలై సోగియింపవా

రుండ. (హరి. పూ.) 2-204

చొక్కజేయ 'సోగయింప' అని

యే ఉభయముద్రణముల పాతము.

సొమ్ము 1-21. స్వమ్ముగా, ఆత్మీయ

సొరగు 2-15 లీనమగు. [ముగా.

సొలయక 1-87, 5-141; 142,

187 వైరస్యము నొందక. 'ని
తుంభితుండగుఁగాక వీడు సొల

యకయింకన్.' హరి. ఉ. 7-253

వెనుదీయక, వైముఖ్యము పొందక.

సోగి 2-33

చోటు, దండు.

హ

హరి 1-55 విష్ణువు, సింహము- (క్షే)

హరిభద్ర 5-124 కూతురు బుడమ?

హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షులు 2-2.

'పురాణాంతరే హిరణ్యాక్ష స్య

శ్రేష్ఠత్వకథనం కల్పభేదాభిప్రాయ

ఁ' హరివంశ వ్యాఖ్యానం.

భవిష్యుద్య 48-13.

హిరణ్యకశిపవే స్వాహా 2-128

హిరణ్యకశిపున కీ హవి ఆర్పితము.

ఇతని పరిపాలనలో దే వ త ల క

బదులు హిరణ్యకశిపుకే హవి

యివ్వవలసి వచ్చెను. అదియే

'హిరణ్యకశిపవే స్వాహా' స్వాహా

దేవహవిద్రానే క్రాప ద్వాప

ద్వపత్ స్వధా' అమర. చూ.

'స్వాహా స్వధా మతి ర్దేధాక్రుతి

స్మృతి రనుత్తమా' అను లలితా

నహస్ర సౌభాగ్యభాస్కరవ్యాఖ్య

హిరణ్య కశిపు హినులు 3-49

బంగారము, అన్నము, లేనివారు.

క. ర. శబ్దరత్నాకరము.

సూ. ని. సూర్యారాయనిఘంటువు.

వా. ని. వావిళ్లనిఘంటువు.

నిఘంటువులందును అప్పకవీయమునందును

కనబడు పాఠ భేదములు

అ. వ. పద్య.

1- 15 పేరమ	ప్రేకమ - వీరేశలింగముగారి పాఠము.
2- 14 సురిగిన	సుడిసిన. అ. 2. ఆ.
„ ప్రిదులనీక	వదలనీక. „
2- 16 డిందు	డిండా. శ ర.
2- 37 రక్క మాత్మ రుచి	నూతనార్కరుచి. „
2- 53 మీ టిటు వూని	మీరిటఁ బూని. „
„ దక్కు	కక్కు. „
2- 69 మ్రాకుల - దొరగి	మ్రాకులు - తొఱిగి. „
„ నెరయ	నెఱయ. „
„ పూచుకొఱకునైయున్న	పూచుకొఱకును మున్న } అ. 2.
„ యున్న	యం (మున్న నిం) }
2- 76 ఇట్టి...నందు... నెఱపం	మున్న. సూ. ని.
2- 82 సరి తాళగింప	అట్టి...నందు... నెరపం. „
„ హరిగతుల	జరి తాళగింప. శ. ర.
2- 84 జంకెలు మిజ్జవములునుం	హరిగతుల „
„ గింకలు	నంతులఁ జదుర్తు కరముల } సూ. ని.
2- 119 రాచి	యంకనముల. }
„ కోటుల	దాచి(హరిపంశపాఠము. పూ. 4-155)
„ ముడుంగద్రోచి	గణముల. „
	ముడుంగద్రోచి „

అశ్వా. పద్య.

2- 116 పేర్పుచు

2- — అడచి

3- 25 విభేదమై

3- 69 లే. అదరిపాటునవేసని

పొదవి కొనినఁ

గలఁగి తలఁగి పో

నేరక మలయ

వనముఁ డిందుడల

దూర్చి కొనియె నా

నింపొనర్చినమరు

తాలవృంతముల

మందానిలంబు.

3 80 యుండు

పొదలి - విశలు - గ్రుక్కినట్టి

3- 81 నందికట్టున

3- 97 ముచ్చిలించి చెచ్చెర

వడంతు చాడ్చున

3-123 దిగిచిగొనుచు వేగ

చనియె నని

3-131 కాంతియ వెలిచేర్చినా

3-134 అంబుధియందు శయించు

దేవు

4- 28 పాప మడనె

ప్రేల్పుచు } శ. ర.
అడిచిఅవిభేదమై. పూర్వము ద్రణములు.
(ఇదియ ఒప్పు)...వెన విచ్చి... । దొలఁగిపోవఁగఁ
గూడక... । కొనియెనో యిప్పుడనఁగఁ
నమరుఁ చాళవృంతముల మందానిలంబు.
అప్పు. 2.

యెడి

శ. ర.

పొదవి-వెనలు-గుక్కినట్టు. అప్పు. 2.

సందుకట్టునన్.

శ. ర.

ముచ్చిలించు చెచ్చెర.

"

వడంతుకై వడిన్.

అప్పు. 1.

దిగిడిగొనుచు సరభవముగఁ

చనియె నని.

శ. ర. ౩ వ్రాసె.

దా వెలి చేర్చినా.

శ. ర.

అంబుధియందుదయించు దేవు ప్రాణ

పాప మడినె.

నూ. ని.

అశ్వా. పద్య.

4- 32 మదినునిచిన యుత్తమముని	మది నుంచుకొన్నవానిని.	అశ్వు. 2.
4-133 అప్రమేయలు ఘనమాయ	అప్రమేయముల్ ఘనమాయలధిప	
లధిప		ప్రాశ్.
5- 7 మేవడి	మైవడి.	శ. ర.
5- 77 పాఠయందగఁ దత్తఁడు	పాఠయఁగ ద వ్యత్తఁడు.	„

—

ప ద్య కా వ్య ము లు

	ప్రతి 1-2 ద్వి. అ.
అద్వైతమగురామాయణము	... 2 8
అనంతనిధందము, (ఛందోదర్శణము)	... 2 0
అనిరుద్ధచరిత్రము, అబ్బయ్యమాత్యునిది	... 1 0
అనుభవసారము, పాలకుటికి సోమనాథ ప్రణీతము	... 1 0
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	... 0 8
అముక్తమాల్యద, (విష్ణుచిత్రియము) సటీక	... 8 8
అంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	... 0 4
అన్యవాదకోలాహలము, ద్విపద, లఘుటీక	... 0 12
అంధ)మహాభారతము:—	
ఆదిపర్వము, టీక (పాతది)	... 8 0
ఆదిపంచకము	... 11 4
యుద్ధపంచకము, స్త్రీ పర్వం	... 7 8
కాంతిసప్తకము	... 7 8
ఆరణ్యపర్వము	... 4 0
భీష్మద్రోణపర్వములు	... 4 0
విరాటోద్యోగపర్వములు	... 4 0
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీ పర్వములు	... 4 0
కాంతిపర్వము	... 4 0
ఆది సభాపర్వములు	... 4 0
అనుకాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌనల,	
మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	... 4 0
అనందరంగరాట్ఛందము	... 3 4

అంధ్ర)శామ సంక్రమాము, మూలము	...	0	0
,, టీకతో	...	0	10
అంధ్ర)చంద్రాలోకము, నటిక	...	1	8
శవికంతోక్తి	...	0	4
శవిజనాశ్రయము	...	1	0
శవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదము నూరకవి	...	1	4
శవిజనరంజనము	...	0	12
శకాభ్రాంతోదయము, నూరనాద్యునిది	...	4	0
డిటా టీకతో	...	6	0
శవిగళాంతుశము	...	0	4
శ్రీ డాభిరామము, శ్రీవల్లభరాయప్రణీతం	...	1	8
గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి	...	0	4
గయోపాఖ్యానము, ద్విపద (కృష్ణార్జునసంవాదము) గోపమంత్రిది	...	0	4
భండోదర్పణము (అనంతనిభందస్సు)	...	2	0
జైమినిభారతము	...	2	8
తెనుగుసమస్యలు	...	0	3
దసరాపద్యములు	...	0	3
దేశింగురాజాకథ (జంగంకథ)	...	0	8
భనాభిరామము	...	0	12
భ్రువోపాఖ్యానము, నటిక	...	0	12
నలోపాఖ్యానము, నటిక	...	1	0
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలిటోబైండు	...	2	4
నరసభూపాలీయము, నటిక (కావ్యాలంకార సంక్రమాము)	...	3	0
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	2	8
నిరంతురోపాఖ్యానము	...	0	12

నీలివద్యసంగ్రహము, నటిపుణము	...	0	6
నీలానుందరీపరిణయము	...	0	12
వృసింహపురాణము, ఎత్తా ప్రగడది	...	2	8
జంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	2	8
డిటా వెంకటనాథరాజకవికృతము	...	2	8
వల్నాటిపీఠ చరిత్రము	...	3	8
ప్రభావతీప్రద్యున్నము, సింగళిమారస	...	2	8
వరమయోగివిలాసము, ద్విపద, తాళ్లపాక తిరువేంగళ నాథుడు	...	2	8
పారిజాతాపహరణము, చిన్ననైజా	...	1	8
సాంధ్యోటీకాతాత్పర్యము	...	5	0
అవ్వోత్తరఖండము	...	3	0
జనవపురాణము, ద్విపద, చిన్ననైజా	...	4	8
విల్వణీయము	...	1	4
జేరిజాపద్యములు	...	0	4
భగవద్గీతా కందార్థములు	...	1	8
భారతసానితి	...	0	4
భీమేశ్వరపురాణము, శ్రీ నాథునిది	...	3	0
భోగిసీదండకము	...	0	4
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...	4	0
మల్లభూపాలీయము, నీలికళకము, ఎలకూచి బాలసరస్వతి,	...	1	8
వేదము లక్ష్మీనారాయణకాస్త్రీ టీకతో	...	1	8
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	4	0
మొల్లరామాయణము	...	1	8
యయాతిచరిత్ర, పొన్నిగంటి తెలగనార్య	...	2	0
డిటా అకొండి వ్యాసమూర్తిగారిది	...	0	8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

పాఠశాల 1372.

292, ఎస్టాబ్లిష్మెంట్, తిన్నపూరి. 1.

